

ĐAKOVAČKI VEŽOVI

REVIJA 2026.

REVIJA
Đakovačkih vezova
2026.

Djakački vezovi

REVIJA broj 56

Godište LVI.

Đakovo, srpanj 2026.

NAKLADNIK

Grad Đakovo

UREDNIŠTVO

Marija Borko, Katarina Bušić,
Robert Francem, Ivana Dević,
Jasmina Jurković Petras

GLAVNA UREDNICA

Jasmina Jurković Petras

LEKTURA I KOREKTURA

Krasanka Kakaš

OBLIKOVANJE NASLOVNICE

Marko Jovanovac

Slovo, obrt za oblikovanje

GRAFIČKO OBLIKOVANJE

Hardy, Đakovo

TISAK

Grafika, Osijek

ISSN 0351 – 1553

Za stručne podatke, mišljenja i stavove
u tekstovima odgovaraju autori

Digitalno izdanje Revije:
www.djakovacki-vezovi.hr

60

ĐAKOVAČKI VEZOVI

Uvodna riječ gradonačelnika

Marin Mandarić

Gradonačelnik Grada Đakova

Poštovani čitatelji Revije, dragi prijatelji tradicije i baštine,

jubilarni 60. Đakovački vezovi predstavljaju vrijedan i snažan podsjetnik na važnost očuvanja kulturnoga identiteta, narodnih običaja i tradicijske baštine, koja već desetljećima živi u srcu Đakova i njegovih ljudi. Šest desetljeća Đakovačkih vezova satkano je poput najljepšega slavonskog zlatoveza – strpljivo, predano i s dubokim poštovanjem prema nasljeđu koje su nam ostavili naši predci.

Tijekom svih ovih godina Đakovački vezovi izrasli su u jednu od najprepoznatljivijih tradicijskih manifestacija Republike Hrvatske, mjesto susreta kulture, običaja, pjesme i zajedništva. Oni nisu samo čuvari prošlosti, nego su trajna poveznica između generacija koje kroz folklor, glazbu, ruho i običaje prenose vrijednosti identiteta i pripadnosti.

Posebnu snagu ovoj manifestaciji daju ljudi – naši sugrađani, članovi kulturno-umjetničkih društava, folklorni ansambli, tamburaši, koreografi, voditelji, vezilje i brojni zaljubljenici u tradicijsku kulturu, koji svojim predanim radom tijekom cijele godine čuvaju bogatstvo

slavonske, baranjske i srijemske baštine. Upravo zahvaljujući njima Đakovački vezovi i danas zadržavaju svoju autentičnost, dostojanstvo i posebnu emociju koju prepoznaju generacije posjetitelja.

U ozračju Vezova ulice Đakova svake godine ispune raskoš narodnih nošnji, bogatstvo ručnoga rada i ljepota tradicijskih detalja. Zveckanje dukata, zvuk tamburice i šarenilo narodnoga ruha postaju simbol zajedništva i ponosa, a Đakovo mjesto susreta svih onih koji baštinu ne promatraju samo kao uspomenu, nego kao živu vrijednost koju treba čuvati i prenositi budućim naraštajima.

Posebna nam je čast što ovogodišnje jubilarne Vezove svojim sudjelovanjem obogaćuje zemlja partner – Republika Austrija. Njihova prisutnost potvrđuje kako tradicija i kultura povezuju ljude i narode te kako upravo kroz očuvanje baštine gradimo međusobno poštovanje, razumijevanje i prijateljstvo.

Đakovački vezovi tijekom šest desetljeća ostali su vjerni svojoj temeljnoj misiji – očuvanju identiteta, tradicije i kulturnoga nasljeđa hrvatskoga naroda. U vremenu brzih promjena upravo su ovakve manifestacije dragocjen podsjetnik na vrijednost korijena, zajedništva i kulturnoga pamćenja.

Zahvaljujem svim kulturno-umjetničkim društvima, ustanovama, organizatorima, volonterima i svim sudionicima koji svojim radom, trudom i ljubavlju već šezdeset godina stvaraju i čuvaju tradiciju, na ponos Đakova, Slavonije i cijele Hrvatske.

S poštovanjem,

GRADONAČELNIK GRADA ĐAKOVA
I PREDSJEDNIK ĐAKOVAČKIH VEZOVA

Marin Mandarić, dipl. oec.

60

ĐAKOVAČKI VEZovi

Riječ urednice: Sva raskoš baštine u Reviji

Jasmina Jurković Petras

Glavna urednica Revije

Obilježavajući šezdeseti jubilej Vezova, uistinu možemo biti ponosni na mnogobrojne pojedince, društva i sudionike koji su utkali dio sebe i svojega nasljeđa u Đakovačke vezove. Prateći Vezove od osnutka, Revija donosi bogate sadržaje sa snažnom željom promocije baštinskih tema.

Kao domaćini manifestacije folkloru u srcu Slavonije, na prvim stranicama Revije pozdravljamo drage goste iz ovogodišnje partnerske zemlje Austrije. Važnu podršku Vezovima punih 60 godina pružaju Turistička zajednica grada Đakova i Fotokino klub Đakovo, čije tekstove donosimo na početku velike cjeline o smotrama. Kroz Reviju objedinjujemo „vršnjačke” smotre, te uz Đakovačke vezove predstavljamo Međunarodnu smotru folkloru u Zagrebu, Smotru narodne glazbe i folkloru Istre, Brodsko kolo, Vinkovačke jeseni, Iločku berbu grožđa i Šljivoševačku smotru folkloru. Nadovezujemo se prikazom o radu folklornoga društva u Novim Perkovcima te radovima o dugogodišnjim izborima narodnih nošnji i nositelja u Đakovu i Petrijevcima. Ponosno predstavljamo i dva đakovačka zaštićena

kulturna dobra: tradiciju uzgoja i suživota s hrvatskim ovčarom i rad majstora kovača Franje Vinkovića. Slijede tri zanimljiva teksta posvećena ustrajnim i poduzetnim ženama: izuzetnoj Nadi Varšavi, zaslužnoj Mileni Papratović i marljivoj Katici Lončar.

Od prvih Vezova s nama su i gorjanske ljelje, kojima je posvećen tekst o obnovi ophoda i njegovoj značajnosti za lokalnu zajednicu. Uz dva teksta o nošnjama i odorama koji povezuju Đakovo i Sinj, prikazan je i osobit rad koji promišlja o pojmu purizma u narodnim nošnjama na primjerima iz Đakovštine. Slavonske motive promišljamo čitajući rad koji ukazuje na poveznicu tekstilnog rukotvorstva i đakovačke katedrale, dok podravske motive iščitavamo iz rada o tradicijskom vezu u župi Koprivnički Ivanec. Četiri „glazbena” rada dio su cjeline u kojoj kroz prvi rad čitamo o izazovima predstavljanja tamburaške glazbe u interpretacijskom centru. Nastavljamo s radom o povijesti tamburaške glazbe u Osijeku i s dva rada o nadarenim pojedincima: samičaru Franji Veriću i graditelju tambura Krešimiru Mariću. Rad

o pjesmi iz Đakovštine nadovezuje se na prethodnu cjelinu, otkrivajući nove spoznaje. U nastavku donosimo radove prikaza običaja križarica u Budrovcima, zatim tekst o svatovskim običajima u Bošnjacima te rad o pokladama u Končanici kao dijela nematerijalnoga kulturnog dobra. Raskoš naše baštine donose tekstovi o *sađenju majpana* u Selcima Đakovačkim, zatim prikaz tridesetogodišnjega rada konjogojske udruge iz Županje, kao i tekst o proizvodnji drvenog ugljena u Granicama kraj Našica. Prvi dio Revije zaključujemo tekstem o međusobnoj suradnji Vrlike i Đakova te bogatom predstavljanju Dalmatinske zagore u Slavoniji.

U cjelini *Revija predstavlja* ističemo izniman razvojni put Luke Juriše, Đakovčanina izuzetnog talenta za glazbeni izričaj na svim tradicijskim glazbenim instrumentima, a osobito tamburici samici. Brojne nagrade, značajna priznanja i nacionalne uspjehe nismo uspjeli pobrojiti,

ali istaknuvši većinu, sretni smo i ponosni što je iz naše sredine potekla darovita i vrijedna osoba širokoga slavonskog, vedrog duha i snažnog entuzijazma za tradicijsku glazbu, folklor i muziciranje. Vjerujemo kako će Luka dugo biti uzor budućim baštinicima i mladim ljudima.

Reviju zaključujemo pregledom prošlogodišnjih Vezova kroz QR kodove, popisima i fotografijama nagrađenih sudionika konjičkih natjecanja te prisjećanjem na održane Male vezove. Raskoš baštine predstavljamo kroz ovogodišnje sudionike „velikih” i Malih vezova te službeni program 60. Đakovačkih vezova.

Zasigurno će čitatelji i u ovoj svečarskoj Reviji pronaći niz zanimljivih radova, informacija i slikovnih materijala, a naši gosti još jednom uvidjeti svu raskoš baštine koju Vezovi i Revija, Đakovo i Slavonija predstavljaju punih 60 godina.

Jasmina Jurković Petras, prof.
etnologinja i muzejska savjetnica

REVIJA
ĐAKOVAČKIH VEZOVA

60. Đakovački vezovi

- 3 Pozdravna riječ gradonačelnika
- 5 Riječ urednice
- 9 Marija Borko i Filipa Francem: Šezdeset godina koje se žive
- 12 Zemlja partner 60. Đakovačkih vezova – Austrija
- 16 Željko Germovšek: 60 godina s Đakovačkim vezovima – Foto-kino klub Đakovo i 75 godina postojanja
- 21 Ivana Mihajlic: Živa tradicija na sceni svijeta – povijest i razvoj Međunarodne smotre folklora Zagreb
- 29 Noel Šuran: Dijamantni jubilej Smotre narodne glazbe i plesa Istre
- 35 Zvonimir Toldi: Brodsko kolo – smotra folklora u Slavonskom Brodu
- 39 Martina Kelava i Mario Sabljaković: Vinkovačke jeseni – šest desetljeća kulturno-turističke manifestacije hrvatske tradicijske baštine
- 46 Danijela Faletar: Ususret 60. Iločkoj berbi grožđa
- 50 Ljubica Gligorević: Suncokret mi urodio, diko – Šljivoševačka smotra folklora
- 55 Robert Adrić: Dok je pjesme, selo živi – buđenje kulturnog života u Novim Perkovcima
- 60 Ivana Dević: Izbor za najbolje nošeno narodno ruho od 1967. do 2025. godine – popis nagrađenih
- 71 Ljubica Gligorević: Petrijevačke žetvene svečanosti i krunidba „Kraljice žetve”
- 75 Jasmina Jurković Petras: Tradicija uzgoja i suživota s hrvatskim ovčarom
- 78 Katarina Bušić: Kovačko umijeće Majstorskog kovačkog obrta „Vinković” iz Đakova kao zaštićeno kulturno dobro
- 81 Vlatka Berc: Nada Varšava – svojem gradu...
- 85 Marina Božić: Osobitosti narodnih pripovijedaka u zapisima Milene Papratović
- 93 Vesna Peršić Kovač: Katica Lončar – podravska tkalja mlađe generacije
- 99 Marija Ilakovac: Gorjanske ljelje – 25 godina obnovljenog običaja
- 105 Marija Gačić: Tradicijski purizam ili purizam tradicijske kulture na primjeru narodnih nošnji Đakovštine
- 113 Tomislav Barhanović: Sinjska alka – odore sudionika kao trajni izraz identiteta i baštine
- 119 Manuela Kelava: Narodna nošnja – zrcalo identiteta i kolektivne svijesti
- 124 Manda Svirac: Problematika vizualnosti slavonskih motiva inspiriranih tradicijskim rukotvorinama na primjerima đakovačke katedrale
- 132 Renata Kotur Jakupić: Izvorni vez i nošnja župe Koprivnički Ivanec
- 139 Ira Panthy: Između tradicije i suvremenosti: Interpretacijski centar „Kuća tambure – slavonska notna bajka” kao prostor suvremene interpretacije baštine
- 144 Andreja Šimičić i Mario Zbiljski: Zlatno doba tamburaške glazbe ili kako su tamburaši zabavljali Osječane 20-ih i 30-ih godina 20. stoljeća
- 150 Jasmina Jurković Petras: „Samica govori, a ja kipim” – etnografske crtice o samičaru Franji Veriću
- 153 Dragica Šuvak: Krešimir Marić – graditelj tambura iz Slatine
- 158 Manda Svirac: *Uranile tri Marije* iz Đakovštine
- 163 Luka Dorić: Budrovačke križarice
- 167 Dominik Hudolin i Antun Lešić: Svatovski običaj ispraćaja kuma u Bošnjacima
- 173 Vlasta Šabić: Pokladni ophod u Končanici kod Daruvara kao nematerijalno kulturno dobro
- 179 Vlado Matoković: *Kičenje tarabe, sađenje majpana i paljenje vatri* u Selcima Đakovačkim
- 181 Janja Juzbašić: Monografija 30 godina Konjogojske udruge „Stari graničar” Županja
- 185 Miroslav Šarić: Tradicijska proizvodnja drvenog ugljena u selu Granice kraj Našica – stari zanat koji još tinja
- 190 Marijana Gutić: Iz Dalmatinske zagore u Slavoniju – vrlička nošnja, ples i uštipeci na Đakovačkim vezovima

Fotografija na prethodnoj stranici: Đakovština, foto Vlatka Berc.

60

ĐAKOVAČKI VEZOVI

ŠEZDESET godina koje se žive

**Marija Borko
Filipa Francem**

Turistička zajednica grada Đakova

U Đakovu se Đakovački vezovi ne događaju samo u srpnju. Oni su prisutni tijekom cijele godine. Prisutni su u razgovorima koji se uvijek nekako vrte na istu temu, u planovima za sljedeće, koji počinju gotovo neprimjetno čim prethodni završe, u onom tihom uzbuđenju koje nikada do kraja ne nestaje. Šezdeset godina njihova trajanja nije samo kontinuitet jedne manifestacije. To je kontinuitet misli, osjećaja i načina života.

Vezovi se u Đakovu ne moraju posebno objašnjavati. Po njima se planiraju godišnji odmori, pomiču se datumi svadbi, dogovaraju rođendani, djevojačke i momačke večeri. Zna se da su to dani kada se ostaje u gradu, kada ništa drugo nema prednost. I upravo u toj jednostavnoj, svakodnevnoj odluci ljudi da im daju prednost leži njihova najveća snaga.

Vezovi nisu samo ono što se vidi na pozornici ili u programu. Oni su i ono što se događa iza, prije i između, sve ono što se ne vidi, a čini ih onime što jesu. Vezovi se održavaju i u dugim sastancima, u razmjeni ideja, u bezbrojnim porukama i telefonskim pozivima, u trenutcima kada se traže rješenja i donose odluke. Jer iza svakog detalja stoje ljudi koji u Vezove unose dio sebe, i možda je baš zato u organizaciji uvijek prisutno ono

1. Đakovački vezovi, 1967., arhiva TZG-a Đakova.

1967. godine, prije prvog izbora ljepotice.

22. Đakovački vezovi, 1988., arhiva TZG-a Đakova.

posebno, opušteno zadovoljstvo zajedničkog stvaranja.

U Turističkoj zajednici taj proces traje cijele godine, ali istodobno traje i izvan našeg ureda, u svakodnevici grada koji Vezove živi jednako intenzivno. Kroz komunikaciju sa skupinama koje dolaze iz različitih krajeva, kroz dogovore koji se ponavljaju i nadograđuju, kroz odnose koji se s vremenom pretvaraju u prepoznavanje i povjerenje, Vezovi polako dobivaju svoj oblik. Kako se približava proljeće, tako se i taj osjećaj počinje pojačavati. U uredu se osjeti promjena ritma. Telefoni zvone češće, poruke dolaze sa svih strana, popisi postaju sve duži. Posla je mnogo, ponekad i previše,

ali uz to uvijek ide i ono poznato uzbuđenje koje se ne može sakriti.

A onda dođu ti dani kada sve ono što se mjesecima pripremalo postane stvarnost. Đakovo se promijeni. Ulice više nisu samo prolazi, nego prostori susreta. Grad ispune posjetitelji i sudionici koji u nošnjama, često starijim od njih koji ih nose, brižno čuvaju i prenose baštinu mladim generacijama. Svaki detalj na njima ima svoju priču, svaki vez nosi trag nečijih ruku, nečijeg vremena, nečijeg života.

Posebni su ti dani kada Vezovi traju i kada cijeli grad bruji u istom ritmu, istoj energiji i istom osjećaju. Đakovo tada živi drugačije, a granica između sudionika i promatrača

57. Đakovački vezovi, 2023., foto Adriana Lončarević, arhiva TZG-a Đakova.

57. Đakovački vezovi, 2023., foto Adriana Lončarević, arhiva TZG-a Đakova.

nestaje. Svi postaju dio istog trenutka, iste priče koja se događa pred nama i u nama. Gledaš tu rijeku ljudi koja se iz dana u dan prelijeva ulicama i znaš da pred tobom nije samo još jedna manifestacija, nego šezdeset godina neprekinute priče. Šezdeset godina u kojima se ista ta emocija iznova vraća, u kojima se tradicija ne čuva samo kao uspomena, nego se živi glasno, ponosno i zajedno.

U tim trenucima postaje jasno zašto Đakovački vezovi traju toliko dugo. Ne zbog organizacije, ne zbog protokola, nego zbog

ljudi. Zbog onih koji ih stvaraju, koji ih čekaju i koji im se svake godine vraćaju. I zato Đakovački vezovi nikada nisu bili niti će ikada biti samo manifestacija. Oni su način na koji grad Đakovo pokazuje tko je. Način na koji čuva ono što mu je važno. Način na koji se ljudi okupljaju oko iste emocije. Šezdeset godina takvih trenutaka nije slučajnost. To je kontinuitet koji se ne može odglumiti niti umjetno stvoriti. To je nešto što se može samo živjeti. I zato se Đakovački vezovi ne organiziraju. Oni se žive.

59. Đakovački vezovi, 2025., foto Adriana Lončarević, arhiva TZG-a Đakova.

60

ĐAKOVAČKI VEZOVI

Zemlja partner 60. Đakovačkih vezova – Austrija

Planinska jesen u Parku prirode Reutte, snimio Robert Eder.

Austrija kroz prehranu

Zavičajni muzej u alpskoj dolini Ötztal, u tirolskim Alpama, snimio Elias Holz knecht.

Planinarenje u Grossarltau i alpska jela, Turistička udruga Grossarltau, snimio Lorenz Masser.

Obiteljsko planinarenje u Grossarltau, užina u alpskom domu, Turistička udruga Grossarltau, snimio Lorenz Masser.

Biljna kuhinja u Kufsteinerlandu, TVB Kufsteinerland, Sportalpen marketing.

Slastica Kaiserschmarrn, Tirol Werbung, snimio Roman Huber.

Austrija kroz tradicionalnu odjeću i ples

Ples Schuhplattler tradicionalni je stil narodnoga plesa, popularan je u istočnim Alpama, a potječe iz Gornje Bavorske, Tirola i Salzburga. Muzej tirolskih farmi.

Ples Schuhplattler tradicionalni je stil narodnoga plesa, popularan je u istočnim Alpama, a potječe iz Gornje Bavorske, Tirola i Salzburga. Muzej tirolskih farmi.

Festival narcisa u Štajerskoj, snimio Martin Huber.

Tekstil i odjeća u tehnici modrotiska – vještine uvrštene na UNESCO-ov popis nematerijalne kulturne baštine kao zajedničkog umijeća nekoliko europskih zemalja (Austrija, Češka, Njemačka, Slovačka i Mađarska), snimio Robert Kalb.

Glazbenici na najvećem tradicionalnom proljetnom festivalu narodnih nošnji i piva u Austriji, Gauder.

Austrija kroz običaje

Priprema začinskog bilja pred Božić, snimila Marlena Koenig.

Pohod Krampusa, Marktl Photography.

Karnevalska utrka u Krakautalu (Faschingrennen) ili Pokladno trčanje drevni je narodni običaj uvršten na UNESCO-ov popis nematerijalne kulturne baštine, snimio Peter Podpera.

Vinar Johann Donabaum tijekom berbe grožđa u vinogradu, snimio Florian Schulte.

Pogon stoke u Tirolu, Tiroler Zugspitz Arena, snimila Bianca McCarty.

ĐAKOVAČKI VEZOVI

60 GODINA s Đakovačkim Vezovima Foto-kino klub Đakovo i 75 godina postojanja

Željko Germovšek

Foto-kino klub Đakovo

Pokretanje Kluba sredinom 20. stoljeća

Davne 1951. godine, zahvaljujući skupini zaljubljenika u fotografiju i film, u ozračju stvaralaštva i naprednih ideja osnovan je u našem gradu klub koji danas nosi ime Foto-kino klub Đakovo. Klub za svoje postojanje i dugogodišnji rad mora zahvaliti entuzijastima koji su 22. kolovoza navedene godine osnovali Klub foto i kino amatera Đakovo. U Klub su tada bila upisana 42 člana, od kojih su na osnivačkoj skupštini u upravni odbor izabrani: predsjednik Adolf Šnajder, potpredsjednica Hedviga Deker, tajnik Vladimir Hodovski, blagajnik Pavo Šeta i članovi: Ivan Ruš, Nikola Viće, Jerko Brzica, Ivan Germovšek te Franjo Nekić. S obzirom na to da se u gradu tih godina broj fotoaparata mogao „nabrojiti na prste obje ruke”, rad Kluba u početcima se bazira samo na umjetničkoj fotografiji. Ipak, nepokolebljivi i marljivi članovi Kluba od samih početaka bilježe zavidne rezultate u ovom mediju. Najplodonosniji autori iz tog vremena bili su: Marko Ferger, Ivan Germovšek, Vid Mužik,

Stjepan Tosenberger, Vladimir Hodovski i Vid Šeta. Tek krajem 50-ih godina 20. st., kada Ivan Germovšek privatno nabavlja kameru te je ustupa i na korištenje Klubu, nastaju i prvi filmski zapisi. O filmskim kamerama samo se sanjalo. Klupska oprema nije bila vrhunska, ali s obzirom na to da je bila iznimno skupa te nedostupna prosječnom građaninu i takva je privukla mnoštvo članova. Početkom 60-ih godina 20. stoljeća Klub kupuje *Super 8* filmsku kameru¹. Krajem 60-ih nabavljene su i 16 mm kamere², koje su tada smatrane poluprofesionalnom opremom, a prva

1 *Super 8* filmska kamera analogni je uređaj za snimanje pokretnih slika koji koristi 8 mm široku filmsku vrpcu, a predstavila ga je američka kompanija Kodak 1965. godine kao jednostavniju verziju starijih *Double 8* kamera. Zbog svojeg jedinstvenog vizualnog stila kojim se dobivaju mekane, zrnate slike s laganim treperenjem i danas je kamera popularna za glazbene spotove, modne filmove i umjetničke projekte kako bi se postigao nostalgični, *vintage* izgled.

2 16 mm kamera filmska je kamera koja koristi vrpcu širine 16 milimetara. Povijesno je bila popularna za amaterske snimke, ali brzo je postala standard u dokumentarnom filmu, televizijskoj produkciji i nezavisnom filmu zbog svoje prenosivosti i nižih troškova u usporedbi s 35 mm formatom. Danas doživljava povratak popularnosti

videokamera kupljena je krajem 80-ih godina 20. st. Izmjene članova bile su česte te ih je mnogo prestalo dolaziti nakon završenog tečaja. Posebno osipanje dogodilo se nakon što je oprema postala dostupna gotovo svima krajem 20. i početkom 21. stoljeća. Unatoč tome, od samog osnivanja pa sve do ovogodišnjeg velikog 75. jubileja kroz Klub je prošlo gotovo 350 članova. Radom i nesebičnim angažmanom pojedinaca Klub je opstao i u najtežim godinama te je i danas aktivan kao jedan od najstarijih klubova u Đakovu.³

Praćenje i dokumentiranje Đakovačkih vezova

Kad je 1967. godine dr. Zvonimir Benčević kao predsjednik Turističkog društva Đakovo prihvatio sudjelovanje u obilježavanju međunarodne godine turizma i u Đakovu organiziranjem Svečanih narodnih igara Slavonije, pozvao je i što veći broj društvenih i političkih skupina pridruživanju u organizaciji i pomoći oko realizacije događaja. Tadašnji predsjednik Foto-kino kluba Đakovo Nikolaj Lazarov i ostali članovi Kluba prihvatili su prijedlog dr. Benčevića i aktivno se uključili u realizaciju smotre koja se, iako je bila predviđena za samo jednu godinu, uspješno održati sljedećih šezdeset.

Rad i važnost Kluba od samih je početaka bio prepoznat. Općinski fond za kulturu financirao je rad Kluba uz obvezu da se o životu, radu i značajnim događajima grada i Đakovštine snimaju dokumentarne fotografije. Slijedom toga i na prijedlog dr. Benčevića o uključivanju što većeg broja suradnika, Klub je od prvog dana uključen u praćenje Smotre folklor. Nada Varšava, Ivan Germovšek i nekoliko drugih članova Kluba bili su i aktivni suradnici u organizaciji ove velike manifestacije.

Stjepan Tosenberger, snimatelj prvih Kronika Đakovštine, arhiva FKK-a Đakovo.

Sa željom da se zabilježe i očuvaju trajne vrijednosti slavonskog mentaliteta i života, običaja te folklorne baštine, Klub je od prvog dana uključen u praćenje smotre filmskim i fotografskim zapisima. Za potrebe prvih Revija, koje je izdavalo Turističko društvo Đakovo, korištene su fotografije Foto-kino kluba Đakovo. Prvi Vezovi 1967. snimljeni su 2 x 8 mm (*dupla osmica*) kamerom. 70-ih godina 20. st. snima se sa S8 / super osam kamerom, zatim sa 16 mm i na kraju VHS – videokamerom. Snimanje Vezova 16 mm kamerom omogućilo je suradnju s TV Zagrebom, jer je za produkciju informativnog programa u TV dopisništvima korišten ovaj format. Od 1968. godine Klub surađuje s TV Zagrebom, i ta je suradnja trajala sve do 1989. U tom razdoblju televizija je objavila 338 priloga autora Foto-kino kluba, snimljenih u Đakovu i Đakovštini. Novac od honorara uplaćivan je na žiro račun Kluba i korišten za kupnju opreme. Veza s Televizijom Zagreb

u glazbenim spotovima i eksperimentalnom filmu ponajprije zbog retro izgleda.

3 O Klubu je detaljnije pisano u tekstu Željka Germovška: Foto-kino klub Đakovo 1951. – 2018., u Revija Đakovačkih vezova, Đakovo, 2018., str. 24–27.

Deveti, kišni Vezovi, 1975., foto Stjepan Tosenberger, arhiva FKK-a Đakovo.

Klubu je bila dvostruko korisna; plaćen je honorar za objavljene priloge, a tadašnji glavni urednik TVZ-a Miroslav Lilić i suradnici često su pomagali donacijama i razvijanjem 16 mm filmskih traka za potrebe klupskih filmova.

Snimajući vijesti za TV Zagreb, odlučeno je da se rade i vijesti za lokalnu zajednicu. *Filmska kronika Đakouštine* nazvan je lokalni mjesečni videopregled, a prikazivan je u kinu jednom mjesečno. Prvi broj prikazan je 19. siječnja 1971. godine. Poseban značaj ima *Kronika* broj 10 iz 1972. godine. Cijela *Filmska kronika Đakouštine* od 20 minuta u listopadu 1972. snimljena je za vrijeme dvosatnog boravka engleske kraljice Elizabete II. u Đakovu. Montirani film i tekst na engleskom jeziku predan je tadašnjem direktoru ergele Luki Stipiću prigodom njegova odlaska u London, koji je film predao kraljici.

Godine 1975. Klub je bio na visokoj razini svojeg djelovanja, članovi aktivni, a filmska oprema dovoljna za ozbiljniji rad. Članica Kluba Nada Varšava bila je i aktivna suradnica u organizaciji Đakovačkih vezova kao

Vezovi 70-ih godina 20. stoljeća, arhiva FKK-a Đakovo.

Mata Bošnjaković i Željko Rogina(?), arhiva FKK-a Đakovo.

članica odbora i službena voditeljica. Veza s folklorom, fotografiranje i snimanje filma o Vezovima doveli su do ideje da Klub organizira festival amaterskog filma na temu: FOLKLOR. Kod većine festivala i smotri tema je slobodna, ovaj festival bio je strogo tematski. 1976. održan je I. Festival filmova o folkloru, među amaterima poznat kao „FFF” ili „3F” i održavao se sljedećih 10 godina.⁴ U dvanaest godina organiziranja „3F”-a članovi Kluba snimili su 31 film s temom folkloru. Najvažnija je činjenica da su na snimanju filmova bili angažirani svi članovi Kluba, vladalo je zajedništvo i prijateljsko druženje, svi su svima pomagali. Prijateljske veze održavane su i s „glumcima” iz filmova, po završetku filma u selu u kojem je sniman, projiciran je film i saslušana kritika. Najaktivniji članovi filmske sekcije u to vrijeme bili su Stjepan Tosenberger, ujedno i prvi snimatelj *Kronika*, Boris Zegal, Mata Bošnjaković, Antun Gvoz-

danović, Viktor Pranjković, Željko Rogina, Nada Varšava i Željko Germovšek. Uz filmske zapise prvi Vezovi zabilježeni su i na fotografijama. Potpuni ugođaj Vezova članovi Kluba doživljavali su trčeći uz povorku te obilaskom svih lokacija u potrazi za najboljim motivima i uspješnom fotografijom. Klasične filmske trake analognih fotoaparata s ograničenim brojem snimaka, bez trenutačnog uvida u rezultate, zahtijevale su promišljanje u odabiru motiva i kadrova uz potrebno poznavanje tehnike i osnovnih pravila fotografiranja. Zapis na filmu i nakon većeg vremenskog odmaka ima istu kvalitetu i mogućnost korištenja, što novi formati i zapisi sigurno neće dostići. Današnja tehnologija, nova tehnika i mogućnosti neograničenog broja fotografija u mnogome su smanjile doživljaj i ljepotu fotografiranja, a opteretili nas naknadnim izborom, odabirom i obradom fotografija. Članovi Foto-kino kluba i od onih prvih pa sve do danas sudjeluju u praćenju Vezova te se njihove fotografije redovito nalaze na stranicama Revije Đakovačkih vezova.

⁴ Više u tekstu: Đakovački rezovi (2010. – 2018.), autorice Sanje Bježančević u: Revija Đakovačkih vezova, Đakovo, 2018., str. 22–23.

Stotine metara filmske trake i tisuće fotografija korištene su i još se uvijek koriste za sudjelovanje na mnogim salonima i izložbama, služeći promociji baštine i tradicije našega grada.

Snimanjem Đakovačkih vezova, *Kronika Đakovštine*, amaterskih autorskih filmova, organiziranjem i sudjelovanjem na mnogim festivalima i izložbama, bilježenjem svih promjena i događanja u gradu, Klub je stvorio bogatu arhivu. Stalnim radom kroz 75 godina svojega postojanja i praćenjem 60 godina Đakovačkih vezova došli smo do godine zajedničkog jubileja. Opstanak

i kontinuirani rad Kluba svih ovih godina možemo zahvaliti aktivnim i upornim volonterima, zaljubljenicima i pojedincima kao što su Nikolaj Lazarov, Franjo Baumholc, Ivan Germovšek, Stjepan i Anica Tosenberger, Nada Varšava, ali i svim današnjim članovima.

Poučeni dosadašnjim iskustvom i postignutim rezultatima, Klub će i dalje svojim fotografijama i filmskim kadrovima svjedočiti ljepoti i razvoju našega grada, njegovih manifestacija i događanja, folkloru i pjesme, a svojim članovima omogućiti kreativnost i punu osobnost pri realizaciji njihovih projekata.

Anica Tosenberger i Nada Varšava, arhiva FKK-a Đakovo.

60

ĐAKOVAČKI VEZOVI

Živa tradicija na sceni svijeta – Povijest i razvoj Međunarodne smotre folklor Zagreb

Ivana Mihajlic

Centar za tradicijsku kulturnu baštinu
Kulturni centar Travno, Zagreb

Međunarodna smotra folklor Zagreb jedna je od najznačajnijih kulturnih manifestacija u Hrvatskoj i na širem području, poznata po prezentaciji i očuvanju tradicijske glazbe, plesa, nošnji i običaja domaćih i stranih folklornih skupina. Ima međunarodni karakter i okuplja ansamble iz cijeloga svijeta, njezini korijeni sežu duboko u povijest kulturnih i folklornih aktivnosti u Hrvatskoj. Prve ideje povezane s organiziranim susretima plesnih i glazbenih tradicija pojavile su se već u prvoj polovini 20. stoljeća, no Smotra je u suvremenom smislu organizirane manifestacije osnovana 1966. godine, kada su se u Zagrebu održale prve Zagrebačke večeri sa sudjelovanjem brojnih kulturnih i prosvjetnih društava (Vitez 2016, 11).

U Hrvatskoj folklorne aktivnosti imaju dugu tradiciju u radu društava poput Seljačke sloge i drugih kulturnih i prosvjetnih društava koja su od 20-ih godina 20. stoljeća nadalje promicala očuvanje seljačkih običaja u plesu i glazbi (Ceribašić 2003). Kao i u međuratnom razdoblju Seljačke sloge organizatori su željeli stvoriti program koji

bi omogućio da folklorne skupine iz različitih područja Hrvatske imaju priliku prikazati svoju baštinu u glavnom gradu te da se grad Zagreb i dalje potvrđuje kao mjesto susreta i razmjene tradicijske kulture.

*Sinnai, Sardinija, Italija, Sarpeddi, 1968.,
arhiva MSF-a Zagreb.*

Tako je 1966. godine održana prva smotra folklor, događaj koji je u početku imao primarno nacionalni karakter s naglaskom na hrvatske folklorne skupine. Na toj prvoj

OKUD „Prigorec” Markuševac, 1966., arhiva MSF-a Zagreb.

Smotri sudjelovale su skupine iz svih dijelova Hrvatske, uključujući plesne i pjevačke ansamble iz Slavonije i Baranje, Istre, Dalmacije, Zagorja i kontinentalnih područja Hrvatske (Arhiv MSF-a). Programi su se uglavnom sastojali od scenskih prezentacija plesova i pjesama, povremeno izložbi narodnih nošnji i edukativne komponente, jer je fokus prvih izdanja bio upoznati širu publiku s bogatstvom hrvatskih folklornih tradicija.

U svojim ranim godinama festival je bio poticaj folklornim skupinama da očuvaju svoje lokalne običaje i prezentiraju ih pred gradskom publikom i turistima, koji nisu nužno bili upoznati s tom vrstom baštine. Publika je, pak, kroz nastupe imala rijetku priliku doživjeti autentične plesove, glazbu i nošnje koje su često bile vezane za svakodnevni život uglavnom još seoskih zajednica, obrede i svečane prigode. Organizacijski,

festival su podržavali entuzijasti folklorne, kulturne udruge te lokalne vlasti, a mnoge skupine dolazile su zahvaljujući zalaganju amaterskih i stručnih folklornih organizacija, koje su povezivale kulturne djelatnike i entuzijaste diljem zemlje.

Iako je i na prve dvije Smotre bilo inozemnih ansambala, festival je od 1968. godine još više proširio svoj karakter i dobio na internacionalnoj dimenziji (Arhiv MSF-a). Uz domaće folklorne skupine iz Hrvatske, uključivale su se skupine i ansambli iz drugih republika bivše Jugoslavije, kao i iz europskih zemalja. Uključivanje stranih ansambala donijelo je dinamičnije i različitije programe festivala te je pridonijelo kulturnoj razmjeni koja je prerastala lokalne i nacionalne okvire. Organizatori su nastojali da programi budu reprezentativni, što je uključivalo suradnju s etnolozima i folkloristima, koji su pomno odabirali repertoar, plesove i nošnje koje su

se prikazivale, kako bi se očuvalo tradiciju i pokazalo raznolikost izvedbi.

Uloga stručnjaka etnologa, folklorista, etnokoreologa i etnomuzikologa bila je presudna u oblikovanju Smotre, pa i u internacionalizaciji programa. Provodili su terenska istraživanja, uspostavljali kontakte s nositeljima tradicije u zavičajnim sredinama, mapirali plesne prakse i bilježili glazbene obrasce. Na taj su način osiguravali da nastupi na smotri ne budu samo estetski privlačni, nego i vjerodostojni kao dokumenti žive kulturne baštine. Smotra se sustavno nastavila pozicionirati kao važno mjesto za predstavljanje folklorne umjetnosti i etnografskog materijala. Večernji su se koncerti od sredine 70-ih i tijekom 80-ih godina 20. stoljeća održavali u uvijek dupkom punoj velikoj dvorani Koncertne dvorane Vatroslava Lisinskog, a posljednji veliki mimohod ulicama grada od Studentskoga centra preko Masarykove i Praške do glavnoga trga bio je 1989. godine.

Osim zbog ratnog napada i neposredne opasnosti u 1991. godini, kada se Smotra nije mogla održati, u sljedećim godinama nastavljena je bez prekida. U to je vrijeme, nakon razdoblja iz pokreta nesvrstanih zemalja u doba Jugoslavije, došlo do intenzivnije međunarodne razmjene s ansamblima iz zapadne i istočne Europe, kao i s onima s drugih kontinenata. Smotra je time postala mjesto susreta različitih kulturnih tradicija, gdje su rukotvorstvo, glazba i ples sredstvo komunikacije među zajednicama s različitim povijesnim i kulturnim iskustvima. U tom razdoblju uključen je veći broj ansambala ili skupina nacionalnih manjina iz Hrvatske, što je dodatno obogatilo program i pokazalo važnost Smotre kao prostora u kojem se afirmira multikulturalnost i razumijevanje različitih identiteta.

Uz uobičajene nastupe povremeno su se organizirale i poučne radionice plesa, pjesme i izrade nošnji, što je omogućilo da publika ne

Tavankut, Vojvodina, Srbija, 1972., arhiva MSF-a Zagreb, KCT-MSF-1972-001.

RKUD „PIK Đakovo” Đakovo, 1990., arhiva MSF-a Zagreb.

bude samo pasivni promatrač, nego i aktivni sudionik. Ulice, trgovi i parkovi Zagreba tijekom trajanja Smotre postali su pozornice za ulične prezentacije, koje su privlačile turiste i stanovnike grada, dok su večernji programi u dvoranama imali formalniji karakter scen-skih izvedbi i tematskih priredaba. Smotra je sveobuhvatan događaj koji je uključivao zabavu, učenje i međukulturnu razmjenu.

Smotra je prošla i kroz različite produkcijske faze te je 1966. osnovana u organizaciji ARTO-a na čelu s Petrom Mihanovićem, koji je okupio i angažirao stručne suradnike u Stručnom savjetu. Tijekom rata, 1992. godine organizaciju preuzima Koncertna direkcija Zagreb s ravnateljem Zvonkom Festinijem, a umjetnička ravnateljica Smotre postaje dr. sc. Zorica Vitez. Odlukom Skupštine grada Zagreba 2017. godine Koncertna direkcija spaja se s Koncertnom dvoranom Vatroslava Lisinskog, koja tako za dvije godine preuzima Smotru. Ona, naime, 2019. godine prelazi u Kulturni centar Travno, odnosno njegovu podružnicu Posudionicu i radionicu narodnih

nošnji, odnedavno preimenovanu u Centar za tradicijsku kulturnu baštinu.

Važnu ulogu u suvremenijoj povijesti Smotre imao je utoliko rad umjetničkih ravnatelja čiji je angažman dao novi smjer i viziju festivalu. Zorica Vitez, etnologinja iz Instituta za etnologiju i folkloristiku (IEF) radila je na modernizaciji programa. Njezino je vodstvo uvelo tematske okvire u koncepciju festivala, pridonoseći razvoju kojem nije cilj bio samo predstavljanje plesova i glazbe, nošnji i običaja, nego i medij za dijalog o značenju tradicije i njezinoj ulozi u društvu.

Od samog početka Smotre umjetnički voditelji, odnosno u početku predsjednici Stručnog savjeta ili odbora bili su Ivan Ivančan (1966., 1981. – 1985.), Mirjana Jakelić i Zvonimir Ljevaković (1967. – 1980.), Stjepan Sremac (1986. – 1987.), Manda Svirac (1988. – 1990.), te nakon Zorice Vitez, Tvrtko Zebec, koji od 2016. preuzima ulogu umjetničkog ravnatelja. Jedan od najdugovječnijih suradnika Smotre je Vidoslav Bagur, koji je i autor mnogobrojnih folklornih koncerata, a

Duguna Folklore Taldea, Pamplona (Navarra, Baskija), Španjolska, 2005., arhiva MSF-a Zagreb.

ove godine o 60. obljetnici Smotre priprema i autorsku izložbu fotografija *Mojih 40 Smotri*, prikazujući fotografije i filmske materijale koje snima tijekom desetljeća pripremajući skupine za nastupe na Smotri. Tu su još i mnogi drugi stručnjaci iz niza, ponajviše gradskih ili regionalnih muzeja, koji su tijekom šest desetljeća pripremali skupine, izložbe, radionice i brojne druge aktivnosti koje su se tijekom Smotri prikazivale i predstavljale u Zagrebu.

Desetljećima su na smotri nastupale brojne skupine iz Hrvatske i inozemstva. Domaće skupine predstavljale su bogatstvo hrvatskih regija – od Slavonije i Baranje preko Dalmacije i Istre do Zagorja i kontinentalnih krajeva – svaka sa svojim karakterističnim plesovima, pjesmama i nošnjama koje su dio njihove zavičajne baštine. Sudjelovale su i skupine hrvatskih iseljenika iz Europe i Amerika, Južne Afrike, Australije i Novog Zelanda, koje su donosile tradicije hrvatskih zajednica izvan domovine, čime se naglašavala šira dimenzija hrvatske kulturne baštine.

Inozemne skupine i ansambli iz cijeloga svijeta i sa svih kontinenata

unosili su posebnu dinamiku u programe, predstavljajući plesove i glazbu koji su manje nepoznati lokalnoj publici. Ova raznolikost predstavljala je Smotru kao globalno mjesto susreta tradicija, gdje ples i glazba, nošnje te prikazi običaja postaju univerzalan način prevladavanja jezičnih i kulturnih barijera.

Program festivala kroz godine uključuje različite elemente: scenske nastupe u dvoranama, ulične izvedbe na trgovima i parkovima Zagreba, radionice plesa, svirke i glazbe za djecu i odrasle, etnografske izložbe nošnji i instrumenata, predavanja i panel-diskusije. Smotra teži ne samo prikazivati folklor, nego i sadržajno ga tumačiti u različitim kontekstima – približiti značenje običaja, načine života zajednica iz kojih tradicija potječe te gledatelje i sudionike potaknuti na promišljanje o ulozi folkloru u suvremenom svijetu.

Smotra je u svojem postojanju doživjela značajne promjene od početnih ideja razvijanja u međunarodnu turističku manifestaciju u kojoj sudjeluju skupine i ansambli iz cijeloga svijeta. Programi su se obogatili edukativnim sadržajima i interaktivnim komponentama, a festival je svakako mjesto za međunarodnu razmjenu i

razumijevanje različitih kulturnih identiteta. Tijekom godina Smotra je institucionalizirana kao događanje od nacionalnog značenja jer su je Ministarstvo kulture i Grad Zagreb 2014. proglasili jednim od nacionalnih festivala, što joj dodatno osigurava financijsku stabilnost i omogućuje utemeljeno stručno vodstvo i program. Njezina uloga u promicanju kulturne baštine prepoznata je već desetljećima i izvan Hrvatske, što je dodatno potvrđeno članstvom u međunarodnim udrugama poput CIOFF-a (International Council of Organisations of Folklore Festivals and Folk Arts) i dodijeljenim statusom EFFE – Europske festivalske asocijacije (EFA), koji svoje oznake kvalitete daje „izvrsnim umjetničkim festivalima koji su angažirani ne samo na području umjetnosti koju predstavljaju, već njeguju uključivanje lokalne zajednice u svoje aktivnosti, a otvoreni su prema međunarodnoj zajednici”.

U posljednjem desetljeću Smotra je uvela i digitalne komponente, uključujući *online* kataloge, digitalne arhive i prijenose programa, čime se povećala dostupnost njezinih sadržaja publici širom svijeta i omogućilo da čak i oni koji ne mogu fizički

doći u Zagreb, sudjeluju u dijeljenju tradicije i kulturnih vrijednosti. Osim toga radi se i na objavljivanju arhivske građe Smotre putem baza digitalnog repozitorija. Fizička, analogna građa sastoji se od fotografske građe, audio i videomaterijala, kataloga, rukopisa i diskoteke, uz digitalne zapise iz novijeg vremena. Digitalizirane su i arhivske knjige s prijavnicama i u rukopisima, a planirana je i digitalizacija ostale građe (video, audio, diskoteka). Kataloge imamo u digitalnom obliku. Sistematizacija fizičke građe rađena je po uzoru na sistematizaciju dokumentarne građe na IEF-u. Svrha jest u lakšoj dostupnosti osoblju Smotre te vanjskim korisnicima, osvježavanje i poticaj na daljnju digitalizaciju. Potpisan je i ugovor o suradnji između Instituta i Smotre kojem je svrha osiguravanje dostupnosti i međusobnog povezivanja te razmjena građe vezane za Smotru.

Ako se promatraju aktivnosti u usporedbi s programom prije 2019. godine, otkad je organizaciju preuzeo Kulturni centar Travno, odnosno njegova podružnica, tadašnja Posudionica i radionica narodnih nošnji, primjećuje se da je program Smotre rastao

KUD „Ogranak Seljačke sloge” Posavski Bregi, 2019., arhiva MSF-a Zagreb.

i razvijao se u različitim smjerovima, što je pogodovalo vidljivosti. Statistički gledano, od godine 2019. (s pretprogramima od 12. svibnja do 21. srpnja), organizirano je 13 pretprograma i 25 programa u festivalskim danima (17. – 21. srpnja), a do kraja godine održana su još 2 koncerta. U 2020., godini pandemije bolesti COVID-19 (od 18. siječnja do 19. srpnja): 13 pretprograma te 6 programa u festivalskim danima (15. – 19. srpnja) uz započetu digitalizacija arhivske građe, te edukacije o odijevanju nošnji. Godine 2021. (od 23. lipnja do 31. srpnja): 16 pretprograma i 8 programa u festivalskim danima (28. – 31. srpnja), te do kraja godine još 2 koncerta u Vukovaru i Petrinji. Godine 2022. (od 28. siječnja do 24. srpnja): 20 pretprograma i 13 programa u festivalskim danima (20. – 24. srpnja), a 2023. godine (27. siječnja do 23. srpnja): 11 pretprograma i 25 programa u festivalskim danima (19. – 23. srpnja) uz 3 koncerta do kraja godine, uključujući karlovački koncert u Gradskom kazalištu „Zorin dom”, gdje su nastupile skupine koje su trebale nastupiti na svečanoj priredbi koja je zbog snažnog nevremena otkazana. Godine 2024. (od 4. travnja do 21. srpnja): 16 pretprograma te 22 programa u festivalskim dana (17. – 21. srpnja), te 2025. godine (od 31. svibnja do 20. srpnja): 13 pretprograma i 21 program u festivalskim danima (16. – 20. srpnja) uz dva koncerta do kraja godine, od kojih je jedan bio u Puli pod nazivom *Zaplešimo furlanu!*

Umjetnički ravnatelj Smotre Tvrtko Zebec ima dvogodišnji mandat, a nadležno tijelo Smotri jest Vijeće smotre, u kojem su uz ministricu kulture i medija i gradonačelnika Zagreba eminentni stručnjaci s područja tradicijske kulture. Od 2019. godine očito je proširenje programa. Na prijedlog teme koju osmišljava umjetnički ravnatelj, gradimo program koji se održava tijekom cijele godine, a festivalski dani tradicionalno su ostali u trećem tjednu mjeseca srpnja (nekad vrijeme poslije žetve, a sada uvjetovano smještajem u Studentskom centru). Doprinos etnološke struke očitovao se na programu i idejama koje su uslijedile. Folklorne šetnice u središtu grada Zagreba novitet su u programu. Budući da se zbog povećane gustoće prometa

mimohod sudionika od 1989. godine više ne održava, folklorne šetnice omogućuju da izvođači budu blizu publike plešući na različitim mjestima, među prolaznicima koji se katkada spontano priključe izvedbi, a neizostavno je i fotografiranje sa sudionicima. Prijepodnevnih nastupe na Trgu obnovili smo nakon razdoblja pandemije i potresa koji je pogodio Zagreb pa su ti nastupi sastavni dio šetnica.

Izložbena djelatnost proširena je te ugošćujemo kvalitetne izložbe. Ostvarili smo nove suradnje i otvorili nove prostore, od kojih ističemo Tehnički muzej Nikola Tesla, Galeriju Specijalne policije, Knjižnice grada Zagreba, koje su nam izložbeni prostori i prostori za različite tribine, Galeriju i klub Klet u Ilici (kod Britanskoga trga) s jednodnevnom izložbom i koncertom za mnoštvo nove, mlade publike, Izložbeni prostor Kristofora Stankovića u Gradskoj skupštini te Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu. Izložbe koje sudjeluju na Smotri dolaze kao gotove, već nastale, ali i kao produkti ideja, želja i tema Smotri. Ponosni smo što smo od 2019. godine imali i izložbe autora iz Centra za tradicijsku kulturnu baštinu. To su: *Na putu do mora – tradicijsko ruho uz Karolinu i Lujzijanu*, (autorice: Lucija Halužan Hačić, Ivana Mihajlic i Bojana Poljaković Popović, 2019.), *Otisak smotre – izložba plakata i kataloga MSF-a Zagreb* (autorica: Ivana Mihajlic, 2022.), *Sva su sela oko Kupe bela – hrvatsko tradicijsko odijevanje u selima uz rijeku Kupu* (autor: Josip Forjan, 2023.), *Kad se spremim i malo naredim – narodne nošnje Šokaca u Panoniji* (autor: Josip Forjan, 2024.), *Sva lica perlica* (autorice: Bojana Poljaković Popović i Sara Vladić Ružić, 2025.), *Trobojnica roda znamen – hrvatski nacionalni simboli na tradicijskom tekstilu* (autori: Katarina Bušić i Josip Forjan).

Trg bana Josipa Jelačića, plato Gradec i park Zrinjevac tri su vanjske lokacije na kojima se održava program u srpnju. Zbog rekonstrukcije čuvaonice Galerije Klovićevi dvori, program na Gradecu nije održan 2023. i 2024. godine, a svečana priredba predviđena je za Trg bana Jelačića, no 2023. od pet festivalskih dana, dva dana bila je oluja koja nam je gotovo potpuno onemogućila

održavanje programa. No, od te godine jedna od pozornica vraćena je na Trg. Te tri lokacije programski su povezane pa folklorne skupine nastupaju na svakoj. Osim njih, na Zrinjevcu nastupaju i etno-bendovi i pojedinci koji su oduševljeni samom pozicijom pozornice i ambijentom koji daje sam park Zrinjevac. Program Smotre koji smo u organizacijskome smislu preuzeli 2019. godine održavamo uz stalno promišljanje o kvaliteti i unaprjeđenju. Osim sadržaja koji je odabran za sljedeću Smotru, veseli nas i činjenica da nam se ustanove, institucije i pojedinci sami javljaju i predlažu programe koji su mogući dijelovi cjeline Smotre. Na taj način dolazi i do važnih suradnji koje pridonose vrsnoći Smotre.

Međunarodna smotra folklora Zagreb danas predstavlja jednu od najvažnijih manifestacija tradicijske kulturne baštine u Hrvatskoj. Okuplja stručnjake, izvođače

i publiku iz različitih kulturnih konteksta i potiče međukulturno razumijevanje, očuvanje tradicije i kreativnu reinterpretaciju folklornih praksi. Kao događaj posvećen očuvanju kulturne baštine kroz ples, glazbu i običaje, Smotra ostaje most između prošlosti i sadašnjosti, lokalnog i globalnog, potičući ljubav prema kulturi, zajedništvu i razumijevanju koje prelazi granice jezika i prostora.

Literatura

- Ceribašić, Naila. 2003. *Hrvatsko, seljačko, starinsko i domaće. Povijest i etnografija javne prakse narodne glazbe u Hrvatskoj*. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku.
- Vitez, Zorica. 2016. „Pola stoljeća Međunarodne smotre folklora”. *Smotre folklora i simboli identiteta. U povodu 50. Međunarodne smotre folklora*, Zagreb, Etnografski muzej, str. 9–54.

Logotip MSF-a Zagreb na Zagrebačkim fontanama, 2025., arhiva MSF-a Zagreb.

60

DAKOVAČKI VEZOVI

Dijamantni jubilej Smotre narodne glazbe i plesa Istre

dr. sc. Noel Šuran

Centar za nematerijalnu kulturu Istre Etnografskog muzeja Istre –
Centro per la cultura immateriale dell'Istria del Museo etnografico dell'Istria

Ovaj jubilej izvrstan je povod za rekapitulaciju napravljenog i prilika da se posveti ozbiljnijem istraživanju, koje će se predstaviti u obliku izložbe u produkciji Etnografskog muzeja Istre – Museo etnografico dell'Istria.¹ Sama manifestacija postala je svojevrsna institucija s ciljem (naumom, zadatkom, misijom) prezentacije reprezentativnog folklor Istre. Iako je Smotra pokrenuta na inicijativu Slavka Zlatića, tradicija njezinog dugogodišnjeg djelovanja nastala je kao rezultat truda i rada mnoštva ljudi uključenih u organizaciju iz svih krajeva Istre. Najvažniji u svemu zapravo su izvođači – nositelji kulturnog dobra, koji su kročeći pozornicom svaki na svoj način ostavljali svoje tragove te dali veliki doprinos u njegovanju određenih oblika nematerijalne kulture Istre. „Što je ustvari smotra narodne glazbe i plesa,

¹ Izložba je zamišljena tako da bude realizirana u dva dijela. Prvi dio bio bi postavljen početkom rujna u Pićnu, u Centru za nematerijalnu kulturu Istre Etnografskog muzeja Istre uoči održavanja 60. Smotre narodne glazbe i plesa Istre, dok bi drugi dio izložbe bio predstavljen u Etnografskom muzeju Istre, u Pazinu krajem 2026. godine, početkom prosinca. Autori izložbe su Ivona Orlić i Noel Šuran.

Smotra narodne muzike i plesa Istre u Motovunu 1980. godine. Foto: Zlatko Mileusnić, EMI EMI F02331.

odnosno smotra folklor? Prema definiciji folklor je stvaralaštvo utemeljeno na tradiciji neke zajednice, koje pojedinci ili skupine uče i reproduciraju oponašanjem ili na neki drugi uglavnom neškolorani način. Postoji i drugačije shvaćanje folklor, suvremeni pristup ne tumači više folklor samo kao baštinu preuzetu tradicijom iz davnine, nego folklor razumiju kao način neposrednog umjetničkog komuniciranja među ljudima u malim skupinama kao proces stvaranja u spontanom izravnom dodiru izvođača i

publike. Dok smotru definiramo kao javno prikazivanje djelovanja, rada, običaja u obliku mimohoda ili niza priredbi. Što god teoretičari, znanstvenici i stručnjaci pisali, Smotra narodne glazbe i plesa u Istri zasigurno je i sve ovo napisano, ali i puno više od toga. Puno radosti, veselja, putovanja, upoznavanja, zaljublivanja, druženja uz i s glazbom i plesom. Pa 'di ćeš ljepše? I tako već više od pola stoljeća, organiziranog okupljanja zaljubljenika u glazbenu tradiciju, kad je spontano okupljanje zamrlo" (Orlić 2025: 86).

Razglednica Istarski narodni svirač Gašpar Laković, koji je sudjelovao na Festivalu muzičkog folkloru Istre u Pazinu 1946. godine.

Prošlo je šest desetljeća od kada se gotovo u kontinuitetu organizira Smotra narodne glazbe i plesa Istre, koja je u načinu izvedbe, koncepcije od svojeg nastanka do danas ostala gotovo nepromijenjena. Međutim, i prije njezinog nastanka zabilježeni su nastupi različitih skupina u Istri koje su nastupale na smotrama i priredbama diljem poluotoka i šire. Najraniji zapisi o nastupima tradicijskih glazbenika i plesača sežu u doba Austro-Ugarske Monarhije. Godine 1908. na

svečanosti polaganja zakletve vladaru u Beču nastupile su dvije istarske skupine, jedna iz Vodnjana, a druga iz Kršana i okolice, koje su prikazale svoje tradicijsko ruho, glazbu, običaje svadbe i plesove. Taj je događaj zabilježio bečki etnolog Ludwig Karl Moser.² U kolektivnom sjećanju čuva se da su Ivan Fonović Zlatela i Grgo Kos Nosković svirali *sopela* u Beču.

Za vrijeme talijanske uprave nad Istrom (1920. – 1943.) zabilježeni su prvi organizirani nastupi istarskog folkloru prilagođenog scenskom izvođenju. Godine 1928. mještani Barbana i Baderne nastupili su na smotri folkloru u Veneciji (Orlić 2024).

Zabilježeno je da su folklorasi iz Rovinjskog Sela sudjelovali na smotri folkloru u Svetvinčentu 1937. i u Puli 1939. godine (Crljenko 2010: 84). Ti su nastupi imali i političku dimenziju – trebali su prikazati šarolikost tradicijskih kultura unutar tadašnje Kraljevine Italije i time ilustrirati njezino jedinstvo u različitosti. Godine 1934. istarski folklor predstavljen je i na Krčkom festivalu. Iako su se od 1935. u Zagrebu počele održavati smotre folkloru, Istra na njima nije sudjelovala jer se nalazila u sastavu Kraljevine Italije. Međutim, istarski su iseljenici u Zagrebu osnivali vlastite folklorne skupine (Pernić 1997: 22). Prema kazivanju Josipa Percana, među njima su se posebno isticali Rakljanac Bepo Percan, tada student Agronomskog fakulteta, i prof. Mijo Mirković (pseudonima Mate Balota), koji su zajedno pjevali *na tanko i debelo* u gostionici ispod zagrebačke uspinjače. Na području umjetničke glazbe nadahnute istarskim folklorom posebno se istaknuo skladatelj Slavko Zlatić. Njegova skladba *Balun* prvi put je izvedena 2. veljače 1935. u Zagrebu, na zabavi HKD-a „Napredak”. U tom djelu je Zlatić, prema riječima Andrije Tomašeka, „prvi put u svojoj stvaralačkoj praksi u komorno-muzičko djelo ugradio karakteristike zvučnih boja *sopela*, melodijskih pomaka istarske muzike i osebujne harmonijske

2 Na temelju njegova zapisa iz 1909. godine KUD „Ivan Fonović Zlatela” iz Kršana 2006. godine rekonstruirao je Kršanski pir. U kolektivnom sjećanju čuva se da su Ivan Fonović Zlatela i Grgo Kos Nosković svirali *sopela* u Beču.

tradicijskih pjevača koji su izvodili narodne pjesme prve tradicije (*kanat, bugarenje i tarankanje*), svirača koji su svirali na *sopele, mih, šurle, vidalice* i plesača koji su plesali *balun i polku*, bile su postavljene i dvije izložbe (izložba predmeta istarskog seoskog domaćinstva i izložba fotografija seoske arhitekture Istre).

Plakat Općinske smotre folklor Labinske konti iz 1972. godine. DAPA, Rukopisna ostavština Slavka Zlatića.

Valja istaknuti kako su se nakon formalnog dijela smotre – nakon službenih govora i nastupa pojedinaca i skupina na pozornici – naknadno diljem mjesta održavala neformalna okupljanja tradicijskih glazbenika, gdje su te manje skupine, svaka u svojem kutku mjesta pjevale i svirale do kasno u noć.⁴ Možemo reći da je svaka smotra imala formalni i neformalni dio. U posljednje vrijeme prisutan je isključivo formalni dio. Smotre imaju predugačak program, počinju prekasno i traju duže od 3 sata, što

4 U neformalnom dijelu često zapjevaju i zsviraju oni koji se ne bi usudili popeti na pozornicu. U ovakvim trenutcima dolazi do izražaja uživanje u samom pjevanju i sviranju (Šuran 2020: 328).

na kraju ljudima oduzima vrijeme za kasnije neformalno druženje i glazbovanje.

Od 1966. do 1980. godine smotra se održavala u Motovunu.⁵ Godine 1981. Smotra je održana u Labinu i tada se Smotru počinje organizirati diljem Istre, a taj princip prisutan je i danas. Prije motovunske Smotre 1966. organizirane su i lokalne smotre na kojima se izabiralo najbolje i najrepresentativnije izvođače, koji su zatim nastupili na završnoj ili središnjoj smotri. Do nedavno održavale su se četiri lokalne smotre: u Barbanu (za južnu Istru), u Dubrovi (za Labinštinu)⁶, u Sv. Lovreću (za zapadnu Istru) te naizmjenice na području Buzeta i Pazina (za područje središnje, sjeverne i sjeverozapadne Istre). Prošle godine održane su tri lokalne smotre. U Rakuju je održana 58. Smotra narodne glazbe i plesa Puljštine, u Trgetu je održana 56. Smotra istarske narodne glazbe, pjesme i plesa Labinštine – *Labinske konti*, a u Svetom Petru u Šumi održana je 25. Smotra folklor središnje i sjeverne i sjeverozapadne Istre. U Taru je održana završna 59. Smotra narodne glazbe i plesa Istre.

Organizacija oko smotre postupno se institucionalizirala kroz svoje organizacijske odbore, prosudbene komisije i slično. Posljednji Odbor smotre narodne glazbe i plesa Istre imenovan od strane Istarske županije⁷ bio je sastavljen od „predstavnik s područja lokalnih smotri narodne glazbe i plesa, i to južne, sjeverne, središnje, sjeverozapadne i istočne Istre, odnosno Puljštine, Poreštine, Rovinjštine, Pazinštine, Bujštine, Bužeštine i Labinštine” (Odluka o osnivanju i imenovanju Odbora smotre narodne glazbe i plesa Istre). U Odbor su bili uključeni po dva predstavnika s navedenog područja održavanja lokalnih smotri, najčešće

5 Osim jedne koja je održana u Svetvinčentu, 1972. godine. Prve četiri smotre održane su bijenalno, svake druge godine, da bi se od pete počele organizirati svake godine.

6 Spomenimo primjerice lokalnu smotru *Labinske konti*, koja se do lani održavala u Labinu (Dubrova), a koja je nekada imala i vlastite mikrosmotre po mjesnim odborima, gdje su se odabirali najbolji izvođači koji su potom odlazili na *Labinske konti* u Dubrovi, da bi na kraju najvrsniji i najrepresentativniji nastupili na središnjoj smotri.

7 Odbor je stupio na snagu 2016. godine, a nakon isteka mandata od sedam godina više nije produžen.

58. Smotra narodne glazbe i plesa Istre održana u Kršanu, 15. lipnja 2024. godine. Foto: Noel Šuran.

članovi folklornih i kulturno-umjetničkih društava, predstavnici muzeja, općina, pučkih otvorenih učilišta, saveza amaterskih kulturno-umjetničkih društava i zaljubljenici u istarsku glazbenu baštinu. Od 2023. godine organizaciju i logistiku za organizaciju smotre preuzima Savez folklornih društava Istarske županije, također osnovan od strane Istarske županije, koji zajedno s domaćinom Smotre (općinom ili gradom) organizira manifestaciju. Smotre je pratila prosudbena komisija ili stručni žiri. „U početku je taj odabir vršio prof. Zlatić. Zamijenio ga je Renato Pernić, a od 2002. godine izvođače odabire prosudbena komisija sastavljena od članova KUD-ova iz čitave Istre. Svi su oni nastojali odabirati, a u tome ustraju i danas, arhaične i autentične izvođače koji izvode *starinske kante* i svirke koje ne podliježu utjecaju temperiranog tonskog niza. Inzistira se na koncepciji izvornog folklor, a zapravo je riječ o umjetnoj konstrukciji – idiličnoj slici folklor, jednog dijela Istre koji danas predstavlja čitav prostor ruralne Istre” (Šuran 2025: 177). Ta koncepcija izabiranja najboljih s lokalnih smotri od strane stručnog žirija⁸ prekinuta je 2023. godine.

8 Odbor Smotre narodne glazbe i plesa Istre svake godine bira stručni žiri od 4 člana, čiji su zadatci: vrednovati manifestacije koje promiču tradicijsku baštinu Istre, birati najbolje izvođače na lokalnim smotrama na

Od tada do danas na središnju smotru svako društvo, odnosno pojedinci sami prijavljuju svoje točke za nastup. Smotra narodne glazbe i plesa Istre „potaknula je daljnje snimanje i trajno bilježenje najvećega dijela postojeće građe putem radijske fonoteke i raznovrsnih nosača zvuka. Potaknula je ne samo predstavljanje te baštine široj domaćoj i stranoj javnosti (čime je postala i turistički proizvod) već i interes za njezino daljnje i dublje proučavanje i znanstveno elaboriranje, čega su se u novije vrijeme prihvatili mladi studenti muzikologije i etnologije, koji su i sami sudjelovali na brojnim smotrama” (Pavletić 2014: 46).

Postupno se pokušava smotru obogatiti i ostalim tradicijama koje su također specifične za Istru, a pripadaju drugoj tradiciji⁹ i hibridnim oblicima¹⁰. Na početku

području Istarske županije prema kriterijima Odbora, te predsjednik žirija dostavlja odluke i ocjene Odboru, koji potom obavještava izabrane izvođače o nastupu na središnjoj Smotri.

9 „Glazbena baština koja tendira duru, ponekad u manjoj mjeri i molu. Ta je tradicija bila raširenija u sjevernoj Istri, obalnim i nekim urbanim sredinama u unutrašnjosti. U izvedbama prevladava dijatonijsko dvoglasje i troglasje” (Šuran 2025: 97).

10 „Do sad se nije polagalo mnogo pažnje na ove glazbene fenomene za koje kolokvijalno možemo reći da se radi o svojevrsnom hibridu između prve tradicije (dvoglasje tijesnih intervala) i druge tradicije, često s jakim tragovima modalnosti” (Šuran 2025: 100).

su na smotrama dominirali pojedinci, koji su najviše pjevali i svirali, tek poneke folklorne skupine s pokojim plesom, dok je danas obrnuto. Danas možemo slobodno reći da je to smotra folklornih društva Istre, gdje dominiraju koreografirani tradicijski plesovi. Osim navedenih smotri narodne glazbe i plesa u Istri, danas postoje mnogi festivali i susreti tradicijskih glazbenika, gotovo svako glazbalo i glazbeni fenomen imaju svoj festival i svoje festivalske koncepcije, a sve to dokazuje da je tradicijska glazba u Istri živa, da se tradicija nastavlja, ali i mijenja sukladno vremenu i naglascima.

Literatura i izvori

- Črljenko, Branimir. 2010. Žarište kulturnog i nacionalnog preporoda. U: *Seljanski zbornik: zbornik radova sa znanstvenog skupa, Ususret 500. obljetnici Rovinjskog Sela*. Ur. Črljenko, et. al. Rovinj: HKD Franje Glavinića: Matica hrvatska, Ogranak.
- Orlić, Ivona. 2024. Ranieri Mario Cossar, etnograf, Razina zbilje: između kreativnosti i autentičnosti fotografija iz 1928. godine (katalog izložbe). Pazin: Etnografski muzej Istre – Museo etnografico dell'Istria.
- Orlić, Ivona. 2025. Motovun poveo pjesmu i ples na poluotoku. U: *Jurina i Franina*, istarski kalendar za 2026. godinu. Poreč: 5do12 d. o. o.
- Pavletić, Mirjana. 2014. Već odzvanja jubilarna mantinjada. U: *Jurina i Franina*, istarski kalendar za 2015. godinu. Račice: Reprezent.
- Šuran, Noel. 2020. Baraćanski susreti kantadura – između formalnoga i neformalnoga. U: *Dvegrajski zbornik 5*. Ur: Jelenić, Marko. Kanfanar: Udruga za očuvanje i promociju nasljeđa Dvegrajci.
- Šuran, Noel. 2025. *Naš kanat (ni) je lip, tradicije tradicijskog glazbovanja u Istri*. Pazin: Etnografski muzej Istre – Museo etnografico dell'Istria.
- Tomašek, Andrija. 1985. *Zlatić Slavko, kronika života i rada*. Poreč: Narodno sveučilište Poreč.
- DAPA, Rukopisna ostavština Slavka Zlatića (1910. – 1993.)
- Odluka o osnivanju i imenovanju Odbora Smotre narodne glazbe i plesa Istre od 1. ožujka 2016.

59. Smotra narodne glazbe i plesa Istre održana u Taru, 31. kolovoza 2025. godine. Foto: Noel Šuran.

60

ĐAKOVAČKI VEZOVI

BRODSKO KOLO – Smotra folklora u Slavonskom Brodu

Zvonimir Toldi

etnolog, Slavonski Brod

Od svojih početaka Smotra Brodsko kolo stalan je oblik njegovanja bogatog tradicijskog nasljeđa i živog pučkog stvaralaštva brodskog kraja, kasnije i Brodsko-posavske županije, pa i cijele Hrvatske, snažan poticaj čuvanju folklornog kulturnog blaga, tog značajnog obilježja našeg nacionalnog identiteta. Smotra svake godine pruža i uvid u rezultate rada kulturno-umjetničkih društava. Smotra folklora Brodsko kolo manifestacija je s najdužim vijekom trajanja kod nas. Godina 1963. uzima se kao početak brodske smotre (tada pod nazivom Smotra folklora), od kada su naizmjenično u Donjim Andrijevcima i Trnjanima održavane općinske Smotre folklora. Šesta Smotra, 1968. godine, priređena je u Slavonskom Brodu i od tada je Brod mjesto njezinog kontinuiranog održavanja.

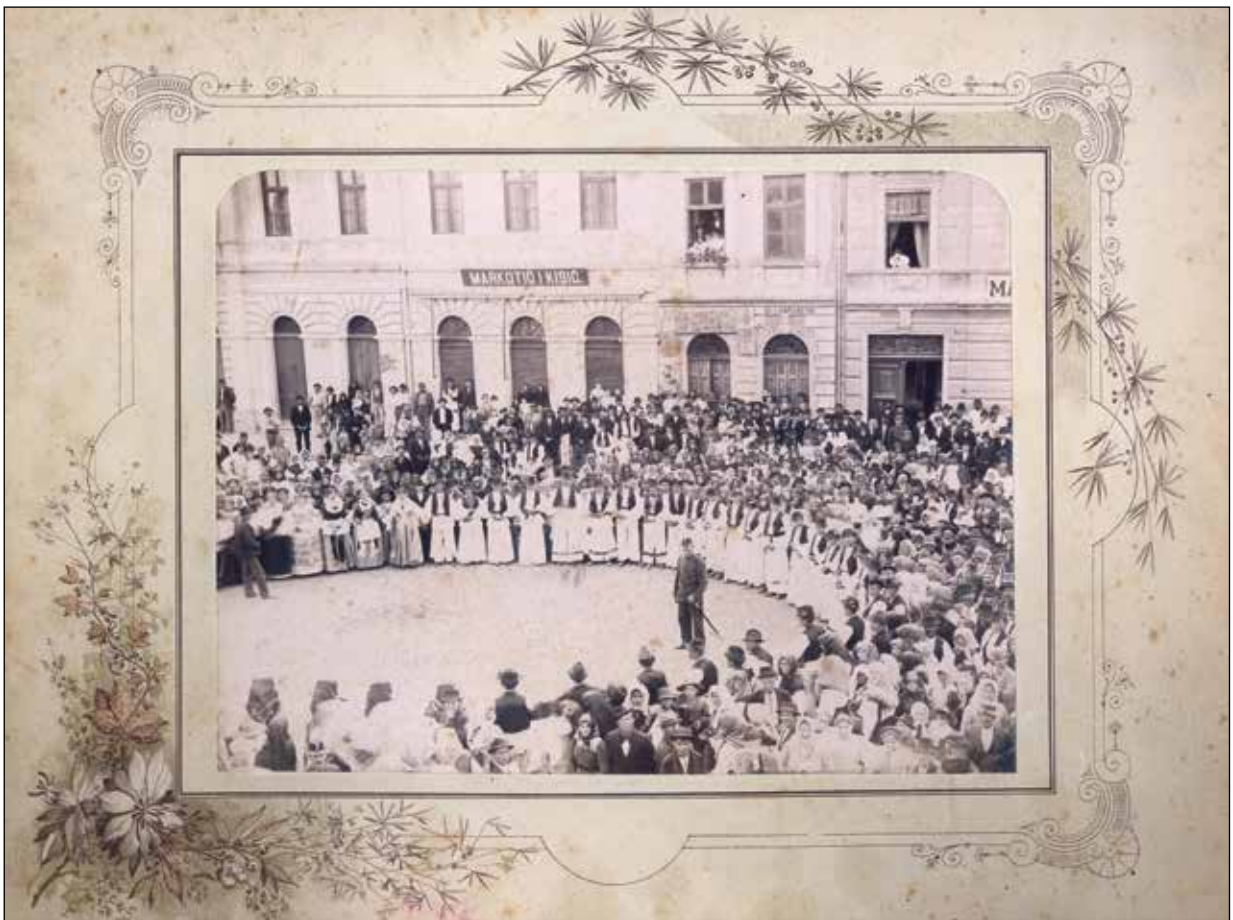
Uz smotre folklora u tom vremenu održava se i priredba Brodsko kolo, na kojoj su birane djevojke u najljepšim narodnim nošnjama – „ljepotice”, koje su zatim išle na sličan izbor na Đakovačkim vezovima. Zapravo, to je bilo prednatjecanje za Vezove. U prosudbenoj komisiji bio je Brođanin dr. Zvonko Benčević, inicijator i jedan od osnivača Đakovačkih vezova. „Ljepoticom” Brodskog kola 1967. proglašena je Emilija Slivar, koja je potom

*Izvorna folklorna grupa „Glogovica”, 1976.,
arhiva Muzeja Brodskog Posavlja.*

na prvim Đakovačkim vezovima izabrana za najljepšu djevojku Slavonije. I sljedeće je godine „brodska ljepotica”, Mirjana Vernački, pobijedila na Vezovima. Priredba Brodsko kolo održana je još samo 1969. Prve Smotre folklora u Brodu organiziralo je Općinsko kulturno vijeće i Centar za kulturu Radničkog sveučilišta. U jednodnevnom programu bio je mimohod KUD-ova ulicama grada i nastup na stadionu. Godine 1968. sudjelovalo je 7 društava, a najuspješniji nagrađeni su novčano. Natjecateljske smotre održavane su do 1975. Pobjedničko društvo, među 19 koji su nastupili, dobilo je te godine za nagradu harmoniku. Od 1973. godine u programu

Kolo na sv. Stipana, 1899., arhiva Muzeja Brodskog Posavlja.

Smotre su i etnografske izložbe koje je priređivao Muzej Brodskog Posavlja.

Prekretnicu čini godina 1976., kada je Smotra priređena u povodu 23. kongresa Saveza udruženja folklorista Jugoslavije, koji je održan u Slavanskom Brodu. Na pripremi Smotre tada počinje raditi stručni Programski odbor, koji odabire, osmišljava i ocjenjuje sve njezine programske sadržaje. Smotra dobiva unaprijed tiskani katalog sa zapisima plesova, pjesama, običaja. Notne zapise radili su glazbeni pedagozi: Mihael Ferić, Đuro Ivanković i Nikola Novosel, a zapise plesova koreografkinja Snježana Missoni. Običaje je zapisivao etnolog brodskog muzeja Zvonimir Toldi. Folkloristi su na Smotri mogli pogledati nastup 22 društva i razgledati tri etnografske izložbe. Posebno je značajna 1978. godina, kada su u program Smotre prvi put uvršteni i narodni običaji: *prelo*, kićenje bunara, kraljice – *ljelje*, svatovski običaj *vinčac*, darivanje udavače na *kirvaj*, pokladni običaj *kobilice* i drugi. Godine 1979. održana je tematska smotra Pjesme, kola i običaji

uz radove, 1980. tema Smotre bila je Ljubav, svadba i brak, a 1981. Proljetni običaji, te 1982. Šale i maskiranja. Od 1982. održava se kao posebna priredba Dječja smotra folklor. Na prvoj Dječjoj smotri bilo je 20 dječjih skupina. Druga Dječja smotra folklor održana je sljedeće godine, a onda je bio prekid do 1989.

Najveći zamah Smotra folklor doživljava od 1991. godine, kada organizaciju preuzima Folklorni ansambl Broda. Pritom je jedinstveno u Hrvatskoj da društvo koje njeguje koreografirani folklor priređuje smotru izvornog folklor. No, to se uz Organizacijski i stručni Programski odbor pokazalo uspješnim. Predsjednik Folklornog ansambla Broda i predsjednik Organizacijskog odbora Josip Perčević ostat će na tim funkcijama punih trideset četiri godine, vodeći sve zahtjevne organizacijske poslove više nego uspješno. Godine 1991. do tada bezimena smotra nazvana je Brodsko kolo (kao što se zvala i spomenuta priredba) u znak sjećanja na veliko „brodsko kolo” koje je nekada igralo na dan svetca zaštitnika

brodske župe, sv. Stipana kralja, 20. kolovoza. Kolo je, uz svirku gajdaša i *egedaša*, igralo na glavnom gradskom trgu i u njega se hvatalo i nekoliko stotina igrača u svečanim narodnim nošnjama. Dolazila je šokačka mladež iz cijele brodske okolice, jer to je bio i *glavni zagled*, gdje su se cure i momci upoznawali, očima se *priko kola* gledali i *ašikovali*, sklapale se veze koje su često završavale brakom. Brodske novine *Posavska Hrvatska* iz 1894. godine o ovom kolu pišu: „Tada su se momci ženjenici hvatali u kolo do svojih budućih i tako krenuli k zarukama. Pusti li djevojka da se do nje u kolo uhvati momak, znak je da joj se sviđa. Gotovo sve dalje dogovaraju roditelji, koji su svoju kćer na sv. Stipana budno pratili kroz Brod.” U program Brodskog kola od 1991. uvrštavaju se novi sadržaji: Revija nošnji Brodsko-posavske županije, Smotra svatovskih zaprega „Bijelo biserje Slavonije”, Vašar kolača, a pokrenuta je i biblioteka *Brodsko kolo*, u kojoj su 1994. tiskane dvije knjige. Sveta misa za sudionike Smotre služi se od 1995., a poslije mise pred crkvom zaigra kolo sudionika Smotre u koje se i publika hvata.

Tako je Smotra folklor Brodsko kolo iz godine u godinu obogaćivana novim programima. Posebno je značajna 1996. godina, kada je u suradnji s KUD-om „Kolo” iz Donje Bebrine pokrenuta Smotra folklornih pjevačkih skupina Brodsko-posavske županije „Kad zapjevam i malo zagudim”, nastala iz želje da se očuva, istražuje i njeguje izvorna slavonska pjesma i njezin originalni stil, da se vidi što je iz nove produkcije ušlo u narod, što će se održati i postati narodnom pjesmom. Sudjelovalo

KUD „Seljačka sloga” Zadubravlje, 1976., arhiva Muzeja Brodskog Posavlja.

je 19 skupina. Veliki uspjeh ove smotre i zanimanje koje je izazvala ponukali su organizatore da već sljedeće godine pokrenu i regionalnu pjevačku smotru. Tako su 1997. pokrenuta tri nova programa Brodskog kola: spomenuta regionalna Smotra folklornih pjevačkih skupina Slavonije, Baranje i Srijema „Alaj pjevam i pjevati znadem”, Smotra koreografiranog folklor „To je zemlja Hrvatska” i spektakularna Revija hrvatskih narodnih nošnji i izbor najljepše Hrvatice u narodnoj nošnji.

KUD „Sloga” Sikirevci, 1976., arhiva Muzeja Brodskog Posavlja.

Novina 1998. bila je Smotra crkvenog pučkog pjevanja, do tada gotovo posve zanemarenog i na putu da nestane iz naših sakralnih prostora. Iste godine u Reviji hrvatskih narodnih nošnji prvi put sudjeluju KUD-ovi iz ostalih dijelova Hrvatske te Bosne i Hercegovine. Time je Brodsko kolo preraslo okvire županije i postalo smotra hrvatskog folklor. S KUD-om „Tomislav” iz Donjih Andrijevac 1999. godine utemeljena je jedinstvena Državna smotra svirača na tamburi samici „Oj, samice, drvo javorovo, ko te sviro, nikad ne bolovo”. Smotra izvornog folklor Brodsko-posavske županije dobila je 2002. naziv „Šokadijo, sve ti je na glasu”.

Još jedna smotra obogatila je 2004. program Brodskog kola, prva Smotra pučkih igrokaza, održana u Sikirevcima u suradnji s KUD-om „Sloga”. Time je Smotra Brodsko kolo s čitavim sustavom smotri postala jedinstvena u Hrvatskoj, a programi su se od tada održavali kroz cijelu godinu i na više lokacija: Slavonski Brod (u veljači i lipnju), Donja Bebrina (u lipnju), Donji Andrijevci (u

prosincu) i Sikirevci (u siječnju). Brodsko kolo bilo je uzor drugim smotrama da pokrenu slične folklorne sadržaje: smotre tradicijskog pjevanja, smotre crkvenog pučkog pjevanja, da se afirmira tambura samica i bude češće u programima folklornih priredbi. U sljedećih dvadeset godina to je bio program Brodskog kola, koji se uglavnom nije mijenjao. Mijenjale su se samo lokacije održavanja. Smotra folklornih pjevačkih skupina Brodsko-posavske županije „Kad zapjevam i malo zagudim” od 2014. nije se više održavala u Donjoj Bebrini, već u Drežniku (2014. i 2015.), pa u Starim Perkovicima (2016. – 2018.), Slavanskom Kobašu (2019.), te od 2021. do danas u Cerniku, pod nazivom „Mili Bože, svi pjevaju lipo”. Smotra crkvenog pučkog pjevanja premještena je iz Slavanskog Broda u Svilaj (2010.), Grgureviće (2011.), Stari Slatinik (2012.), da bi od 2013. do danas ostala u Srednjem Lipovcu. U biblioteci *Brodsko kolo* objavljena je do 2020. deseta knjiga iz područja etnologije, melografije i folkloristike.

Poslije 2020. godine Brodsko kolo smanjuje programe. Posljednja Smotra folklornih pjevačkih skupina „Alaj pjevam i pjevati znadem” održana je 2019. Ne priređuje se više ni Revija hrvatskih narodnih nošnji i izbor najljepše Hrvatice u narodnoj nošnji, a državnu smotru svirača na tamburi samici nastavlja od 2024. samostalno organizirati KUD „Tomislav” iz Donjih Andrijevacu.

Danas Brodsko kolo ima ove programe: 1. Smotra pučkih igrokaza u Sikirevcima, 2. Dječja smotra folkloru „Igra kolo maleno”, 3. Blagoslov smotre i tradicionalno kolo pred crkvom, 4. Zabavna večer Brodskog kola – koncert popularnih zabavnih pjevača i sastava, 5. Svečani godišnji koncert Folklornog ansambla Broda i gostiju, 6. Mimohod KUD-ova i svatovskih zaprega, 7. Smotra izvornog folkloru „Šokadijo, sve ti je na glasu”, s izborom i nagradama za najljepše narodne nošnje naše županije, 8. Konjogojska manifestacija „Bijelo biserje Slavonije”, 9. Smotra crkvenog pučkog pjevanja u Srednjem Lipovcu, 10. Smotra folklornih pjevačkih skupina Brodsko-posavske županije „Mili Bože, svi pjevaju lipo” u Cerniku.

Nakon što je 2018. igranje šokačkog kola kao nematerijalno kulturno dobro Republike Hrvatske upisano u Registar zaštićene kulturne baštine, tri najveće slavonske smotre folkloru: Đakovački vezovi, Vinkovačke jeseni i Brodsko kolo, inicijatori registracije, izmjenjuju se od 2019. u organizaciji programa „Ajd u kolo šokačko”, popularizirajući šokačko kolo, kako bi se sačuvalo u svim varijantama. Ove godine Brodsko kolo nositelj je tog programa i razigrano šokačko kolo u svoj svojoj raznolikosti igrat će ponovno na glavnom brodomskom trgu, kao što je od davnina igralo na sv. Stipana kralja, nekadašnjeg zaštitnika brodske župe.

Izvorna folklorna grupa „Glogovica”, 1977., arhiva Muzeja Brodskog Posavlja.

60

DAKOVAČKI VEZOVI

VINKOVAČKE JESENI

šest desetljeća kulturno-turističke manifestacije hrvatske tradicijske baštine

dr. sc. Martina Kelava
Marko Sabljaković

Zajednica kulturno-umjetničkih djelatnosti Vukovarsko-srijemske županije*

Pokretanje i razvoj manifestacije tijekom šest desetljeća

Prve Vinkovačke jeseni održane su 1966. godine. Kroz gotovo šest desetljeća razvile su se od lokalne priredbe do jedne od najznačajnijih manifestacija hrvatskog folklor. Prve Vinkovačke jeseni vezuju se za obilježavanje 200. godišnjice školstva u Vinkovcima, 100. godišnjice osnivanja Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti te šezdeset godina od smrti Josipa Kozarca. Te prve godine u okviru manifestacije održana je Smotra folklor Slavonije, a od 1971. godine u nazivu je na temelju teritorijalnog područja s kojega se pozivaju skupine dodana i Baranja. Nakon političkih promjena 1990. godine i stvaranja samostalne hrvatske države, Jeseni su zadržale najznačajnije folklorne priredbe, a u sljedećim razdobljima obogaćivane su i novim sadržajima.

Svečani mimohod sudionika 60. Vinkovačkih jeseni.

Ideja o osnivanju manifestacije posvećene očuvanju slavonske kulturne baštine i tradicije u gradu na Bosutu potekla je od značajnog i istaknutog umjetnika Vanje Radauša, kipara, slikara i književnika rođenog u Vinkovcima, koji je svoj stvaralački put nakon studija nastavio u Zagrebu, ne odvajajući emociju i nostalgiju prema rodnom kraju. Uz golemu podršku tadašnjeg predsjednika Skupštine Općine Vinkovci

* Skraćeni naziv ZAKUD VSŽ. Martina Kelava obnaša funkciju predsjednice, a Marko Sabljaković funkciju tajnika i predsjednik je Kulturnog centra Vinkovci.

Državna smotra izvornog hrvatskog folklora na Vinkovačkim jesenima.

Dragutina Žanića – Karle, Radauševa ideja vrlo brzo Vinkovce pretvara u prijestolnicu tradicijske kulture i baštine. U tome svoju su podršku s velikim entuzijazmom i neiscrpnom ljubavlju pružili u svakom selu i zaseoku oni koji tradiciju istinski žive, „mali” ljudi neumornog duha čija je snaga u šokačkom prkosu i inatu nadvladala sve nedaće i mijene vremena.

Začetnici Vinkovačkih jeseni sredinom šezdesetih godina prošlog stoljeća ovom priredbom imali su ideju obilježiti početak berbe i početak sezone ubiranja plodova. Nekada se taj početak čak i odvijao na plantaži Borinci, gdje je djevojka u narodnoj nošnji ubirala prve jabuke i time simbolično obilježila početak berbe i početak jeseni. Taj je običaj kasnije napušten, ali Vinkovačke jeseni izrasle su u najveću kulturnu manifestaciju u regiji i održavaju se uvijek od drugog do trećeg vikenda u rujnu.

Trajanje jedne manifestacije tijekom šest desetljeća pokazatelj je i izvrsne prihvatnosti kod posjetitelja ove manifestacije, što potvrđuju i brojni medijski sadržaji. Prvih godina održavanja lokalna zajednica prepoznala je manifestaciju kao dio svojeg identiteta, a upravo je ovo jedan od preduvjeta da bi se

ona i dalje razvijala. Kada lokalna zajednica prepoznaje manifestaciju kao način izražavanja svojeg identiteta, svih onih vrijednosti koje njeguje i s ponosom predstavlja, tada ona to može ponuditi i drugim posjetiteljima. Iako poneke godine okolnosti i nisu bile najprikladnije za održavanje Jeseni (okolnosti uvjetovane Domovinskim ratom i pandemijске uzrokovane koronavirusom), uvijek se nalazio način da se s manjim brojem sadržaja ipak održe. Ovo nastojanje kontinuiranog održavanja potvrđuje da su Vinkovačke jeseni neodvojivi dio kulturnog identiteta vinko-

Svečani mimohod sudionika 60. Vinkovačkih jeseni.

KUD „Gorjanac“ iz Gorjana na svečanom otvorenju 60. Vinkovačkih jeseni.

vačkog područja, ali i Vukovarsko-srijemske županije te cijele Hrvatske.

Tradicijski sadržaji prisutni kroz temeljne priredbe manifestacije od prve su godine održavanja okosnica oko koje su se razvijali i nadograđivali sadržaji u skladu s prijedlozima organizacijskog odbora, a u korelaciji s povratnim reakcijama sudionika i posjetitelja. Uspješnost jubilarne šezdesete po redu manifestacije potvrđuje i 150 000 posjetitelja i 3506 noćenja, kao i broj posjeta službenoj mrežnoj stranici (776 067), na društvenim mrežama (na Facebook društvenim stranicama 1,3 milijuna pregleda, na Instagram profilu 4,5 milijuna pregleda i na Tik Toku 1 000 000 pregleda, 10 000 novih korisnika, 36 000 lajkova i 304 000 novih pratitelja) te ukupna zarada koja iznosi 1,5 milijuna eura.¹ Dio jubilarne manifestacije su i

1 60. Vinkovačke jeseni u 2025. godini primile su sljedeće: prestižnu šampionsku titulu „Suncokret ruralnog turizma Hrvatske“ za najbolji turistički događaj na otvorenome 2025. godine, uvrštene su među tri najbolja u kategoriji Turistički događaj godine na manifestaciji Dani hrvatskog turizma, Vinkovačke jeseni dobitnice su Posebnog priznanja Marco Polo za očuvanje identiteta i baštine hrvatskog naroda u njezinom izvornom obliku te prve nagrade za najbolju najavu manifestacije u

brojni drugi sadržaji: kulturni, turistički, zabavni, sportski, gospodarski, znanstveni i umjetnički sadržaji.

Dio navedenih sadržaja odvijao se i na novom Trgu Vinkovačkih jeseni, koji je svečano otvoren uoči samog početka manifestacije u rujnu 2025. godine. U ostvarenju sadržaja uz glavne organizatore: Grad Vinkovce, Zajednicu kulturno-umjetničkih djelatnosti Vukovarsko-srijemske županije, Kulturni centar Vinkovci, Turističku zajednicu grada Vinkovaca i Novosti.hr, sudjelovale su brojne ustanove, udruge, pojedinci kao i gospodarski subjekti. Upravo je kvalitetna suradnja svih navedenih pridonijela oblikovanju manifestacije kakva je ona danas. Kako je ranije navedeno, tradicijske priredbe temelj su Vinkovačkih jeseni od samog početka te će se ukratko predstaviti njihova priprema i realizacija na 60. Jesenima; u organizaciji Kulturnog centra Vinkovci: Svečanost otvorenja i u organizaciji ZAKUD-a VSŽ: Dječje Vinkovačke jeseni – Međužupanijska smotra dječjih folklornih skupina i Mimohod dječjih folklornih skupina, Folklorne večeri

kategoriji etnografskog filma za tematski naslovljen uradak „Jesen rumeni' jabuka“.

– županijska smotra izvornog folklor, Državna smotra izvornog hrvatskog folklor te Svečani mimohod sudionika i revija konjskih zaprega.

Svečano otvorenje

Svečanim se otvorenjem Vinkovačkih jeseni pred suvremenog čovjeka donosi slika Slavonije – njezina nekadašnjeg života i ljudi koji su nam ostavili u nasljeđe običaje, ruho, ples i pjesmu šokačku. Vinkovci, sjetno prignuvši se uz Bosut, obogatit će živote ljudi vrelom događaja obilježivši različita razdoblja na tlu slavonske ravni. I tako su kroz povijest nastajale priče, predaje, radala se djela, a duh je naroda šokačkog do danas ostao neizbrisiv motiv – posebice u prigodi održavanja hrvatske tradicijske manifestacije – nadaleko prepoznatljivih Vinkovačkih jeseni. Osmisliti temu kojom će svečano otvorenje iznova dočarati jedan segment života Slavonca – Šokca, čini se lako. Ipak, njezin predlagatelj mora strukturom dramskog teksta odgovoriti na nekoliko pitanja: *Što se nastoji odabirom teme prikazati?* Čut će se odgovor da je to život Slavonije urezan duboko u sjećanja baka i djedova. *No, je li struktura dramskog*

teksta samo namjera gledatelju prikazati Slavoniju okićenu zlatom, Slavoniju u kojoj igra i pjesma dušu liječe? ...Ili će se tekstom svečanog otvorenja i samom temom nastojati zaintrigirati kako bi uživatelj i promatrač iščitao dubinu sadržaja prikazanog?

Možemo ustvrditi kako odgovori moraju biti objedinjeni u dramski tekst zaokružene cjeline čiji sadržaj ne smije i ne može zatrti put tradiciji. Tema jubilarnog izdanja manifestacije *Jesen rumeni' jabuka* vratila nas je mladosti vinkovačkoj, rujanskim svečanostima i djevojkama rumenim k'o jabukama borinačkim. Stasanje plantažnog voćnjaka Borinci u potpunosti je utkano u manifestaciju Vinkovačkih jeseni. S prvim plodovima izrasla je i manifestacija, a jabuka, glavni proizvod vinkovačkih voćara, prosula se gotovo kao simbol na sve programe i postala zaštitni znak jesenskih svečanosti. A upravo jabuci, inspiraciji osnivača Vinkovačkih jeseni, vratilo se i okruglo šezdeseto izdanje manifestacije.

Zašto jabuka kao središnji motiv uz imenicu *jesen* i pridjev *rumeni'*? Upravo iz razloga što je jabuka simbol i obilježje početaka održavanja Vinkovačkih jeseni davnih šezdesetih godina prošlog stoljeća na nadaleko poznatoj plantaži imenom Borinci,

Međužupanijska dječja smotra folklor.

smještenoj tik uz grad na Bosutu. Jabuka je izgledom i obilježjem utkana u danas najprepoznatljiviji znak Vinkovačkih jeseni – njihov autentičan i jedinstven grb autora Joze Matakovića, vinkovačkog akademskog slikara i scenografa.

Prve godine održavanja najveće smotre folklora Slavonije, a kasnije i Baranje, vezane su baš za jabuku koju bi na Borincima ubrala najljepša djevojka, „ljepotica”, pobjednica revije narodnih nošnji, prvo manifestacije Đakovački vezovi, a potom priredbe Mladost i ljepota Slavonije u Starim Mikanovcima. Borinci bi potom zaživjeli prigodnom svečanošću u čast početka berbe jabuka i rujanskih svečanosti poznatijih kao Vinkovačke jeseni.

*Misli braca, da se blato gaca,
od Vinkovci pa do Borinaca!
A kad tamo asfaltom brez muke
pa uberi, s koje oš jabuke!*

Dramski tekst svečanog otvorenja jubilarnog obilježavanja manifestacije predloženu temu *Jesen rumeni' jabuka* scenski je dočarao ne kao isključivo dokumentaristički prikaz početaka održavanja najveće manifestacije tradicijske kulture, nego kao dramsku priču prožetu radnjom u čijem je središtu lik mlade djevojke, Šokice – Slavonke, kojoj će jabuka simbolično u život unijeti pregršt ra-

dosti. Priča je to o sudbinama mladih ljudi koje u njihovoj mladosti zatiče događaj kojemu se počinju neizmjereno radovati jer u grad, u kojemu se novom manifestacijom nastoji očuvati folklorno stvaralaštvo, svake godine u rujnu stižu mnogobrojni gosti i sudionici Vinkovačkih jeseni. Nije neuobičajeno tada, kao ni danas, bilo zagledati se u djevojku odjevenu u nevjerojatnu ljepotu bogatstva narodnog ruha, u ljepoticu koju su mnogi pogledavali. Bila je to prigoda za susrete, prijateljstva, mladenačku zaigranost i nove ljubavi. Mladost vinkovačka i svih sela Slavonije, Srijema i Baranje živjela je za vinkovačke rujanske svečanosti, za radost slavljenja tradicijske kulture, za odlazak u voćnjak prepun zrelih, ukusnih i mirisnih jabuka. A djevojke? Rumene k'o borinačke jabuke!

*Dok je bila jabuka u cvitu,
bio j' dika u dalekom svitu!
Zlatna jesen, jabuka j' za branje,
ja i janje spremamo vinčanje!*

Spomenuta dramska radnja u zaokruženoj cjelini svečano je otvorenje obogatila zanimljivim događajima osnivanja manifestacije, važnim osobnostima koje su nesumnjivo pridonijele da Jeseni zažive u punom rujanskom sjaju. Najznačajniji događaji i osobnosti osnivanja i početaka održavanja manifestacije svakako zaslužuju sjećanje kroz predstavu

Večer koreografiranog folklora.

Završetak Svečanog mimohoda sudionika 60. Vinkovačkih jeseni.

koja će prikazati spoj dramskih s glazbenim i folklornim elementima, svojevrsni šokački mjuzikl posvećen početcima manifestacije koja je uvrstila Vinkovce među najznačajnija zbivanja tradicijske kulture u Hrvatskoj i izvan njezinih granica.

Joza, što ste to nacrtali? Što predstavlja taj znak?

Ja sam to nacrt'o i naslik'o 'nako od volje, da bude nasred Vinkovci za vreme Jeseni, ispred turističkog ureda. Vidite, ova tikvica je simbol folkloru, ona je u crvenoj jabuki, našoj borinačkoj, koju obasjava krug sunca, to je ova žuta farba, a oko svega je crna koja pre'stavlja crnicu, plodnu zemlju crnicu iz koje su izrasle i tikvica i jabuka i svi plodovi naše rodne Slavonije. A celi 'vaj krug je naše šokačko kolo. Sve j' to u farbama jeseni.

Zanimljivo!... Znete, Joza, ovaj Vaš znak ću predložiti da bude službeni grb Vinkovačkih jeseni!...

Jesen rumeni' jabuka kao tema jubilarnih 60. Vinkovačkih jeseni podsjetnik je na sve one događaje koji su stvarali jedinstvenu manifestaciju slavljenja folkloru, pjesme, plesa, govora šokačkoga, narodnih običaja, i nadasve najljepšega narodnog ruha. Vaš grad je tako lip! To ruvo, toliko pisme, kola, tambure... Ne mogu se nadivit svemu. Nisam ni zn'o da ću upoznat najlipšu divojku u svom životu. Ova jabuka, moj dar za tebe! I

znaj da nikad neću zaboravit' prve i najlipše Vinkovačke jeseni u mom životu!

Temeljne priredbe u organizaciji ZAKUD-a VSŽ-a

Kako su od prve godine održavanja Vinkovačkih jeseni folklorne skupine i program koje one daju okosnica manifestacije, tako se nastavilo odvijati i svih sljedećih godina. U pripremi što kvalitetnijeg i raznolikijeg folklornog programa sudjeluje niz suradnika svih godina održavanja, a tako je bilo i 2025. godine. Mjesecima uoči održavanja manifestacije tim stručnih suradnika ZAKUD-a VSŽ-a² obilazio je društva i pregledavao program koji su pripremili te davali preporuke za njegovo poboljšanje ukoliko je bilo potrebno. Također, radi bolje organizacije i komunikacije za svaku priredbu bio je imenovan nositelj ili nositeljica organizacije.³ Prvog dana manifestacije, od ukupno deset dana, počinje županijska smotra izvornog folkloru – Folklorne

2 Stručni suradnici: Ivan Balić, Marija Maslov, Nikola Šuća te tajnik, predsjednica i administrativna referentica ZAKUD-a VSŽ-a.

3 Nositelji organizacije za Folklorne večeri – Nikola Šuća, za Dječje Vinkovačke Jeseni – Martina Šarić Živikić, za Državnu smotru izvornog hrvatskog folkloru – Dario Grčić, za Svečani mimohod sudionika i reviju konjskih zaprega – Marija Maslov, za večeri koreografiranog folkloru, pjevačkih skupina i tamburaških orkestara – Ana Galović i Martina Kelava.

večeri⁴, koja okuplja kulturno-umjetnička društva⁵ s područja Vukovarsko-srijemske županije. Dio folklornih večeri, a koji ne ulazi u program županijske smotre folklor, bila je Večer koreografiranog folklor na kojoj su nastupila također društva iz naše županije⁶ uz Folklorni tamburaški orkestar HKGD-a Dunav Vukovar. Novost u smislu programa bila je Večer pjevačkih skupina⁷ i Županjskog tamburaškog orkestra.

Prvog vikenda održavanja Jeseni održane su Dječje Vinkovačke jeseni, odnosno Međužupanijska smotra dječjih folklornih skupina i Mimohod dječjih folklornih skupina. Na međužupanijskoj smotri sudjelovale su skupine koje su predstavnici svih hrvatskih županija. Navedene skupine su, uz dječje skupine s područja Vukovarsko-srijemske županije te djecu jahače, sudjelovale u Mimohodu dječjih folklornih skupina. Drugog vikenda održavanja manifestacije održana je Državna smotra izvornog hrvatskog folklor na kojoj su uz predstavnike svih hrvatskih županija,⁸

odnosno najbolja društva svake županije, sudjelovala i hrvatska društva koja djeluju u inozemstvu: iz Bosne i Hercegovine, iz Vojvodine, iz Austrije, Njemačke, Švicarske. Kruna cijele manifestacije je Svečani mimohod sudionika i revija konjskih zaprega u kojoj sudjeluju društva iz Vukovarsko-srijemske županije i društva – predstavnici hrvatskih županija te hrvatska društva iz inozemstva, kao i konjogojske udruge i pojedinci. Svečani mimohod svoj je završetak imao na stadionu Cibalijske, gdje je uz prijam gradonačelnika održano proglašenje najuspješnijih kulturno-umjetničkih društava⁹ na županijskoj smotri folklor te zajedničko šokačko kolo svih sudionika. Šokačko kolo svih sudionika manifestacije poruka je zajedništva oko tradicijskih vrijednosti i pozivnica svim budućim posjetiteljima za dolazak u Vinkovce.

Zaključak

Vinkovačke jeseni jesu kulturno-turistička manifestacija koja pokazuje sve bogatstvo i ljepotu tradicijske kulture Slavonije i Srijema, kao i svih drugih područja naše domovine, koja predstavljaju udruge iz Hrvatske i inozemstva. Hvale vrijedan je svaki uloženi trud prijašnjih i sadašnjih organizatora kako bi se pokazala naša bogata kulturna baština koja je uz nadaleko poznatu slavonsku širokogrudnost i gostoljubivost pridonijela uspješnoj prezentaciji hrvatske tradicijske kulture iz svih krajeva Lijepa Naše i inozemstva.

Još od 1966. entuzijasti i zaljubljenici u slavonsku i srijemsku ravnice gradili su pozornicu koja je danas najveći prikaz hrvatskog tradicijskog identiteta. Ta je ljubav i danas utkana u svako kolo, svaku pjesmu i svaki korak naše manifestacije. Hvala svima koji čuvaju, stvaraju i žive Vinkovačke jeseni!

4 Sudjeluju odrasle folklorne skupine, dok se za dječje skupine organizira županijska smotra tijekom proljeća.

5 Nastupila su tijekom četiri dana ukupno trideset tri društva te jedna udruga osoba s invaliditetom. Prvog dana nastupali su: KUD Kolo Vukovar, KUD Branimir Bošnjaci, KUD Josip Kozarac Štitar, KUD Matija Gubec Sotin, KUD Joakim Hardi Petrovci, KUD Sloga Račinovci, KUD Tomislav Županja, KUD Seljačka sloga Strošinci, KUD Gunja Graničari, KUD Đuro Pandža-Keka Nijemci. Drugog dana nastupali su: Udruga osoba s invaliditetom Zrno, Udruga Ethno golubica Vinkovci, KUD Josip Kozarac Posavski Podgajci, KUD Seljačka sloga Gradište, KUD Grančica Đeletovci, KUD Matija Gubec Ilača, KUD Ogranak Seljačke sloge Drenovci, KUD Mijat Stojanović Babina Greda. Trećeg dana nastupali su: KUD Josip Lovretić Otok, KUD Tomislav Cerna, KUD Zvonko Ban Jarmina, Matica slovačka SKUS Ondreja Pekára Soljani, KUD Antun Gustav Matoš Tovarnik, KUD Slavko Janković Rokovci-Andrijaševci. Četvrtog dana nastupali su: HSKPD Seljačka sloga Nuštar, Matica slovačka, SKPD Ljudevit Štur Ilok, KUD Slavonija Soljani, KC Klasje Privlaka, KUD Šokadija Lipovac, Udruga za njegovanje običaja Mađara Korogy Korod, KUD Sava Rajevo Selo, KUD Filipovčice Komletinci, KUD Zvonko Galović Nona Tompojevci.

6 Nastupili su: HKGD Dunav, KUU Kristal Županja, KUD Ljeskovac Vinkovci, FA Lisinski Vinkovci, KUD Izvor Vinkovci, KUD Šumari Vinkovci.

7 Nastupili su: MPS Šokadija Stari Mikanovci, MPS Spačva Donje Novo Selo, ŽPS Štitarske snaše pri KUD-u Josip Kozarac Štitar, MPS KUD-a A. G. Matoš Tovarnik.

8 Oba vikenda održavanja manifestacije gostujuća društva većinom su smještena na noćenja i ručak u privatnom smještaju članova društava s područja Vukovarsko-srijemske županije, čime se stvaraju i njeguju već

postojeća prijateljstva, a odvijaju se i uzvratna gostovanja.

9 Abecednim redom: KUD Branimir Bošnjaci, KUD Slavko Janković Rokovci-Andrijaševci, KUD Tomislav Cerna. Stručno povjerenstvo na Folklornim večerima: Ivan Balić, Martina Kelava, Marija Maslov i Nikola Šuća.

60

ĐAKOVAČKI VEŽOVI

Ususret 60. Iločkoj berbi grožđa

Danijela Faletar

Ilok

Iločka berba grožđa jedna je od najznačajnijih, a na istoku Hrvatske i najstarija manifestacija. Prvi put održana je 1962. godine, a sljedeće 2027. godine bit će jubilarna 60. po redu, jer se zbog okupacije Iloka i progonstva njegovih stanovnika tijekom Domovinskog rata nekoliko godina nije organizirala ova tradicionalna proslava početka berbe vinograda. Već od prve održane, Iločka berba grožđa proslava je raznolikog i bogatog sadržaja, turističkog, kulturnog i sportskog karaktera.

Muzej grada Iloka čuva vrijednu dokumentaciju o Iločkoj berbi grožđa, za čije je postojanje ponajviše zaslužan Dragutin Dragoš Barbarić (1904. – 1980.), koji je jedan od osnivača ove manifestacije. Ovaj svestrani Iločanin bio je, između ostalog, i kulturni djelatnik, zavičajni povjesničar i pisac, numizmatičar, sakupljač raznovrsne građe koju je darovao Muzeju i osnivač kulturno-umjetničkih i sportskih društava (Batorović 1990: 14–15). Njegova je svestranost i uključenost u društveni život Iloka zasigurno utjecala na šarolik program manifestacije; održavane su večeri poezije, izložbe slika, kazališne predstave, sportska natjecanja i utrke, modne revije, stručni skupovi vinogradara, nastupi folklornih skupina i

Prostor održavanja Iločke berbe grožđa 1962. – 1975.
Fotoalbum „Iločka berba grožđa”, 14. – 19. rujna 1965.,
građu sakupio Dragutin Dragoš Barbarić, str. 16.
Muzej grada Iloka, Kulturno-povijesni odjel.

popularnih pjevača. Iz Barbarićeva zapisa nastalog 1975. godine kroz vrlo slikovite i simpatične opise saznajemo kako je Berba grožđa izgledala na svojim počecima.¹

Proslave povodom početka berbe grožđa održavane su još u godinama prije Drugog svjetskog rata, kada su se mladi zabavljali uz ples i igre branja grožđa. Na plesnom podiju bila je razapeta mreža s obješenim grozdovima koje je trebalo obrati, a da čuvari ne uhvate *berače*. Godine 1957. Iločka mladež okupljena u Klubu iločkih studenata održava prvu priredbu povodom početka berbe grožđa. Sljedećih nekoliko godina ponovno održavaju proslave, svaki put s bogatijim programom. Mato Batorović, još jedan značajni Iločanin, također piše o zabavama studenata u Hotelu Park u jesenskim mjesecima 60-ih godina 20. stoljeća, za koje navodi kako su ih stari Iločani nazivali Grožđenbal, a koje su vjerojatno potaknule organiziranje veće priredbe (Batorović 2007: 114).

Izlog trgovine uređen povodom održavanja Iločke berbe grožđa. Fotoalbum „Iločka berba grožđa”, 19. – 20. rujna 1964., građu sakupio Dragutin Dragoš Barbarić. Muzej grada Iloka, Kulturno-povijesni odjel.

Iločki ugostitelji preuzimaju od studenata organizaciju priredbe 1961. godine, s ciljem da Berba grožđa postane tradicionalna gradska svečanost. To im polazi za rukom tek sljedeće

godine kada Prosvjetno vijeće općine Ilok izdaje proglas „u kojem izvještava da se na inicijativu i poticaj organizacije SSRN² otpočne sa priredbama i manifestacijama koje treba da postanu u punom smislu tradicionalne i iločki specifične pod naslovom Iločka berba grožđa” (Barbarić 1975: 1C). Tako je prva Berba održana od 6. do 9. rujna 1962. godine u organizaciji Turističkog društva Ilok. Za lokaciju je odabran park u blizini Dunava, ispod iločkih zidina i crkve sv. Ivana Kapistrana.

Na ovom će se prostoru manifestacija održavati sve do 1975. godine, kada je premještena u staru iločku jezgru, unutar srednjovjekovnih zidina gdje se održava sve do danas. Cilj organiziranja ovakvog događaja afirmiranje je grada Iloka u turističkom smislu, jer bi dobro osmišljen program trebao privući posjetitelje koji će se upoznati s prirodnim ljepotama grada i povijesnim spomenicima. U proglasu se također moli građane za pomoć pri organizaciji tako što će urediti svoje kuće i ulice, ali i pokazati se dobrim i gostoljubivim domaćinima. Posebno su se pažljivo uređivali izlozi trgovina; prigodnim ukrasima, plakatima, bocama vina i vinovom lozom.

Barbarić piše kako je organizirati ovakvu priredbu bio vrlo zahtjevan zadatak. Održano je mnogo dugih sastanaka: „već se i mušice umorile leteći oko sijalica” (Barbarić 1975: 2). Kiše koje su stvarale blato i sprječavale ulaz u park, oštećen nasip i put nakon poplave Dunava, nedostupnost pitke vode u parku i ograničene financije samo su neki od problema s kojima su se suočavali prvih godina održavanja. Ipak, velika je želja i upornost organizatora probudila snalažljivost i uspjele stvoriti ono što će kasnije postati nadalje poznata i cijenjena manifestacija. Prva sjedala za gledatelja bile su obične klupe na nogarima, šator su napravili od pokrova za kombajn, a za ozvučenje iskoristili su dva stabla u čije su krošnje stavljeni zvučnici i reflektori. Ipak, dobra ponuda hrane i pića otpočetak nije izostala. Na jelovniku iz 1962. godine nabrojani su srijemski specijalite-

1 Riječ je o rukopisu naslova *Ogledalo*. Muzej grada Iloka, Kulturno-povijesni odjel, Rukopis 60, „Iločka berba grožđa”, D. Barbarić.

2 Socijalistički savez radnog naroda.

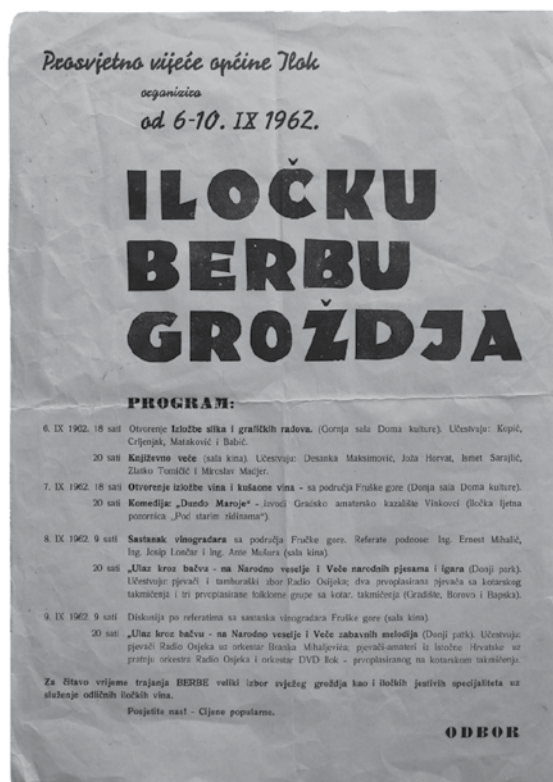
Ulaz na Iločku berbu grožđa, prolaz kroz bure.
Fotoalbum „Iločka berba grožđa“, 14. – 19. rujna 1965.,
građu sakupio Dragutin Dragoš Barbarić, str. 15.
Muzej grada Iloka, Kulturno-povijesni odjel.

ti: srijemski ćevap, kobasice, riblji paprikaš u kotliću, pržena riba i, naravno, vino. Kroz godine postupno se ulaže u infrastrukturu; produljuju se vodovodne cijevi i pravi se česma, uređuje se put za park i grade javni toaleti. Kako Barbarić navodi: „Uložili smo novac u civilizaciju” (Barbarić 1975: 10). Ulaznice za prvu Berbu prodavali su učenici Ekonomske škole po cijeni od 300 dinara. Posjetitelja je bilo mnogo, no ne zna se točan broj jer su neki došli kroz *bagremaru* i tako izbjegli plaćanje ulaza. Nakon što je jedne godine vjetar prevrnuo stolove koji su služili kao blagajna i raznio novčanice po parku, sagrađene su dvije kabine za blagajne. Osim jakog vjetra s Dunava, probleme je pravila i kiša koja je, prema Barbariću, u tim prvim godinama održavanja bila gotovo obvezna pratiteljica programa. Tako je 1963. godine prekinula glavni program koji je zatim nastavljen u Slovačkom domu i Hotelu Park.

Jedan od simbola Iločke berbe grožđa svakako je bačva – *bure* kroz koje posjetitelji ulaze na prostor održavanja manifestacije. Kroz posebno uređeno bure prolazilo se na prvu i svaku sljedeću Berbu. Barbarić, nažalost, ne objašnjava odakle ta ideja, samo navodi kako je prvo bure, kvalitetno hrastovo, mirisalo na vino, a kasnije je, jer ga je sunce sasušilo, bilo obnovljeno, ali jelovim daskama.

Plakat kojim se najavljuje prva Iločka berba grožđa otkriva raznovrsnost i raspored programa koji se nije u mnogočemu

promijenio kroz sve godine održavanja. U danima prije središnjeg programa za vikend – najčešće je to bio prvi u mjesecu rujnu – održavaju se kulturna i sportska događanja, a petak i subota rezervirani su za glavnu svečanost s nastupima poznatih pjevača i svirača te kulturno-umjetničkih društava. Svečani program zaključuje se obveznim vatrometom, koji je u prvim godinama održavanja bio posebice zanimljiv gostima, a atraktivan je ostao i do danas. Nedjeljom se održava dječja Berba grožđa s prigodnim programom. Od popratnih sadržaja tu je bogata enološka i gastronomska ponuda srijemskih specijaliteta te zabavni parkovi za djecu, štandovi sa suvenirima, igračkama i slično.

Plakat za 1. Iločku berbu grožđa s programom manifestacije. Muzej grada Iloka, Kulturno-povijesni odjel.

Jubilarna 30. Iločka berba grožđa održana je 20. rujna 1997. godine, nakon pauze od 6 godina. Unatoč teškoj situaciji u kojoj se Iločani tada nalaze, organizatori na čelu s Matom Batorovićem uspijevaju pripremiti program. Osim članova Odbora, u organizaciju su bili uključeni i čelni ljudi

UNTAES-a³, zaduženi za provedbu mirne reintegracije i povratka stanovništva u Ilok. U svojem izvješću Batorović piše kako su srpski predstavnici i UNTAES imali brojne prigovore i uvjetovanja u vezi održavanja programa, no konačno je dogovoreno kako će uz hrvatska kulturno-umjetnička društva nastupiti i nekoliko srpskih te slovačko društvo. Zaključuje kako je jubilara Berba, uz manje incidente, ipak uspješno održana (Batorović 1997).

Od 1997. godine organizaciju preuzima najprije Poglavarstvo grada Iloka (kasnije Grad Ilok), a zatim Turistička zajednica, koji do danas ostaju glavnim organizatorima ove manifestacije. Od novijih događanja koja su postala već tradicionalnim dijelom Iločke berbe grožđa izdvaja se Maraton čikli, utrka Dunavom od Vukovara do Iloka, te planinarski pohod na Frušku goru.

Ilok se često naziva gradom vina zbog svojeg položaja na vinorodnim obroncima Fruške gore i duge povijesti uzgoja vinove loze. Vinogradi i vino prožimaju život svakog njegovog stanovnika, svi su ovdje na neki način, posredno ili izravno, vezani za

vinogradarstvo i vinarstvo. Branje grožđa bilo je središnje događanje u godini, vrijeme se dijelilo na prije i poslije berbe, pa stoga ne čudi da se u jednom trenutku pojavljuje ideja o organiziranju velike proslave kojom bi otpočeo ovaj, za Iločane, najvažniji posao. Nije se mnogo toga promijenilo od vremena prvih proslava. Iločani se i dalje diče rezultatima svojega cjelogodišnjega rada, svojim vrhunskim vinima i pozivaju goste da se raduju s njima.

Literatura i izvori

- Barbarić, Dragutin. 1975. *Ogledalo*. Muzej grada Iloka, Kulturno povijesni odjel, Rukopis 60, „Iločka berba grožđa”.
- Batorović, Mato. 1990. *Iločani*. Vinkovci: Privlačica. 14–15.
- Batorović Mato. 1997. *Izuještaj o 30. jubilarnoj „Iločkoj berbi grožđa”, održanoj 20. rujna 1997. godine*. Muzej grada Iloka, Kulturno-povijesni odjel, „Iločka berba grožđa”.
- Batorović, Mato. 2007. „Vinogradarski i vinarski običaji te društveni život Iloka”. *Gazophylacium* XII, br. 1-2. Zagreb: Pinta. 109–125.

3 Prijelazna uprava UN-a za istočnu Slavoniju, Baranju i zapadni Srijem, poznatija po engleskoj skraćenici UNTAES (od eng. UN Transitional Administration in Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium).

60

ĐAKOVAČKI VEŽOVI

Suncokret mi urodio, diko – Šljivoševačka smotra folklora

mr. sc. Ljubica Gligorević

etnologinja, Vinkovci

Povijest mjesta i župe

Slavoniju, Baranju i Srijem karakterizira plodnost voća šljiva po mjestima, voćnjacima i dvorištima. Smatra se kako su Šljivoševci, općina Magadenovac, Osječko-baranjska županija, zbog obilja voćki i uroda šljiva upravo i dobili ime: Šljivoševci *daleko poznati, po Šokici i po šljivovici ili Pitaju me iz kojeg sam sela, šljivovica naša zaštitnica.*

Prema starim zapisima, Šljivoševci su prvog svećenika dobili 1764. godine, kada je župa i utemeljena, i taj prvi župnik bio je franjevac. *...Ovdje ne postoje nikakve kapelice, nikakvi kipovi, no postoje dva javno podignuta križa s Raspeti na limu, koji su u dobrom stanju. U ovome mjestu postoji vlastito groblje, dobro ograđeno i blagoslovljeno, na kojem se pokapaju vjernici ovog mjesta i filijala. ...U propisane dane blagoslivlja se krsni zdenac, uskrni vosak na Svetu subotu, palmine grančice, pepeo i svijeće. Određene procesije točno obavlja na blagdan sv. Marka, na prosne dane i Tijelovo. Krštenje se ne podjeljuje izvan crkve, a za njegovu podjelu u slučaju nužde ima točno poučene primanje. Za djecu koja umru bez krštenja brine se da se pokopaju izvan groblja na prikladnome mjestu. Zaručnike ne ujenčava prije nego što*

su ispitani i dužno poučeni u osnovama vere i obvezama ženidbenog stanja... Iz Kanonske vizitacije župe Šljivoševci 24. rujna 1782. godine: Mi Pavao Ladislav...

Plakat smotre folklora, 2025.

KUD „Seljačka sloga” Šljivoševci, Šljivoševci, 30. kolovoza 2025., snimila Ljubica Gligorević.

Župna crkva u Šljivoševcima točnih povijesnih podataka o gradnji crkve nema, ali postojala je prije osmanskih vremena i bila je sagrađena od tvrdog materijala. Za vrijeme Osmanlija bila je pretvorena u džamiju. Bila je duga 50, a široka 20 metara. Župna crkva u Šljivoševcima izgorjela je 1819. godine od pušcanog metka ispaljenog na golubove. Crkva u ono vrijeme nije bila pokrivena crijepom, nego *šindricom*¹. Kako su se na krovu crkve rado zadržavali golubovi, pucanjem iz puške na njih zapalio se krov i tako je izgorjela crkva. Zgarište je stajalo do 1822. godine, a za to vrijeme sveta misa služila se u susjednim Lacićima. Te iste godine blagoslovljena je nova crkva u Šljivoševcima, duga 12, a široka 5,5 hvati².
...Svečanost zaštitnika (goda) u matici slave

1 Šindra, šindrica je krovni pokrivač od cijepane jelove ili hrastove daske kojim se pokrivaju kuće ili bočne strane kuće. s jedne strane po dužini izlijebljene, s druge istanjene. Postavljaju se jedna preko druge s preklopom. Za šindru se najčešće koristi drvo bora starog preko 50 godina. i to samo dio stabla od korijena do jedan metar uvis, a u novije vrijeme koristi se i mlade drvo, ali impregnirano. Šindra se kao pokrivač rabi u svim krajevima Europe gdje ima puno četinjača i gdje su obilne oborine, jer se njome mogu pokrivati samo krovovi s velikim nagibom. U Hrvatskoj se još koristi u Crnom Lugu, Krasnom i Saborskom.

2 Hvat (*sežanj* ili *klafter*), stara mjerna jedinica duljine. U Hrvatskoj se do uvođenja Metarskoga sustava (1876.) rabio *bečki hvat*, vrijednosti 1,896 m. Hvat se dijelio na 6 stopa, na 72 palca. Još se stoljeće nakon toga rabio kao skraćeni naziv za *četvorni hvat*, vrijednosti oko 3,6 m², koji se zadržao u zemljišnim knjigama, te razgovorno za

12. ožujka na blagdan sv. Grgura pape, a kao svečanost crkve slavi se i blagdan Duhova. U matici Šljivoševci stoji prema jugu ispred crkve obojani kameni križ pribavljen 1815. godine sredstvima crkve. Potom tri drvena križa, jedan na selu smješten prema sjeveru, drugi na državnom putu prema Marijancima, treći na groblju prema sjeveru, podignuti 1817. godine. Iz Kanonske vizitacije župe Šljivoševci 20. srpnja 1829. godine: Mi Pavao Ladislav...

Godine 1867. godine stavljen je lim na toranj, 1874. godine crkva je obnovljena cijela, a 1885. godine postavljen je na toranj sat, dok je sakristija premještena sa sjeverne na južnu stranu, kako i danas stoji. Već 1889. godine crkva je popločena cementnim pločicama, kada su nabavljene i nove orgulje, koje i danas postoje. U današnje vrijeme župa broji 1700 vjernika, što su uglavnom staračka domaćinstva. Stara prezimena iz Šljivoševaca jesu: Azenić, Lacović, Kusturić, Koprivanac, Drašinac, Drčec, Kovačić, Jagić, Žigić, Patajac, Vuković, Karapetrić i Jurišić. Župna crkva sv. Grgura Velikog pape registrirani je spomenik kulture.

prostorni ili metrički hvat, vrijednosti četiri kubna metra naslaganih cjepanica.

Hrvatsko seljačko kulturno-umjetničko društvo „Seljačka sloga” Nuštar, 30. kolovoza 2025., snimila Ljubica Gligorević.

Kulturni život

Nakon 30 godina stanke KUD „Seljačka sloga” Šljivoševci obnovio je svoj rad 17. svibnja 2003. godine s ciljem očuvanja pjesme, plesa, nošnji, običaja i svih očitovanja svojega mjesta. Šljivoševački folklorasi nastupali su po Hrvatskoj, Mađarskoj, Bosni i Hercegovini, Vojvodini, Makedoniji, Grčkoj, Italiji i Slovačkoj i promicali glas o svojem mjestu i kulturi. Djevojke, momci i *snaše* svojim sudjelovanjem postizali su zapažene rezultate na natjecanjima u tradicijskom *spremanju* u nošnje u Starim Mikanovcima, Antinu i Tordincima. Iste 2003. godine KUD je organizirao jedinstvenu smotru folklor na našim prostorima, posvećenu svečanosti suncokreta, pod nazivom Suncokret mi urodio, diko, promičući svoj tradicijski život i kulturu iz prošlosti. U kontinuitetu 30. kolovoza 2025. održana je 21. Smotra.

Stari je to običaj kako se nekoć, kada nije bilo kombajna, suncokret³ sjekao srpovima, tovario i dovezio u zaprežnim kolima u seoska dvorišta. Uvečer bi prijatelji i rodbina došli na *tucanje*, a priručni alat kojim se *tucalo* bio je drveni štapić – *batinka*, *batina* i podmetač za suncokret – *petara*. Dolazile su djevojke i momci. Zrno se potom sušilo i *ujalo* na *ujetrenici*, posebnoj stroju koji se okretao ručno i odvajao zrno od nepotrebnog dijela. Puno se radilo jer je suncokret trebalo *izvijati* i već sutradan predati u zadrugu. Bilo je uvijek dosta i šale, pjesme, a i kolo se znalo zaigrati. I danas rado govore stariji kako se nekada *tucalo* u Šljivoševcima, kada su sami

bili mlade osobe. Evo nekoliko stihova o *tucanju* suncokreta:

- 3 Suncokret (*Helianthus annuus*) ili *podunac*, *dirasol*, *torizol*, čije botaničko ime *Helianthus* potječe od grčkih riječi *helios* (sunce) i *anthos* (cvijet) jednogodišnja je zeljasta biljka iz porodice glavočika. Stabljika izrasta iz korijena kao razgranata ili jednostavna, svjetlozelena, ispunjena prozirnom srčikom. Suncokret cvate od lipnja do rujna, a veliki glavičasti cvatovi razvijaju se pojedinačno na vrhovima stabljike i ogranaka. Središte glavice čine sitni žutosmeđi ili crvenosmeđi cjevasti cvjetovi, a okružuju ih žute jezičaste latice, duge i do 10 cm. Iz središnjih cvjetova suncokreta razvijaju se ovalni i plosnati, crni ili prošarani plodovi. Unutar svakog ploda nalazi se po jedna svjetlosiva sjemenka, bogata biljnim mastima, vitaminima, bjelančevinama, mineralima, balastnim tvarima. Suncokret potječe s jugozapada Sjeverne Amerike, iz Perua i Meksika. Još 1000 godina p. n. e. suncokret su uzgajali sjevernoamerički Indijanci, mljeli sjemenke u brašno, dodavali u kruh, radili ulje. Maje su poštovale suncokret kao simbol svjetlosti i plodnosti, pile čaj od latica, jele sjemenke, peteljke, listove i latice. Suncokret već tisuću godina uzgajaju i Kinezi, stari Grci su suncokret posvetili bogu Heliosu (grčki bog Sunca), a rimski pjesnik Ovidije u Preobražajima spominje mit po kojem je djevojka zaljubljena u boga Apolona bila pretvorena u suncokret. Astečke svećenice boga Sunca su u 15. stoljeću bile krunjene suncokretima, a početkom 16. stoljeća španjolski kršćanski misionari donijeli su ga u Europu, gdje se već u 17. st. proširio. Masovni uzgoj suncokreta počeo je u 18. stoljeću, najprije u Njemačkoj i Rusiji, zatim i na zapadu i prema Sredozemlju. Latice suncokreta značajne su u narodnoj medicini u pripremi čaja i tinktura, imaju gorkast i sluzav okus i blago mirišu na med. Sjemenke suncokreta imaju veliku hranjivu vrijednost i izuzetno su bogate uljem. Osim sirovih sjemenki, upotrebljavaju se pripravci od osušenih i prženih sjemenki. U kulinarstvu imaju značajnu ulogu, a sjemenke su bogate bjelančevinama gotovo jednako kao i odrezak mesa. Od sjemenki se pripremaju i različiti namazi s *tofuom* (sirom od soje) ili nekim povrćem (<https://bs.wikipedia.org/wiki/Suncokret>; <https://www.agroklub.com/ratarstvo/suncokret-zlatni-cvijet-poljoprivrede/103604/>).

*I sinoć sam, mila majko, bila na sokaku
tucala sam suncokreta u crnome mraku...
Na tucanje zvaćemo komšije,
bez komšije lepo tucat nije.
Bože mili, kad sam bila mlada,
tucalo se više nego sada.
Svi što znaju batinku držati,
Neka dođu suncokret tucati.
A i mladi nek nam se priključe
pa nek tucat od stariji uče.
Eno kola klepeću sokakom,
to Jozeta vozi suncokreta.
Suncokret je Slavonije cveće.
nema onog ko te tucat neće.
Školovani i oni bez škole,
Na tucanje uvek doći vole.*

Mjesni KUD, uz napjeve, igre, dijalektalni ekavski govor, svoje odabrane autorske igrokaze na aktualne teme iz javnog života, predstavljene na duhovit način, sve ove godine izvode scenski. To je prigoda na Smotri i druženja i zajedničkog nastupa gostujućih KUD-ova. Na Smotri 2025. godine među KUD-ovima iz Šljivoševaca, Opatovca iz novogradiškog kraja, Donjeg Miholjca, Gorjana, Podravske Podgajaca, koji su se predstavili publici, nastupili su i članovi Hrvatskog seljačkog kulturno-umjetničkog društva „Seljačka sloga” Nuštar, koji su u travnju 2026. obilježili 90. obljetnicu svojega uspješnog djelovanja i 20. obljetnicu rada Ženske pjevačke skupine „Grofice”. Na vrlo uspješan način predstavili su svoje *paorijsko spremanje* u nošnje, napjeve, igranje i *svirku* i privukli veliku pozornost publike. U sklopu

Ručni rad išivani vez Katice Drašinac, Šljivoševci, 30. kolovoza 2025., snimila Ljubica Gligorević.

natjecateljske točke *tucanja* suncokreta na stare načine svi su imali svoje predstavnike. Najuspješniji su bili Opatovčani. To je bilo još jedno druženje folklorša istočne Hrvatske, razmjena iskustava, postignuća i njihova daljnja povezivanja u njegovanju i očuvanju naše bogate tradicijske baštine.

U Šljivoševcima, nasreću, još uvijek ima starijih osoba koje svojim znanjem, vještinama i umijećem prenose baštinu mjestu mladim naraštajima. Među njima su i Katica i Stjepan Drašinac. Katica je vrsna izrađivačica i vezilja različitoga odjevnog ručnoga rada za odrasle i lutke i onoga za posoblje, među kojima je i rad u više boja *vulom* – *išivani* vez po *obrisačima*, *otarcima*, tkanim ručnicima. Katica je vrsna i u spravljanju starinskih jela i slastica, a jedna je i od zapisivačica starinskih običaja, ali i glumica amaterki na šljivoševačkoj i drugim smotrama.

Da na mladima svijet ostaje, ali da se na starijima održava, potvrđuje i predsjednik KUD-a „Seljačka sloga” Šljivoševci, mladi Ivan Radojica, zadarski student etnologije i antropologije, ali i vrsni izrađivač narodnih nošnji i drugih predmeta Šljivoševaca i okolice. Istodobno, Društvo se posljednjih godina obnavlja mladim članovima, zaljubljenicima u baštinu, a uskoro se očekuje i osnivanje tamburaške sekcije. U programu

prošlogodišnje 21. Smotre folklor Suncokret mi urodio, diko u Šljivoševcima nastupili su i Babaseka – Tomislav Livaja s humorističnim igrokazom uz *svirku* na tamburi *samici* i gajdama, a gosti su bili i Tamburaški sastav „Garavi”.

Literatura i izvori

Hvat. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2026. <https://enciklopedija.hr/clanak/hvat>. Posjet 1. travnja 2026.

Župna crkva u Šljivoševcima. (1730. – 1830.) Kanonske vizitacije, knjiga III, Valpovačko-miholjačko područje. <https://www.magadenovac.hr/index.php/djelatnosti/vjerske-zajednice/586-zupna-crkva-u-sljivosevcima>. Posjet 20. ožujka 2026.

<https://www.magadenovac.hr/index.php/sljivosevci1>. Posjet 26. ožujka 2026.

<https://hr.wikipedia.org/wiki/%C5%A0indra>. Posjet 21. ožujka 2026.

<https://bs.wikipedia.org/wiki/Suncokret>. Posjet 20. ožujka 2026.

<https://www.agroklub.com/ratarstvo/suncokret-zlatni-cvijet-poljoprivrede/103604/>. Posjet 20. ožujka 2026.

<https://arhiva.bastina.hr/kud/kulturno-umjetnicko-drustvo-seljacka-sloga/>. Posjet 25. ožujka 2026.

60

ĐAKOVAČKI VEZOVI

Dok je pjesme, selo živi – buđenje kulturnog života u Novim Perkovcima

Robert Adrić

Srednja strukovna škola Antuna Horvata Đakovo

Na samom jugu Đakovštine, u sastavu Grada Đakova, nalazi se selo Novi Perkovci. Maleno selo koje trenutačno broji svega 160 stanovnika u oko 60 kućanstava. Novi Perkovci postoje tek oko 280 godina. Nastaju u 18. stoljeću doseljavanjem stanovnika iz susjednog sela Perkovci (danas Stari Perkovci). Za vrijeme vladavine Marije Terezije oformljena je obvezna vojna obuka za sve aktivne muškarce s područja Vojne krajine, kako bi imala stalan izvor vojske. Vojna krajina jasno je razgraničena od Civilne Slavonije 1745. godine, a tadašnje selo Perkovci bilo je u sastavu Vojne krajine, i to na samoj granici s Civilnom Slavonijom.

Perkovčani koji su se opirali toj obvezi preselili su se na područje Civilne Slavonije, točnije na Đakovačko biskupsko vlastelinstvo. Prvo su se naselili pod brdom u biskupovoj šumi, a nakon nekoliko godina popeli su se više i nastanili na mjestu, tada već izumrlog, sela Radinovci. Ne zna se točno kada su službeno imenovani Novi Perkovci, ali se i do danas u govoru zadržao prvi neslužbeni naziv sela Novo Selo. S vremenom su izgradili svoju kapelicu na sred sela, koju su posvetili svetom Antunu Pustinjaku, čija se slika i

Ogranak Seljačke sloge Novi Perkovci na Smotri Seljačkih sloga u Đakovu 1938. godine.

danas čuva u filijalnoj crkvi. Jedna od obitelji koje su se preselile na ovo novo mjesto jesu i Adrići. Prema popisima stanovnika i imovini znamo kako su se prije doseljavanja prezivali Andrić, a kasnije su u popisivanju stanovnika u drugoj polovici 18. stoljeća preimenovani u Adrić. Prema tome, zaključujemo kako je

Folklorna grupa Novi Perkovci na Đakovačkim vezovima 1972.

svaki Adrić koji danas živi, rodom iz Novih Perkovaca.

Danas su Novoperkovčani poznati i kao Prikrajci jer su jedno od deset sela Đakovštine koji se nose drugačije. Nošnja sela Vrbica, Mrzović, Đurdanci, Strizivojna, Budrovci, Piškorevci, Dragotin i Novi Perkovci vinkovačkog je tipa, što se razlikuje od ostatka Đakovštine. Za razliku od ostalih Prikrajaka, nošnja Trnave i Lapovaca sličnija je đakovačkom tipu pa ih se zove Brđanima. Nije to tako bilo oduvijek. Josip Lovretić u svojim zapisima spominje kako su Novi Perkovci jedno od posljednjih sela koje je „prerezalo skute”, a to znači da su više sličili đakovačkom tipu. Prema Lovretiću, taj se „prijelaz” dogodio u drugoj polovici 19. stoljeća jer piše kako su u to vrijeme žene još nosile spojene *rubine* i *oplečke* te da ih tek u posljednje vrijeme prave odvojeno.

Istraživanja nam pokazuju kako se folklor u selu budio u nekoliko valova. Prema najstarijim dostupnim zapisima, folklorna skupina iz Novih Perkovaca djelovala je kao kulturni ogranak Seljačke sloge u okviru Hrvatske seljačke stranke tridesetih godina 20. stoljeća. Ogranak je osnovan 18. veljače 1937. godine, a nastupali su 30. svibnja 1937. godine na Smotri Seljačkih sloga u Đakovu, zatim u veljači 1938. godine na proslavi spomendana Matije Gupca i Antuna Radića u Đakovu, 14. kolovoza u Đakovu na Smotri Seljačkih sloga, a 21. kolovoza u Slavanskom Brodu. Ogranak je imao i uspješan mješoviti pjevački i predstavljački zbor, te tamburaše koji su čak svirali u svatovima. Na samoj Smotri govorio je i Andrija Adrić, seljak iz

Novih Perkovaca, koji je u svojim zapisima spominjao Ogranak Seljačke sloge Novi Perkovci. Cilj Ogranka bio je očuvati kulturu sela, poticati sviranje tradicijskih instrumenata, obnova narodne nošnje, školovanje mladeži i nepismenih, te je Ogranak poticao seljane na odlazak u crkvu, na koju su tada bili izuzetno ponosni jer su je sami izgradili prije deset godina.

Andrija Adrić Ivičin bio je jedan od aktivnijih ljudi u Novim Perkovcima, pa i šire. Bio je aktivan u kulturnom, političkom i društvenom životu, te je bio veliki zapisivač. Napisao je *Povijest Novih Perkovaca*, pisao je za novine, a bilježio je i važne događaje i priče iz sela i Hrvatske. Osim njega, potrebno je istaknuti još dvije osobe iz prošlog stoljeća: Stevu Šarčevića Perinog i Baricu Adrić Ivičinu. *Ded* Stevo bio je vrsni svirač koji je mnoge naučio svirati, a i ostavio je zapise kola i pjesama te je povremeno okupljao seljane u folklorne skupine i vodio ih. Teta Barica bila je pjevačica i *šnajderica*. Često se u selu čuje: „E, dok je teta Barica učila pjevat, znalo se.” Sigurno je bilo još mnogo Novoperkovčana koji su aktivno promovirali selo i svojim nastojanjima pridonijeli očuvanju kulturnog života i običaja sela, a ima nas i danas. Dok je toga, selo će živjeti.

Dječja folklorna skupina iz Novih Perkovaca na Đakovačkim vezovima 1971.

Druga pojava folkloru u Novim Perkovcima bila je potaknuta osnivanjem velike manifestacije Đakovački vezovi 1967. godine. Dr. sc. Zvonko Benašić u *Povjesnici Đakovačkih vezova* spominje kako su Novi Perkovci u tom vremenu sudjelovali na Đakovačkim vezovima četiri godine: odrasla

Folklorna skupina iz Novih Perkovaca na 50. Đakovačkim vezovima, 2016.

folklorna skupina 1968., 1969., 1971. i 1972. godine, a dječja folklorna skupina 1971. i 1972. godine. Isticali su se tada urednim i bogatim nošnjama, izvornim kolima, vrsnim pjevačima i sviračima, s naglaskom na sviračima tradicijskih instrumenata. Te četiri godine za folklorni amaterizam bio je zaslužan *ded* Stevo Šarčević Perin.

Relativno kontinuirane bile su mise zahvalnice u filijalnoj crkvi Antuna Pustinjaka. Svake godine, u jesen, mladi bi se dogovarali koji dar će tko prinositi, a majke i bake kod kuće bi vadile nošnju i uređivale je da Bogu darove prinesu dostojno i svečano. Cure bi jutrom odlazile k bakama na češljanje, a potom bi se spremale i odlazile u crkvu. Jedno vrijeme to je bio jedini trenutak u godini kada bi se narodna nošnja obukla, dok je jedini doticaj s kolom i pjesmom bio u svatovima. Kulturni život sela počeo je odumirati. Generacije koje su se rodile sredinom stoljeća još su imale doticaj s pjesmom i plesom pa su i znali, no svi rođeni pred kraj prošlog stoljeća, a posebno ovog, izgubili su taj dio tradicije. U prošlosti Novoperkovčani su bili dobri pjevači, igrači, svirači, a sada gotovo da toga više nema.

S obzirom na to da sam glavni inicijator ponovnog pokretanja folklornog amaterizma, o osnivanju društva pisat ću iz vlastite perspektive. Kako je misa zahvalnica bila obvezni događaj u selu kada smo se spremali u narodne nošnje i prinosili darove, nakon mise zahvalnice u listopadu 2015. godine svirači su svirali pred crkvom i igralo se kolo. Tadašnji župnik, vlč. Damir Stanić, motiviran tim događajem predlaže da svirači iz sela sviraju nakon mise polnoćke kako bi se ljudi družili pred crkvom, zaigrali i zapjevali. Ta ideja bila mi je okidač nakon dugogodišnjeg razmišljanja i maštanja o ponovnom pokretanju društva u selu. Česta mi je misao bila kako u selu mlađe generacije više ne znaju niti igrati kola, niti pjevati i bojao sam se potpunog odumiranja tako bogate tradicije. Strah od pokretanja bio je prisutan zbog malog broja stanovnika i male zainteresiranosti. Usprkos tome, nakon poziva svećenika, razmislio sam o tome kako je to dobra ideja, ali da ljude treba uvježbati jer je vrlo mali broj ljudi koji bi se samoinicijativno uhvatili u kolo. Dosjetio sam se i poslao poruku na društvene mreže svakoj osobi u selu, a poruka je glasila: „Proba KUD-a je danas u 19 h... nadam se da se

vidimo!" Bilo je to 22. prosinca 2015. godine. Mnogi su ostali zbunjeni jer nikakav KUD tada nije postojao, niti se o tome pričalo, no na tu „probu“ odazvala se 21 osoba, a na sljedeću i više. Nakon te dvije probe otplesali smo mali splet nakon mise polnoćke i svećenikova se ideja ostvarila.

Vidjevši kako su povratne reakcije dobre i da zainteresiranost za društvo postoji, nastavili smo se sastajati na probama s idejom samo da naučim ljude različitim pjesmama i plesovima koji su u tom trenutku bili pomalo zaboravljeni. Svakom probom dolazilo je sve više ljudi i u selu su se ponovno čuli pjesma i ples. Tada smo već bili u završnim fazama s pisanjem knjige o Novim Perkovcima te se u selu pripremala promocija pa smo odlučili da bi na promociji, uz KUD-ove iz susjednih sela, mogla nastupiti i skupina iz našeg sela. Počeli smo se aktivno pripremati za to: vaditi nošnju, doradivati, uređivati je i organizirati naš drugi nastup. U lipnju 2016. godine ostvarili smo zamišljeno i nakon svete mise, pred crkvom, nastupila je naša skupina od točno 29 osoba, svi iz Novih Perkovaca. Također, sve smo iznenadili i time što je promociju knjige otvorila muška pjevačka

skupina s jednom točkom šaljivih bećaraca. Kasnije su dobili ime MPS „Faši“, a prvi nastup bio im je snimanje bećarca iz Novih Perkovaca za CD „Pjesmom kroz Đakovštinu“. Ime „Faši“ došlo je vrlo spontano, kada smo na jednoj probi pjevali bećarce za tri prezimena koja su nastanila selo: Ferić, Adrić i Šarčević, i spojem početnih slova dobije se riječ *faš*, koja je zapravo pomalo zaboravljena riječ. Riječ *faši* označava stari naziv za muškarce koji su oženili dvije sestre. Promocija knjige *Novi Perkovci* bila je 12. lipnja 2016. godine, a te godine bili su jubilarni 50. Đakovački vezovi. Pomislio sam, s obzirom na to da su Đakovački vezovi *naši*, kako bismo i mi mogli, ponovno, nakon 44 godine, biti dio Đakovačkih vezova, što je organizacijski odbor odmah i prihvatio. Povorkom jubilarnih 50. Đakovačkih vezova prošetali smo 3. srpnja 2016. godine pod nazivom Folklorna grupa iz Novih Perkovaca, jer još nismo bili osnovani. Na povorci je bilo 35 osoba.

Događaj za događajem, folklorna skupina nastavila je s radom. Krenuli su pozivi za nastupe i putovanja, zainteresiranost je bila sve veća pa smo krenuli s osnivanjem društva. Službeni dan osnivanja KUD-a „Perkovčani“

Muška pjevačka skupina „Faši“, Novi Perkovci, 2018.

dogodio se 10. lipnja 2017. godine. Prva predsjednica bila je Marijana Adrić, zatim Mato Šarčević, Marina Adrić, a trenutačna predsjednica je Marija Hes. Odsamih početaka bio sam voditelj folklorne skupine, Muške pjevačke skupine „Faši” i Ženske pjevačke skupine, a trenutačni voditelj je Bartol Adrić. Danas KUD „Perkovčani” radi vrlo uspješno. Od samih početaka bio je prepoznat po kvalitetnom pjevanju i izvornom spremanju. Rangirao se vrlo visoko, tik uz velika, starija društva. Pronio je ime Novih Perkovaca po cijeloj Hrvatskoj i sudjelovao na najvećim smotrama. Zbog KUD-a „Perkovčani” danas mnogi znaju za Nove Perkovce. Postao je

glavno mjesto okupljanja i druženja. Ponovno su pjesma i ples vraćeni u selo, ponovno se nošnje izrađuju, a stare brižno čuvaju. Danas nije rijetkost čuti da netko na *drumu* pjeva, da se u *avlijama* na žicama suše svježe oprana *krila*, da su curicama kose upletene u *coce*, ili da se u daljini čuje zvuk samice.

Selo ima bogatu povijest, a zahvaljujući entuzijastima koji su se pojavljivali kroz vrijeme, znamo jako puno detalja od samog nastanka. Nadam se kako će se i dalje takvi pojavljivati, oni koji će promicati selo, truditi se održati tradiciju i prenositi kulturno bogatstvo na mlađe naraštaje te da naše malo selo nikada neće izumrijeti.

KUD „Perkovčani”, Novi Perkovci, 2024.

60

ĐAKOVAČKI VEZOVI

Izbor za najbolje nošeno narodno ruho od 1967. do 2025. godine – popis nagrađenih

Ivana Dević

Muzej Đakovštine Đakovo

Već na prvim Vezovima održana je Revija i izbor najljepše žene u narodnoj nošnji za osvajanje titule „Najljepša Slavonka 1967.” (Benašić 2007). Revija i izbor tada su održani u Domu kulture, a od 1968. godine odvijaju se na pozornici u Strossmayerovu parku.

Prve tri godine u izboru sudjelovale su samo djevojke, od 1970. biraju se i snaše, dok se kategorija momaka uvodi tek 2001. godine. Svakim uvođenjem nove kategorije mijenjao se i naziv. Tako se 1970. u programu navodi Izbor najljepše snaše i djevojke Slavonije i Baranje u narodnoj nošnji, a 2001. Izbor za najbolje nošeno narodno ruho. Naziv iz 2001. zadržao se do danas uz dodatak: Slavonije, Baranje i Srijema.

Gledajući programe objavljene u Revijama Đakovačkih vezova, može se pretpostaviti da prije 2001. nije postojao točno definiran naziv ovog izbora jer se redoslijed riječi u nazivu mijenjao (npr. Izbor najljepše žene u narodnoj nošnji, Izbor najljepše snaše i djevojke Slavonije i Baranje u narodnoj

nošnji, Izbor najljepše djevojke i snaše u slavonskoj i baranjskoj narodnoj nošnji i sl.). U početku naglasak se stavljao na izbor najljepše osobe, a kasnije se prebacuje na nošnju, što potvrđuje i naziv iz 2000. godine Izbor djevojke i snaše u najljepšoj narodnoj nošnji. Unatoč tomu, među Đakovčanima se i danas često može čuti da je ovo izbor *ljepotica*.

Osim nagrada za najbolje nošeno ruho koje se dodjeljuju i danas, između 2006. i 2016. godine dodjeljivala se dodatna nagrada za najljepšu djevojku prema izboru gradonačelnika, a od 2012. dodjeljuje se i nagrada za fotogeničnost prema izboru fotografa.¹

Od svojeg početka 1967. godine sve do 2025. Izbor nije održan samo tri puta – 1991., 1992. i 2020. godine², a nagrađeno je ukupno

- 1 Nagrađene u ovim kategorijama nisu posebno izdvojene jer je riječ o nagradama za fizički izgled djevojke, bez uzimanja u obzir ruha u koje su spremljene.
- 2 1991. i 1992. Izbor nije održan zbog Domovinskog rata, a 2020. zbog pandemije bolesti COVID-19.

400 natjecatelja: 168 djevojka, 160 snaša i 72 momka. U nastavku donosimo njihova imena, prezimena i dodijeljena mjesta.³

Za Đakovačke vezove osobito je značajno kako je od samih početaka izbor ljepotica uvijek praćen strukom, ondašnjim etnologijama Zdenkom Lechner iz Muzeja Slavonije Osijek, a potom i Brankom Uzelac iz Muzeja Đakovštine. Uz navedene stručnjakinje brojni etnolozi zagrebačkih institucija, kao i slavonski etnolozi iz svih slavonskih muzeja, sudjelovali su u kreiranju ovog izbora kroz godine te svojim znanjem pridonijeli da se upravo manje zastupljeni elementi tradicije i rukotvorstva nagrade i vrednuju, unatoč trenutnoj popularnosti nekih odjevnih kombinacija i odjevnih elemenata kod publike.

I zato kao predsjednica komisije od 2021. godine iz Muzeja Đakovštine čestitam svim djevojkama, snašama i momcima te osobito njihovim pratiteljicama i pratiteljima, spremačicama i spremačima koji neustrašivo čuvaju, njeguju, odijevaju i izlažu, ali i krpaju, peru, glačaju i pripremaju kako bi se upravo na Đakovačkim vezovima najbolje predstavili.

U budućnosti nas neminovno očekuju promjene izbora ljepotica, ali sve s ciljem još kvalitetnijeg očuvanja i prezentiranja bogatstva slavonskog, baranjskog i srijemskog tekstila i narodnih nošnji. Veselimo se bilježenju nagrađenih ljepotica i ljepotana u novih, sljedećih 60 godina!

Nagrađene u kategoriji djevojaka:

1967. godine

1. Emilija Slivar, Slavonski Brod
2. Kata Bogdanović, Gorjani
3. Gordana Dumančić, Osijek

³ Imena u ovom popisu nagrađenih prepisana su iz Revija Đakovačkih vezova, Glasa Slavonije i privatne evidencije autorice. Međutim, u sastavljanju primijećeno je da su određena imena, prezimena i/ili mjesta krivo navedena pa se nastojalo kontaktirati pojedince kako bi se ispravile pogreške. Sa željom da svi podatci budu ispravni, iz zahvalnosti i poštovanja prema onima koji osobnim trudom i zalaganjem pridonose očuvanju kulturne baštine svojega mjesta, molimo da javite uredništvu Revije na e-adresu urednik.revijadj@gmail.com ili Ivani Dević, kustosici u Muzeju Đakovštine Đakovo na e-adresu ivedic@muzej-djakovstine.hr ukoliko primijetite da je nečije ime ili prezime krivo napisano. Unaprijed zahvaljujemo na razumijevanju.

Prosudbena komisija 1967., Turistička zajednica grada Đakova.

Proглаšenje pobjednica 1967., Muzej Đakovštine.

1968. godine

1. Mirjana Vernački, Slavonski Brod
2. Kata Nedeljković, Prkocvi
3. Dunja Perković, Slavonski Brod

Nagrađene u kategoriji djevojaka, 1968.

1969. godine

1. Jelica Erić, Bizovac
2. Kata Ćosić, Slavonski Brod
3. Krunoslava Petrović, Đakovo

Zajednička fotografija svih natjecateljica, 1967., Muzej Đakovštine.

Proglašenje pobjednica 1969., Muzej Đakovštine.

1970. godine

1. Kata Katalinić, Trnjanski Kuti
2. Anica Vuksanović, Stari Mikanovci
3. Reza Kokanović, Gundinci

1971. godine

1. Marija Karavidović, Gundinci
2. Nada Marjanović, Semeljci
3. Vikica Farago, Đeletovci

1972. godine

1. Marta Brdarić, Baranjsko Petrovo Selo
2. Ružica Mirković, Donja Bebrina
3. Marija Dabčević, Trnjanski Kuti

1973. godine

1. Katica Pavić, Gorjani
2. Janja Petričević, Divoševci
3. Ružica Knežević, Vrpolje

1974. godine

1. Katica Pavić, Đakovo
2. Terezija Jakobović, Strizivojna
3. Evica Vukovac, Divoševci

1975. godine

1. Božica Knežević, Vrpolje
2. Marica Mikleušić, Sredanci
3. Jela Batinec, Draž

1976. godine

1. Đurđa Lolić, Beravci
2. Marica Lučić, Sikirevci
3. Ljubica Knežević, Strizivojna

1977. godine

1. Terezija Lukačević, Đakovo
2. Štefica Marinović, Velika Kopanica
3. Marija Barić, Stari Mikanovci

1978. godine

1. Marija Knežević, Vrpolje
2. Jasminka Vukovac, Velika Kopanica
3. Ljubica Užarević, Gundinci

1979. godine

1. Jasminka Vukovac, Velika Kopanica
2. Ivanka Katić, Bizovac
3. Marija Babić, Sredanci

1980. godine

1. Branka Vlainić, Godinjak
2. Ljubica Galović, Rokovci
3. Ružica Anočić, Bizovac

1981. godine

1. Ružica Župan, Velika Kopanica
2. Ljubica Borčić, Široko Polje
3. Branka Kovač, Laslovo

1982. godine

1. Jela Benak, Draž
2. Lidija Grgić, Bebrina
3. Vesna Pernar, Velika Kopanica

1983. godine

1. Biljana Marjanović, Luč
2. Katica Galović, Rokovci
3. Marija Miković, Retkovci

1984. godine

1. Jelica Kulaš, Vrpolje
2. Janja Crepić, Retkovci
3. Jasna Alatrović, Cerna

1985. godine

1. Mirjana Biljan, Donji Andrijevi
2. Anica Ceranjčević, Ivankovo
3. Marianne Novoselić, Habjanovci

1986. godine

1. Ružica Lovrić, Beravci
2. Ankica Vukušić, Vetovo
3. Marica Vuković, Budrovci

1987. godine

1. Barica Kadić, Gundinci
2. Snježana Glavačević, Selci Đakovački
3. Alenka Kampić, Tompojevci

1988. godine

1. Željka Galić, Vrpolje
2. Verica Penezić, Prekopakra
3. Anica Parašilovac, Gradište

1989. godine

1. Ružica Lolić, Beravci
2. Đurđica Jurneško, Pleternica
3. Vesna Đurin, Draž

1990. godine

1. Jelica Tadijanov, Draž
2. Snježana Buconjić, Đakovo
3. Ružica Lolić, Beravci

1993. godine

1. Manda Rakitić, Sikirevci
2. Ana Šebelić, Siče
3. Sanja Vuksanović, Stari Mikanovci

1994. godine

1. Mandica Neferović, Brodski Drenovac
2. Božana Pačarić, Koritna
3. Vesna Kokanović, Gundinci

1995. godine

1. Melita Retkovac, Draž
2. Ružica Blaževac, Donja Bebrina
3. Nada Kucjenić, Stari Perkovci

1996. godine

1. Željka Galić, Vrpolje
2. Silvija Becić, Vođinci
3. Marica Ergotić, Velika Kopanica

1997. godine

1. Ljubica Čajkovac, Prkovci
2. Mirela Divić, Beravci
3. Dubravka Jerković, Koška

1998. godine

1. Anica Kovač, Andrijaševci
2. Mirela Miklošević, Antin
3. Marija Ilakovac, Velika Kopenica

1999. godine

1. Ljubica Čajkovac, Prkovci
2. Martina Dasović, Nova Kapela
3. Ivana Ostrogonac, Vrpolje

2000. godine

1. Marija Pavlović, Đakovo
2. Jelena Sabljaković, Retkovci
3. Željka Jovanovac, Gradište

2001. godine

1. Antonija Stojšić, Klakar
2. Anita Šimić, Kondrić
3. Martina Dasović, Nova Kapela

2002. godine

1. Marija Pavić, Gorjani
2. Jelena Bošković, Luč
3. Marina Mišić, Podvinje

2003. godine

1. Ružica Vračević, Trnava
2. Željka Bačić, Baranjsko Petrovo Selo
3. Marija Vučković, Donji Andrijevi

2004. godine

1. Marija Šušak, Široko Polje
2. Ana Bjelajac, Slavonski Brod
3. Marija Berečić, Zelčin

2005. godine

1. Marija Ivezić, Podvinje
2. Sanja Baotić, Županja
3. Elizabeta Marijanović, Vrbica

2006. godine

1. Ivana Dopatić, Topolje
2. Jasmina Grgić, Koritna
3. Anita Balentović, Donja Bebrina

2007. godine

1. Ivana Belečetić, Đakovo
2. Valentina Grgurović, Sibinj
3. Nikolina Hrkač, Budrovci

2008. godine

1. Danijela Radoš, Čepin
2. Andreja Markić, Piškorevci
3. Marina Soldat, Piškorevci

2009. godine

1. Sanja Totić, Đakovo
2. Marija Vučković, Prnjavor
3. Nikolina Jozanović, Županja

2010. godine

1. Jasmina Đurin, Draž
2. Matea Lakušić, Gornja Bebrina
3. Matea Brlošić, Piškorevci

2011. godine

1. Josipa Knežević, Široko Polje
2. Ivana Božić, Antin
3. Ivana Bubalo, Slavonski Brod

2012. godine

1. Valentina Lovaković, Đakovo
2. Mateja Tatarević, Bapska
3. Valentina Nemet, Budrovci

2013. godine

1. Kristina Jakšić, Gorjani
2. Tajana Dorić, Voćin
3. Matea Brlošić, Piškorevci

2014. godine

1. Marina Mikić, Trnava
2. Dijana Filipović, Županja
3. Slavica Živković, Sot

2015. godine

1. Marija Živković, Selci Đakovački
2. Brigita Vidaković, Slavonski Brod
3. Liza Stipanović, Punitovci

2016. godine

1. Katarina Damjanović, Strizivojna
2. Valentina Bošnjak, Gradište
3. Lucija Petric, Branjin Vrh

2017. godine

1. Marina Gregić, Vuka
2. Ana Sopta, Nuštar
3. Martina Jovanovac, Posavski Podgajci

2018. godine

1. Matea Lakušić, Bebrina
2. Dunja Grgurević, Završje
3. Josipa Mitrović, Semeljci

2019. godine

1. Barbara Mihić, Gundinci
2. Paulina Bilušić, Stari Perkovci
3. Ena Fligić, Slobodnica

2021. godine

1. Marta Vučković, Donji Andrijevi
2. Katarina Sudarević, Kaniža
3. Dunja Pejaković, Bizovac

2022. godine

1. Ivana Marinović, Beketinci
2. Iva Čikanović, Bogdanovci
3. Marija Rubilović, Sibinj

2023. godine

1. Mia Pančić, Habjanovci
2. Marta Vrtarić, Vrpolje
3. Tena Babić, Županja

2024. godine

1. Ivana Harnoš, Staro Topolje
2. Dorotea Vargašević, Sibinj
3. Ivana Bošnjak, Gradište

2025. godine

1. Antonija-Tonka Oršolić, Županja
2. Mia Štraub, Lacići
3. Ivona Knežević, Kupina

Nagrađene u kategoriji snaša:**1970. godine**

1. Slavica Biljan, Donji Andrijevi
2. Marija Mandurić, Punitovci
3. Eva Škulac, Gajići

1971. godine

1. Marija Rečić, Sredanci
2. Anica Sudar, Bizovac
3. Jela Đurin, Draž

1972. godine

1. Katica Živić, Sredanci
2. Eva Perić, Vuka
3. Marica Kovačević, Đakovo

1973. godine

1. Cecilija Sočković, Vrpolje
2. Marica Pavošević, Brodanci
3. Ljerka Mandić-Perić, Vuka

1974. godine

1. Katica Damjanović, Strizivojna
2. Marija Matijević, Divoševci
3. Dubravka Milošević, Stari Mikanovci

1975. godine

1. Branka Kozlina, Vinkovci
2. Ružica Petek, Semeljci
3. Blaženka Gunjević, Donji Andrijevi

1976. godine

1. Marija Budišić, Retkovci
2. Eva Perić, Vuka
3. Marica Ferkov, Luč

1977. godine

1. Katica Alatrović, Cerna
2. Reza Nikolić, Sikirevci
3. Katica Zaluški, Vinkovci

1978. godine

1. Reza Blažević, Donja Bebrina
2. Marija Kačanski, Beravci
3. Marija Šarčević, Novi Perkovci

1979. godine

1. Katica Majdiš, Đakovo
2. Janja Kulovnjak, Rokovci
3. Nada Falamić, Rakitovica

1980. godine

1. Katica Atlija, Prekopakra
2. Katica Majdiš, Đakovo
3. Liza Bukvić, Zadubravlje

1981. godine

1. Biserka Pernar, Špišić Bukovica
2. Katica Tekić, Brodska Varoš
3. Marija Vuković, Bizovac

1982. godine

1. Sunčica Sarić, Slavonski Kobaš
2. Jasna Madarac, Bapska
3. Katica Kulešević, Koritna

1983. godine

1. Marija Skorupski, Donji Andrijevci
2. Sanja Kalčić, Luč
3. Anica Dudović, Čadavica i Marija Damjanović, Štitar – ravnopravno druge pratilje

1984. godine

1. Mara Matović, Duboševica
2. Marija Smoljo, Sapci
3. Marija Zdravčević, Beketinci

1985. godine

1. Katica Hošnjak, Zadubravlje
2. Marina Đikić, Bili Brig⁴
3. Ljiljana Umljenović, Požega⁵

1986. godine

1. Ana Mikleušević, Rokovci
2. Marijana Novoselić, Habjanovci
3. Mirjana Barišin, Draž

1987. godine

1. Jasna Kaluđer, Cerna
2. Marija Tomljenović, Slavonski Šamac
3. Marija Smoljo, Sapci

1988. godine

1. Marija Zdravčević, Beketinci
2. Mira Šlibar, Stari Grabovac
3. Klaudija Sudar, Bizovac

1989. godine

1. Anica Levaković, Rokovci
2. Katica Majdiš, Gorjani
3. Marija Jukić, Oprisavci

1990. godine

1. Nada Cerančević, Ivankovo
2. Ana Jugović, Stari Grabovac
3. Manda Ivić, Gundinci

1993. godine

1. Svjetlana Šovakov, Draž
2. Manda Ivić, Divoševci/Gundinci
3. Sanda Pribić, Osijek⁶

1994. godine

1. Marica Bionda, Vođinci
2. Marija Glavašić, Bizovac
3. Marija Jukić, Oprisavci

4 Natjecala se kao članica KUD-a „Šokadija” iz Batrine.

5 Natjecala se kao članica KUD-a „Orljava” iz Pleternice.

6 Predstavila se u ruhu iz Selaca Đakovačkih.

1995. godine

1. Ankica Travarević, Sibirj
2. Lidija Mejdanac, Potnjani
3. Nada Rosić, Nova Gradiška

1996. godine

1. Anica Marošević, Zadubravlje
2. Nada Cerančević, Ivankovo
3. Kata Vinojčić, Duboševica

1997. godine

1. Darija Kaluđer, Habjanovci
2. Ružica Tomić, Piškorevci
3. Mihaela Čarnojević, Prekopakra

1998. godine

1. Snježana Galović, Satnica Đakovačka
2. Kristina Sito, Budrovci
3. Ivana Vidošić, Valpovo

1999. godine

1. Ružica Tomić, Piškorevci
2. Ana Vukasović, Beravci
3. Anita Matijević, Topolje

2000. godine

1. Gordana Mijakić, Antin
2. Josipa Pavlić, Lovas
3. Marija Serenčeš, Ivankovo

2001. godine

1. Eva Filipović, Gradište
2. Ružica Baltert-Lolić, Beravci
3. Jela Bartolov, Draž

2002. godine

1. Mihaela Hajić, Prekopakra
2. Tatjana Milas-Nadž, Kondrić
3. Ružica Tomić, Piškorevci

2003. godine

1. Jasmina Klarapetrić, Šljivoševci
2. Evica Sambol, Ivankovo
3. Eva Filipović, Gradište

2004. godine

1. Dijana Križanović, Novska
2. Mladenka Kamenski, Županja
3. Eva Topalov, Topolje

2005. godine

1. Marijela Božić, Antin
2. Ana Privara, Piškorevci
3. Ljubica Bogdanović, Gorjani

2006. godine

1. Katarina Plančak, Piškorevci
2. Silvija Portner, Đakovo
3. Sanela Mesec, Turanovec

2007. godine

1. Lidija Balen Čurić, Đakovo
2. Snježana Šarčević, Novi Perkovci
3. Snježana Funarić, Stari Perkovci

2008. godine

1. Blaženka Lulić, Kuševac
2. Magdalena Magda Stanić, Ivanovci
3. Darija Ančić, Vrpolje

2009. godine

1. Lidija Zetović, Budrovci
2. Nada Đurin, Draž
3. Blanka Miletić, Požega

2010. godine

1. Suzana Milušić, Piškorevci
2. Kristina Perči, Retkovci
3. Mihaela Farkaš, Selci Đakovački

2011. godine

1. Katarina Kovač, Bapska
2. Darija i Paula Ančić, Vrpolje
3. Marica Bošnjaković, Đurđanci

2012. godine

1. Jasmina Babaj, Našice
2. Ivana Tadijanov, Draž
3. Dubravka Kolić, Budrovci

2013. godine

1. Valentina Bukvić, Cernik
2. Elizabeta Kalić, Mrzović
3. Darija Mendan, Sot

2014. godine

1. Ivona Agotić, Trnjanski Kuti
2. Mirjana Šokčević, Slakovci
3. Marija Ručević, Đakovo

2015. godine

1. Silvija Drlje, Draž
2. Branka Trbljanić, Otok
3. Marija Ćurak, Đakovo

2016. godine

1. Ana Stipanović, Punitovci
2. Katica Marinović, Đurđanci
3. Anica Ivanović, Našice

2017. godine

1. Maja Benić, Stari Perkovci
2. Katarina Marinović, Đurđanci
3. Lidija Babok, Kapela

2018. godine

1. Marina Barić, Duboševica
2. Ana Vrbat, Otok
3. Ivana Matijašević, Novi Grad

2019. godine

1. Eva Plavšić, Beravci
2. Martina Galović, Satnica Đakovačka
3. Jasminka Mihalj, Velika Kopanica

2021. godine

1. Matea Brlošić, Piškorevci
2. Ana Marija Bertin, Duboševica
3. Blaženka Lulić, Kuševac

2022. godine

1. Mirta Vučković, Prnjavor
2. Tina Grgić, Bebrina
3. Martina Galović, Satnica Đakovačka

2023. godine

1. Ivana Gregorić, Orubica
2. Jelena Škarica, Stari Mikanovci
3. Iva Živković, Šljivoševci

2024. godine

1. Gordana Doko, Đakovo/Koritna
2. Ana Borevac, Požega
3. Daliborka Plažanin, Andrijaševci

2025. godine

1. Silvija Radojica, Šljivoševci
2. Valentina Filipov, Retkovci
3. Daliborka Plažanin, Andrijaševci

Nagrađeni u kategoriji momaka:

2001. godine

1. Pavo Ančić, Vrpolje
2. Tomislav Bošnjaković, Budrovci
3. Andrija Matanović, Antin

2002. godine

1. Zoran Sokolović, Šumeće
2. Žarko Žegarac, Luč
3. Josip Kovačević, Antin

2003. godine

1. Boris Kovačević, Šljivoševci
2. Bojan Đurić, Topolje
3. Darko Kuzman, Brezovica

2004. godine

1. Renato Radovanović, Luč
2. Mato Lovrić, Kondrić
3. Damir Čaklović, Vrpolje

2005. godine

1. Adam Bogdanović, Gorjani
2. Ivan Petričević, Babina Greda
3. Željko Grgić, Bebrina

2006. godine

1. Nikola Havrlišan, Vrpolje
2. Ivica Šebelić, Siče
3. Marin Sovar, Sotin

2007. godine

1. Ivan Lović, Gorjani
2. Marko Blažinković, Piškorevci
3. Gabrijel Bošnjak, Vrpolje

2008. godine

1. Josip Tremboš, Piškorevci
2. Matej Đurakić, Ivanovci
3. Dario Dorić, Budrovci

2009. godine

1. Ivica Baranj, Sopje
2. Nikola Romac, Koritna
3. Ivo Marinović, Đurdanci

2010. godine

1. Tomislav Tokić, Đakovo
2. Tomislav Kostojić, Gajić
3. Jakob Belić, Antin

2011. godine

1. Zvonko Zetović, Budrovci
2. Dino Ladan, Đakovo
3. Toni Tkalčec, Nova Gradiška

2012. godine

1. Luka Poljak, Osijek
2. Ivan Maić, Široko Polje
3. Jakob Belić, Antin

2013. godine

1. Filip Kaurić, Brodska Varoš
2. Ivo Marinović, Đurdanci
3. Adam Bogdanović, Gorjani

2014. godine

1. Zvonimir Zatković, Strizivojna
2. Mislav Katušić, Jasenovac
3. Filip Beketić, Lužani

2015. godine

1. Robert Adrić, Novi Perkovci
2. Darko Mendan, Sot (Vojvodina)
3. Ivan Požega, Novi Mikanovci

2016. godine

1. Željko Rajšl, Soljani
2. Ivo Marinović, Đurdanci
3. Tomislav Damjanović, Strizivojna

2017. godine

1. Mario Katić, Frkljevci
2. Đuka Damjanović, Strizivojna
3. Mladen Seletković, Donji Andrijevci

2018. godine

1. Mirko Mihaljević, Semeljci
2. Miroslav Šarić, Našice
3. Danijel Novoselac, Strošinci

2019. godine

1. Filip Beketić, Lužani
2. Danijel Kolarević, Stari Mikanovci
3. Luka Dorić, Budrovci

2021. godine

1. Miroslav Ivičin, Duboševica
2. Danijel Kolarević, Stari Mikanovci
3. Vlado Lakušić, Slavonski Brod

2022. godine

1. Filip Seletković, Donji Andrijevci
2. Mario Šimić, Dubovik
3. Luka Dorić, Budrovci

2023. godine

1. Davor Barukčić, Stari Perkovci
2. Marko Tremboš, Piškorevci
3. Luka Čančar, Vrpolje

2024. godine

1. Hrvoje Levaković, Rokovci
2. Danijel Kolarević, Stari Mikanovci
3. Nikola Dubravac, Gradište

2025. godine

1. Danijel Kolarević, Stari Mikanovci
2. Tomislav Bušić, Županja
3. Tomislav Magdić, Andrijaševci

Literatura

Benašić, Z. 2008. Povjesnica Đakovačkih vezova: 1967. – 2007. Đakovo.

Glas Slavonije, 11. srpnja 2006. Tradicionalnim izborom najbolje nošenog narodnog ruha završeni 40. Đakovački vezovi. Vezovske lente u Topolje, Vrpolje, Piškorevce i Gorjane. 20, 40–41.

Revije Đakovačkih vezova od 1967. do 2025.

Fotografije nagrađenih sudionika možete pogledati na službenim stranicama Đakovačkih vezova: <https://djakovacki-vezovi.hr/>.

Pozivamo sve sugrađane na uključivanje u obogaćivanje arhive za koju je zadužena etnologinja Muzeja Đakovštine.

Sa svim informacijama i fotografijama možete se javiti na: idevic@muzej-djakovstine.hr i urednik.revijadj@gmail.com.

60

ĐAKOVAČKI VEZOVI

Petrijevačke žetvene svečanosti i krunidba „Kraljice žetve“

mr. sc. Ljubica Gligorević

etnologinja, Vinkovci

Mjesto Petrijevcima od Osijeka je udaljeno 14, a od Valpova nepunih 11 kilometara. Leži na obali rijeke Karašice nedaleko od njezinog utoka u Dravu. Za vrijeme Osmanlija mjesto Petrijevcima nalazimo pod različitim imenima kao što su: Petrovo selo, Petrensky, Petrovitz, Petrovcz, Petrowacz, Karassevo... Godine 1754. barun Petar Prandau sagradio je u Petrijevcima novu crkvu sv. Petra apostola. Do tada je postojala drvena crkva sv. Nikole s vrijednom oltarnom palom – slikom sv. Nikole, koja je u crkvi sv. Petra sačuvana do danas. U Petrijevcima je 1885. godine bila 381 kuća s 2145 stanovnika. Današnja općina Petrijevcima, prema popisu iz 2021. godine, obuhvaća naselja Petrijevcima i Satnicu s 2483 stanovnika i 898 domaćinstava. Petrijevcima imaju 1948 stanovnika, a Satnica 535.

U jesen 1977. godine osnovan je KUD „Vladimir Nazor“ Petrijevcima s folklornom i tamburaškom sekcijom. Rad Kulturno-umjetničkog društva obnovljen je 1994. godine pod novim nazivom „Nikola Šubić Zrinski“ Petrijevcima. Kada je održana i prva manifestacija 1994. godine, osnovana je i općina Petrijevcima. Petrijevačke žetvene

svečanosti s vremenom su prerasle u tradicionalni višednevni mjesni kulturno-umjetnički događaj.¹

30. Petrijevačke žetvene svečanosti, KUD „Hrvatska seljačka sloga“ Opatovac/Cernik, Petrijevcima, 14. srpnja 2024., snimila Ljubica Gligorević.

¹ Prema pisanim podacima velike promicateljice društvenoga i kulturnoga života Petrijevaca, Višnje Gubice, djevojka Jasna Tadijanov iz HKUD-A Beli Manastir bila je prva „Kraljica žetve“, na drugim Petrijevačkim žetvenim svečanostima 1996. godine kada je uveden ovaj izbor, prije 30 godina. Nisu održane 1995. godine zbog olujnog nevremena. Godine 1999. u ocjenjivačkom sudu bili su prof. Vlasta Šabić, kustosica etnologinja iz Muzeja Slavonije, Osijek, Nenad Sudar, folklorni koreograf te Petrijevačanin, folklorist i etnograf Stjepan Bahert. Tada su „Kraljicama žetve“ proglašene djevojka Vesna Davidović iz Donje Motičine i snaša Mirjana Gradinjan iz Ivanovaca.

30. Petrijevačke žetvene svečanosti, natjecateljice za izbor i proglašena „Kraljica žetve” djevojka Nika Curić, Opatovac/Cernik, Petrijevci, 14. srpnja 2024., snimila Ljubica Gligorević.

Prema organizatorima, cilj ove manifestacije bio je „...sačuvati od zaborava tradicijsku slavonsku žetvu – kosidbu žita, taj, za Slavonca, najvažniji posao u godini, koja se u sklopu obveznog programa svake godine demonstrira uživo, na polju zasijanom pšenicom. Nadalje, putem narodnih običaja koji se izvode na pozornici, očuvati hrvatska narječja i govore, pjesme i plesove, narodno ruho te tradicijske obrte”, pripremu jela i kolača i niz drugih sadržaja koji čine hrvatski nacionalni identitet.

Petrijevačke žetvene svečanosti, Petrijevci, 14. srpnja 2024., snimila Ljubica Gligorević.

Petrijevačke žetvene svečanosti održavaju se drugoga vikenda mjeseca srpnja, pred kraj žetvenih poslova. Duhovna dimenzija događanja je služenje jutarnje nedjeljne sv.

mise s procesijom malih folklorša koji prinosu *kruh naš svagdašnji* i plodove zemlje. Jubilarne 30. Petrijevačke žetvene svečanosti, manifestacija izvornog i amaterskog folklornog stvaralaštva, održane su u Petrijevcima od 11. do 14. srpnja 2024., a 31. od 11. do 13. srpnja 2025. godine. Brojni su sadržaji oblikovali svečanost: izložbe rukotvorina, fotografske izložbe, predstavljanje knjige *Pogled u prošlost* Franke Užar-Dorkić, nastupi dječje skupine mjesnoga KUD-a, dramske sekcije Satnica, predstavljanje starinskih jela i kolača, puhačka i tamburaška glazba, glazbeno-liturgijske skupine i mladi ritmičari OŠ Petrijevci, pjevačka sekcija Udruge umirovljenika Petrijevci, Vokalna skupina „Mursella”, Muška pjevačka skupina „Satničani” i brojni drugi. Za pohvalu je veliki angažman i povezanost svih aktivnih udruga, društava i klubova općine Petrijevci te crkve i osnovne škole, a napose mještana oba naselja, Petrijevaca i Satnice.

U nedjeljnim popodnevnim satima redovit je mimohod folklornih skupina središtem Petrijevaca i dijelom ulice Republike zvanom Fenek do njive zasijane pšenicom. Uz Žetelačku skupinu Petrijevci na 30. PŽS-u² 2024. godine sudjelovala su gostujuća

2 PŽS – Petrijevačke žetvene svečanosti.

Petrijevačke žetvene svečanosti, Petrijevcima, 14. srpnja 2024., snimila Ljubica Gligorević.

društva: KUD „Sloga” Račinovci, MKD „Braća Miladinovci” Osijek, „Češka beseda” Kaptol, KUD „Hrvatska seljačka sloga” Opatovac/Cernik, KUD „Silvije Strahimir Kranjčević” Bački Breg i ZU Ličana „Gacka” Bizovac. U popodnevnom mimohodu i na pozornici 2025. godine sudjelovali su Žetelačka skupina Petrijevcima/Satnica, FS Matice Slovačke iz Miljevaca, općina N. Bukovica, KUD „Bunjevačka zlatna grana” iz Baje (Mađarska), KUD „Šokadija” Ladimirevci, KUD „Seljačka sloga” iz Baranjskog Petrovog Sela i KUD „Šokadija” iz Ivanovaca, Marjančaca i Zelčina.

31. Petrijevačke žetvene svečanosti, natjecateljice za izbor „Kraljice žetve”, 13. srpnja 2025., snimila Ljubica Gligorević.

Nakon mimohoda održava se središnji događaj na njivi zasijanoj pšenicom, prikaz tradicijske kosidbe žita kosama, što izvode članovi Žetelačke skupine Petrijevcima/

Satnica. Kosidba se prikazuje uživo na svim PŽS-ima, što je jedinstveno u Osječko-baranjskoj županiji. Folklorna manifestacija Petrijevačke žetvene svečanosti u sklopu koje je tradicijska kosidba upisana je u Registar kulturnih dobara RH od lokalnog značenja, od ukupno 104 upisana dobra u evidenciji Ministarstva kulture i medija.

Nakon demonstracije tradicijske kosidbe žita – žetve na njivi, program se odvija na ljetnoj pozornici gdje se predstavljaju gostujuća kulturno-umjetnička društva pjesmom, plesom, nošnjama i dijalektalnim govorom svojega mjesta. Istodobno, svaki KUD ima i svoju predstavnicu, djevojku ili *snašu*, za završni dio programa Izbor „Kraljice žetve”.

Na 30. PŽS-u predstavnice KUD-ova i svojih mjesta bile su: *snaša* Marta Gorijanac, Bački Breg, djevojka Nika Curić, Opatovac/Cernik, djevojka Martina Duduković, Kaptol, mlada žena Svjetlana Pavić, Osijek i djevojka Anita Stojanac, Račinovci. Djevojke i *snaše* prošetale su pozornicom i predstavile se kratkim obraćanjem publici i članicama ocjenjivačkog suda: mr. sc. Ljubici Gligorević, etnologinji i muzejskoj savjetnici iz Vinkovaca, predsjednici OS-a³, članicama Janji Čeliković iz Gajića i Snježani

3 OS – Ocjenjivačkog suda.

Jung te Višnji Gubici iz Petrijevac. Svojim predstavljanjem, znanjem i *spremanjem* u šokačko *ruvo* i nošnje nacionalnih manjina, najuspješnijom kandidatkinjom proglašena je djevojka Nika Curić iz KUD-a „Hrvatska seljačka sloga” Opatovac/Cernik, koja je ponijela titulu „Kraljica žetve” 2024. na 30. PŽS-u.

Za titulu „Kraljica žetve” 2025. na 31. PŽS-u natjecale su se: djevojka Ana Koleno, FS „Matica slovačka”, Miljevci, djevojka Emma Hosszu, KUD „Bunjevačka zlatna grana”, Baja, djevojka Ana Križanec, KUD „Šokadija”, Ladimirevci, djevojka Tena Tomić, KUD „Seljačka sloga”, Baranjsko Petrovo Selo, *snaša* Lana Varžić, KUD „Šokadija”, Ivanovci-Marjančaci-Zelčin i *snaša* Zorica Komljenović, KUD „Nikola Šubić Zrinski” Petrijevac. Isti ocjenjivački sud kao i 2024., ovaj put najuspješnijom proglasio je *snašu* Lanu Varžić iz Zelčina, koju je krunom od žita okrunio Andrej Bogdanović, predsjednik mjesnoga KUD-a „Nikola Šubić Zrinski” te joj uručio dar, zlatni privjesak s ugraviranim klasom žita, a ostalim sudionicama prigodne darove i bukete cvijeća.

Krunidbom „Kraljice žetve” završava službeni program Petrijevačkih žetvenih svečanosti, nakon kojega redovito slijedi zabavni program uz poznate glazbenike, Stjepana Jeršeka Štefa i TS „Žitna polja” 2024. i Viktoriju Kulušić Đenku te TS „Hrvatski

sokol” 2025. godine. Program sva tri dana PŽS-a na poticajan način vodila je Draženka Vidović, novinarka i voditeljica Hrvatskog radija Valpovštine, Valpovo.

Čestitke Općini Petrijevac, članovima Organizacijskog odbora s dugogodišnjim predsjednikom – načelnikom Ivom Zelićem, mjesnome KUD-u, školi i crkvi, svim udrugama, društvima, klubovima, pojedincima i mještanima Petrijevac i Satnice na kontinuiranom održavanju preko tri desetljeća Petrijevačkih žetvenih svečanosti, u ime njegovanja baštine i prenošenja u budućnost za nove naraštaje! Uz Ljeto valpovačko i brođanačku Olimpijadu starih športova, Petrijevačke žetvene svečanosti pripadaju među respektabilna kulturna događanja Valpovštine te se kao takve mogu uključiti u srpanjsku turističku ponudu ovoga dijela Slavonije i Hrvatske.

Literatura i izvori

https://www.petrijevac.hr/izbornik2.php?n_id=11. Posjet 27. ožujka 2026.

Gubica, Višnja. 1999. Petrijevačke žetvene svečanosti 1994. i 1996. U: Petrijevački ljetopis, br. 1. Petrijevac. 61–68.

Gubica, Višnja. 2000. Petrijevačke žetvene svečanosti 1999. godine. U: Petrijevački ljetopis, br. 2. Petrijevac. 102–107.

Gubica, Višnja. 2025. Završene 31. Petrijevačke žetvene svečanosti.

https://www.petrijevac.hr/novost.php?novost_id=1289. Posjet 26. ožujka 2026.

Petrijevačke žetvene svečanosti, članice Ocjenjivačkog suda, slijeva: Snježana Jung, Janja Čeliković, Višnja Gubica i Ljubica Gligorević, Petrijevac, 13. srpnja 2025., snimila Aleksandra Čeliković.

60

ĐAKOVAČKI VEZOVI

Tradicija uzgoja i suživota s hrvatskim ovčarom

Jasmina Jurković Petras

Gradski muzej Virovitica

Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske obogaćen je krajem 2025. godine još jednim kulturnim dobrom koje njeujemo i u Đakovštini. Tradicija uzgoja i suživota s hrvatskim ovčarom zaštićeno je nematerijalno kulturno dobro te se u Registru nalazi pod oznakom Z-7957. Riječ je o važnoj inicijativi članova Matičnog kluba „Hrvatski ovčar” Đakovo, koja je uključila i objedinila rad i članove Kluba Hrvatski ovčar Zagreb i članove Društva prijatelja hrvatskog ovčara iz Karlovca.

Izvorna hrvatska pasmina pasa – hrvatski ovčar međunarodno je priznata 1969. godine zahvaljujući stručnom kinološkom radu prof. dr. Stjepana Romića.¹ On je sa sustavnim uzgojnim programom počeo 1935. godine,

¹ Stjepan Romić hrvatski je veterinar i agronom, diplomirao je 1931. na Veterinarskom fakultetu u Zagrebu, gdje je i doktorirao 1935. Od 1935. do 1950. na dužnosti kotarskoga veterinara u Đakovu. Redoviti profesor (od 1954.) veterinarstva sa zoohigijenom na Poljoprivredno-šumarskom fakultetu u Zagrebu. Priznati je stručnjak za konjogojstvo i kinologiju u Hrvatskoj i u svijetu. Objavio je velik broj znanstvenih i stručnih radova iz područja veterine i prvi dao hematološke i biokemijske prikaze različitih pasmina konja, svinja i pasa. U kinologiji je, proučavanjem crne slavonske pasmine pasa, izdvojio hrvatskog ovčara. Usp. Romić, Stjepan. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod

Povezanost kroz igru, snimio Andrej Car za MKHO Đakovo.

najvećim dijelom sa psima iz đakovačkog područja gdje je bio kotarski veterinar. Uz ovo kinološko priznanje osobita je i višestoljetna povijest uzgoja i suživota s hrvatskim ovčarom na području Slavonije, Baranje i Srijema, a koju pratimo kroz životne i godišnje običaje stanovništva ovog područja. *Bujtar, garo, pulin i ćuko* narodni su nazivi za čordaškog, čobanskog, svinjarskog i, u konačnici, radnog psa iznimne bistrine, okretnosti i energičnosti. U tradiciji se istaknuo kao pas koji rado izvršava zapovijedi, ali i kao

Miroslav Krleža, 2013. – 2026. Posjet 10. ožujka 2026. <<https://www.enciklopedija.hr/clanak/romic-stjepan>>.

56. Đakovački vezovi, snimio Zlatko Mesić, arhiva TZG-a Đakovo.

izvrstan pomagač čobanima u prikupljanju, usmjeravanju i držanju na okupu stada ovaca, zatim svinjarima za čuvanje i tjeranje čopora svinja te čordašima pri upravljanju krdima goveda. Na selu je upamćen čak i kao čuvar jata peradi (uglavnom gusaka) na pašnjacima. Sve do sredine 20. stoljeća hrvatski ovčar bio je od iznimne gospodarske važnosti za slavonski prostor. Modernizacijom hrvatskog sela i postupnim napuštanjem tradicijskih poslova u drugoj polovini 20. stoljeća hrvatski ovčar postaje manje aktivan kao isključivo radni pas, a sve više okarakteriziran kao kućni ljubimac,

Snimila Silvija Butković.

potražni pas te pas za sportska i kinološka natjecanja.

Zbog višestoljetne povijesti na području Slavonije, Baranje i Srijema od iznimnog značenja je i veza hrvatskog ovčara s folklornim izričajem. Vrlo je rado spominjan u usmenoj književnosti i deseteračkim pjesmama, bećarcima, napjevima i poskoćicama. Na folklornim manifestacijama, osobito na Đakovačkim vezovima, prezentiran je u sklopu tradicijskog suživota na svečanim povorkama i mimohodima. Za afirmaciju tradicijskog suživota s hrvatskim ovčarom važna je i uloga Revije Đakovačkih vezova koja kontinuirano donosi tekstove kroz kinološke i povijesne poglede na hrvatskog ovčara.²

Identitetske vrijednosti protkane su povijesnim nasljeđem, a zabilježene su u

2 Vidi: Kopljar, Miro (2003). *Uporabna vrijednost hrvatskog ovčara*, Revija Đakovačkih vezova, Đakovo, 28–29.; Mataković, Bojan (2021). *Hrvatski kinološki savez i dugogodišnje veze s Đakovom*, Revija Đakovačkih vezova, Đakovo, 64–67.; Petric, Blago (2021). *Hrvatski ovčar kao simbol Đakova – Matični klub Hrvatski ovčar u zadaći promidžbe tradicije*, Revija Đakovačkih vezova, Đakovo, 68–71.; Romić, Stjepan (1974). *Hrvatski ovčar*, Prigodna revija, Đakovo, 36.

Na Đakovačkim vezovima, snimila Vlatka Berc.

arhivima đakovačko-osječke nadbiskupije, ali i u suživotu s lipicancima. Od 19. stojeća hrvatski ovčari zastupljeni su kao psičuvarina Državnoj ergeli lipicanaca u Đakovu (lokacija Ivandvor). Veze Slavonaca s lipicancima i hrvatskim ovčarom kroz stoljeća su ojačane te su oni vrlo omiljene životinje seoskih

Matični klub „Hrvatski ovčar” Đakovo.

domaćinstava prema kojima se gradio snažan identitetsko baštinski odnos.

Potvrđujući status kulturnog dobra, MKHO Đakovo sa svojim kolegama iz Zagreba i Karlovca uz javne prezentacije, sudjelovanja na folklornim smotrama, skupovima i predstavljajima, promidžbenim materijalima (kalendarima, majicama, bedževima i drugo), kao i medijskim istupima, danas ukazuju na snažan povijesni i tradicijski suodnos njegovan stoljećima. Na nacionalnoj razini veliko priznanje dolazi iz Hrvatske narodne banke, koja je u program za 2026. godinu izdavanja kovanica uvrstila i kovanicu s otisnutim hrvatskim ovčarom.

Ovaj uspjeh i podizanje svijesti o dugoj tradiciji suživotu s hrvatskim ovčarom rezultat je djelovanja mnogih pojedinaca i udruga kroz godine marljivog rada, često skromnog i nenametljivog. Brojni objedinjeni podatci, usmena kazivanja, zapisi, djelovanja i akcije pridonijeli su oblikovanju obrasca za dobivanje statusa ovoga kulturnog dobra. Umreženost nositelja, lokalnog stanovništva, stručnjaka (kinologa i etnologa) i institucija pokazuje nam kvalitetan put čuvanja vrijednosti koje želimo prenijeti svojim nasljednicima i novim generacijama. Vjerujemo kako će srce Slavonije – Đakovo i dalje podupirati, negovati i predvoditi u promociji istaknutih i priznatih kulturnih dobara Republike Hrvatske.

60

ĐAKOVAČKI VEZOVI

Kovačko umijeće Majstorskog kovačkog obrta „Vinković” iz Đakova kao zaštićeno kulturno dobro

dr. sc. Katarina Bušić

Etnografski muzej, Zagreb

Kovačko umijeće Majstorskog kovačkog obrta „Vinković” iz Đakova uspješno je ove godine prošlo ključnu stručnu evaluaciju te je od strane Stručnog povjerenstva nadležnog za utvrđivanje statusa nematerijalnih kulturnih dobara pri Ministarstvu kulture i medija predloženo za upis u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske. Formalizacija upisa očekuje se po dovršetku administrativne procedure i donošenju Odluke o proglašenju statusa kulturnog dobra. U nastavku donosimo opis rada i značaj ovog tradicijskog obrta.

Kovačko umijeće Majstorskog kovačkog obrta „Vinković” iz Đakova primjer je očuvanja i primjene tradicijskog kovačkog obrta u suvremenom društvenom i gospodarskom kontekstu. Nositelj umijeća, majstor-kovač Franjo Vinković, izučio je kovačko-bravarski zanat, 2006. godine položio majstorski ispit te 2010. godine osnovao vlastiti obrt. Kao jedan od rijetkih aktivnih kovača u Republici Hrvatskoj, nositelj statusa i znaka Tradicijski obrt pri Hrvatskoj obrtničkoj komori te jedini s registriranim kovačkim obrtom u Osječko-baranjskoj županiji, posjeduje specifična stručna znanja i vještine, čije je

Snimljeno prilikom obilaska Komisije za tradicijske, odnosno umjetničke obrte Hrvatske gospodarske komore, 2021., snimio Filip Mance.

Snimljeno prilikom obilaska Komisije za tradicijske, odnosno umjetničke obrte Hrvatske gospodarske komore, 2021., snimio Filip Mance.

očuvanje osobito važno s obzirom na izrazitu deficitarnost kovačkog zanimanja.

Kovačko umijeće obrta temelji se na primjeni tradicijskih tehnika obrade metala, uz prilagodbu suvremenim potrebama; obuhvaća cjelovit proces od pripreme materijala i zagrijavanja u kovačkoj vatri kao temeljne faze obrade do oblikovanja i završne obrade proizvoda. Pri izradi primjenjuju se osnovne kovačke tehnike poput iskivanja, sabijanja, savijanja, probijanja, odsijecanja, sukanja i kovačkog zavarivanja, uz korištenje tradicijskog alata (nakovanj, čekići, kliješta, šablone) i pomoćnih mehaničkih uređaja. Vještina kovanja očituje se u

preciznom oblikovanju metala pri visokom temperaturama, a temelji na poznavanju svojstava materijala i kontroli svih faza obrade.

Djelatnost obrta obuhvaća izradu i popravak poljoprivrednih i gospodarskih alatki, uključujući otkivanje i oblikovanje dijelova poput lemeša (raonika), motika, klinova za drljače i drugih elemenata za obradu tla, kao i ravnanje i preoblikovanje masivnih čeličnih dijelova poljoprivrednih strojeva i priključaka te izradu alata za druge obrte, poput sjekača i špica za građevinske radove. Značajan segment djelatnosti odnosi se na kovanu bravariju – ograde,

stubišne i balkonske ograde (*gelendere*) te prozorske rešetke (*gitere*), izvedene u skladu s funkcionalnim zahtjevima, klasičnim postupcima oblikovanja metala te, prema potrebi, u skladu s preporukama nadležne konzervatorske službe. Djelatnost uključuje i izradu uporabnih i dekorativnih predmeta (žarači, svijećnjaci, križevi, stalci za boce, košare za voće i dr.). Izvedba funkcionalnih i dekorativnih elemenata (poput ograda i drugih kovanih struktura, uključujući restauraciju ograde Strossmayerova parka) u urbanom prostoru pridonosi oblikovanju prepoznatljive vizure grada Đakova. Kreativni pristup majstora-kovača očituje se kroz oblikovanje dekorativnih (skulpturalnih) predmeta.

Snimljeno prilikom obilaska Komisije za tradicijske, odnosno umjetničke obrte Hrvatske gospodarske komore, 2021., snimio Filip Mance.

Poseban segment djelovanja obrta, na temelju Rješenja Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske (br. 2031; 2013. godine), odnosi se na izvođenje radova na nepokretnim kulturnim dobrima, uključujući restauraciju i restituciju metalnih elemenata. Stručni status Franje Vinkovića dodatno potvrđuje sudjelovanje u radu ispitnih komisija za stjecanje majstorskog zvanja, čime aktivno pridonosi prijenosu znanja i očuvanju kovačkog zanimanja.

Kovačko umijeće suočeno je s ozbiljnim prijetnjama opstanku, ponajprije zbog smanjenog interesa za obrtnička zanimanja, sve veće zastupljenosti industrijski proizvedenih predmeta i depopulacije ruralnih područja. Opstanak ovoga deficitarnoga zanimanja ovisi o pojedincima koji posjeduju i aktivno prenose specifična znanja i vještine. Obrt „Vinković” ima snažnu potporu lokalne zajednice: kroz suradnju s Turističkom zajednicom grada Đakova i Osječko-baranjskom županijom provodi se kontinuirana promocija u kulturnom turizmu, uključujući organizirane školske i turističke obilaske kovačnice, čime se dodatno osigurava njegova vidljivost.

Sagledano u širem društvenom i kulturnom kontekstu, kovačko umijeće Majstorskog kovačkog obrta „Vinković” pridonosi očuvanju kontinuiteta obrtničkih praksi, specifičnih tehnika i stručnog nazivlja te svjedoči o važnoj ulozi pojedinca u prijenosu, očuvanju i revitalizaciji tradicijskih umijeća, te kao takvo predstavlja značajan segment nematerijalne kulturne baštine u zavičajnom i nacionalnom kontekstu.

60

ĐAKOVAČKI VEZOVI

NADA VARŠAVA – svojem gradu...

Vlatka Berc

Foto-kino klub Đakovo

Svaki grad ima povijest i ljude koji je pišu. Među osobama koje su ostavile trag u društvenom i kulturnom životu Đakova zasigurno je i Nada Varšava. 2026. godina u mnogočemu bi za Nadu Varšavu bila godina jubileja. Iako nije bila Đakovčanka po rođenju, bila je odani sugrađanin, osoba koja je Đakovo iskreno voljela. Bila je vizionar širokog pogleda. Svoje je ideje voljela pretočiti u djela, aktivno sudjelujući u njihovom stvaranju i radanju. Gledajući iz današnje perspektive, biti uspješnom ženom nije ništa čudno, no polovicom prošloga stoljeća za to je zasigurno trebalo dvostruko više truda, znanja i dokazivanja. Moglo bi se reći da je Nada Varšava bila žena ispred svojega vremena.

Rođena je u Levanjskoj Varoši 1934. godine gdje s prekidima, uslijed ratnih sukoba, završava osnovnu školu. 1947. godine nastavlja školovanje u Đakovu. Prvo radno mjesto vraća je u rodnu Levanjsku Varoš gdje radi u tamošnjoj Šumariji. Od 1956. godine aktivno se uključuje u društveni život Đakova prelaskom na radno mjesto u đakovačkoj pošti. Za potrebe radnog mjesta naučila je Morseovu abecedu, stoga je članovi Radio kluba Đakovo pozivaju da im se pridruži. Prvi od već spomenutih jubileja bio bi upravo ovaj;

Nada Varšava

70. obljetnica članstva u Radio klubu Đakovo – jednom od klubova u sklopu Narodne tehnike Đakovo. Narodna tehnika Đakovo bila je krovna zajednica klubova tehničke kulture s područja grada. Kao dio skupine ljudi koji su djelovali vrlo složno te se podupirali u međusobnom radu, 1961. godine priključuje se još jednom od klubova Narodne tehnike – Foto-kino klubu Đakovu, čiji je aktivni član

bila sve do kraja svojega života te je uz tada već prisutnu članicu Anicu Tosenberger u početcima bila jedina ženska članica Kluba.

Nada Varšava – ljelja.

Skupina entuzijasta Narodne tehnike Đakovo na čelu s Vladom Wagnerom, unatoč nevjerici lokalne vlasti i samih sugrađana, na Staru godinu 1961. godine emitira prvu emisiju Radio Đakova. Upravo jedna iz skupine entuzijasta (uz Vladu Wagnera, Stjepana Tosenbergera i Ivana Germovšeka) bila je i Nada Varšava; prva *spikerica* Radio Đakova. Drugi u nizu jubileja bio bi upravo ovaj; 65 godina članstva u Foto-kino klubu Đakovo i 65 godina obilježavanja prvog đakovačkog radioprograma. Članovi Radio kluba Đakovo održavali su radiostanicu sve do 1964. godine, a Nada Varšava imala je ulogu voditeljice i urednice programa. Program radiopostaje emitiran je dva puta tjedno u trajanju od tri sata. 1964. godine lokalna vlast preuzima upravljanje radiopostajom, a Nada Varšava ostaje dojmljivi ženski glas lokalnog etera još dugi niz godina. Upravo ta medijska prisutnost bila je presudna 1967. godine za izbor voditeljice prvih Svečanih igara Slavonije pod nazivom Đakovački vezovi. Poznati glas Nade Varšave, od 1971. godine

zajedno s glasom voditelja Radiotelevizije Zagreb Ljubom Jelčićem, bio je prepoznatljivi znak Đakovačkih vezova. Nada Varšava je uz Ljubu Jelčića bila dio voditeljskog dueta sve do 1986. kada svoju ulogu prepušta Zdravki Dean. Svojim radom i angažmanom, uz ulogu voditeljice programa, Nada Varšava sudjeluje i u nizu drugih popratnih manifestacija vezanih za Đakovačke vezove.

Nada Varšava na radnom mjestu u Pošti.

Od odlaska u mirovinu 1985. godine, sve više posvećuje se upravo organizaciji Đakovačkih vezova te radu u Turističkom društvu, u kojem je zaposlena honorarno sve do 1998. godine. U svojem dugogodišnjem radu u Turističkom društvu ostvarila je niz uspješnih projekata, a od samih je početaka ostavila trag i u Đakovačkim vezovima; kao voditeljica, autorica fotografija i filma, članica odbora te kasnije kao članica uređivačkog tima Revije Đakovačkih vezova. Začetnica ideje o izdavanju zidnog kalendara te izboru najljepše okućnice upravo je neumorna Nada Varšava. Za jubilarne 20. Vezove na njezinu inicijativu izdaje se zidni kalendar s folklornim motivima. Kalendar je bio vrlo uspješan projekt, a Nada Varšava ostaje urednicom kalendara sljedećih 13 godina, sve do ratne 1991. godine. Kalendar je tiskan u nakladi od 15 000 primjeraka. Povodom obilježavanja 750 godina spomena Đakova organizira izbor najljepšeg vrta, balkona ili okućnice. Njezina ideja o otvaranju suvenirnice pretočena je u djelo te je ona otvorena u sklopu novoosnovane turističke zajednice. Suvenirnica je radila šest godina te su se u njoj mogli naći suvenirni od drva i gline te razglednice s motivima grada. Za vrijeme njezinog rada izdano je preko 40 razglednica s motivima Đakova i Đakovštine, folklor,

tiskani su različiti prospekti te turistička karta grada.

Nada Varšava u narodnoj nošnji Đakovštine.

Uz kulturni život, ime Nade Varšave vezano je i za nekada ponajprije muški sport – kuglanje. Kuglanje je bilo neizostavan sport vezan za radne kolektive. Počevši s radom u đakovačkoj pošti, Nada Varšava pridružuje se muškoj kuglačkoj ekipi „Poštar”. Vijest o prvog kuglašici odjeknula je gradom kao senzacija. Svoj entuzijazam prenijela je i na druge žene te je ženska ekipa „Poštara” po prvi put nastupila na Sportskim igrama u Osijeku. Od 70-ih godina 20. st. kuglanje među ženama Đakova dobiva sve veću važnost. Začetnica ženskog dijela tog sporta u Đakovu upravo je Nada Varšava, organizirajući 1975. godine, povodom proslave Dana žena, prvi kuglački turnir za žene. Turnir je uspješno organiziran sljedećih 16 godina te je motivirao brojne Đakovčanke da se aktivno priključe i okušaju u tom sportu.

Rad u Đakovačkim vezovima i članstvo u Foto-kino klubu Đakovo bili su poticaj Nadi Varšavi da iskoristi poznanstva i dogovori suradnju Foto-kino kluba i Televizije Zagreb. U suradnju su uključeni svi članovi Kluba koji su posjedovali kameru te Klub postaje dopisnikom Televizije Zagreb te to

i ostaje dugi niz godina. Tijekom suradnje s Televizijom Zagreb snimljen je velik broj priloga iz Đakova i Đakovštine. Nada Varšava uz snimanje piše i tekstove priloga. Snimajući priloge za nacionalnu televiziju rađa se ideja o snimanju lokalnih vijesti u slici. Prva u nizu „Filmskih kronika Đakovštine” prikazana je 1971. godine, prije točno 55 godina. „Kronike” su prikazivane sve do 1979. godine jednom mjesečno prije kinoprojekcije. Filmske kronike Đakovštine prikazivale su društveni, sportski, privredni i kulturni život Đakova i iznimno su vrijedan arhivski materijal kojim se mogu pohvaliti vrlo rijetki gradovi u Hrvatskoj.

Članovi Foto-kino kluba Đakovo od samih su početaka bili angažirani u praćenju Đakovačkih vezova. Aktivna uloga Nade Varšave u manifestaciji potaknula ju je na ideju o organiziranju prvog festivala o folkloru. Članovi Foto-kino kluba rado su prihvatili tu ideju. Prvi festival pod nazivom „3F” održan je 1971. u organizaciji Foto-kino kluba te je bijenalno organiziran sve do 1986. godine. Na temeljima toga festivala 2010. Foto-kino klub i udruga Đakovački rezovi organiziraju Međunarodni etno filmski festival pod nazivom „Srce Slavonije”, koji je priređivan sve do 2021. godine. Nada Varšava bila je aktivna članica Foto-kino kluba Đakovo punih 50 godina. Njezin rad bio je zapažen i u fotografskom i filmskom stvaralaštvu. Bila je dobitnica brojnih nagrada i pohvala za fotografije te za osam filmova. Predsjednica Foto-kino kluba Đakovo bila je od 1982. do 2004. godine, nakon čega je obnašala dužnost dopredsjednice. Uz Anicu Tosenberger zaslužna je što je Klub opstao i u najtežim godinama svojega postojanja. 2009. godine bila je inicijator organiziranja izložbe fotografija foto-amatera s motivima grada pod nazivom „Volim Đakovo”. Izložba je imala lijep odjek u javnosti te je uspješno organizirana sve do 2023. godine. Ponovno organiziranje izložbe planirano je i u 2026. godini.

Njezin rad u Foto-kino klubu prepoznat je i na državnoj razini, posebno njezin angažman u radu s mladima. Bila je članica Upravnog odbora Kino saveza Hrvatske, a funkciju

predsjednice obnašala je od 1984. do 1987. godine. Napustila nas je nakon kratke i teške bolesti u svojoj 50. jubilarnoj godini članstva. Bila je okosnica Kluba koja je u nasljeđe ostavila veliko bogatstvo nemjerljivo u materijalnom smislu. Članovi Foto-kino kluba koji ove godine obilježavaju jubilarnu 75. godinu od osnutka sa zahvalom i ponosom prisjećaju se ostavštine Nade Varšave.

Nada Varšava i Ljubo Jelčić kao voditelji na Đakovačkim vezovima.

Uz svoj plodonosni rad u kulturnom i društvenom životu Đakova Nada Varšava mislila je i na one najranjivije. U kasnijim godinama svojega života jednom je tjedno volontirala u Udruzi za pomoć osobama s teškoćama u razvoju „Neven“. Radila je i kao volonter Društva Crvenog križa. Svoju ljubav prema izvornom, šokačkom blagu utkala je i u osnivanje Udruge Šokaca Đakovštine. Svi koji su Nadu Varšavu poznavali osobno, znali su za njezinu ljubav prema dobroj hrani. Ljubav prema kuhanju i skupljanje recepata rezultiralo je izdavanjem knjige pod nazivom *Ne bacajte ostatke kruha!* Knjiga recepata na temu kako od starog kruha zgotoviti svježiji obrok izdana je 2008. godine.

Nada Varšava umrla je 12. ožujka 2011. godine u 78. godini života. Kao veliki borac i optimist ostala je aktivna do samoga kraja unatoč teškoj bolesti s kojom se hrabro nosila.

Neki ljudi vjeruju da brojevi određuju životni put, a okrugli brojevi znače sidra. Gledajući retrospektivno, na svojem životnom putu Nada Varšava ostavila je mnoga sidra. Da je danas živa, godine

njezinoga društvenog djelovanja elegantno bi se zaokružile u cjelinu, 70 godina od pridruživanja radioamaterima, 65 godina od prve radijske emisije u eteru Radio Đakova, 65 godina od članstva u Foto-kino klubu, 70 godina od početka kuglanja. Čak se i manifestacija Đakovački vezovi, u koju je utkala svoj dugogodišnji rad, na neki način pridružila obilježavanju njezinih jubileja jer upravo na dan kada je rođena, 5. srpnja, Vezovi slave svoj okrugli 60. rođendan.

Nada Varšava **5. 7. 1934. – 12. 3. 2011.**

Nagrade i priznanja (odabir):

- 1966. Priznanje Saveza radioamatera Hrvatske*
- 1970. Nagrada „Boris Kidrič“ – srebrna plaketa Narodne tehnike Jugoslavije*
- 1978. Priznanje Općine Đakovo za izuzetan doprinos na unapređivanju društvenih djelatnosti*
- 1970. Nagrada „Boris Kidrič“ – zlatna plaketa Narodne tehnike Jugoslavije*
- 1976. Priznanje Hrvatskog kuglačkog saveza za izvanredne zasluge u unapređenju kuglačkog sporta*
- 1983. Povelja Narodne tehnike Zajednica općina Osijek*
- 1986. godišnja nagrada Kino saveza Hrvatske*
- 1984. Srebrna plaketa Zajednice sportova Općine Đakovo*
- 1987., 1988., 1989. Grafoimpex – nagrada za uređivanje zidnog kalendara*
- 1988. Nagrada za životno djelo Općine Đakovo*
- 1991. Grafoimpex – Priznanje za kvalitetu i poruku izraženu kalendarom*
- 2006. Povelja Hrvatske zajednice tehničke kulture*
- 2007. Hrvatska fotografija 2007. – Pohvala Hrvatskog fotosaveza*
- 2009. godišnja nagrada Grada Đakova.*

Izvori

- fk-k-djakovo.hr – In memoriam Nada Varšava – autor teksta prof. Franjo Baumholc.
- Marica Kovač – Žensko kuglanje u Đakovu 1971. – 2021.

60

ĐAKOVAČKI VEZOVI

Osobitosti narodnih pripovijedaka u zapisima Milene Papratović

Marina Božić

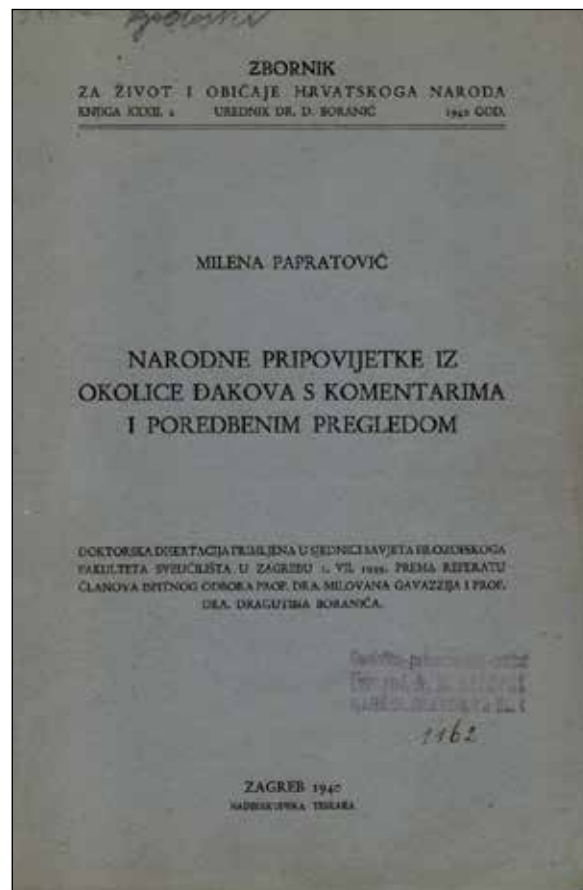
Muzej Đakovštine Đakovo

O Mileni Papratović i njezinu djelu

U ovom se radu Milena Papratović promatra ponajprije kao zapisivačica, kao izvor i posrednica narodnih pripovijetki, a ne kao biografski subjekt. Njezin rad služi kao korpus za analizu sadržaja, funkcije i značenja narodnih pripovijedaka u kontekstu tradicijske zajednice.

Milena Papratović prva je doktorica etnologije u Hrvatskoj. Rođena je u Osijeku 7. lipnja 1906., a umrla 31. listopada 1981. u Zagrebu te je pokopana u Đakovu.

Godine 1939. obranila je doktorsku disertaciju pod naslovom „Narodne pripovijetke iz okolice Đakova s komentarima i poredbenim pregledom”, objavljena je u izdanju JAZU-a u Zborniku za život i običaje hrvatskog naroda, knjiga XXXII. u Zagrebu 1940. Pripovijetke je prikupljala dvije godine (1935. i 1936.) u trima selima s područja Đakovštine: Đakovački Selci, Punitovci i Pridvorje. Pripovijetke su zapisane onako kako su ih kazivači izrekli. Novine *Hrvatski list* broj 290, 19. listopada 1941. donose kratki

Korica disertacije.

intervju s Milenom Papratović u kojem ona ističe da su „narodne pripovijetke proizvod narodnoga duha, te se prema njima uz ostale umotvorine, (...), može prosuditi stupanj narodne duhovne kulture i sposobnost za duhovne akcije pojedinog naroda”, zatim obrazlaže razliku između narodnih pripovijedaka i epskih narodnih pjesama koja je nerijetko zbunjujuća: „Većina epskih narodnih pjesama govori o povijesnim događajima, vezana je uz povijesna mjesta i lica, dok toga kod pripovijedaka nema. Pripovijetke se dijele u gatke i priče, te su plod mašte. Priča teži za istinom, jednostavnija je, a središte priče jeste doživljaj.”¹ Postoje još različite podjele narodnih pripovijedaka. Vrlo je česta podjela na muške i ženske, odnosno na one koje su se uistinu mogle dogoditi i na one koje u sebi sadrže motiv fantastičnosti i čudesnog.² Ovdje ću ih analizirati s nekoliko tematskih aspekata za koje smatram da su za ovu namjenu bitni i dovoljni.

Papratović je zapisala 41 pripovijetku, a u samome uvodu navela je i svoje kazivače: Ana Živković rođ. Grigić koja je svoje pripovijetke većinom čula od svoje bake; njezinih je najviše zapisanih – 16 pripovijedaka, zatim Jozo Nikolić čijih je 10 zabilježenih pripovijedaka, Luca Bosančić osam pripovijedaka, Reza Nikšić dvije te po jednu donose Franka Brataljenović, Kata Brataljenović, Ana Živković, Manda Franjić i Smiljka Popanka. Za svakoga je pripovjedača navela i što je sam čitao, je li i gdje je izvan svojega sela bio te pokoju biografsku crticu.

Usmena književnost

Usmenom književnošću kolektiv pamti i prenosi svoju tradiciju, živi je i osjeća. Ona je produkt *životne škole* zajednice u kojoj nastaje. Usmena narodna književnost nije ni pučka ni seljačka, ni analfabetska, ni anonimna, ni tradicijska, nego predstavlja u svojim najboljim, ali ne malobrojnim ostvare-

njima određeno stvaralačko-umjetničko hti-jenje s razrađenim autonomnim književnim jezikom, specifičnom poetikom oblikovanja i osebnim motivsko-tematskim svijetom.³ Zaživjela je u trenutku kada je netko od starih Hrvata hrvatskim govorom oblikovao neke sadržaje, izrekao ih svojim slušateljima koji su ih percipirali kao nešto bitno, važno te su ih odlučili reproducirati drugim slušateljima. U agrafijskoj fazi razvoja jezika može se pretpostaviti da je mnoštvo danas zaboravljenih djela bilo u *izvedbi* jer je usmena komunikacija tada bila jedina mogućnost njihovog prenošenja. Mnoga su vrlo rano bila zapisana, pa su istodobno živjela i kao usmeni oblik i kao pisani zapis.

Korice đakovačkog izdanja.

Narodna pripovijetka

Oblik izražavanja narodne pripovijetke usmeni je prozni izraz, naracija. Čubelić je smatra elastičnom književnom vrstom jer je manje zahtjevna u oblikovanju i izražavanju od, na primjer, lirske i epske narodne pjesme i pripovjedač je slobodniji. Zahvaljujući elastičnosti nastale su mnogobrojne pripovijetke iznimno slična sadržaja, odnosno uočavaju se varijante. Također, pripovjedač mora paziti da bude zanimljiv, da održi pozornost slušatelja dovoljno

1 Hrvatski list, broj 290, Osijek, nedjelja 19. listopada 1941., godina XXII, 12.

2 Čubelić, Tvrtko, Narodne pripovijetke, Zagreb, 1970., LXIII.

3 Čubelić, Tvrtko, Narodne pripovijetke, Zagreb, 1970., XVII.

dugom, ali i da ne bude predugačak. Ove je zahtjeve pripovjedač zadovoljio i prilagodio kulturi i tradiciji iz koje potječe. Narodne su pripovijetke tako bile živi organizmi, svjedoci vremena.

Pamćenje djela usmene književnosti olakšava se ponavljanjem ključnih intonacijskih, ritmičkih, glasovnih, frazeologijskih, metričkih, stihovnih, sintaktičkih i pripovjednih obrazaca.⁴ S obzirom na to da pripovijetke koje je prikupila i objavila Milena Papratović nisu dotada bile zapisane, sve do trenutka zapisivanja bile su podložne izmjenama, interpretacijama i prilagodbi trenutačnih odnosa i zbivanja u društvu. U što lakšem pamćenju kazivačima je pomogao formulaičan način izražavanja, a koji je zapravo bio tehnika pamćenja, dok su dijelovi podložni promjenama: imena (ako ih ima), mjesto radnje, zamjena likova (vrsta životinje, položaj u obitelji) i slično. Stoga je pitanje o izvorniku bespredmetno i suvišno pitanje. Estetska vrijednost zapisana djela tako zapravo ovisi o kazivaču i njegovim jezičnim i intelektualnim kompetencijama, razini obrazovanja, čitalačkoj pismenosti. Produkt navedenog jesu varijante pripovijedaka, odnosno općenito djela usmene književnosti. A slijedom iznesenog može se zaključiti da je svaki pripovjedač zapravo „novi” autor, ako ništa drugo, barem novi autor varijacije jednoga djela.

Najveći dio tih pripovijedaka živio je u usmenoj predaji (tradicija), a široko zasnovano i svestrano zapisivanje narodnih pripovijedaka započelo je tek krajem 18. i početkom 19. stoljeća, i od toga doba mogu se naći na svim stranama tiskane zbirke.⁵ S obzirom na sadržaj, vjerujem da bi mnoge mogle zaintrigirati i etnologue, antropologe i sociologe, jer izražavaju čežnje i misli jednoga naroda, naglašavaju vrline i osobine pojedinaca koje taj narod cijeni, progovaraju o odnosima unutar obitelji, muško-ženskom poimanju i položaju u društvu, progovaraju o pitanju religioznosti i mnogim još temama koje su bile u središtu interesa onih koji su ih

kazivali i slušali, njihovim životnim temama. One su zrcalo potreba i nevolja koje su tištale stvarni život pojedinca i kolektiva.

Pripovijetke su ujedno i odraz narodnoga rječnika i izražavanja. Nastavno na prethodnu tvrdnju, pripovijetke su i dokaz da intelektualna razina pojedinca nije isključivo vezana za knjižno upijanje i savladavanje gradiva, ona je zapravo produkt spoja intelektualne predispozicije pojedinca, genotipa i njegove moći zapažanja te utjecaja okoline.

Obilježja narodnih pripovijedaka

Proučavajući narodne pripovijetke književni teoretičari uočili su određena obilježja koja tu vrstu karakteriziraju. Već je sam početak, način na koji započinje pripovijetka bitan, prva riječ. Na prvoj pripovjedačevoj riječi težište je cijeloga pripovijedanja, ona stvara u slušatelju dojam o svemu što će i kako će biti; on oblikuje jezik i pripovijetku. Već sama prva riječ je važna, ona će probuditi interes, potaknuti slušatelja na pažljivo praćenje pripovjedača (*Bili kralj i kraljica, Bio bogati trgovac, Bili tako čovjek i žena, Bio jedan čovjek...*). Sam početak iznošenja pripovijetke vještina je koju dobar pripovjedač mora razvijati, mora biti dovoljno snažan da okupira misaoni proces slušača koji će ostaviti sve po strani i usredotočiti se na kazivanje. Pripovjedač mora što prije reći ili nagovijestiti o čemu će pripovijedati, odmah mora „prijeći na stvar” (*in medias res*), iznijeti problem. Stoga se dinamičnost iznošenja događajnosti nameće kao bitna odlika narodnih pripovijedaka. One imaju malo ili nimalo opisa, uglavnom gotovo pa faktografski iznose događaje, nema odugovlačenja. Tako je i s raspletom koji mora biti kratak, jasan, odlučan i nedvosmislen. Završetak pripovijetke donosi razrješenje događaja, zaokružuje cjelinu pripovijedanja noseći poruku da sve dođe na svoje mjesto: dobro pobijedi zlo, zlo je kažnjeno. Sam kraj djela zapravo projicira težnje društva, vjeru i nadu da će pravda biti zadovoljena, da se svaki uloženi trud isplati, da su mnogi pojedinci snalažljivi i posebni,

4 Biti, Vladimir, *Pojmovník suvremene književne kulturne teorije*, Matica hrvatska, Zagreb, 2000., 549.

5 Čubelić, Tvrtko, *Narodne pripovijetke*, Zagreb, 1970., XXVII.

da je lukavost i domišljatost na cijeni i slično. Nema opisivanja što se poslije dogodilo niti jesu li živjeli sretno do kraja života.

I likovi imaju svojih posebnosti. Likovi u narodnoj pripovijetki ulaze u akciju bez oklijevanja. Imaju cilj do kojega trebaju doći. Glavnome se liku uvijek nameće lik karakteristikama suprotan njemu te nastaju tandemi suprotnosti; domišljati i priglupi, dobri i zli, snalažljivi i nespretni, simpatični i nesimpatični. Primjenjuje se crno-bijela tehnika kod uvođenja likova u pripovijetku. Iz te se suprotstavljenosti likova i razvija fabula. Protiv zla najčešće se bore najmlađi sinovi, sinovi jedinci ili izuzetni pojedinci. Pobjednici su uglavnom glavni likovi koji su pozitivno karakterizirani, što potvrđuje navedenu tvrdnju da su narodne pripovijetke živi organizmi koji zajednici pružaju nadu i utjehu u pozitivan konačni ishod njihovih problema, preokupacija i situacija iz kojih ne vide izlaz. Međutim do kraja, konačna cilja, izloženi su nizu prepreka s kojima se moraju suočiti i koje moraju nadvladati. Niz složenih zadataka dovest će junaka do konačna cilja, izborit će se junak i s nadnaravnim i čudesnim. Ponekad će mu nadnaravno i čudesno pomoći, a ponekad će mu pokušati i stati na put. Sve prepreke na kraju glavni junak pripovijetke savlada i one uglavnom imaju sretan završetak, odnosno završetak u kojem se problem riješi. Kao što postoji formulaičan početak, postoji i formulaičan završetak narodne pripovijetke – završna formula koja dokida svu događajnost, ne navodeći ni što bi se u skoroj budućnosti likovima moglo dogoditi. Različite se vrste, odnosno tipovi čudesnih likova pojavljuju u pripovijetkama. Vile često pomažu čovjeku, đavoli su neprijatelji svakom poštenom ponašanju, suđenice određuju život djece, sude u trenutku rođenja i drugo. Javlja se određeni tipovi likova koji utjelovljuju već određeni oblik ponašanja i djelovanja prema glavnome junaku.

Pripovjedač narodne pripovijetke uglavnom je pamtio samo temu, zaplet i rasplet, a sve bi ostalo improvizirao. Svaki bi tako unio nešto svoje što misli da je će

pripovijetku učiniti još boljom, dao svoju verziju teksta, svoju „bolju” inačicu.

Narodne pripovijetke iz okolice Đakova

Sadržaji narodnih pripovijedaka koje je zabilježila Milena Papratović otkrivaju društvene odnose i mentalitet zajednice na području Slavonije, a vjerojatno i šire. Narodnim pripovijetkama pristupa se kao nositeljima kolektivnih vrijednosti, normi i svjetonazora zajednice, one su zapravo „pripovijetke kulture” – vjerovanja, nadanja, ali i baštine. Njezina je uloga dvojaka: društvena i pedagoška. Narodna je pripovijetka slika stanja svijesti i misaonih procesa određenih područjem i vremenom u kojem se odvija, a što se opetovanim pripovijedanjem prilagođava trenutačnom društvenom stanju. One pokušavaju također utrti put prihvatljivim i poželjnim obrascima ponašanja i potvrditi vrijednosni sustav zajednice – moralna načela i kolektivne vrijednosti – odgojiti i poučiti.

U pripovijetkama Milene Papratović izdvojiti ću sljedeće tematske kategorije koje će se posebno analizirati:

1. Percepcija ženskih likova ovisno o dobi: djevojka – žena – baka (*baba*)
2. Bračni i obiteljski odnosi: muž – žena, djed (*đed*) – baka (*baba*)
3. Položaj i uloga djeteta u obitelji
4. Socijalna opreka: bogatstvo i siromaštvo te društveni staleži i hijerarhija
5. Uloga životinja
6. Osobna imena (antroponimi) i apelativi u pripovijedanju
7. Elementi čudesnog
8. Intertekstualnost.

Za svaku se tvrdnju u zagradi nalazi broj narodne pripovijetke koja dokazuje navedeno.

Percepcija ženskih likova ovisno o dobi: djevojka – žena – baka (*baba*)

Život žene u pripovijetkama Milene Papratović prikazuje se trima stadijima. Žena se prikazuje kao mlada djevojka, kao (udana) žena i kao *baba*.

Nekoliko je uloga koje mlada djevojka poprima i koje joj se pridodaju. Uglavnom su pozitivno karakterizirane. Mladim se djevojkama kao osnovni cilj u životu nameće udaja. One se ne protive udaji, one se daju kao nagrada („Pokaži se, da vidimo, ko si, dat ću ti moju kći za ženu!”... Kad je jež došo kralju, pokaže mu cedulju, i kralj mu dade njegovu kći za ženu, 10). Je li to i njezina volja i je li i ona suglasna, nevažno je. One su također i te koje se žrtvuju za dobrobit društva (proždire ih aždaja, 1), ali im se nadnaravna bića smiluju i pomažu im (vile, 24). Ipak, jedna se osobina mladih djevojaka ističe kao potencijalna opasnost – lijenost (Bio jedan čovjek i žena pa su imali jednu curu, a ona je jako bila lina, 38), ali i one se udaju i njihovim je roditeljima i njima cilj udaja.

Nakon što su ostvarile prvi cilj – udaju, drugi je cilj žene da postane majka. Ova se uloga, uloga majke, nameće kao još važnija od udaje. Osigurati potomstvo obitelji, želja za potomstvom ide toliko daleko da je ljudsko biće moguće zamijeniti i životinjom samo da postanu majke (Bili tako čovjek i žena i nisu imali dece. Čeli su imat makar jedno dite. Čovjek ode u šumu, a njegova žena ode jednoj vještici, 8. Bio jedan kralj i kraljica, pa nisu imali dece, a ona je jako volila decu, 9). Kao osobine žene navode se tri karakteristike: lijena žena (38, 40), inatljiva žena koja želi da bude po njezinom (33) i zla žena (25) koja je i vragu mrska.

S godinama se položaj žene i osobine koje dolaze do izražaja mijenjaju. Žena u godinama (*baba*) ta je koja savjetuje, nudi rješenja za probleme (1). Odlikuje ih mudrost – znaju usmjeriti razvoj događaja prema poželjnome (20), one pomažu (24), ali im je važna i molitva, pripremaju se za odlazak s ovoga svijeta (34).

Bračni i obiteljski odnosi: muž – žena, djed (*ded*) – baka (*baba*)

Osim što pripovjedači/kazivači naglašavaju potrebu žene da stupi u brak, isti imperativ prati i muškarca (9). Brak je društvena obveza, ali i sredstvo kojim se ostvaruje stabilnost zajednice i nastavak obitelji. Sklapanje neobičnih brakova otvara prostor za razvoj nadnaravnih ili čudesnih događaja. Ostvaruju se brakovi i s antropomorfnim životinjama. Udaju se za zmiju, ježa, zmaja, orla, sokola i druge životinje, ali se i žene za žabu (11). Te su životinje oblikom životinje, ali one pričaju, djeluju (personifikacija). Kao jedna od istaknutih osobina žene jest lijenost (38, 40), dok su muškarci gotovo uvijek pozitivno karakterizirani kao radišni, popustljivi. Samo je u jednoj pripovijetki muškarac negativno prikazan kada je pobjegao od odgovornosti nad mnoštvom djece koje su u jednome trenutku dobili (8). Odnosi *deda* i *babe*, odnosi dvoje ljudi pred kraj života, najčešće se navode samo početnom rečenicom: „Tako je bio ded i baba i imali su magarca” (26), samo se u 12. pripovijetki „Bio ded i baba, i imali su matorca i kokoš” radnja ovih dvoje ljudi razvija u kompetitivnom smjeru.

Položaj i uloga djeteta u obitelji

Iščitavajući zapisane narodne pripovijetke potrebno je istaknuti dva momenta: želja za potomstvom i položaj najmlađega ili jedinoga sina. Uvijek je naglašena želja za muškim potomkom jer sin predstavlja nasljednika obiteljske loze, a nedostatak djece najčešće se smatra velikom obiteljskom nesrećom, stoga se želja za potomstvom nameće kao jedan od pokretača radnje. Ženska se djeca uglavnom dobivaju kao nagrada nakon ostvarena zadatka, svladanih prepreka.

Ukoliko *problem* potomstva nije prirodno riješen, riješit će se nadnaravnim situacijama i pomoću nadnaravnih bića. Tako se naglašava njihova posebnost i lik se priprema za buduću ulogu u razvoju radnje. Na primjer, vještica vraćanjem riješi problem (8) i učini obitelj mnogobrojnom (stvari 12 sinova), baba rodi ježa „Đedu je bilo žo, što

nema dece, pa je babe reko, kom će ostavit kuću i zemlju, makar da baba rodi ježa. I zbilja, kad je to ded reko, rodi baba ježa...” (10), zatim kraljica rodi zmiju (9), žena rodi dijete veličine palca (32) i drugo.

Sin jedinac (4) ili najmlađi sin onaj je koji ide u svijet, koji je drukčiji i posebniji. Najmlađi, odnosno naizgled najslabiji članovi obitelji rješavaju probleme i nadmudruju protivnike. Najmlađem kocka padne da za ženu uzme žabu (11), najmlađi je uvijek drukčiji (21), posebniji i poslušniji (30).

Socijalna opreka: bogatstvo i siromaštvo te društveni staleži i hijerarhija

U zapisanim se pripovijetkama uočava prisutnost različitih društvenih slojeva, od najviših (kraljevi, carevi) do nižih društvenih skupina, obrtnika (vrlo se često spominje krojač) i slugu. Tradicionalna podjela rada i uloga unutar društva reflektira se i u sadržajima pripovijedaka. Likovi kraljeva, kraljica i njihove djece predstavljaju vrh društvene hijerarhije. U stvarnosti kazivači se s njima zbog prirode društveno-povijesnih okolnosti nisu mogli susresti, ali oni su živjeli u njihovoj svijesti i potpirivali maštu. Njihova se uloga uglavnom veže za donošenje odluka, postavljanje zadatka ili nagrađivanje junaka. Niži društveni slojevi (siromasi, sluškinje i slugu) predstavljaju običan narod i njihovim se postupcima ističu vrline obična puka: marljivost, snalažljivost (što je potrebno za preživljavanje) i poštenje (kako bi naglasili moralnu prisutnost). Nerijetko su upravno oni glavni junaci pripovijetke koji nadvladaju prepreke i kao *nagradu* dobiju muža/ženu višega sloja (10, 19, 20). Dakle, u pripovijetkama postoji društvena mobilnost u obliku nagrade vjenčanja s osobom višega sloja. Upravo ovakav završetak izražava uvjerenje i nadu da se hrabrošću, mudrošću i radom društveni položaj može i promijeniti.

Uloga životinja

Životinje se u narodnim pripovijetkama ne pojavljuju samo kao likovi nego i kao nositelji određenih simboličkih značenja.

One uglavnom utjelovljuju ljudske osobine kao što su mudrost, lukavost i snalažljivost. U mnogim narodnim pripovijetkama koje je zapisala Milena Papratović životinje progovaraju, vode glavnu riječ, aktivno sudjeluju u razvoju radnje, pomažu junaku savladati prepreke ili ga savjetuju.

Već su spomenuta neobična rađanja: zmije (9), ježa (10) kao i vjenčanja na primjer sa žabom (12), orlom, zmajem, sokolom (20). Granica između ljudskog i životinjskog svijeta ovdje ne postoji. Životinja u ovim slučajevima manifestira svoju ljudsku prirodu i predstavlja začarani svijet, nadnaravno. Životinje u pripovijetkama imaju višestruku funkciju: mogu biti aktivni sudionici radnje, simboli određenih osobina ili pomoćnici glavnoga junaka. U nekim pripovijetkama životinje su pravi akteri radnje (12, 26, 36) te je prisutnost čovjeka gotovo nevažna. Od svih se životinja ističe lisica. Lisica je životinja poznata u slavonskome kraju, divlja životinja koja oduvijek živi u interakciji s čovjekom. Ona je i ovdje simbol mudrosti, lukavosti i snalažljivosti (19, 35). Od drugih životinja javljaju se one koje su pripovjedačima bile poznate: magarac, mačka, vuk, zec i druge.

Osobna imena (antroponimi) i apelativi u pripovijedanju

U narodnim se pripovijetkama osobna imena vrlo rijetko pojavljuju, dok su apelativi mnogo zastupljeniji. Likovi se najčešće označavaju općim imenicama koje upućuju na njihovu društvenu ulogu, zanimanje ili obiteljski odnos. U narodnim pripovijetkama iz Đakova zastupljeni apelativi jesu: kralj, kraljica, sin, kći, *ded*, *baba*, sluškinja, sluga, djevojka, momak, siromah, trgovac, krojač i drugo. To su zapravo tipovi likova kojima izostaje individualnost. Korištenjem apelativa pripovijetka dobiva univerzalni karakter jer likovi ne predstavljaju određene osobe, nego upućuju na ljudske tipove i društvene uloge. Slušatelji su se ovim apelativima mogli lakše poistovjetiti s likovima.

Kada je pripovjedač želio naglasiti identitet pojedina lika, dao bi mu ime. Iako i oni likovi koji su imenovani nisu karakterno

razrađeni i zapravo iako imaju ime oni i dalje predstavljaju pojedinu društvenu skupinu ili funkciju. Ipak, kada bi pripovjedač upotrijebio ime, tada bi želio naglasiti važnost lika u radnji, izdvojio bi ga. Slušatelj bi stekao dojam da je riječ o stvarnoj osobi. Samo je deset vlastitih imena koja se javljaju u četrdeset jednoj narodnoj pripovijetki s područja triju sela Đakovštine, a podijelit ću ih u dvije skupine: deapelativna imena (nastala od općih imenica) i antroponimi⁶. Deapelativna imena jesu: Pazovka (4), Nađen (2), Vujo (6), Skakavac (13), Smrtko (16), dok u drugu skupinu pripadaju Marko (2), Stevan (6), Marija (9), Milica (14) i Đuro (23). Prva skupina svjedoči o osobinama likova, dok je za drugu skupinu lako dokučiti da je riječ o često zastupljenim imenima navedena područja.

Elementi čudesnog

Element čudesnog jedan je od temeljnih obilježja narodnih pripovijetki uopće. Odnosi se na nadnaravne situacije, neobična bića i događaje, začarane ljude, neobična rođenja, preobrazbe te bića poput zmajeva, aždaja, vila, suđenica, vještica i drugoga. U narodnim se pripovijetkama čudesno prihvaća kao sastavni dio svijeta, na navedene se pojave uopće ne reagira čuđenjem, već se prihvaćaju kao sastavni dio stvarnosti. Čudesni elementi pridonose stvaranju posebne atmosfere, svijeta u kojem je sve moguće, ali u kojem dobro pobijedi.

Sve čudesno u pripovijetkama podijelit ću u tri kategorije: čudesni likovi, čudesni događaji te metamorfoze. Od čudesnih likova javljaju se: aždaje koje proždiru mlade djevojke (1), zmija koja ozdravlja (1), suđenice koje na početku djetetova života određuju sudbinu (2, 3), vještice koje *navračaju* djecu (8), zmaj (5), zle vile koje kralju iskopaju oči (5), vukodlak (14), obične vile (24), vragovi s kojima se pogađa (17), razgovori s anđelom (17), divovi (27), životinje koje govore (konj, lisica i drugi). Čudesni događaji: čudesna

začea (1), konj koji pretvara mladića u zlatnu muhu i drugo (3), godina koja traje jedan dan (4), začarane gajde na koje svi plešu (17), govor prozora, vrata, kapije, puta i groblja (14), vjenčanje sa žabom (11) i drugo. Najčešća je metamorfoza životinja u ljude (jež i zmija u mladića, žabe u djevojku), ali i obratno, ljude u životinje i biljke – cvijet (sedam sinova u sedam gavranova koje je majka proklela, 18, djevojke u ružu, 14). Pojave i životinje su personificirane. Ljudi, životinje i pojave komuniciraju potpuno ravnopravno, njihov govor percipira se kao nešto sasvim normalno i uobičajeno, svakidašnje („Pendžeri moji, je li pod vama moja Milica ležala?” A pendžeri kažu: „Nije” – „Vrata moja, je li kroz vas moja Milica pronešena?” A ona kažu da nije. – „Kapijo moja, nije li kroz vas moja Milica pronešena?” – A kapija kaže: „Nije!” – Došo je na put: „Putu moj, je li po tebi moja Milica nosita?” A put kaže: „Nije!” Došo je na groblje: „Groblje moje, je li u tebi moja Milica zakopana?” A groblje kaže „Nije!”, 14).

Intertekstualnost

Iščitavajući zapisane narodne pripovijetke lako je zaključiti da je doslovno nemoguće svaku od zapisanih pripovijedaka baš na isti zapisani način ponoviti, pa ni prepričati. U tekstovima nema opisa, temelje se isključivo na događajnosti koja se iz rečenice u rečenicu niže. Pripovijetke su iznimno dinamične, scene se samo izmjenjuju te se može zaključiti da je sigurno postojao samo neki kostur koji se pamtio, a sve se ostalo improviziralo kod svakog prepričavanja (Kad je došlo bliže kraj, on je s mačem počeo sjeći. Toliko je sjekao, da se vatra utrnula, koliko je sjekao. Kad je sasjekao, dođe k braće, gleđe, nema vatre. Nije imao šibice, da zapali, popne se na veliki rast, da vidi, je li ima gegod vatre. Vidio je, da ima daleko vatre, i okrenio je putovat prema njoj. Kad je došo tamo, a tamo su bili crnci. Pitaje ga, šta oće, 21).

Ipak, u nekim se pripovijetkama mogu vrlo očito iščitati elementi, odnosno motivi drugih književnih djela. Milena Papratović zapisala je kod imena svakog kazivača razinu obrazovanja (uglavnom su završili četiri ili koju godinu više razreda osnovne

⁶ Deapelativna imena također su antroponimi, samo što je njihova posebnost u tome što su izvedeni iz općih imenica. Op. a.

škole), što su dodatno čitali i koja su mjesta još posjetili. Ovi su podatci bitni jer potiču na razmišljanje o intertekstualnosti koja je u nekim pripovijetkama i više nego očita. Izdvojiti ću tri pripovijetke u kojima se jasno može iščitati utjecaj drugoga teksta. U pripovijetki broj 31 može se uočiti utjecaj bajke braće Grimm „Pepeljuga”: smrt majke, dolazak maćehe u kuću s jednom kćeri, polarizacija zločesta maćeha i njezina kći nasuprot dobre djevojke. U pripovijetki broj 32 još je i očitiji utjecaj bajke braće Grimm „Palčić”: želja za djetetom pa makar bio malen kao palac, Palčićeve pustolovine i povratak kući. I posljednju bih izdvojila 29. pripovijetku u kojoj se javlja motiv jednookog diva ljudoždera koji čuva ovce te đaka koji kada je div zaspao, načini „ražanj” kojim diva ubode u oko, oslijepi ga i bježi tako da se poput Odiseja hvata za runo ovce kako bi izišao iz divove špilje. Posljednji je utjecaj, utjecaj Homerove „Odiseje” svakako najzanimljiviji.

Zaključak

Bogat duhovni i misaoni život ogleda se u zapisanim pripovijetkama Đakovačkih Selaca, Punitovaca i Pridvorja. Kazivači, smjeli i spretni prenositelji usmenoga narodnog stvaralaštva koje im je kratilo duge zimske noći, vrijeme provedeno čuvajući stada i slično, svjedoče o njihovim intelektualnim dosezima i spretnosti, a nerijetko su omalovažavani i vrlo malo proučeni. Svaka verzija usmene narodne pripovijetke uronjena je u trenutačne probleme i društvene okolnosti pripovjedača koji upravo navedenim dopunjuje i oblikuje nanovo ispričanu pripovijetku koja je produkt njegove trenutačne inspiracije. One su svjedoci kulturno-povijesnih zbivanja, izvori čije nas proučavanje može odvesti u svijet maloga čovjeka prve polovine 20. stoljeća kada su rođeni naši kazivači. Ovaj bi rad zapravo tek trebao potaknuti daljnja istraživanja, na primjer rodnih aspekata, obiteljskih odnosa, društvene hijerarhije, uloge čudesnoga i mnogo toga drugog što se može iščitati iz ovih gusto tkanih i slojevitih tekstova, čuvara narodnih posebnosti.

Iako se u ovome radu nisam dotaknula načina na koji pripovijedanje završava jer ovaj rad tek ovlaš dotiče sve posebnosti koje pripovijetke donose, kratko ću se osvrnuti na poruku koju žele na kraju, raspletom situacije, prenijeti. Ponekad poručuju da se sudbini ne može pobjeći, ali ako si dobar, onda je i to moguće. Bez obzira na naizgled nesavladive prepreke koje nam život pruža „od plača višanja i od suza trešanja”⁷ sve je to moguće upornošću nadvladati. I danas vrlo često čujemo da „svatko dobije što zaslužuje” kao vrstu utjehe, ali i da „ludi svagdi dobro prolaze”⁸. Iznimno su na cijeni osobine kao što su domišljatost, lukavost i mudrost, one su te koje malome čovjeku čiji je život izložen nemilosrdnim udarcima života pomažu da lakše sve savlada i prebrodi. Sve su te narodne pripovijetke zapravo narodne mudrosti koje potiču pojedinca da ne posustane i da se bori, ali i da vjeruje kako je gotovo sve moguće.

Literatura

- Biti, Vladimir, *Pojmovnik suvremene književne i kulturne teorije*, Matica hrvatska, Zagreb, 2000.
- Bošković-Stulli, Maja, *Usmene pripovijetke i predaje*, SHK, Matica hrvatska, Zagreb, 1997.
- Botica, Stipe, *Hrvatska usmenoknjiževna čitanka*, Školska knjiga, Zagreb, 1995.
- Čubelić, Tvrtko, *Narodne pripovijetke, Usmena narodna književnost*, Zagreb, 1970.
- Papratović, Milena, *Narodne pripovijetke iz okolice Đakova s komentarima i poredbenim pregledom*, Zbornik za narodni život i običaje hrvatskoga naroda 32, JAZU, Zagreb, 1940.
- Živaković-Kerže, Zlata, *Milena Papratović – prva doktorica etnologije*, Zbornik Muzeja Đakovštine 10, 2011., 103–110.
- Hrvatski list*, broj 290, Osijek, nedjelja 19. listopada 1941., godina XXII., str. 11–12.

⁷ Papratović, Milena, *Narodne pripovijetke iz okolice Đakova*, Ogranak MH u Đakovu, 2020., pripovijetka broj 14.

⁸ Isto, pripovijetka broj 17.

60

ĐAKOVAČKI VEZOVI

Katica Lončar – podravska tkalja mlađe generacije

Vesna Peršić Kovač

Muzej grada Koprivnice

Molve i Molvarci

Selo se prvi put spominje u razvijenom srednjem vijeku, a ime je dobilo po mlinovima na Dravi: Molywa, Molwe. Selo se više puta spominje u različitim spisima (popisu župa, poreza, darovnicama, kanonskim vizitacijama), a 1501. godine po prvi put spominje se kapela Blažene Djevice Marije u Molvama. Za mjesto i njegove stanovnike osobito je važan gotički kip Madone, nastao u razdoblju između 1470. – 1480. godine, uz koji se vežu brojne priče i legende. Prvotno se nalazio u već spomenutoj kapelici sve do provale Turaka i pada Virovitice 1552. godine, kada stanovnici Molvi napuštaju selo i bježe u sigurnije područje. Kako bi spriječili da kip Madone padne Turcima u ruke, iznose ga iz kapelice i zakapaju u njezinoj blizini. Kako su u progonstvu ostali stotinjak godina, nitko od povratnika više nije znao na kojem mjestu je kip zakopan. Prema legendi, na brijegu kraj ruševina kapelice kip je otkrio vol gazde Škripelja, koji je rogom zaparao zemlju i iskopao ga. Kip je postavljen u obnovljenu kapelicu i uskoro se u okolici pronio glas o njegovu čudotvornom djelovanju, što je potaknulo brojne hodočasnike na dolazak u

U postupak snovanja uključena je obitelj.

Molve.¹ Kanonska vizitacija iz 1665. godine donosi podatke o obnovljenoj župnoj crkvi Blažene Djevice Marije, koja nije bila pohođena punih 160 godina i od koje su ostali samo zidovi. Slični zapisi ponavljaju se tijekom sljedećih stoljeća i u svima se uz glavni oltar spominje Blažena Djevica Marija koja u krilu drži Isusa, katkada kao slika, a drugi put kao kip. Sredinom devetnaestog stoljeća, zbog znatnog povećanja broja stanovnika, javlja se potreba za izgradnjom

¹ Šadek, Vladimir: Molve jučer, danas, sutra. Molve: Općina Molve, 2008., str. 11–13.

nove župne crkve koja je trajala od 1853. do 1862. godine i u koju je premješten čudotvorni kip. Osim po njemu, crkva je poznata i kao jedna od najimpozantnijih crkvenih građevina u ovom dijelu Hrvatske, a njezin visoki zvonik dominira širom okolicom. Ukrašena je s 26 fresaka zagrebačkog slikara Marka Antoninija, dok je većina oltara rad tirolskog majstora Stuflessera.² Razvoj mjesta kao *prošteništa* i šovanje čudotvornog kipa uvelike je utjecalo na način života tijekom dvadesetog stoljeća. To se prije svega odnosi na činjenicu da je gotovo u svakoj ulici sagrađena kapelica, a brojni su Molvarci – njih dvadesetak, odlučili život posvetiti svećeničkom zvanju. Među značajnim Molvarcima ističu se dr. Juraj Magjerec, rektor Papinskog hrvatskog zavoda sv. Jeronima u Rimu i biskup Gjuro Kokša. Ipak, najpoznatiji sin ovog dičnog sela, koji se svojim radom proslavio daleko izvan granica Hrvatske, bio je dr. Ivan Ivančan, etnolog i koreograf. Osim po originalnim koreografijama koje i danas izvode brojni folklorni ansambli, poznat je i kao marljivi istraživač i zapisivač, osobito u vrijeme rada u Institutu za narodnu umjetnost u Zagrebu, gdje je radio od 1955. do 1974. godine. Bio je vrlo marljiv koreograf: postavio je preko stotinjak različitih koreografija, među kojima se svakako ističu one vezane za njegov rodni kraj: Podravski svati, Molvarski svati, Preko Drave grmljavica i Podravski drmeš. Na temelju vlastitih istraživanja, odredio je plesne zone prema stilu i strukturi plesova. Objavio je više knjiga i stručnih tekstova o plesnim običajima Podravine te drugim temama iz područja etnologije.³

Tradicija tkanja u Podravini i njezini čuvari

Umijeće tkanja u Podravini aktivno se prakticiralo još sredinom prošlog stoljeća.

2 Jalšić, Draženka: Povijesni zapisi i legenda o šovanju čudotvorne Majke Božje molvarske. Molve: Općina Molve, 1998., str. 132.; 136–139.

3 Peršić Kovač, Vesna: Ivan Ivančan, etnolog i koreograf. Molve – ljudi, selo i okoliš u dugom trajanju. Molve: Općina Molve, 2010., 169–172.

Kod stavljanja osnove na nared Katici pomažu sinovi.

Njime su se u većini slučajeva bavile žene, ali je na terenu, konkretno u Goli, zabilježen podatak da je bilo i muških tkalaca koji su se ovim poslom bavili kao jedinom djelatnošću. Prema sjećanjima kazivačica, gotovo je svaka djevojka za udaju morala imati pripremljen kolovrat i znati se njime služiti, a jedan dio njih u potpunosti je vladao i umijećem izrade tkanine na *naredu*, kako se u Podravini naziva razboj.⁴ O mukotrpnom poslu pripreme lana i konoplje krajem devetnaestog stoljeća pisao je seljak Josip Tomec iz susjednog Virja opisujući različite faze od čupanja prediva, brojenja na *močilnice*, *riljanja* i namakanja na močilu gdje predivo stoji i do pet dana. Slijedi sušenje i formiranje snopova koji se tuku u stupi, formiraju u rukoveti i ponovno tuku na trlici. Ovdje se osvrće na poslovicu „Trla baba len da ji prede den” opisujući je kao neistinitu buduću da je tučenje prede težak posao koji se obavlja tek kada žene sav drugi posao završe. Navodi i kletvu „Potri te lenska muka” kojom se želi osobi da je stigne težak i mukotrpan posao. Nakon obrade trlicom, predivo se dijeli na *pušlje* koji se *miču* na grebenu i formiraju u *povesmo* spremno za pređenje. Prede se na kolovratu tijekom zimskih mjeseci, a pravilo je da sve mora biti ispredeno do fašnika i istkano do prvih poslova u vinogradu. Pređa se *maše* na *rašku* u predeno nakon čega se zbraja u *pasme* bitne kod određivanja veličine osnutka za tkanje. Broji se na način da se tri po tri niti broje kao jedna i dok se nabroji do dvadeset, to je jedna

4 Podatak je prikupljen tijekom terenskog istraživanja u Molvama 2024. godine u razgovoru s Marijom Ivančan, rođenom 1942. godine u Molvama.

pasma. Za *snovanje* treba imati dvadeset *pasem*. Pređa se izbjele, suši i pomoću vitla navija na klupka. Alati i pomagala potrebna kod *snovanja* jesu: *snovača*, *klopčenica*, *pralčica* i *gornji i doljni križi*, *crlena krajda* za bilježenje, *šilo gore i dole*. *Snovača* se vrti „vu ime Božje!”. U tom razdoblju *snovalo* se na tri načina: *snovanje* za platno, *snovanje* za *prebor* i *snovanje tiscajg* za vreće i blazine. Sa *snovače* ide pređa na *nared*. Navija se, navadaju *ničanice* i brdo. Za postupak tkanja veli se „tkalja tke”. Djevojke su odmah po izlasku iz škole, dakle po završenom četvrtom razredu, morale tkati.⁵

Katičina teta Marija Ivančan i danas sudjeluje u izradi platna.

Kako bi mladim naraštajima približili postupak izrade tkanine i pripreme niti za tkanje, danas u Podravini pojedinci i udruge prikupljaju predmete, ali i čuvaju umijeća i znanja te ih nastoje prenijeti putem brojnih aktivnosti poput izložbi, radionica i prezentacija. Među njima prednjače članovi Kulturno-umjetničkog društva „Zvirišće” iz Šemovaca, koji u svoje aktivnosti ubrajaju i formiranje bogate etnografske zbirke u kojoj se ističu predmeti vezani za proizvodnju platna. Često pripremaju i različite prezentacije postupka izrade platna. Ivančica Turković iz Virja jedna je od najdugovječnijih tkalja koja svoje prepoznatljive proizvode prezentira na različitim manifestacijama i uvijek rado u svojoj radionici ugošćuje sve koji žele o tkanju nešto naučiti. Osim platna, ručnika i drugih predmeta koji se tradicionalno u Podravini izrađuju na ovaj

način, izrađuje i predmete prilagođene novim kupcima i njihovim zahtjevima. Izrađuje manje stolnjake, torbe, šalove i tepihe, a svoje radove redovito predstavlja na različitim sajmovima i turističkim manifestacijama. Na kraju, ali ne i manje važna u ovoj priči je Katica Lončar iz Molvi, koja je od zaborava spasila dva *nareda* te u vlastitom domu na njima stvara predmete ukrašene tradicionalnim motivima.

O tkanju, tkanim predmetima i mustrama u Molvama

Na području Molvi većina stanovništva početkom dvadesetog stoljeća nije bila u mogućnosti kupovati tkanine ili gotove uporabne, odnosno odjevne predmete pa su ih žene morale same izrađivati na tkalačkom stanu. Ručni tkalački stan ili *nared*, kako ga nazivaju Molvarci, bio je dio pokućstva, osobito tijekom zimskih mjeseci. Osim *nareda* svako je domaćinstvo posjedovalo i druge alate kojima su se stajblike lana ili konoplje obrađivale da bi se od njih dobila tekstilna vlakna, pređa i na kraju tkanine. Njihovu upotrebu pratili su karakteristični zvukovi koji su obilježavali svakodnevicu podravske žene ispunjenu neprekidnim radom. Kada je postupak obrade već doveo do gotove niti, nju je trebalo *snovanjem* pripremiti za rad na *naredu*, a za to je bila nužna dobra koncentracija i poznavanje matematike kako bi tkanina, a onda na njoj i mustra, izgledala savršeno. Mustre ili uzorci na tkaninama izrađivali su se različitim tehnikama, od kojih je u Molvama zahvaljujući Katici Lončar sačuvano tkanje *na prebor*, kojim se uvođenjem obojenih niti u osnovu ili potku dobivaju željeni ornamenti. Ovom tehnikom ukrašavali su se stolnjaci, male stolne *prekriuke* ili *stolnice*, plahte, ručnici, jastučnice i dekorativni tekstil manjih dimenzija. Ovi predmeti čovjeka prate u svim životnim situacijama, od rođenja do smrti. Pokraj uporabne funkcije važnu ulogu imaju kako u godišnjim tako i u životnim običajima. Plahta, *plajet* predmet je sačuvan još od praslavenskog razdoblja, koji pod nazivom istoga korijena nalazimo kod svih Slavena. U ta davna vremena služila je, kao

5 Tomec, Josip: Virje 1897. – 1904. Zbornik za narodni život i običaje, knjiga 62, Zagreb – Virje: HAZU, 2021., 162, 163.

i platno od kojeg je načinjena, i kao platežno sredstvo. Riječ je o pravokutnom predmetu sastavljenom od dvije pole platna i uz rub ukrašenom ovisno o namjeni.⁶ U Molvama se ovaj predmet naziva *vilan* ili *vilanj*, a posebno se isticao onaj izrađen za prvu bračnu noć, specifično ukrašen crvenim koncem na uzglavlju. Koristio se samo te noći, a kasnije čuvao kao uspomena. *Vilanom* se zakrivala postelja roditelje, a služio je i za pokrivanje odra.

Čest predmet koji se izrađivao na *naredu* bio je i ručnik *obrisač*, koji je osim za svakodnevnu uporabu služio i kao ukras doma ili pak kao dar kod životnih običaja poput svatovskih ili pogrebnih. Svatovski ručnici često su bili ukrašeni motivom ptica, odnosno goluba i golubice koji su simbolizirali mladence. *Stolnicama*, *stolničkama* prekrivala se košara s hranom koja se nosila roditelji ili na uskršni blagoslov u crkvu, objedovanje u polju i slično. U prošlosti je u Molvama obvezan dio mladenkine opreme morala biti *stolnička*, koja se koristila u slučaju smrti malog djeteta za pokrivanje odra. Osim navedenih predmeta koristile su se i *na prebor* ukrašavale i različite *prekrivke* ili *prekrivači* za škrinje i stoliće te jastučnice za uzglavlje ili manje ukrasne jastučice. Posebno zanimljiv uporabni predmet, ali i modni dodatak, bile su torbe koje su služile đacima za nošenje pločica u školu ili pak putnicima i hodočasnicima koji su u njima prenosili skroman objed.⁷

Katica Lončar, tkalja iz Molvi

Danas se u Molvama, zahvaljujući Katici Lončar, još uvijek izrađuju predmeti tkani na *naredu* i ukrašeni tehnikom *na prebor*, kojom se na bijeloj podlozi izrađuju različiti motivi

6 Moslavac, Slavica: Posoblje i pokućstvo u tradicijskom domu, Kutina: Muzej Moslavine Kutina, str. 39.; Plahte velikogoričkog kraja: Izložba povodom 20. obljetnice osnivanja Muzeja, Muzej Turopolja Velika Gorica.

7 Podatke o uporabi tekstilnih predmeta u Molvama prikupila sam tijekom 2002. godine u razgovoru s kazivačicama Anom Bogat i Evom Popec tijekom pripreme izložbe u Muzeju grada Koprivnice pod nazivom „U snu i na javi – krevet kao dio tradicijske kulture Podravine”. Tom je prigodom kazivačica Ana Bogat Muzeju darovala svoj svadbeni *vilanj*.

Tkalja za naredom.

u crvenoj, plavoj ili zelenoj boji. Kako bi se prilagodila današnjem ukusu i zahtjevima naručitelja, Katica eksperimentira s motivima i koncem u drugim bojama poput zlatne i srebrne. Originalni predmeti s kojih se uzimaju motivi ili *muštre* u pravilu su ukrašeni crvenim pismom, a *muštre* se s njih skidaju brojenjem i iscrtavanjem na kvadratnom papiru. Motive na svoje radove Katica Lončar najčešće preuzima sa starih predmeta koji su obiteljsko nasljeđe. Među najvrjednijim primjercima motivi su iz privatnih zbirki Marice Kokše, Marije Ivančan, Marije Kolar i Ane Kopričanec. One su svoje predmete ustupile na korištenje kako bi se ljepota motiva i izrade sačuvala za neka buduća vremena i poslužila kao polazište za učenje, ali i nove kreacije. Promatranjem ovih predmeta možemo zaključiti kako je izvor za izradu uzoraka priroda ili okoliš, koji su u prošlosti bili nepresušna inspiracija tkaljama. Osim ove vrste ornamenata, javljaju se stilizirani geometrijski motivi ili pak različiti simboli vjerskog ili nacionalnog opredjeljenja, koji su se u većoj mjeri izrađivali tridesetih godina dvadesetog stoljeća, i to pod utjecajem djelovanja Hrvatske seljačke stranke i Seljačke sloge, koja je u Molvama bila osobito aktivna.⁸ Kod izrade platna Katica koristi i potpuno nove motive za čiju izradu inspiraciju pronalazi u različitim izvorima poput časopisa ili čak mrežnih stranica. Proširila je i namjenu svojeg platna pa od njega izrađuje bluze,

8 O toj temi pisao je Vladimir Šadek u već spomenutoj knjizi Molvarska Podravina i druge teme.

haljine, suknje, pojaseve, torbe ili nakit. Njezini tkani motivi ukrašavaju svečanu odjeću za nastup članova pjevačkog zbora i tamburaške sekcije Kulturno-umjetničkog društva Molve, a namjera joj je otići i korak dalje te osmisliti originalni suvenir Molvi ukrašen tkanim motivima.

Katica Lončar umijeće tkanja naučila je 1999. godine od tete Marije Ivančan, rođene 1942. godine u Molvama, i od tada se ne odvađa od svojeg *nareda*, koji je naslijedila od muževe bake Marije Halaček, rođene 1927. godine. *Nared* bake Marije bio je u izrazito dobrom stanju budući da je izrađen četrdesetih godina 20. stoljeća, a izradio ga je njezin suprug koji je bio tesar. Uz tetu Mariju kao glavnu učiteljicu, Katica je vještinu tkanja savladavala i uz brojne savjete i pomoć bake Marije, koja je najbolje poznavala svoj *nared* i znala je sve njegove prednosti i nedostatke savladane tijekom desetljeća izrade platna. Da je njezin rad prepoznat od strane pripadnika lokalne zajednice, svjedoči i činjenica da joj je prošle godine doniran još jedan manji *nared*, koji je postavila u dnevnoj sobi kako bi mogla svoje umijeće prezentirati djeci i svim zainteresiranim posjetiteljima koji se na njemu i sami mogu iskušati u izradi platna. Za pripremu osnove i tkanje Katica više ne koristi domaću pređu, već konac koji je sve teže nabavljati otkad je u Hrvatskoj prestala s radom posljednja tvornica konca.

Bluza ukrašena varijantom djeteline s četiri lista.

O projektu „Katin *nared*”

Tijekom više od dva desetljeća koliko se Katica Lončar bavi tkanjem, uočila je kako

njezino nastojanje da ovo vrijedno umijeće prezentira i predstavi javnosti nije urodilo prevelikom plodom pa se s prijedlogom za suradnju obratila autorici ovog teksta – etnologinji u Muzeju grada Koprivnice. Zajedno su osmislile projekt koji je kasnije dobio naziv „Katin *nared*”, a osmišljen je na način da se umijeće tkanja dokumentira i potom predstavi javnosti. Nakon više mjeseci pripreme obavljeno je snimanje i montaža 15-minutnog dokumentarnog filma kojim se osim postupka *snovanja* i tkanja u Katičinu domu, javnosti predstave mjesto Molve i svakodnevni život njegovih stanovnika kroz vjerovanja, vrijednosti i rad u više sekcija Kulturno-umjetničkog društva „Molve”. Film je koncem 2024. godine predstavljen u Društvenom domu, a bio je to događaj koji je okupio brojne mještane, ali i stanovnike okolnih mjesta. Tom je prigodom postavljena i izložba tkanih radova Katice Lončar te Ivančice Turković iz Virja. Osim filma, tijekom projekta snimljeno je i stotinjak kvalitetnih fotografija koje su pohranjene u dokumentaciji Društva za povjesnicu i starine Molve i Muzeja grada Koprivnice te su korištene u nastavku aktivnosti tijekom 2025. godine. Projekt je proveden uz financijsku potporu Općine Molve i Turističke zajednice područja Središnja Podravina. Sljedeća faza projekta obuhvatila je istraživanje i prikupljanje tkanih motiva koji su objavljeni u publikaciji pod nazivom „Umjetnost tkanja u Molvama”. Prikupljeni su motivi s najstarijih sačuvanih tkanih predmeta, a u katalog su uvrštene i Katičine interpretacije tih motiva, kao i potpuno novi motivi što ih je osmislila, nacrtala sheme odnosno *muštre* na papiru i izradila na platnu. Ovu je aktivnost financijski podržala Koprivničko-križevačka županija, a znatan doprinos pružila je i u javnoj prezentaciji projekta. Predstavljanje publikacije održano je u Molvama te je ponovno okupilo brojne Molvarce te zainteresiranu širu javnost. Aktivnosti usmjerene na čuvanje i prenošenje umijeća izrade platna tkanjem na *naredu* provode se i dalje te se na taj način osigurava održivost projekta koji pokazuje koliko je važna stručna podrška muzejskih i drugih baštinskih ustanova udrugama i

Platnena torba kreacija je Katice Lončar.

pojedincima koji još posjeduju i prakticiraju ovakva znanja i umijeća te na taj način pridonose njihovu čuvanju, prezentiranju i prenošenju na mlađe generacije. Nastavak projekta bit će usmjeren na održavanje radionica tijekom kojih će tkalja svoje znanje

i vještinu nastojati prenijeti što većem broju zainteresiranih polaznika.

Literatura i izvori

- Jalšić, Draženka: Povijesni zapisi i legenda o štovanju čudotvorne Majke Božje molvarske. Molve: Općina Molve, 1998.
- Moslavac, Slavica: Posoblje i pokućstvo u tradicijskom domu, Kutina: Muzej Moslavine Kutina.
- Peršić Kovač, Vesna: U snu i na javi – krevet kao dio tradicijske kulture Podravine. Katalog izložbe Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2002.
- Peršić Kovač, Vesna: Ivan Ivančan, etnolog i koreograf. Molve – ljudi, selo i okoliš u dugom trajanju, Molve: Općina Molve, 2010.
- Peršić Kovač, Vesna: Tkanje u Podravini. Deplijan izložbe, Molve: TZP Središnja Podravina i Društvo za povjesnicu i starine Molve, 2024.
- Peršić Kovač, Vesna: Umjetnost tkanja u Molvama. Katalog uzoraka, Molve: Društvo za povjesnicu i starine Molve, 2025.
- Plahte velikogoričkog kraja: Izložba povodom 20. obljetnice osnivanja Muzeja, Muzej Turopolja Velika Gorica.
- Šadek, Vladimir: Molve jučer, danas, sutra. Molve: Općina Molve, 2008.
- Tomec, Josip: Virje 1897. – 1904. Zbornik za narodni život i običaje, knjiga 62, Zagreb – Virje: HAZU, 2021.
- Katin nared* (dokumentarni film). Molve: TZP Središnja Podravina i Društvo za povjesnicu i starine Molve, 2024.

60

ĐAKOVAČKI VEZovi

GORJANSKE LJELJE: 25 godina obnovljenog običaja

Marija Ilakovac

KUD „Gorjanac“ Gorjani

U gorjanskoj bogatoj tradicijskoj baštini među brojnim narodnim običajima, ophodima, napjevima, glazbom i nošnjom osobito se ponosimo *običajem ljelja*. Ovaj godišnji ophod održavao se na prvi i drugi dan *Dova*, odnosno svetkovine Duhova, koja se prema kršćanskom kalendaru obilježava pedeset dana nakon Uskrsa.

Prvi dan ljelje su išle u Gorjanima, a drugi dan u *tude* selo. Prema sjećanjima i zapisima posljednji spontani obilazak selom događa se 1958. godine. Šezdesetih godina 20. stoljeća gorjanska učiteljica Lucija Karalić obnavlja običaj te njezinom zaslugom i entuzijazmom 1964. i 1966. godine *ljelje idu selom*. Uz učiteljicu Luciju uvježbavanju pjesme i plesa pomažu i druge žene, a posebno *teta* Kata Pelcer. Svim sudionicima ovog ophoda velik poticaj dolazi 1966. godine kada ljelje, u tadašnjoj Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti (JAZU) u Zagrebu, bivaju proglašene kulturno-povijesnim spomenikom. Tih godina gorjanske ljelje obilaze i brojne novoosnovane smotre folkloru u Hrvatskoj pa tako prezentiraju ophod na Međunarodnoj smotri folkloru u Zagrebu, Vinkovačkim jesenima, Đakovačkim vezovima, Brodskom kolu, Županjskom

Ljelje 2002. godine, privatna arhiva.

sijelu. Od tada se prikaz ljelja povremeno izvodio 70-ih, te manje 80-ih i 90-ih godina 20. stoljeća na pozornicama i njegovao u KUD-u „Gorjanac“ u Gorjanima.

U KUD-u „Gorjanac“, nakon voditelja Josipa Vinkeševića, 2000. godine počinjem voditi probe, kao voditeljica pjesme i plesa. Uvježbavali smo izvorne pjesme i kola iz Gorjana te odrađivali dolazeće nastupe. Budući da sam u društvu imala većinom djevojke i tek nekoliko momaka i tamburaša,

pokraj prebogate gorjanske baštine odlučila sam, najautentičnije za djevojke, uvježbati i postaviti za nastup ljelje. Tko bi taj običaj trebao i mogao bolje prikazati nego mi Gorjanci koji to živimo? Koji smo srasli i izrasli iz te sredine. Vodeći se mišlju kako bi trebali sačuvati običaj, mi koji smo odrasli s pričama o običaju i o usmenoj predaji koja se prenosi s koljena na koljeno o neustrašivim djevojkama i ženama koje su oslobodile svoje muškarce od turskog zarobljeništva, željela sam probuditi, produžiti i sačuvati običaj ljelja. Svi smo znali za ljelje i slušali od malena o njima, to nam je u krvi, ali nismo sudjelovali u toj atmosferi. Moja mama i teta bile su u ljeljama kod tete Lucije te je mnogim članovima Društva netko iz uže ili šire obitelji sudjelovao u ljeljama. Od baka i mama slušali smo proživljene događaje iz ljelja te razne zgode i nezgode koje su se događale. U Gorjanima je još uvijek bilo žena koje su kao djevojke sudjelovale u ljeljama pedesetih i šezdesetih godina 20. stoljeća, te su upravo one bile glavni izvor podataka. Gorjanske probe polako su bivale ispunjene učenjem mnogobrojnih tekstova pjesama ljelja, melodije, lijepog držanja i hodanja u ritmu pjesme, plesa uz samicu, igre,

rukovanja sabljama u isto vrijeme. Mnogo je toga trebalo uskladiti i uvježbati kako bi bilo reprezentativno. U KUD-u nismo imali dovoljno robe za opremanje u ljelje od glave do pete, pa smo se opremali iz privatnih zbirki, isto je bilo s kapama i sabljama, njih smo nekoliko posudili.

Ljelje ponovno idu

Za scenu su ljelje bile postavljene 2001. godine, odradili smo i nastup, ali bila mi je želja vratiti ljelje u njihovo prirodno okruženje, u selo, i živjeti običaj u svojem mjestu. Tijekom detaljnijeg istraživanja običaja razgovarala sam s bivšim sudionicama ljelja, mojom snašom Ivkom Solomunović (sudionicom kao *kralj* i *počimalja* ophoda 1957. godine), tetom Ankom Perić (*kraljem* i *počimaljom* 1964. i 1966. godine), mojom mamom Katicom (sudionicom ophoda 1964. godine) i tetom Marijom. O želji da vratim ljelje u selo i ponovno pokrenem ophod selom kao nekada u razgovoru s nekoliko Gorjanaca naišla sam na odobravanje, ali i zabrinutost oko prihvaćanja u selu s učestalim: „A, joj, sinko...” Podijelila sam svoju zamisao s tadašnjim predsjednikom KUD-a Karlom Šipošem i

Ljelje 2002. godine, privatna arhiva.

blagajnicom Katicom Stažić, a uskočio je i Nikola Čanić. Oni su iznenađeno, s dvojbom hoće li to uspjeti, ali uz riječi da mi ostavljaju na volju i prihvaćaju što planiram raditi, ipak podržali moja nastojanja. Odmah nakon toga pred članove KUD-a dolazim s idejom da bismo s ljeljama išli kroz selo na *Dove*, kao nekada. Plesači su me pogledali s puno pitanja, iznenađeno i oduševljeno, te sam ih poslala kući da do sljedeće probe ispitaju reakcije svojih ukućana, među rodbinom i u selu, bi li oni htjeli primiti ljelje na *Dove*. Na drugu probu članovi KUD-a dolaze razdragani i puni pitanja hoće li ljelje ići i kod njih u kuću i navode kuće koje su već bile zainteresirane primiti ophodare. Bilo je to prekrasno čuti. Još je ostala realizacija ideje i razmišljanje o tome hoće li se ovaj običaj uspjeti ostvariti kao nekada. I uistinu, uz Božju pomoć ljelje su krenule selom obnavljajući svoju tradiciju kao nekada.

Tako su ljelje 19. svibnja 2002. godine, na prvi dan *Dova*, ponovno išle Gorjanima, zalazile u kuće, pjevale, dijelile radost suseljanima.

Mi idemo ljeljo,

Mi idemo kralju ljeljo...

Sudionici ophoda 2002.; *kraljevi*: Marija Sučić, Zorica Rubčić, Sanela Crnojević, Marija Pavić, Ivana Belečetić, Maja Rubčić, Andrea Perić, Barbara Čanić. *Kraljice*: Marina Lović, Marija Perić, Marija Petrošević, Biljana Vezmar, Larisa Radinski, Vlatka Perić, Ana Karalić, Ružica Bradić. *Prosjaci*: Miro Birtić, Ivan Lović, Marjan Đelagić. *Samičar*: Tomislav Bogdanović. *Tamburaši*: Marko Drlić, Ivan Perić, Kruno Birtić, Slaven Crnojević. Svi sudionici: *kraljevi*, *kraljice*, *prosjaci* i svirači spremni od svoje kuće došli su u crkvu svetog Jakoba, gdje smo sudjelovali na misi. Iako ljelje nekada nisu sudjelovale na misnim slavljinama unutar crkve, želja je bila ophod započeti svetom misom da zajednički slavimo jedan tradicijski događaj važan za cijelo mjesto. Nakon mise u *crkvišću* odigrali smo: Kolo, Sitno, Kabanicu i nakon toga krenuli u ophod selom. Prvo smo bili kod velečasnog, a zatim redom u drugim kućama, vodeći se pjesmom. Žene, sudionice nekadašnjih ljelja, sa suzama radosnicama

gledale su obnovljene ljelje koje su ih vratile u njihovu mladost. Ljelje su tako potaknule radost u selu i cijelo mjesto bilo je dionik ovih velikih priprema i velikog događanja. Cilj je bio prisjetiti selo i našu lokalnu zajednicu na neka davna vremena, probuditi sjećanja i osjećaje slavljenja onoga što su nam ostavili naši prethodnici, slavljenja nove mladosti koja to nasljeđuje, ljepote, pjesme, plesa, druženja s ljudima i za ljude. Željela sam bez ikakve medijske angažiranosti običaj nježno vratiti u Gorjane, s Gorjancima i za Gorjance, kako bi selo uživalo u nastavljanju običaja naših starih. Svakako bih napomenula kako je velikim trudom i zalaganjem svih Gorjanaca revitalizacija ljelja ostvarena. Hvala svima što su pomagali. Gorjani su pokazali svoju spremnost i goruću želju za prihvaćanjem i iznošenjem uspavanog običaja na svjetlost današnjih dana.

Ljelje 2003. godine, privatna arhiva.

Završetkom ophoda *kraljevi*, *kraljice*, *prosjaci*, *samičar* i *tamburaši* zračili su radošću i zadovoljstvom, ponosom, jer smo čuvari naše baštine, koju pronosimo i živimo, zajedno sa svim svjedocima ophoda, domaćinima i na opću radost sela. Umorni od cjelodnevnog veselja, ali puna srca ponosa, zahvalnosti. Tako ozareni nestrpljivo smo priželjkivali pripreme za ophod sljedeće godine, želeći ga izvesti još opremljeniji u nošnjama, još spremniji u pjesmi, plesu, ljepoti i doživljaju kako ophodara tako i sela, barem jednako lijepo kao ove godine, a možda još i ljepše.

Ljelje u Japanu 2008. godine, privatna arhiva.

Iznimna stvar je bila kada su sljedeće godine, 2003., društva u Selcima Đakovačkim i Strizivojnoj, potaknuti našim dobrim primjerom, pokrenuli svoje ljelje, obnovili ophod za prikazivanje na sceni. Ubrzo im se priključuju i druga sela Đakovštine, Trnava i Semeljci. Danas imamo i primjer KUD-a iz Koritne koji također želi biti dio ovog običaja.

Također smo svjedoci raznih izvođenja ljelja na sceni od strane folklornih ansambala koji prikazuju stiliziranu sliku ljelja i zamisli koreografa, koji ne odgovaraju potpuno zaštiti i njegovanju izvornoga narodnog blaga.

Upis na Listu nematerijalne kulturne baštine RH i UNESCO-a

U jesen 2002. godine gorjanske ljelje za HRT sudjeluju u snimanju dokumentarnog filma „Zdenka Lechner“, redateljice Vlatke Vorkapić. Snimamo kadrove proljetnog ophoda u tradicijskim dvorištima u Gorjanima. U proljeće 2003. godine, na *Dove*, krećemo ponovno u ophod selom razdragani i nošeni lijepim sjećanjima lanjskog ophoda. Ove godine proljetni ophod ljelja na Duhove doživljava veću pozornost,

ponajprije stručnjaka etnologa i folklorista, kao i veću medijsku popraćenost. Među njima je i cijenjeni folklorist Vido Bagur, koji oduševljen viješću obnove ophoda ističe: „Ja to moram doći vidjeti!” Oduševljenje dolaskom u Gorjane, ophodom i ophodarima, kasnije rezultira mnogim dogovorima za nastupe. Ljelje svake sljedeće godine na Duhove održavaju ophod selom. U Gorjane 2005. godine dolaze etnologinja, dr. sc. Zorica Vitez, ravnateljica MSF-a, koja je i doktorirala na temu gorjanskih ljelja, te prof. Vido Bagur, stručni suradnik i izebornik za MSF, prate ophod ljelja te dogovaramo odlazak ljelja na 39. Međunarodnu smotru folkloru u Zagreb. Također sljedeće 2006. godine dogovaramo odlazak ljelja na 40. MSF u Zagrebu. U suradnji zajednički vodimo razgovore sa ženama sudionicama posljednjih spontanijih ophoda u selu, prikupljamo stare fotografije od kazivača, kao i zapise iz Muzeja Đakovštine. Paralelno s HRT-om i etnologom Aleksejem Pavlovskim snimaju se dva dokumentarna filma: „Kraljice“, redateljice Nane Šojlev, te film rađen povodom 40. MSF-a „Prva se pamti – 40 godina Međunarodne smotre folkloru“, urednice Ljiljane Šišmanović.

Segmenti filma „Kraljice” korišteni su nakon toga za upis ljelja prvo na Nacionalnu, a zatim i Svjetsku listu zaštićenih nematerijalnih dobara UNESCO-a. Od Ministarstva kulture RH 2007. godine „Godišnji proljetni ophod kraljice ili ljelje iz Gorjana” dobiva svojstvo kulturnog dobra i upisuje se na Nacionalnu listu nematerijalne baštine. Ovaj događaj bio je veliko priznanje i čast za sve nas sudionike, posebno za KUD „Gorjanac”, za Gorjance i selo, ali i Đakovštinu i Slavoniju. Ponosno ističemo suradnju sa stručnjacima koji su znali i prepoznali važnost, značaj i ljepotu ljelja. Nastavljamo suradnju s Ministarstvom kulture RH, Zoricom Vitez i Vidom Bagurom vezano za predstavljanje ovog ophoda kao nacionalnog dobra na Svjetskom festivalu nematerijalne kulturne baštine u Japanu. Ovome prethodi komisijski pregled pa nam ubrzo dolazi predstavnicima Ministarstva kulture RH, Martina Križanić, voditeljica Odsjeka za nematerijalna kulturna dobra i delegacija Festivala iz Japana, Kazuyuki Tanimoto, Junko Yoshida i Akira Saso, koja uz Gorjane odlazi na pregled i drugih dobara RH (Običaj ophoda zvončara, Istarska ljestvica tijesnih intervala, Lindo). Očarani ljepotom običaja i gostoprinstvom domaćina, kako su sami rekli, bivamo pozvani kao predstavnici Republike Hrvatske i Europe na sudjelovanje na Svjetskom festivalu nematerijalne kulturne baštine u Japanu. Slijede opsežne i učestale probe te pripreme za program koji trebamo prikazati u Tokiju, u trajanju od 45 minuta na glavnom koncertu, prikazujući ophod u dvije kuće. Pokraj brojnih dogovora oko izgleda scene, dimenzija i razmaka postavljenih stolaca, stola (kod Japanaca sve mora biti dogovoreno i „po špagi”), ulaska ljelja kroz publiku (tim neprogramiranim dijelom bili su posebno oduševljeni), šaljem tekstove ljelja koji bivaju prevedeni i prezentirani na japanskom za vrijeme trajanja programa. Gotovo nestvarno, 2008. godine u veljači odlazimo u Japan, gdje u Tokiju u nacionalnom teatru predstavljamo ljelje. U Japan odlazi 18 članova KUD-a „Gorjanac”: Marija Bučanović (voditeljica), Marija Sučić, Zorica Rubčić, Barbara Čanić, Marina Lović, Marija Pavić, Marija Perić, Vlatka Perić, Nikolina Bunoza, Kristina Jakšić, Larisa Radinski, Marija Stipanović, Ivan Lović, Josip Jagodić,

Krešimir Karalić, Darko Kelava, Matej Pavić i Leonnel Radinski, te predstavnicima Ministarstva kulture RH.

Osobita potvrda dolazi 2009. godine kada „Proljetni ophod kraljice ili ljelje iz Gorjana” biva upisan na UNESCO-ovu Svjetsku listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva. Među prvih sedam Hrvatskih dobara ljelje bivaju upisane na Svjetsku listu. Iznimna čast i povijesni događaj za cijele Gorjane i Hrvatsku.

Ljelje danas i u budućnosti

Gorjanske ljelje iz godine u godinu obilaze selom na *Dove*, uključujući tako i nove generacije u svoje redove. Ophod se održava i danas, punih 25 godina od prvog ponovnog izvođenja.

Četvrt stoljeća obilazak Ljelja u Gorjanima na Duhove velika je stvar. Mnogi ljudi u ovom periodu prošli su kroz ljelje, oni koji su kao djeca išli za ljeljama i sa velikim žarom upijali sve njihove radnje, pokrete, pjesme, igru, sljedećih su godina bili i sami sudionici ophoda, postajali i oni uzori za nove mlade generacije koje će ih naslijediti. Tradicija ophoda duboko je ukorijenjena u identitet sela.

Osobito vrednovanje ove tradicije stručno prepoznaju i nastavljaju s terenskim istraživanjima i promocijom u stručnim i publicističkim krugovima slavonske etnologinje: Branka Uzelac, Ljubica Gligorević, Jasmina Jurković Petras, Ivana Dević, Marija Gačić. Sav rad i trud rezultira novim suradnjama, prilikama za izvođenjem i očuvanjem naše baštine. Ljelje su tako pozvane, prošle 2025. godine, uveličati svojim nastupom otvorenje 60. Vinkovačkih jeseni, značajne folklorne manifestacije. Na taj smo način prikazali ljelje brojnoj publici na manifestaciji, ali i ispred malih ekrana.

Velike smotre folkloru i u 2026. godini računaju na Gorjane i ljelje. Međunarodna smotra folkloru u Zagrebu uključuje gorjanske ljelje u jubilarnu 60. obljetnicu, a Đakovačkim vezovima sudjelujemo 60. put, što KUD „Gorjanac” čini jedinim sudionikom svih do sada održanih Vezova.

Svojim dugogodišnjim angažmanom na Vezovima Gorjani su postojani stup kulture na Đakovačkim vezovima.

Kako slavimo i 60. obljetnicu svojeg osnutka, već cijelu godinu užurbano radimo na probama sa starim i novim članovima Društva na što kvalitetnijem prikazivanju našeg naslijeđenog narodnog bogatstva na koncertu i drugim predstavljanjima povodom 60. obljetnice KUD-a i 25. godišnjice revitalizacije ljelja, prisjećajući se svih dosadašnjih sudionika ophoda i članova KUD-a. Ljelje su društveno događanje, znače društveni angažman cijele zajednice, inicijaciju nove mladosti. Obveza, čast i ponos je čuvati ovaj običaj.

Nastojimo sačuvati od mnogobrojnih utjecaja i produživati našu tradiciju koja je utkana u nas, to moramo mi, ljubomorno čuvati naša sjećanja na naše nasljeđe i

ljubomorno čuvati naše šokačko narodno blago. Svoju sestričnu Karlu Lukić, koja već četvrtu godinu za redom ide u ljelje i *počimalja* je, koja pripada najmlađoj generaciji ljelja, kada sam pitala što za nju znači biti u ljeljama, odgovorila mi je: „Ići u ljelje prije svega mi je čast, jer su ljelje nešto što se kroz moju obitelj proteže generacijama. Ne samo u mojoj obitelji već i u cijelom selu. Rijetko se koje selo ili grad može dičiti s ovakvim običajem kao što imaju Gorjani. Posebna toplina me obuzme kada se obučem u ruho ljelja. Ophod na dan Duhova je možda jedan od napornijih dana za članove KUD-a, ali i prilika da se kao društvo naplešemo, napjevamo i najbitnije od svega, družimo. Zato je biti ljelja za mene prije svega biti dio nečega što mi donosi radost, tjera na pjesmu i ples, i na kraju biti dio tradicije i čuvati tu istu tradiciju.”

Marija Ilakovac s ljeljama 2009. godine, privatna arhiva.

Tradicijski purizam ili purizam tradicijske kulture na primjeru narodnih nošnji Đakovštine

dr. sc. Marija Gačić

Heritage Chaser

Uvod

Dugogodišnjim radom u baštinskim ustanovama i komunikacijom sa sugovornicima s terena, napose onima koji se bave tradicijskom kulturom i njezinom važnom sastavnicom, narodnim nošnjama, uočila sam težnju izvornosti koja katkada stoji na putu kreativnosti. Taj nedostižni ideal kojemu teže mnogi folklorni amateri i danas je trn u oku brojnim hobbistima koji aktivno sudjeluju u radu lokalnih kulturno-umjetničkih društava. Ideal i težnja izvornosti usmjeravaju djelovanje folklornih voditelja prema sigurnim formatima klasičnih folklornih nastupa u formi uvodne pjesme, ili dijaloga na lokalnom dijalektu s ciljem stvaranja komične situacije, svirke i plesa u kolu, uz pjesmu, te završetak sa scenom raspjevanih i veselih Šokaca.

Na pisanje ovoga teksta motiviralo me nekoliko susreta i aktivnoga djelovanja u Đakovu i Đakovštini. Prva situacija proizlazi iz stručnoga angažmana u različitim

komisijama na smotrama folkloru kada se od mene očekuje komentar, a zapravo izricanje stava i davanje uputa o tome što je ispravno upotrijebljeno u izvedbi pojedinoga KUD-a, a što neispravno.

Druga scena koja me potaknula na ovo pisanje je razgovor sa sugovornikom pred nizom krasnih fotografija koje prikazuju scene iz tradicijskog života Semeljaca kada sam uočila dalmatinske suvenire na fotografiji, na što je sugovornik gotovo pokajnički reagirao i objašnjavao zašto se to na slici nalazi.

Treća situacija koja me potaknula na pisanje odjek je Revije narodnih nošnji Đakovštine, koju sam organizirala i realizirala u programu Đakovačkih vezova 2023. godine. Među modelima pojavio se i mladić s naušnicom i pletenicom, tj. *ušnjakom* i *perčinom*. To je izazvalo kritike na društvenim mrežama i savršeno oprimjerilo koncept tradicijskog purizma ili purizma tradicijske kulture koji u radu opisujem.

Povezivanje šamije u Semeljcima. Fotograf: Petar Dešić.

Upravo su društvene mreže i komentari uz pojedine fotografije poseban generator etnološkog terena kada se iz komentara može iščitati ne samo stav nego i percepcija pojedinaca i većih skupina o tome što je to tradicijska kultura, baština, *naša tradicija* općenito. Ovo su ključni pojmovi o kojima govorim u tekstu, objedinjujući ih u krovni pojam tradicijskog purizma ili purizma tradicijske kulture.

Ovaj rad¹ pristupa temi kvalitativnim etnološkim metodama istraživanja poput intervjua i analize diskursa te donosi kratki pregled etnoloških zaključaka o folklornim izvedbama, ističući pojmove poput izvornosti, autentičnosti te koreografije.

Etnološka misao o folklornim izvedbama i pitanje autentičnosti

Scenske izvedbe današnjih folklornih društava uz pjesmu, ples i glazbu, podrazumijevaju i narodne nošnje. Sve navedeno ključne su sastavnice onoga što zovemo folklornom izvedbom. Današnja kulturno-umjetnička društva, napose ona u

Slavoniji, aktivno rade na čuvanju tradicijske kulture svojega kraja i to ističu u svojim biografijama. Prateći nastupe i djelovanje KUD-ova u Đakovštini, uočavam različite pristupe narodnoj nošnji u izvedbama KUD-ova.

Etnolozi su gotovo od početka prakse scenskoga predstavljanja tradicijske kulture promišljali o utjecajima scene na samu tradicijsku kulturu. Dunja Rihtman-Auguštin uvela je pojam *folklorizma*, razlikujući ga od *folklor*a kojega definira kao „narodnu umjetnost” u svojem izvornom obliku. *Folklorizam* pak definira kao degradaciju izvorne narodne umjetnosti, kao kvarenje umjetnosti primjesama izvana koje narušavaju autentični stil pojedine nacionalne umjetnosti (usp. Rihtman-Auguštin 1987: 21). Rihtman-Auguštin, dakle, jasno razlikuje *izvor* od interpretirane izvedbe. Stjepan Sremac pak, unutar folklornih izvedbi razlikuje izvorne i koreografirane izvedbe te uočava tendenciju približavanja tih dvaju oblika. Pri tome objašnjava: „Izvorne skupine unose u scenske prikaze svojih tradicija sve više elemenata organizacije plesnih i glazbenih primjera u pitke cjeline, često i sa znatnijim

¹ Tekst je kao izvorni znanstveni rad objavljen 2023. godine u Zborniku Muzeja Đakovštine (Gačić 2023: 319–332).

Mladić i djevojka u narodnim nošnjama Semeljaca. Na prvoj slici kod mladića je vidljiva pletenica perčin, a na drugoj naušnica ušnjak.

intervencijama. Primjetna je i sve izraženija želja za plesanjem plesova šireg zavičaja, a potom i drugih krajeva i regija. Koreografi pak, odnosno točnije rečeno obrađivači, sve su suzdržaniji u primjeni umjetničkih sloboda u povezivanju i interpretaciji plesnog materijala i kreću se u umjetno suženim okvirima ,zagrebačke škole' predstavljanjem folklora na sceni. Prevladavaju slični ili jedni te isti koreografski obrasci, a prisutno je i nekritično preuzimanje i ,posuđivanje' viđenih i poznatih autorskih koreografskih rješenja" (Sremac 2008: 133). Sremac je jasno opisao procese kojima i danas svjedočimo, naznačivši ih neizbježnima, a to je potpuno stapanje ovih dviju kategorija u jednu. Nadalje, ističe kako je i proces prenošenja plesnih obrazaca modificiran te se više ne događa spontano, nego kroz ciljani proces učenja, čime je vlastita tradicija današnjim

naraštajima svedena na istu razinu kao i neka druga (usp. Sremac 2008: 134).

O pitanjima autentičnosti, reprezentativnosti i drugim dvojabama s kojima se etnolozi susreću pri radu s folklornim skupinama razmišljao je i Tvrtko Zebec, ističući da stručne komisije procjenjuju autentičnost i reprezentativnost iako ne postoji jedinstvena definicija autentičnosti (usp. Zebec 2008: 273). Naila Ceribašić dalje promišlja pojam izvornosti, prateći ga od prvog pojavljivanja 60-ih godina 20. st. preko isticanja manjkavosti svih definicija pojma uslijed promjena kroz koje prolaze, npr. sami nositelji kulture. „Primjerice, ako su izvedbene skupine i repertoar na smotrama iz druge polovice tridesetih godina bili izvorni (a s time bi se složili svi današnji pobornici izvornosti) i ako i suvremene velike smotre ,nastoje predstaviti samo izvorne (još žive ili bar autentično

obnovljene) narodne tvorbe' (Gavazzi [1970]: [nepag.]), onda ni na suvremenim smotrama ne bi smjelo biti tamburaških sastava, bećaraca, međimurskih plesova izumljenih nakon Drugog svjetskog rata, a i mnogih drugih pjesama i plesova. Drugim riječima, ako bismo bili posve dosljedni pobornici izvornosti, velik dio repertoara današnjih smotri, a i ponešto izvedbenih skupina, moralo bi nestati. Izvornost je utoliko fikcija" (Ceribašić 2008: 261).

Zanimljivo je da smo danas došli do toga da o pojmu izvornosti ne razmišljaju samo stručnjaci, etnolozi, nego se o njemu piše i raspravlja prije, tijekom i nakon smotri, poput Smotre folkloru Đakovštine, ali i na društvenim mrežama pod fotografijama i drugim sadržajima koji prikazuju ono što danas zovemo tradicijskom kulturom. Upravo na temelju tih saznanja i komentara mogli bismo definirati tradicijsku kulturu. Ovaj pojam često se koristi u kontekstu folklornih izvedbi, a danas je, promatrajući prakse i iščitavajući kontekste, jasno da se pod tim pojmom u Slavoniji smatra kultura seoskog stanovništva od kraja 19. do početka 21. stoljeća, za koju znamo da je postojala te za nju imamo dokaze poput zapisa, fotografija i drugih dokumenata ili aktivnog sjećanja. Uz nju se veže pojam izvornosti te zamijećena velika težnja aktivnih dionika folklornih procesa da iz (scenskog) predstavljanja tradicijske kulture izoliraju sve za što misle da nikako nije moglo biti dio te iste kulture ili da je narušava. Tu pojavu nazivam tradicijskim purizmom ili purizmom tradicijske kulture. Kako bih pobliže objasnila na što točno mislim, posegnut ću za nekoliko primjera.

Primjeri tradicijskog purizma

U proljeće 2023. posjetila sam Semeljce. Na ulazu u zgradu Općine, na panoima, nalazilo se desetak fotografija članova KUD-a „Lipa” Semeljci koji su rekreirali različite scene iz tradicijskog života. Pozornost mi je privukla jedna od fotografija koja prikazuje proces naređivanja *šamije*.

U prvom planu dvije su žene u narodnim nošnjama, dok se u pozadini nazire ormar *staklenjak* i šokački krevet sa *šlinganim*

jastucima. Iznad kreveta je sveta slika. Scenu možemo okarakterizirati kao tipično šokačku. Tek detaljnijim pregledom slike na zidu se može uočiti sidro. U razgovoru sa sugovornikom, Mirkom Mihaljevićem², istaknula sam kako mi je jako zanimljivo to što su ostavili sidro na zidu u ovoj sceni, jer mi se nekada čini da se u prikazima tradicijskog života previše inzistira na uniformnosti, na purističkom prikazu šokačke kulture, a ovo sidro ipak pokazuje da su i Šokci putovali i susretali ljude iz drugih sredina. Na to mi je sugovornik odgovorio da on tako uopće ne misli i da ga to sidro jako *bode u oči*. Nadalje navodi da je htio sidro maknuti prije fotografiranja, ali da vlasnici kuće nisu dopustili jer ono ima sentimentalnu vrijednost. Povelili smo tada razgovor o toj zamijećenoj potrebi ljudi da traže pravilnosti, odnosno uočavaju i ističu nepravilnosti u (scenskim) prikazima tradicijske kulture. Iz toga razgovora formirala mi se ideja o pojmu *tradicijski purizam* ili *purizam tradicijske kulture*.

Pojam definiram na primjerima iz suvremenih prikaza tradicijske kulture Šokaca kao nastojanje za (ne)svjesnom eliminacijom svih elementa za koje mi danas smatramo da ne bi trebali biti dio šokačke tradicijske kulture. Iz toga proizlazi i stereotipna vizija šokačke kulture (napose pjesme i plesa) kao široke, usporene, raspojasane itd. Najbolje bih to mogla dočarati komentarom djevojke od 18 godina koja u 2019. godini na društvenoj mreži Facebook izražava žaljenje za vremenom u kojemu je živjela njezina baka, ističući kako su oni tada po cijele dane samo igrali i pjevali. U slučaju tradicijskog purizma riječ je o percepciji prošlosti kao idealne te šokačkog života gotovo pastoralno idiličnog.

No, dalje u razgovoru sa sugovornikom otkrivam po čemu je njegovo folklorno društvo izvorno: „Po tome što imamo

2 Mirko Mihaljević je 2023. bio predsjednik i voditelj KUD-a „Lipa” Semeljci, koji ostvaruje izvrsne rezultate svojim pristupom scenskim prikazima tradicijskoga života, običaja i narodnih nošnji. Nastupi KUD-a „Lipa” uvijek su zapaženi i vrlo pozitivno ocijenjeni i od publike i od stručnih komisija.

izvorne narodne nošnje, radimo izvorni folklor, sudjelujemo na izvornim smotrama i po tome što smo usko fokusirani na naše selo i župu. Izvorni smo zbog toga što naše članstvo sadržava lokalno stanovništvo” (Mirko Mihaljević). Koliko god izvornost bila fiktivna kategorija (usp. Ceribašić 2008), ipak aktivni dionici amaterske folklorne scene u Đakovštini imaju ideju o tome što bi to izvornost bila.

U kontrastu izvornih folklornih skupina s onim koreografiranim (usp. Sremac 2008), dalje sam sugovornika pitala može li procijeniti u kojoj mjeri koristi koreografske elemente u nastupima KUD-a? Odgovorio je ovako: „Koristim 20 % ukupne koreografije, što bi se svelo na 4 % po jednom kolu, a ta 4 % sačinjava da se napravi pravi krug kola ili polukrug (nevezano je l' ples u paru, trojke ili polukrug kola). Tko će sada znati jesam li pretjerao ili umanjio. Dakle, ne mijenjamo korake. Oni su takvi. Ne mijenjamo melodiju, ona je takva. Ali mijenjamo ulazak, izlazak, redosljed. Iako je redosljed upitan jer se držimo standarda da npr. poslije kola obavezno ide sitno kolo, kao nekada” (Mirko Mihaljević). Sugovornik je, dakle, uspio procijeniti koji su elementi u folklornoj izvedbi njegovoga KUD-a izvorni, a koji koreografirani. Izvoran je sadržaj izvedbi: kola, pjesme i plesovi (te narodne nošnje), a koreografirani su efekti poput ulaska na scenu, izlaska ili preciznog kružnog ili polukružnog oblika kola. Zamolila sam ga da mi dodatno objasni na što misli pod pojmom „kao nekada”. Misli li na vrijeme spontanijih izvedbi tih plesova u selu ili na nekadašnje nastupe KUD-a? Na to je odgovorio da misli na izvedbe „Baš u selu. Uvijek npr. mista, laganoga ili čapure, nešto što se šuti i što je brzo, tako da svirači nakon toga odmore, a žene nastave sa šetanijem kolom. Tako su mi govorile moje žene iz sela. Nisu spominjale smotre folklorne nego njihovu mladost. E da, u onaj postotak bi još ubacio i broj tema nekog kola. To je isto koreografija, u smislu dogovora, jer danas to scena traži. Prije, u selu su igrali kolo dok se ne ispjevaju ili dok npr. ne moraju kući” (Mirko Mihaljević). Referirao se sugovornik ovdje na vremenski ograničenju koje nameće scenska izvedba.

Kritika dukata kao primjer tradicijskog purizma.

Konačno, završili smo razgovor daljnjim tumačenjem u kojemu je sugovornik istaknuo da pod koreografijom smatra unificiranje plesnog koraka, dok je za njega izvornost izvođenje lokalne varijante koraka, a ne one koja se izvodi u nekom drugom selu. Istaknuo je ono što smatra današnjim problemom folklornoga amaterizma: „Problem je u tome što isti voditelj radi u više KUD-ova i dolazi do unificiranja. Na primjer, kolo Tandora – ne pleše se isto u Semeljcima i Strizivojnoj. Nama su prije dolazili Vinkešević i Pavić u pregled prije Vezova i inzistirali na tome da plešemo svoje Tandora. Ni jedno društvo nije moglo ići ako ne pleše svoje korake. Ne zanima me kako drugi plešu, jer znam kako se pleše kod nas u selu” (Mirko Mihaljević). Daljnjim analizama moguće je utvrđivati razmjere tradicijskog purizma u materijalnim i nematerijalnim sastavnicama folklornih izvedbi. Na ovome primjeru razgovora sa sugovornikom uočljiv je purizam u kontekstu prepoznavanja i razumijevanja izvornih elemenata te svjesnog odbijanja primjene „tuđih” plesnih elemenata u izvedbi.

Upravo nas drugi primjer tradicijskog purizma uvodi u inventar narodnih nošnji, odnosno u materijalnu sastavnicu folklornih izvedbi. U ovome primjeru nemamo klasičnu folklornu izvedbu, nego Reviju narodnih nošnji Đakovštine, upriličenu kao dio programa Đakovačkih vezova 2023. godine. Cilj Revije bio je prikazati određene varijante

narodnih nošnji koje se ne vide često u scenskim izvedbama KUD-ova, ali su vrijedne i zanimljive. Primjer se temelji na muškoj narodnoj nošnji koja prikazuje momka iz Semeljaca. Reviju je pratio interpretacijski tekst nastao na temelju terenskih bilježaka. Tekst za predstavljanje ove muške nošnje glasio je ovako: „S Dorom stiže i jedan momak iz Semeljaca, koji je u mrko spremio. Ne misli se pri tome da je Dominik Sučić odjeven u crno, nego se misli na mrku boju, tj. smeđu. Ovo momačko spremanje sastoji se od rajtozni, opnaka putranaca, rubine, fros luka zlatom naskroz. Poseban je ovaj semeljački momak jer je nakićen naušnicom, dok mu je kosa na zatiljku spletena u pletenicu zvanu perčin. Za mušku pletenicu, perčin, poznato je da je ostatak slavenskoga nasljeđa kada je označavala zrelost i muževnost. U Semeljcima je ded Niko Vinković zadnji nosio ušnjak i perčin, ali nije poznato kako se taj kulturni element zadržao do 60-ih godina prošloga stoljeća baš u Semeljcima” (Marija Gačić, 2023., rkp.).

Ove su fotografije na društvenoj mreži Facebook izazvale niz kritika u komentarima. Pojedinci su se pitali tko je pustio na pozornicu *ovoga* s pletenicom i naušnicom aludirajući na ova dva elementa kao nešokačka, neusklađena s tradicijom i nepoželjna u predstavljanju tradicijske kulture. To je bio tipičan primjer tradicijskog purizma kao suvremene pojave među nositeljima kulture, konkretno šokačke kulture u Slavoniji.

Još jedan primjer trebao bi dodatno ocrtati ideju tradicijskog purizma. Također je riječ o fotografiji objavljenoj na društvenoj mreži Facebook. Na fotografiji su dva muškarca od kojih je jedan odjeven u narodnu nošnju, a u komentaru mu jedan od pratitelja izriče kritiku dukata nanizanih oko kape: „Kakva je to nova moda vašarski dukati oko kape. Primitivizam. To nije naša tradicija ni baština” (Martin Jakšić).

(<https://www.facebook.com/photo/?fbid=10219271958390255&set=a.3844210684277>; posjet 25. rujna 2023.)

Definicija pojma *tradicijski purizam* ili *purizam tradicijske kulture*

Pojam purizma Hrvatska enciklopedija definira u kontekstu jezikoslovlja i slikarstva, a pojam tradicijskog purizma ili purizma tradicijske kulture nije do sada definiran niti opisan. U svojoj srži pojam tradicijskog purizma mogao bi biti blizak jezičnom purizmu. Hrvatska enciklopedija o purizmu navodi sljedeće: „U jezikoslovlju, skrb o vlastitom jeziku opiranjem pretjeranom unosu stranih jezičnih elemenata. Kao oblik jezične kulture prisutan je u svim jezicima, samo je različite jačine, što ovisi i o povijesnim čimbenicima. Ako je isključiv, ograničava spontanu uporabu jezika, a ako je umjeren, potiče jezičnu kreativnost. Stalni je pratilac hrvatskog jezika od početka pismenosti, a u nepovoljnim povijesnim razdobljima pridonio je očuvanju jezičnoga identiteta. Provodio se stvaranjem novotvorenica i prevedenica, prilagodbom posuđenica i posuđivanjem iz ukupnoga korpusa hrvatskog jezika” (Hrvatska enciklopedija. Posjet 25. rujna 2023.).

I u slučaju tradicijskog purizma baratamo konceptom skrbi, odnosno brige za dobrobit tradicijske kulture koju njezini nositelji prikazuju (na sceni ili u drugim kontekstima). Također, prisutno je i opiranje unosu novih elemenata, pogotovo u inventar narodnih nošnji. Opiranju bi se, u kontekstu tradicijskog purizma, ipak moglo dodati još i (ne)svjesno eliminiranje elemenata već prisutnih elemenata za koje pojedini nositelji iste kulture misle da nisu primjereni idealu tradicijske kulture kojemu teže. Prateći komentare i razmjenu mišljenja na društvenim mrežama, ali i u razgovorima s brojnim suradnicima s terena, mogu zaključiti da tradicijski purizam, kao i jezični, postaje sastavni dio suvremenih praksi folkloru. O prisutnosti tradicijskog purizma u drugim kulturama valjalo bi provesti detaljnija istraživanja, baš kao i o stupnju intenziteta u određenim kulturnim sredinama u Hrvatskoj. To bi svakako omogućilo kvalitetnije donošenje zaključaka o mogućim utjecajima tradicijskog purizma

na suvremene prakse folklor, primjene tradicijskih elemenata na sceni i u raznim drugim situacijama u kojima se ti isti elementi danas pojavljuju i koriste.

Također, naznake tradicijskog purizma mogu se proučavati u povijesnom kontekstu, promatrajući prakse i utjecaj stručnjaka, etnologa i drugih, do danas kada se posredstvom društvenih mreža ideje šire, a mišljenja izriču više nego ikada.

Činjenica je da se uslijed traženja izvornosti ta sama izvornost često zamagljuje. Iako je etnološka struka i znanost odavno zaključila da je izvornost utopija (usp. Ceribašić 2008.), težnja za izvorom kod nositelja kulture i dalje je prisutna, što se iz nekoliko navedenih primjera moglo zaključiti.

Svoje razmišljanje o ovom fenomenu mogu pomalo oprezno zaključiti otvorenim promatranjem istoga u budućnosti kako bismo vidjeli njegove učinke, ali već sada mogu postaviti pitanje: ako preispitamo sve elemente neke folklorne izvedbe i pokušamo eliminirati one koji ne pripadaju tradicijskoj kulturi (poput naočala, geliranih noktiju, brade, šminke itd.), mogli bismo dovesti u pitanje održivost folklornih nastupa i aktivnosti jer bismo ubrzo ostali bez izvođača. Čini mi se da bi naša „izvorna“ folklorna scena (seoski KUD-ovi) mogla krenuti dalje u dva moguća smjera: jedan od njih bio bi reproduktivni, tj. ono što određeni broj KUD-ova izvodi i danas – reproduciraju već poznate svoje izvedbe, nizove kola i pjesama; drugi smjer bi pak mogao biti (re)kreativni, tj. onaj kojim su neka folklorna društva već krenula – rekreiraju scene, situacije i običaje iz prošlosti pazeći na svaki detalj. U kontekstu narodnih nošnji, na primjer, Pravina Shukla piše o rekreiranju povijesnih bitki i drugih trenutaka iz prošlosti, navodeći da je nošenje narodne nošnje za sudionike tih praksi jasna manifestacija osobne predanosti baštini te materijalni stav odlučnosti čuvanja lokalne tradicije unatoč golemoj povijesnoj promjeni (usp. Shukla 2015: 254).³

3 U originalu Pravina Shukla piše „For Kersti, and for many Sweden, wearing the folk costume is a clear manifestation of a personal commitment to heritage, a material statement of her determination to persevere a

Zaključak

Pregledom literature koja se bavi promišljanjem pojmova poput izvornosti, autentičnosti te suvremenom folklornom scenom (usp. Ceribašić 2008; Sremac 2008; Zebec 2008), polazim od premise da je izvornost fikcija, odnosno nedostižan ideal kojemu teže nositelji folklorne kulture u Slavoniji. Definicija tradicijskog purizma bliska je definiciji jezičnog purizma, iako je riječ o dva različita medija – jeziku i tradicijskoj kulturi. Ako slavonsku tradicijsku kulturu, tj. tradicijsku kulturu Đakovštine u ovom slučaju, shvatimo kao seosku kulturu od kraja 19. do početka 21. stoljeća, zaključujemo da je to kultura za koju znamo da je postojala, o njoj imamo dokaze (fotografije, zapise, sjećanja) te je kroz djelovanje KUD-ova negujemo, čuvamo i reproduciramo. Provedbom kratkog terenskog istraživanja, razgovorom sa sugovornicima i praćenjem fenomena na društvenim mrežama, definiram tradicijski purizam kao suvremenu kulturnu pojavu prisutnu među nositeljima slavonske kulture koja se nastavlja na tradicijsku kulturu. Glavna karakteristiku ove pojave je nastojanje eliminacije nepoželjnih elemenata ili onih elemenata koji se, prema mišljenju nositelja, ne uklapaju u njihovu tradicijsku kulturu. Na primjeru oblikovanja folklornih izvedbi KUD-a „Lipa” iz Semeljaca, slikovito opimjerujem purizam kroz plesne elemente, a dalje se primjeri nižu oko inventara narodnih nošnji i kritika iznesenih na pojedine detalje na fotografijama ljudi u narodnim nošnjama na društvenoj mreži Facebook.

Ovaj rad naznačuje moguće smjerove daljnjih istraživanja tradicijskog purizma te mogućeg utvrđivanja razmjera utjecaja ovoga fenomena na suvremenu folklornu scenu.

local art despite massive historical change” (Shukla 2015: 254).

Literatura i izvori

- Gačić, Marija. 2023. „Tradicijski purizam ili purizam tradicijske kulture na primjeru narodnih nošnji Đakovštine” u *Zbornik Muzeja Đakovštine*, Vol. 16 No.1. 319–332.
- Ceribašić, Naila. 2008. „Folklor i folklorizam”. U *Predstavljanje tradicijske kulture na sceni i u medijima*. Aleksandra Muraj i Zorica Vitez, ur. Zagreb: Hrvatsko etnološko društvo, 259–270.
- Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Posjet 26. rujna 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=51142>>.
- Rihtman-Auguštin, Dunja. 1987. „Foklor, folklorizam i suvremena publika”. *Etnološka tribina: Godišnjak Hrvatskog etnološkog društva*, Vol.7–8. br. 1: 21–28.
- Shukla, Pravina. 2015. *Costume: Performing Identities through Dress*. Bloomington: Indiana University Press Office of Scholarly Publishing.
- Sremac, Stjepan. 2008. „Folklorni amaterizam u Hrvatskoj 2006. godine: stanje i potrebe”. U *Predstavljanje tradicijske kulture na sceni i u medijima*. Aleksandra Muraj i Zorica Vitez, ur. Zagreb: Hrvatsko etnološko društvo, 131–144.
- Zebec, Tvrtko. 2008. „Izazovi primijenjene folkloristike i etnologije”. U *Predstavljanje tradicijske kulture na sceni i u medijima*. Aleksandra Muraj i Zorica Vitez, ur. Zagreb: Hrvatsko etnološko društvo, 271–286.
- <https://www.facebook.com/photo/?fbid=10159873209380642&set=a.10159873219945642> (posjet 25. rujna 2023.).
- <https://www.facebook.com/photo/?fbid=683320790476397&set=pcb.683325123809297> (posjet 25. rujna 2023.).
- <https://www.facebook.com/photo/?fbid=683320747143068&set=pcb.683325123809297> (posjet 25. rujna 2023.).
- <https://www.facebook.com/photo/?fbid=10219271958390255&set=a.3844210684277> (posjet 25. rujna 2023.).
- <https://www.facebook.com/photo/?fbid=10219271958390255&set=a.3844210684277> (posjet 25. rujna 2023.).

Sugovornik:

Mirko Mihaljević (r. 1987.), Semeljci

60

DAKOVAČKI VEZovi

SINJSKA ALKA – odore sudionika kao trajni izraz identiteta i baštine

Tomislav Barhanović

Muzej Sinjske alke

Uvod

Ovim radom želim dati povijesno-etnološku analizu ceremonijalnog odijevanja u kontekstu nematerijalne kulturne baštine Sinjske alke. Rad analizira tradicijsku odjeću i opremu sudionika Sinjske alke kao važnu sastavnicu nematerijalne kulturne baštine Cetinske krajine. Posebna pozornost posvećena je strukturi, materijalima, dekorativnim tehnikama i simboličkoj funkciji odjeće alkara, alkarskog vojvode, *alaj-čauša* te alkarskih momaka. Odjevni predmeti promatraju se u kontekstu povijesnih okolnosti nastanka Alke nakon pobjede nad Osmanlijama 1715. godine te u okviru kulturno-povijesnih procesa koji su oblikovali identitet lokalne zajednice. Analiza pokazuje kako alkarska nošnja predstavlja složen spoj vojničke reprezentacije, tradicijskog odijevanja dinarskoga područja i strogo kodificirane ceremonijalne funkcije povorke, čime postaje vizualni nositelj kolektivnog pamćenja i kulturnog identiteta.

Sinjska alka

Sinjska alka jedna je od najznačajnijih tradicijskih viteških igara u Republici Hrvatskoj, čiji korijeni sežu u početak 18. stoljeća. Nastala je kao spomen na pobjedu stanovnika Sinja nad osmanlijskom vojskom 1715. godine, kada je malobrojna obrana grada uspjela odoljeti znatno snažnijem protivniku (Jurić 1988: 81). U spomen na taj događaj svake godine održava se istoimeno viteško natjecanje koje je tijekom vremena preraslo u složenu ceremonijalnu manifestaciju snažne simboličke i identitetske vrijednosti.

Sinjska alka danas se promatra kao višeslojni kulturni fenomen u kojem se isprepliću povijesno pamćenje, ritualna praksa i reprezentacija lokalne zajednice. Upravo zbog svoje povijesne, društvene i simboličke važnosti, 2010. godine upisana je na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva (<https://www.alka.hr/alkarsko-drustvo>). U tom kontekstu, tradicijska odjeća sudionika

Alkarske odore, Viteško alkarsko društvo, Sinj.

alkarske povorke ne predstavlja tek estetski dodatak, nego je ključni nositelj značenja unutar ceremonijala, jer vizualno artikulira hijerarhiju, funkcije i simboliku pojedinih sudionika.

Posebno mjesto zauzimaju odore i oprema sudionika, koje nadilaze puku dekorativnost te djeluju kao snažan vizualni izraz povijesnog kontinuiteta. One odražavaju društvene odnose, vojnu organizaciju, estetske kriterije i tehnološke mogućnosti određenog razdoblja. Odore alkara, alkarskih momaka, vojvode, *alaj-čauša* i *arambaše* tvore prepoznatljiv sustav znakova kroz koji se iščitava značenje Alke – istodobno kao rituala i kao povijesnog narativa.

Ova odjeća oblikovana je tijekom 18. i 19. stoljeća, u razdoblju intenzivnih političkih i kulturnih promjena na prostoru Dalmatinske zagore. U njezinu oblikovanju prepoznaju se utjecaji vojničkih odora iz vremena mletačke i habsburške uprave, ali i snažna ukorijenjenost u tradicijskom načinu odijevanja lokalnog stanovništva.

Svi sudionici alkarske povorke ističu se bogatstvom i sjajem opreme, u kojoj se prepoznaje spoj viteške odore, ratničke opreme i elemenata narodnih nošnji Cetinske krajine. U tom prožimanju leži posebnost Alke: ona ne prikazuje jedinstvenu povijesnu uniformu, nego slojevit identitet oblikovan susretom vojnih i narodnih tradicija.

Odore sudionika moguće je promatrati i kao složen kulturni fenomen u kojem se isprepliću različiti povijesni i društveni slojevi. Kao sastavni dio viteške igre, one ne služe samo praktičnoj ili estetskoj svrsi, nego predstavljaju izraz identiteta, društvenih odnosa i kolektivne memorije zajednice. Upravo se kroz njih očituje kontinuitet tradicije, ali i specifičan odnos zajednice prema vlastitoj prošlosti i baštini.

Odora alkara

Središnje figure Sinjske alke su, naravno, alkari. Njihova odora predstavlja idealizirani prikaz ratnika višeg društvenog sloja iz vremena obrane Sinja. Riječ je o raskošnoj, slo-

jevitoj odjeći koja kombinira funkcionalnost jahačke opreme i ceremonijalnu estetiku.

U Pravilniku Viteškog alkarskog društva iz 1902. navodi se: „Alkar na dan glavne utrke obuče na sebe starinsku narodnu nošnju, u najljepšem njezinu sjaju.” U nastavku je dodano: „Odijelo je sve od najbolje čoje učinjeno po nošnji još iz doba Cetinskih knezova Nelipića” (Jurić 1988: 96; Belamarić 2015: 52).

Najprepoznatljiviji dio odore je *kalpak*, visoka kapa izrađena od kunovine, valjkastog oblika, ukrašena perjanicom od čapljina ili ždralova perja. Kalpak ima simboličku funkciju označivanja dostojanstva i časti, ali i praktičnu ulogu zaštite. Košulja je bijela, izrađena od finog platna, s jednostavnom *jačicom* i filigranskom kopčom. Ona predstavlja osnovni sloj odjeće, ali i simbol čistoće i urednosti. Preko košulje dolazi *krožet* (prsluk) izrađen od luksuznih materijala poput brokata ili damasta. Ukrašen je *galunima*, srmenim vezom i srebrnim *pucama*. Ornamentika često uključuje biljne motive, čime se naglašava estetska komponenta odore. Pojas (*pâs*), duga svilena traka, omata se oko struka i ima višestruku funkciju: učvršćuje odjeću, služi kao nosač oružja i istodobno djeluje kao dekorativni element. *Gaće* (hlače) izrađene su od tamnomodre čoje, ukrašene vezom i srmenim trakama. Njihov kroj prilagođen je jahanju, što upućuje na funkcionalnu dimenziju odore. Preko svega nosi se *dolama*, dugačak kaput od čoje, bogato ukrašen srmenim vezom i srebrnom dugmadi. *Dolama* daje odori monumentalnost i naglašava status alkara. Visoke čizme s pozamanterijskim trakama i kitama od srme te mamuzama dodatno ističu jahački karakter alkara, dok rukavice upotpunjuju svečani izgled (Pravila o Alki VAD-a 2018: 3; Leksikon Sinjske alke 2015: 51).

Alkari su naoružani kopljem i sabljom. Sablja, često ukrašena srebrom i gravurama, nosi se o lijevom boku i ima simboličku vrijednost kao znak ratničke časti. Koplje, kao osnovni rekvizit natjecanja, povezuje funkcionalni i ritualni aspekt Alke.

Odore alkarskih momaka

U Sinjskoj alki od 19. stoljeća formirana je zasebna četa momaka, koja kao odvojena jedinica stupa ispred čete alkara. Tim se činom stara feudalna igra iz temelja demokratizirala. Momak više nije lakej koji dvori svojega gospodara, već je istaknut kao suborac viteza.

Detalj prsnog ukrasa alkarskog momka, Viteško alkarsko društvo, Sinj.

Na glavi nose crvene kape s tamnim resama. Kape su obavijene šarenim ručnikom dužine oko 1,5 m, koji je s desne strane zadjenut kiticom svježeg cvijeća. Bijela košulja je od pamučnog platna sa širokim rukavima i niskom *jačicom* zakopčanom *majitama*. Na dnu rukava i ispod vrata kopča se bijelim *pucama* (dugmadi). *Gaće* (hlače) su od domaćeg modrog sukna, ukrašene crvenim *gajtanima*. Pri dnu nogavica, otraga se kopčaju srebrnim sponama. *Ječerna* (prsluk) od crvene je čoje. Na prednjicama

Momačka kapa, Viteško alkarsko društvo, Sinj.

su prišivene *toke* od srebra. Gornji dio *toka* sačinjavaju jednodijelne, dvodijelne i trodijelne ploče, a donji dio niz paralelnih srebrnih *puca*, jednostavnih i dekoriranih. Na nekim *ječermama* prišiveni su srebrni kolutovi. Na jednoj ili obje strane uz otvor je niz srebrnih *puca*. *Kumparan* (koparan) od tamnosmeđeg je domaćeg sukna, optočen crvenim *gajtanima* i crvenim *kitama*. *Kumparan* se ne oblači, već se nosi prebačen preko lijevog ramena. *Strukani* pás isprepleten je od crvene vune. Dug je oko 4 m te se omata oko struka tako da pokriva gornji dio *gaća* i djelomično donji dio *pripašnjače*. Oko struka bogata je kožnata *pripašnjača* (kožnati pojas) na listove u koju se zadijevaju dugi *handžar* ili *jatagan*, te dvije male, bogato ukrašene kubure. Uz *pripašnjaču* su i *fišeklije* (srebrene kutijice s pregradama za nošenje metaka i baruta). Na lijevom ramenu momak nosi dugu pušku kremenjaču, držeći je za cijev lijevom rukom. Momci su obučeni u vunene čarape preko kojih oblače vezene *terluke*, a na njih opanke – *oputaše*, odozdo izrađene od suhe goveđe kože i odozgo opletene oputom (Pravila o Alki VAD-a 2018: 5; Leksikon Sinjske alke 2015: 70).

Odora vojvode

Ako među svim sudionicima treba izdvojiti jednu figuru koja odmah privlači pogled, to je vojvoda. On je vrhovni zapovjednik Sinjske alke, najviši autoritet u alkarskoj povorci, a njegova odora odražava tu poziciju. Ona je raskošnija od svih ostalih i dominira zlatnim

ukrasima. Za razliku od alkarske modre odore, izrađena je od tamnosmeđe čoje i izvezena je zlatnom srmom, toliko da se u narodu s pravom kaže kako je „sav u zlatu” (Belamarić 2015: 54; Pravila o Alki VAD-a 2018: 4; Leksikon Sinjske alke 2015: 73).

Zlatni vez prekriva gotovo svaki dio odjeće – od *dolame* do prsluka i hlača – dok je dugmad izrađena u filigranu. Na glavi nosi *kalpak* s perjanicom, a sablja koju nosi dodatno je ukrašena i ističe njegov položaj. Njegova pojava nije samo estetski dojmljiva, nego jasno pokazuje tko vodi i odlučuje.

Alajčauševa dolamica, Viteško alkarsko društvo, Sinj.

Odora alaj-čauša

Alaj-čauš, kao neposredni zapovjednik alkara kopljanika i zamjenik vojvode, ima ključnu organizacijsku ulogu u provedbi natjecanja, što se jasno očituje i u njegovoj odori. Za razliku od ostalih sudionika, njegova odjeća crne je boje, čime dobiva ozbiljan i autoritativan karakter. Izrađena od

crne čoje, odora je formalno suzdržanija, ali i dalje bogato dekorirana.

Dolama je kraća i priljubljena uz tijelo, ukrašena srebrnim vezom, dok je bijeli prsluk s *polupucetima* i *gajtanima* oblikovan tako da vizualno naglašava njegovu funkciju održavanja reda, nadzora i komunikacije unutar povorke. *Gaće* su bogato izvezene, čime se postiže uravnotežen odnos između funkcionalnosti i estetske vrijednosti (Belamarić 2015: 54; Leksikon Sinjske alke 2015: 27).

Odora *arambaše*

Arambaša, kao zapovjednik čete alkarskih momaka, nosi odoru koja se temelji na momačkoj nošnji, ali je dodatno naglašena dekorativnim elementima. Pozlaćene pločice na *ječermi* te ukrašeni *kumparan* vizualno ističu njegov zapovjedni položaj. Uz to, u *pripašnjači* (kožnatom pojasu) nosi *jatagan* i kubure, a dodatni predmeti poput *kamiša* upućuju na širi kontekst tradicijskog načina života i simbolike muške opreme.

Pripašnjače, inače zvane zmijsko gnijezdo, bile su iznimno skupe i predstavljale su najreprezentativniji dio odore. Time se i unutar skupine momaka jasno uspostavlja hijerarhijska diferencijacija, koja se očituje

ne samo u funkciji nego i u vizualnom identitetu pojedinca unutar ceremonijalne strukture (Belamarić 2015: 55; Leksikon Sinjske alke 2015: 82).

Zaključak

Važno je istaknuti da su razvoj i očuvanje ovih odora kroz povijest usko povezani s djelovanjem Viteškog alkarskog društva, koje sustavno skrbi o njihovoj restauraciji, pohrani i interpretaciji.

Otvorenjem Muzeja Sinjske alke 2015. godine dodatno je osnažena institucionalna briga za ovu vrijednu građu, budući da je upravo ta ustanova preuzela ključnu ulogu u očuvanju, stručnoj obradi i prezentaciji odora i opreme. Time je osigurana njihova dugoročna zaštita, ali i dostupnost široj javnosti kroz suvremene muzeološke pristupe. Rad u ovom Muzeju za mene je, prije svega, čast. Zbog toga mi nije jednostavno govoriti o odorama sudionika Sinjske alke s distance, osobito kada su one dio mogega svakodnevnog rada i brige o njihovu očuvanju. Kao kustos u njima ne vidim samo muzejske predmete, nego žive tragove identiteta Cetinske krajine. One su dio jedne povijesti koja i danas traje kroz zajednicu koja ju je sačuvala i prenosi je dalje.

Tomislav Barhanović s posjetiteljima, Muzej Sinjske alke.

U tim se odorama, kao dijelu nematerijalne kulturne baštine, prepoznaje slojevitost značenja i snažna povezanost s prostorom iz kojeg potječu. Rad s njima prirodno mijenja perspektivu promatrača i pretvara je u osobnu odgovornost te trajnu brigu za njihovo očuvanje. Upravo zato briga o ovim zbirkama za mene nije samo posao nego i privilegij.

I za kraj, vrijedno je podsjetiti kako je prije deset godina, 2016. godine u Đakovu održana svečanost potpisivanja Povelje o prijateljstvu između dvije manifestacije Sinjske alke i Smotre folkloru Đakovački vezovi. Prijateljstvo i suradnja nastavljaju se s ciljem promicanja povijesti i baštine.

Literatura

Belamarić, Joško, *Sinjska Alka: kulturno-povijesni vodič*, Sinj: Viteško alkarsko društvo, 2015.

Botica, Stipe (ur.), *Leksikon Sinjske alke*, Zagreb: Matica hrvatska, Viteško alkarsko društvo Sinj, 2015.

Dukić, Josip, Grbavac, Josip (ur.), *300. obljetnica slavne obrane Sinja 1715. godine (1715. – 2015.)*, Zbornik radova s Međunarodnog

znanstvenog skupa, Sinj: Franjevački samostan Gospe Sinjske, Viteško alkarsko društvo Sinj, Grad Sinj i gradovi i općine Cetinske krajine, 2018.

Jurić, Šime, *Dokumenti i književna građa o Sinjskoj alki*, Sinj: Viteško alkarsko društvo – Split: Logos, 1988.

Kozlica, Ivan, *Alka u politici – politika u Alki*, Zagreb: Grafički zavod Hrvatske, 2015.

Sinjska alka, ur. Rajko Bobot et al.; Beograd: Jugoslavenska revija i Sinj: Viteško alkarsko društvo, 1987.

Soldo, Josip Ante, *Sinjska krajina u 17. i 18. stoljeću*, Sinj: Ogranak Matice hrvatske u Sinju, 1997.

Statut Viteškog alkarskog društva Sinj, 2018.: <https://www.alka.hr/alkarsko-drustvo/statut-i-pravilnici-c7>.

Vukušić, Ana-Marija, „Zapisi o sinjskoj Alki i njihova primjenjivost u etnološkome istraživanju”, *Studia ethnologica Croatica* 19 (2007.), str. 223–243.

Vukušić, Ana-Marija, *U sridu: sjećanje, pamćenje i život Alke*, Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, 2013.

Žižić, Jakov, *Sinj i Alka: priče o ljudima i događajima*, Zagreb: Klub Sinjana, 2018.

Stručno vodstvo kroz postav, Muzej Sinjske alke.

60

ĐAKOVAČKI VEZOVI

Narodna nošnja – zrcalo identiteta i kolektivne svijesti

Manuela Kelava

KUD „Tena“, Đakovo

Kroz prethodna četiri desetljeća KUD „Tena“ čuva, njeguje i prenosi bogatu baštinu hrvatske narodne kulture, posvećujući veliku pozornost narodnoj nošnji kao jednom od najvidljivijih i najvrjednijih simbola identiteta. Danas zbirka KUD-a broji više od 600 kompleta narodnih nošnji, od kojih su mnoge originali¹ – tihi svjedoci života, običaja i ljepote našeg naroda. Svoj veliki fundus nošnji „Tena“ neprekidno prikazuje na koncertima i nastupima, ali i u posebno osmišljenim programima, poput modne revije održane u lipnju 2025. godine. U današnjem vremenu kada moda traje jednu sezonu, pa i kraće, sve je teže među mladima osvijestiti važnost brige za narodne nošnje. Uz to, potrebno je naglasiti kako je sve veći broj nastupa, putovanja, pa i samog broja različitih kompleta nošnji doveo do toga da je sve izazovnije održavati nošnje između dva nastupa. Konstantno ponavljanje rečenica „pazi kao da je tvoje“ ili „kako si

zadužio, tako i vrati“ dovelo je do toga da se i među članovima javlja sve veći interes za slaganjem, peglanjem, ali i izradom određenih dijelova nošnji. Kao prvostupnica etnologije i antropologije i trenutačna voditeljica garderobe u KUD-u „Tena“, te kao članica s 18 godina „radnog staža“ u KUD-u, počinjem primjećivati kako su upravo mlađe generacije, za koje se nerijetko može čuti kako su nezainteresirane za folklor, kako im nedostaje pozornosti i koncentracije, zapravo oni koji pokazuju sve više interesa, barem u slučaju KUD-a „Tena“.

Kada govorimo o narodnoj nošnji, najčešće se može čuti kako ona utjelovljuje određeno vrijeme, lokalitet, kako je zrcalo različitih vanjskih utjecaja. Osim toga, ona je pokazatelj identiteta i ono što okuplja zajednicu te prikazuje pripadnost pojedinca nekoj skupini. Narodna nošnja kreirana je unutar neke skupine te je kao takva podložna i promjenama, ponajprije u vizualnom smislu, ali i u svojem značenju (Maglica 1992: 118). U slučaju KUD-a „Tena“ nošnja je odraz ponajprije ideje koreografa kojemu nošnja osim oznake lokaliteta, mora služiti i estetski te vizualno pridonijeti doživljaju gledatelja. Kao pojedinci trudimo se u nošnji izgledati

¹ Pojam „originalne“ narodne nošnje povezuje se s načinom odijevanja iz određenog vremenskog razdoblja i specifične regije, u ovom slučaju od kraja 19. stoljeća do sredine 20. stoljeća. Pojam originalne nošnje odnosi se također na ručno rađene nošnje, najčešće od svile, vune, lana ili konoplje.

što je to urednije moguće, kako bi kao kolektiv prilikom izvedbe postigli učinak koji je zamišljen od strane koreografa. Narodna nošnja u ovom slučaju mijenja svoju svrhu te iz nekad svakodnevnog upotrebe (ili korištenja samo prilikom svečanih prilika) dobiva isključivo vizualno značenje te se njihovim korištenjem nerijetko brišu norme koje su nekada vrijedile. Primjerice, u đakovačkoj *zlatari* sigurno ne biste plesali kolo, što je danas u svrhu koreografije izmijenjeno te se *zlatara* stavlja u jednak rang s drugim nošnjama, što u vrijeme kada je nastala, ali i kao dio rukotvorskog umijeća te strogih nepisanih pravila zajednice, nije bio slučaj.

Pozivnica za reviju „40 lica tradicije”. 2025.
Autorica: Manuela Kelava.

Povećanjem broja koreografija u Društvu povećala se i potreba za različitim nošnjama, s različitih lokaliteta te danas broj kompleta² nošnji u „Teni” iznosi oko 600, što je vrlo impresivno za folklorno društvo. Dio tih nošnji u neprekidnoj je upotrebi, gdje se pojedini kompleti koriste za gotovo svaki nastup te ih je već i publika upamtila kao dojmljive scenske prikaze. One druge, kupljene ili šivane za posebne programe, često su nošene samo nekoliko puta te su nakon toga spremjene u ormare gdje čekaju na neku novu priliku. Kako bi se i tim nošnjama dala nova svrha te kako bi se i publici pokazala raznolikost nošnji koju „Tena” posjeduje, na Tijelovo

2 Pod kompletom smatra se da se muška ili ženska osoba može odjenuti od glave do pete, odnosno da ima sve potrebne dijelove ruha.

2025. godine održali smo reviju narodnih nošnji pod nazivom „40 lica tradicije”. Revija je održana u sklopu programa „40 programa za 40 godina rada” KUD-a „Tena”, kojemu je cilj bio kroz cijelu 2025. godinu slaviti 40. obljetnicu osnivanja Društva. Revijom smo od ranije spomenutih 600 kompleta odabrali 40. Kriterij je bio od samog početka jasan, prikazati što je više moguće različitih nošnji i pokriti cijelu Hrvatsku. Prikazane su nošnje iz sve četiri etnografske zone (dinarske, panonske, jadranske i alpske). Autorice revije dugogodišnje su članice i garderobijerke Anita Delić i Manuela Kelava. Nošnje su nosili članovi ansambla „Slavonske kraljice” te članovi tamburaškog orkestra Društva. Prije svega, sudjelovali su u tijelovskoj procesiji u đakovačkoj katedrali nakon čega se revija održala ispred Kuće Reichsmann. Izlazak folklornih modela popraćen je narativom³ o svakoj nošnji i kompletu, čime se educirala publika, ali i sami sudionici.

Edukacija o postavljanju šamija. 2023.
Autorica: Manuela Kelava.

3 Kroz konferansu nabrojani su svi dijelovi nošnji te su objašnjene bitne razlike u stilu različitih etnografskih zona te posebitosti određenih nošnji, za što je prije pisanja konferanse bilo potrebno provesti dodatno istraživanje od strane autorica revije kako bi se svi dijelovi nošnji ispravno imenovali i smjestili u određeni lokalitet.

Slaganje nošnji nakon nastupa. 2025. Autor: Enrih Merdić.

U Društvu se od samih početaka radi na edukaciji svih članova prvog ansambla, ali i mladih skupina, kako o odijevanju različitih nošnji tako i o njihovom održavanju. U početku se poticalo da članovi sami znaju što sve sadrži jedan komplet koji im je potreban za nastup te način i redoslijed oblačenja. Naravno, postoje dijelovi narodne nošnje koju članovi ne mogu sami namjestiti te im je potrebna pomoć. Primjerice, djevojke u nošnji đakovačkog tipa ne mogu staviti same sebi *šamije*⁴ na glavu. Kako bi skratili vrijeme potrebno za oblačenje, ali i rasporedili „posao” na više ljudi, redovito se educira nove članove kako je ispravno postaviti.

Prije svakog nastupa svaki član dužan je „zadužiti” nošnje koje su mu potrebne za taj određeni nastup. Isto tako, nakon nastupa nošnje se vraćaju, razdužuju, u garderobu. Danas zaduživanje nošnji u KUD-u funkcionira na način da se prije nastupa napravi popis tko pleše koju koreografiju i garderobijer (nerijetko uz pomoć drugih članova ako je veći broj koreografija u pitanju) priprema komplete za svaku osobu. Kada član dođe preuzeti svoje nošnje, već ga čekaju spremni

njegovi kompleti, te je on dužan provjeriti ima li sve dijelove i zatim ih preuzima i slaže u drvene sanduke u kojima se nošnje nose na nastupe. Svaki se član prema nošnji mora odnositi kao da je njegova vlastita. Ovdje nošnja, iako nije privatna, predstavlja kolektivno vlasništvo. Nju smatraju svojom upravo zbog činjenice da osim što imaju znanje o samoj nošnji, članovi u njoj provode sate, ponekad i dane na turnejama. Članovi nošnje povezuju s vlastitim emocijama na nastupima i uspomenama koje stvaraju upravo u tim specifičnim komadima. Kako navodi Gačić, kako bi se stvorio osjećaj kolektivnog vlasništva i povezanosti s nošnjom, potrebno je da pojedinci raspoložu određenim znanjima, što se u „Teni” pokušava postići kroz neprekidne edukacije (Gačić 2025, 311–312). Nakon nastupa svaki član slaže svoju nošnju te je posprema natrag u sanduke. Nošnju su nakon nošenja članovi dužni vratiti ispeglanu i čistu. Tek kada je svaki komplet pregledan, smatra se da je član razdužio svoje nošnje.

Da se vratimo na postavljanje *šamije*. Prilikom jednog spremanja za nastup na međunarodnom festivalu u Poljskoj, u panici, kako to obično i bude, dvojica dečki, plesač i tamburaš inače, govore mi kako se ne trebam brinuti, da će oni teta Sanji postaviti *šamiju*, a

4 *Šamija* – marama kojom se u prošlosti zavijala glava isključivo udane žene. Danas ih u svrhu koreografije i scenske slike nose i neudane djevojke.

Slaganje nošnji nakon nastupa. 2025. Autor: Enrih Merdić.

ja nek' pomognem drugim curama i spremim sebe. Prvotno u strahu kako će to izgledati ipak pristajem (razmišljam kako je lakše popraviti nego raditi od nule u tom trenutku). Na moje iskreno iznenađenje – potrebe za intervencijom nije bilo. Štoviše, odradili su to bolje nego neke djevojke! U KUD-u se možemo pohvaliti iznimno sposobnim i snalažljivim dečkima, koji uvijek uskoče u pomoć djevojkama. Još jedan od primjera odličnog timskog rada, komunikacije, ali i vještine u oblačenju kojemu sam svjedočila, dogodio se prije nekoliko godina. Jedna od plesačica bila je u ulozi *drúge* u koreografiji *Kumova grana* te je odmah nakon toga slijedila koreografija *Baranjski svatovski adet*. Kako bi svima bilo jasnije o kojem vremenskom razmaku je riječ, plesačica je imala 3 minute da se kompletno presvuče od glave do pete, uključujući i promjenu frizure. U te 3 minute oko nje su bile četiri djevojke: dvije su je skidale, treća odijevala sljedeću nošnju, a četvrta je bila zadužena za kosu. Bila je gotova i prije vremena.

Naravno, uz svaki dobar primjer, ima i onih koji u trenutku gužve i panike iza scene izazivaju zabrinutost, negativnu energiju, pa i pokoju ružnu riječ. Ali većina ovakvih situacija završava se naknadnim smijehom

na račun „krivca”. Na jednom od svojih prvih nastupa u „Slavonskim kraljicama”, još kao 15-godišnjakinja, plesala sam u dvije lijeve čizme. S obzirom na to da nisam sve provjerila prije pakiranja, sama sam bila kriva za bol i neugodu prilikom plesa. Upravo iz tog razloga inzistiramo da svatko pakira svoju nošnju i detaljno je pregleda. Nerijetko se događa i da se dijelovi nošnji obuku naopako, da se izostavi neki dio, da dijelovi „lete” po pozornici. Na jednom od nastupa jedan dečko zamalo je ostao bez *gaća* – jednostavno mu je puknula vezica tako da je do kraja koreografije morao držati *gaće* u rukama. Što napraviti kad vam pukne vezica tijekom oblačenja? Slobodno kao jedna od naših članica izvucite vezice iz tenisica i svežite što treba! Kao i u svakom ansamblu, imamo i mi onih osoba koje su uvijek posljednje, redovito im nešto padne na pozornici, ali i s tim se kao ansambl na sceni, ali i izvan nje, nosite kao kolektiv. Jedna od najnespretnijih članica u ansamblu izvanredna je plesačica i pjevačica, ali jednostavno je nespretna i ne ide joj spremanje. Iako smo joj u početku zamjerali, danas je volimo upravo zbog toga. Na svakom nastupu bodrimo je i požurujemo, uvijek uz veliku količinu smijeha jer svi, a i ona sama, znamo kako funkcioniра. Ono

što je najvažnije u svakoj situaciji jest to da koliko god prostor za oblačenje bio mali, koliko god malo vremena imali, na scenu izlazimo kao kompletna slika. Ono što publika prvo primijeti prilikom nastupa jest kako izgledamo vizualno na pozornici – upravo ta slika ocrta rad cijelog Društva kao velikog stroja koji ne može funkcionirati na leđima samo jedne osobe.

Možda se iza zastora katkada dogodi da nekome nedostaju dukati, da opanci nisu par ili da marama uporno klizi s ramena – ali upravo te male (ne)zgode čine nošnju živom, a jedan ansambl velikim pogonom u kojemu svi kao kolektiv trebaju raditi za isti cilj – prenijeti svoju emociju publici. Podizanjem svijesti o važnosti očuvanja nošnji osiguravamo da i buduće generacije znaju što nose te kako se pobrinuti da i generacije poslije nas na sceni izgledaju jednako kao i sve one generacije prije nas, uz sve prilike i neprilike.

Zahvalni što kao folklorno društvo djelujemo u gradu značajne folklorne manifestacije Đakovački vezovi, nastavljamo s misijom populariziranja folklora i narodnih

nošnji. Mlade generacije koje nošnju odijevaju i mlade generacije koje te iste nošnje promatraju iz publike kroz razne programe Vezova, mogu vidjeti bogatstvo i đakovačkog, ali i hrvatskog tradicijskog odijevanja. KUD „Tena” od osnutka 1985. sudjeluje u Vezovima te je svim članovima osobito na ponos što će iz „Teninih” ormara i ove godine iznijeti iznimno bogatstvo narodnih nošnji na obljetničkim, 60. Vezovima.

Literatura

Bušić, Katarina. „Iskustva, problemi i promišljanja primijenjene etnologije: suvremena značenja i pojavnosti narodne nošnje”. Etnološka istraživanja, br. 18/19, 2014, str. 163–188.

Gačić, Marija. „Naša nošnja je najljepša! Promišljanje narodne nošnje u svjetlu teorije afekta na primjeru djelatnosti Posudionice i radionice narodnih nošnji”. Zbornik Muzeja Đakovštine 17, br. 1 (2025): 305–314.

Maglica, Nada. „Narodna nošnja baranjskih Hrvata”. Studia ethnologica Croatica 4, no. 1 (1992): 117–139.

Svih 40 sudionika revije s autoricom, 2025., autor Enrih Merdić.

Problematika vizualnosti slavonskih motiva inspiriranih tradicijskim rukotvorinama na primjerima đakovačke katedrale

dr. sc. Manda Svirac, znan. sur. u m.

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

U radu se problematiziraju određene recentne pojave zabilježene u katedrali biskupa Josipa Jurja Strossmayera posvećenoj sv. Petru u Đakovu kao poticaj za traganjem za onima iz ne tako davne prošlosti. Riječ je o prožimanju narodnih simbola tradicijskih rukotvorina, tj. baštine i kršćanstva, što sam predstavila na VII. kongresu hrvatskih povjesničara „Zemlja”, održanom u Osijeku 2024. godine. Poticaj za sustavno istraživanje u naslovu bio je članak Zvonka Benašića (1931. – 2013.) „Ornamentika slavonskih narodnih motiva na, i u đakovačkoj katedrali”, objavljen 2003. godine u Reviji Đakovačkih vezova. On je slavonske motive vidio na vanjskom dijelu tornjeva, u unutrašnjosti na podnim pločicama, na apsidalnim kompozicijama Poklonstva kraljeva i Posljednje večere, na zabatu glavnog oltara i na četiri kipa, i to na kipu sv. Cecilije koji je na oltaru sv. Josipa, kao i na odjeći sv. Josipa, na jednom kipu propovjedaonice i na oltaru, odnosno kipu sv. Ivana Nepomuka.

Slikari i kipari, uglavnom stranog podrijetla (A. M. Seitz, L. Seitz, G. Fauerstein, T. Wodička...), nisu se napajali tradicijskom hrvatskom kulturom, još manje slavonskom baštinom. Izuzetak je djevojka Slavonka obučena u tipičnu prepoznatljivu tradicijsku odjeću koja se može razumjeti da predstavlja šire područje Slavonije, a ne mjesto iz Đakovštine. „Model za izvedbu Slavonke bila je biskupova nećakinja Albertina Unukić, udana Adrowski” (Damjanović 2017: 153). Uzori su bili drugdje. Naime, i autor u predmetu proučavanja freske *Posljednje večere* Mirko Ćurić 2013. godine, koji je na stolu prepoznao stolnjak ukrašen zlatnom niti, kaže da Seitz slijedi stariju ikonografsku tradiciju. Stoga se tvrdnja da je stolnjak ukrašen slavonskim zlatovezom ne uklapa u nastavak slikarstva u Italiji gdje je Posljednja večera česta tema. „Najpoznatija je slika Leonarda da Vinci iz 1496./97. u Milanu. Postala je uzorom mnogim kasnijim umjetnicima. Mnoge tradicionalne elemente nosi u sebi i Seitzova freska u katedrali”

(Ćurić 2023: 69). Mogli bismo reći kako Ćurić priznaje da ima sličnosti sa slikom Leonarda da Vinci, tim više što ih uspoređuje pa su na temelju toga vidljiva posebna mjesta ukrasa (ali ne i hrvatska tradicija gdje se stolnjaci ukrašavaju uglavnom uzdužno i uokolo rubova, a ne poprečno kao što je predstavljeno na slikama, pogotovo ne u zlatovezu). O freskama u katedrali sustavno je više puta pisala Marija Mirković.¹

Spomenuti članak Zvonka Benašića objavljen 2003. godine ne daje opise ni objašnjenja, već pokazuje slike i uglavnom potpise ispod slika bez ikakve usporedbe s tradicijskim rukotvorinama. Ukrase je podijelio na ukrase s vanjske strane katedrale, uglavnom na tornjevima, i to prema slaganju opeke svjetlije i tamnije boje koje na taj način tvore lik četvorine. Izdvojio je određene ukrase u unutrašnjosti katedrale po vlastitom izboru i bez dokumentiranja pomoću stručne literature popratio ih samo slikama. Nameće se pitanje o istinitosti poruke. A tko je bio Zvonko Benašić? „Završio osječku Ekonomiju, radio u PIK-u, komercijalno ga osmišljavao – znakom, robnom markom Tene, a bio je i predsjednik đakovačkog Društva knjigovođa. Osnivač je Đakovačkog športskog kluba, a za života je bio i aktivan športaš, predsjedavao je i Turističkim društvom, Lions klubom. Đakovačkim vezovima posvetio je velik dio svog života, osnovao i KUD Tenu, trnavačku Bonavitu, a u bogatoj izdavačkoj djelatnosti neizmerno je zadužio svoj voljeni grad. Objavivši više od tisuću članaka, četrdeset referata, šest knjiga s područja vinarstva i jedanaest knjiga s područja povijesti i kulture, itd.” (Miletić 2013: 351–369). Benašić u članku navodi da je u katedrali i na vanjskom dijelu katedrale vidio „slavonske” motive na:

- ❖ dijelu tornjeva – „Slavonski *raspljet*”
- ❖ u unutrašnjosti na podnim pločicama – „Hodamo po slavonskim *ponjaucima*”

1 Marija Mirković. Slojevitost ikonološkoga programa zidnih slika u đakovačkoj katedrali. *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 16/1992. Zagreb: 159–167.; Ikonološka analiza zidnih slika u đakovačkoj katedrali sv. Petra. *Diacovensia*, teološki prilozi 3/1/1995. Đakovo: 165, 323–336.

- ❖ na apsidalnim kompozicijama Poklonstva kraljeva – „Slavonka u *vezenki* donosi poklon malom Isusu”
- ❖ na apsidalnim kompozicijama – „Stolnjak s *raspljetom* na posljednjoj večeri”
- ❖ na glavnom oltaru – „Čipka na zabatu glavnog oltara”
- ❖ na kipu na oltaru sv. Josipa – „Sveta Cecilija s bogatom ornamentikom”
- ❖ na jednom kipu propovjedaonice – „Sveti Ivan Zlatousti s *raspljetom*”
- ❖ na odjeći sv. Josipa te na oltaru sv. Ivana Nepomuka – „Osim navedenih... sljedeće: roketa sv. I. Nepomuka bogato izrađena slavonskim motivima. Odjeća sv. Josipa također nosi lijepe motive *raspljeta* i *rišeljca* uklesane u kamenu” (Benašić 2003: 17).²

„Zahvala vrijednom Zvonku Benašiću čije će djelo ostati bogat poticaj za daljnji sustavan rad na proučavanju đakovačke prošlosti i revalorizaciji njenog značaja” (Miletić 2013: 369).

Za sustavan rad na temi, osim terenskog rada, najviše će pomoći objavljeni radovi Dragana Damjanovića, *Umjetničko blago Strossmayerove katedrale u Đakovu*, 2017.,

2 Terenskom provjerom i usporedbom relevantne stručne literature na oltaru sv. Josipa, doznajemo da je Isusov kip također ukrašen kao i kip sv. Katarine na istom oltaru te sv. Metoda na oltaru sv. Ćirila i Metoda. Kada Benašić navodi da je: „Na minijaturnom kipu sv. Ivana Zlatoustog precizno izrađen *raspljet*”, Damjanović nas upoznaje s tim da je to kip sv. Alfonsa Liguoria, a ne I. Zlatoustoga (Damjanović 2017: 221 prema Nela Tarbuk. Kiparstvo đakovačke katedrale. *Historicizam u Hrvatskoj*. Zagreb, 2000: 277). Provjerom je utvrđeno da na kipu sv. I. Zlatoustoga nema takvih ukrasa, a pokrivalo glave ima oblik kako je praksa za patrijarha istočnog kršćanstva, dok je sv. A. Liguori pokazan kao biskup s *mitrom* na glavi, kao što je običaj u zapadnom kršćanstvu. Sv. Ivan Zlatousti, grčki *-Ιωαννης ὁ Χρυσόστομος, Ιωάννης ho Khrysóstomos* (Antiohija, oko 344. – Kapadocija, 407.) carigradski je patrijarh i crkveni učitelj. Spomendan: na Istoku 13. listopada, na Zapadu 27. siječnja. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=28214> (posjet 25. lipnja 2023.). Crkva 1. kolovoza slavi spomendan sv. Alfonsa Marije Liguorija (Alfonso Maria de' Liguori, 1696. – 1787.), crkvenog učitelja i zaštitnika svih ispovjednika i moralnih teologa, utemeljitelja reda Presvetog Otkupitelja, *redemptorista* <https://verbum.hr/autori/liguori-alfonz-maria-de> (posjet 25. lipnja 2023).

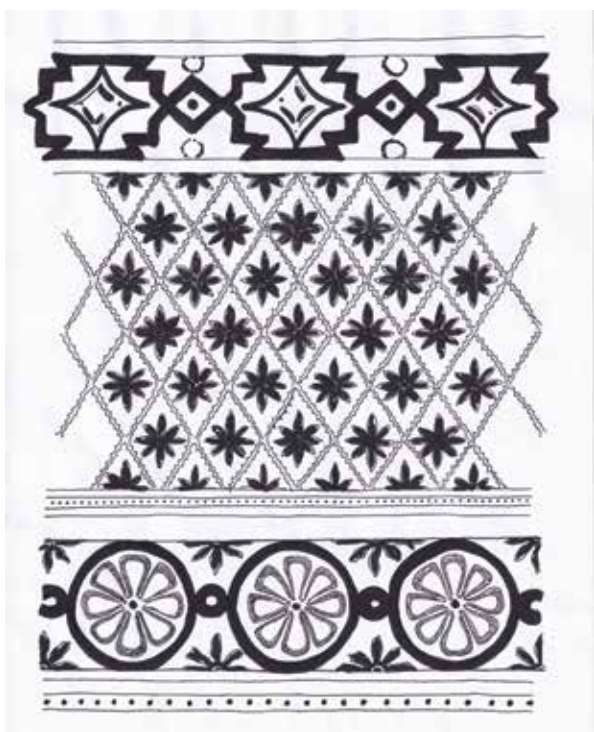

a za usporedbu slavonskih motiva i posebno u *raspljetu*, što je autor naglašavao, rad Lucije Karalić (*Raspljet, Vezovi Đakovštine*, priredila Ksenija Pavić, Đakovo, 1974: b. p.). Za usporedbu likovnosti *ponjavaca* na podu ili podsjećanja na zlatovez radovi etnologinja Jelke Radauš-Ribarić (Likovni elementi vunениh pokrivača panonskog područja i antični mozaik, *Etnološka istraživanja*, 1/1981: 69–83), Zdenke Lechner (*Vunene pokrивke u Hrvatskoj*, Izložba u Etnografskom muzeju, Zagreb, s. a.) i Janje Juzbašić (*Slavonski zlatovez*, Županja, 2018: 26).

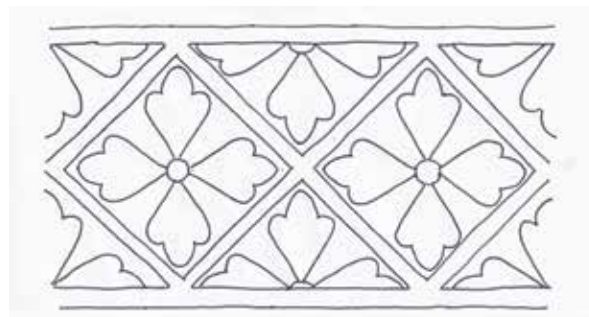
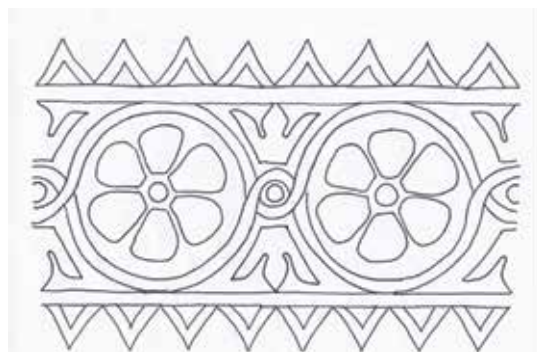

Uzorci raspljeta, Karalić 1974.

Crteže uz slike 2, 3, 4 izradila Marija Jakopović.

„Etnologija je znanost čija su pitanja prisutna od samog početka ljudskog razmišljanja. Riječ je o pitanjima koja tragaju za sadržajem i razlozima različitosti između ljudskih skupina, za podrijetlom pojedinih skupina (rodova, plemena, naroda) kao i njihovih kulturnih značajki. Na hrvatskim povijesnim prostorima već je 1405. godine nastao opis otoka Brača i njegovih stanovnika (*Brattiae insulae descriptio*). U panonskom bazenu, tj. u Podunavlju, nakon oslobođenja od Turaka i temeljite promjene etničkoga sastava, pojedini narodi tragaju za svojim što starijim korijenima. S kulturno-povijesnog aspekta

Kip sv. Cecilije, foto M. Svirac.

podrazumijevaju se pravila ponašanja zajednice prema kojima članovi usmjeravaju svoju djelatnost i određuju granicu prikladnog i prihvatljivog ponašanja” (Belaj 1994: 185, 187).

Kip sv. Josipa, foto M. Svirac.

Kip sv. Katarine, foto M. Svirac.

Često se pojam tradicija zamjenjuje pojmom folklor, što nije isto. Pojam tradicija u smislu folklor ima značenje samo dijela kulture jer se etnološka definicija kulture odnosi na cjelokupni način života i mišljenja ljudi. Narodni motivi i ornamentika rukotvorina kao ukras promatraju se s materijalnog značenja kulture, odnosno od čega je i na kakvoj podlozi izrađen koji motiv i kojom tehnikom. Kada se doda i prigoda za koju je namijenjen, to upućuje na društveno značenje jedne zajednice. Ornamentika kao likovni izraz sastavnica je duhovnog značenja kulture i narodnog umijeća, a u predloženom slučaju u katedrali predstavlja izraz više umjetnika koji su radili oslikavajući freske, motive u kamenu ili u drvu.

Ornamentika slavonskih narodnih motiva

Analiza terenske građe i usporedba s objavljenim gradivom prati ornamentiku u Slavoniji kako slijedi: geometrijski motivi su najrašireniji, zatim su tu biljni, zoomorfni (ptica, pijetao, jelen, jarac, ponekad i konj), antropomorfni (rjeđe) kao ženski likovi (osim u Brodskom Posavlju gdje je ženska figura jako prisutna) i *lutke*. Karalić navodi 22 slike uzoraka i kaže da *raspljet* može biti krupni i sitni.

Što se tiče ornamentike na ćilimima, Benašić ih je vidio na podu katedrale što je, bez sumnje, mogao preuzeti mišljenje svojih prethodnika, Pavića i Cepelića. Kada biskup Strossmayer zbog više puta „moljakanja i dopisivanja” sa Schmidtom ne uspijeva dobiti na vrijeme podatke, „... prinuđen više puta, da piše i moli njegovoga zamjenika arhitekta Bolléa. Tako mu dne 24. svibnja piše i moli ga da za crkveni pod napravi kakvi lagani nacrt, koji će stajati u harmoniji sa celom crkvom a koji će nacrt oko odmah zamijetiti... Bollé je napravio nacрте i to posebni za svetište, posebni za glavnu a posebni za pobočne lađe, nu te nacрте, t. j. uzorke oko tako brzo ne može zamijetiti. Istom s kora opaža se da je u nacrtima za lađe upotrebio motive iz naših ćilima” (Pavić-Cepelić 1994: 346, bilj. 1).

Po pitanju poda i sličnosti sa slavonskim ćilimima, iz pera Jelke Radauš-Ribarić može se zaključiti da preuzimanje motiva ide u obrnutom pravcu. Ona zastupa mišljenje da je narod motive preuzimao iz raznih izvora i prostora. Nisu poznati slučajevi da su se, pa i u Strossmayerovo vrijeme, za gradnje poda crkava i bogomolja preuzimali motivi iz naroda. Ni Strossmayer, kako je vidljivo, to ovdje nije tražio. Na temelju činjenica o likovnosti u narodu za Slavoniju i Srijem Radauš-Ribarić priklanja se pretpostavkama da su: „... nakon seobe naroda ... na tom području ruševine još u 18. st. nadahnjivane podovima starih rimskih ostataka kao i druga teza za naziv motiva zabilježen u Srijemu „na carski dvor” (Radauš-Ribarić 1981: 82).

U niz usporedbi ide također mišljenje Benašića koji je na slici Posljednje večere vidio

stolnjak s raspljetom, dok je, podsjetimo, Ćurić na stolu prepoznao stolnjak ukrašen zlatnom niti. Oni se, dakle, ne slažu. „Nije bilo ni ženske ni muške rubine..., a da nisu bile ukrašene raspljetom. To je rukom izrađeni ukras koji ima svaka ženska rubina, svagdanja i svečana: bilka, tanka, vezenka predicom ili zlatom (misli se na uzdužne ukrase redova rubine, a ne na raspljet, op. a.), a na gaćama je to najčešće i jedini ukras” (Karalić 1974: b. p.). Na temelju istog zapisa, riječ je o drugoj polovini 20. stoljeća, ali po sjećanju i kazivanju starijih osoba, podatci se odnose na prvu polovinu stoljeća, ili „između dva rata” (misli se na I. i II. svjetski rat), a ne na 19. stoljeće.

Dio mozaika s motivom koncentričnih rombova, Sremska Mitrovica (Sirmium), 4. stoljeće, i čupavac. Radauš-Ribarić 1981: 82.

U tehnici *raspljeta* prevladavaju geometrijski, a ne biljni motivi, a većina ukrasa ovdje spominjanih u katedrali su biljni. Na stolnjaku urešenom zlatovezom Slavonac ne bi ni danas, a ni u Strossmayerovo doba, priređivao nikakvu, ni svečanu večeru. Istraživanja o zlatovezu, doduše, spominju Milka Cepelića koji je „... i sam rodnom Slavonac, znatno svojim nastojanjem pridonio s jedne strane tomu, da slavonski zlatovez ponovno oživi, a s druge da bude podan u čistom likovnom izrazu. Otud rezultira ovakav čisti *pozlatinski vez*... Kao propagandni događaj i kao prva smotra narodne nošnje poslužila je Cepeliću u njegovu radu posveta Štrosmajerove crkve u Đakovu, pa je god. 1882. ujedno

prekretnica, po kojoj će etnograf moći datirati slavonski zlatovez” (Gušić 1955: 75 prema M. Cepelić, Biskup Strossmayer u narodu, *Spomen-cvijeće*, 1900: 99).

Tvrdnja o *pozlatinskom* vezu ne odnosi se na zlatne niti kojima su izvedeni ukrasi na predmetima kojima je, primjerice, Josip Lovretić dao ukrasiti svoj dom, a izraz preuzeo Cepelić i drugi nakon njega, već na kvalitetu veza i „zlatne ruke vezilja”.³ Na tragu tvrdnje M. Gušić o etnografima „koji će moći datirati slavonski zlatovez”, najnovija istraživanja kazuju kako se zlatovez u Slavoniji sigurno pojavljuje polovinom 19. stoljeća, jer oko 1857. godine, navodi Lovretić: „... zlatovezom se najprije urešavaju oglavlja – *zlatare*, a oko 1887., zlatovez postaje gušći i bogatiji...” prenosi Juzbašić. Janja Juzbašić, naime, navodi i sljedeću činjenicu: „Još uvijek nemamo pouzdanih podataka o početcima i sve većoj prisutnosti urešavanja *zlatnom niti* tradicijskih odjevnih predmeta u drugoj polovini 19. stoljeća za sva istočnoslavonska područja” (Juzbašić 2018: 22, 26).

Na slici broj 7 vidljiv je bijeli stolnjak za vrijeme gozbe, ali također varijanta s laganja svijetlije (bije) i tamnije (crvene) opeke u graditeljstvu na gospodarskim građevinama

3 Lovretić dokumentira nastajanje tih vezova: „Reče mi moja majka: ‚Za svoga vjeka naradila sam se narodnih veziva, a tebi nisam ništa navezla. Dopusti mi, da i tebi stan ukrasim narodnim ljepotama... raznih ‚pozlatinskih‘ vezova koje su mi djevojke (u Strizivojni) navezle na moje peškire‘. Iz njih je mama počela proizvoditi vezove za ukras mojih soba, tj. kad budem na parokiji”. Lovretić je riječ „pozlatinskih” stavio u navodnike jer nije riječ o zlatnoj niti (Svirac 1984: 128–129). Cepelić je to ovako objasnio: „Čemu prenašati motive sa jednoga posve suprotnoga predmeta na drugi, kojemu ne odgovara. Tako se imade i sa Lovretićevim šarama... s kojima je okitio svoje sobe”, i upućuje čitatelja na Lovretićev tekst *Pozlatinski vezovi u mojim sobama*. U: *Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena*, 7/2/1902: 354–368. U ovom svesku *Zbornika* ima i 14 slika, a izdvajamo dio teksta: „U adventu zamolim strizivojnske djevojke da mi svaka sa svoje pozlatinske košulje počne vez na moje otarke, koji su bili posve bijeli... Ja sam htio da se strizivojnski vezovi udome u Otoku i okolišu... Odmah učine to i neke žene, pa eno u II. svesku *Zbornika* na str. 382 vidim taka tri otarka pred žetelicama” (1902: 355, 357). U monografiji Josipa Lovretića *Otok*, Pretisak 1990., takva slika je na str. 298, a na str. 223 prikazuje *Ručkonošu*. „Žene idu na žetvu i sa žetve predu vunu, popredaju predicu ili konce” (1990: 224–225). I ovaj podatak potvrđuje činjenicu da se u žetvu nije nosilo ništa vezeno zlatnom niti, nego najčešće ukrašavano pamučnom niti u crvenoj ili crnoj boji.

tipičnima za istočnu Slavoniju pa i šire. Takva se likovnost potvrđuje i na tornjevima katedrale u Đakovu, a ne *raspljet*, još manje u crvenoj boji kako je naveo Benašić. Za Slavoniju i Baranju Zvonimir Toldi je 1983. godine napisao da su tu obilježja panonske regije u *formi*, boji, ornamentu.

„Ono se prenosilo s koljena na koljeno kao kolektivno iskustvo, a obogaćivano je individualnim jer svaki je pojedinac unosio i dio sebe, svoje želje i maštanja. U ovom stvaralaštvu ima ornamenta koji vuku svoje porijeklo iz prapovijesti (geometrijski ornamenta na keramici, predmeti od roga), iz rimskog perioda (na ćilimima i ponjavama) te ornamenta iz praslavesne zajednice... Likovni izraz Slavonije i Baranje nadalje je odraz migracija koje su se događale na ovom području... Taj likovni izraz odlikuje se općenito sklonošću k biljnim i figurativnim ornamentalnim motivima” (Toldi 1983: b. p.).

Zaključak

Mnogi će i dalje vidjeti što osjećaju, a neki će, kao primjerice Benašić, bez ikakvih dokaza usporedbe ponuditi javnosti. Za koga i zašto je tako pisao? Evo odgovora:

„Osobno sam mu sugerirao da je stupanj njegove analitičnosti i građa s kojom je raspolagao takva da bi određene teme mogao obrađivati i sa znanstvenim aparatom i tako im, na neki način, dati neku novu, višu dimenziju. Takve prijedloge dr. Benašić sustavno je odbijao s obrazloženjem kako on želi pisati za obične ljude. Za iste te, tzv. obične ljude, ali i za Grad u cjelini, bila je vezana i njegova posljednja gesta privrženosti sredini kojoj je cijeli život pripadao” (Bijelić 2013: 408).

Ovim istraživanjem možemo reći da motivi i ornamentika (podloga – kamen, zidno oslikavanje, graditeljstvo...) u katedrali ili izvana nisu preuzeti iz domaćega podneblja, odnosno s tekstilne podloge. Baviti se tematikom odnosa prema tradiciji uopće, pitamo se, podrazumijeva li svako spominjanje tradicije i njezino poznavanje. U tom smislu, površno bavljenje tradicijskom kulturom dovodi do krivih zaključaka. Stoga je

glavni doprinos ovoga rada upozoriti na suprotstavljene činjenice vezane za tradicijski dio rukotvorina na navedenim primjerima katedrale. Koje bi bile važne spoznaje? Analizirajući mišljenja i komentare u javnosti o vezi između tradicijskih rukotvorina, a na temelju usporedbe iz literature, opisa i ilustracija s terena, dolazi se do povezanosti detalja materijalnog stajališta kulture s društvenim i duhovnim stajalištima kao značajkama svakog pojma, ovdje tradicijskih segmenata kulture koji su međusobno povezani. Autori, slikari i kipari, uglavnom stranog podrijetla, manje su se napajali hrvatskom tradicijom, još manje slavonskom baštinom. „Zanimljivo je uočiti kako su u odabiru skulptora za katedralu prevladali hrvatski te slavenski majstori (s izuzetkom Georga Feursteina), dok su u slikarstvu (s djelomičnim izuzetkom dekorativnog dijela oslika) potpuno dominirali ‚stranci‘, Nijemci i Talijani. Potvrđuje se činjenica da je na izvedenoj koncepciji freske *Poklonstvo kraljeva* prema prijedlogu Ludovica Zeitzza, a prema raznolikosti nošnja u prikazima, najvjerojatnije nošnja Slavonke sa snopom žita u ruci” (Damjanović 2017: 153, 197). Ostanimo kod činjenice da je, bez ikakve sumnje i vjerojatnosti, na navedenoj slici prikaz djevojke Slavonke, a ne možda Budrovčanke, kako je naveo Iso Kršnjavi (Damjanović 2017: 153 prema Kršnjavi 1882: 34). Benašić navodi da je to „Poklon Slavonke u rubini ‚vezenki‘... u đakovačkoj vezenki” (Benašić 2003: 16). Istina je da u Slavoniji varijanta ženske košulje poznate kao *vezenka* posvuda ima ukrase izvezene u redovima – u *stupove*, odnosno okomito od struka do dolje, pa i u Đakovštini, ali je pitanje je li „đakovačka”. Za I. Kršnjavog kazuje Marija Mirković ovako: „Njegova formulacija pri opisu Slavonke ‚Po vitkom stasu, krasnom licu i lijepoj odjeći‘ daje naslutiti kako je riječ o njegovoj osobnoj prosudbi, a ne o poznavanju ikonološkoga programa po kome su rađene slike” (Mirković 1992: 165).⁴ To bismo mogli ovdje potvrditi i za Benašićevo paušalno viđenje Slavonke u

4 Mirković je dala interpretaciju na slikama „Ikonološka analiza zidnih slika...” (*Diacovensia* 3/1995., 1, 323–336). Za interpretaciju kipova u đakovačkoj katedrali vidjeti N. Tarbuk, „Kiparstvo đakovačke katedrale”, *Historicizam u Hrvatskoj*, 270–281.

nošnji đakovačkog tipa. Frizura je djevojačka i pripada dijelu nošnje koja bi bila graničarskog tipa, a ne ona koju zastupa varijanta nošnje koja se podrazumijeva kao „đakovačka” (Lechner 1981: 86). Iso Kršnjavi djevojk u *vezenki* stavlja u Budrovce pa neki autori to preuzimaju. Istina je da i u Budrovcima imaju *vezenku* i sličnu frizuru kao na slici, ali široki rukavi *oplećka*, primjerice, ne bi trebali biti stisnuti u zapešću, već otvoreni s ukrasnom čipkom. „Model za izvedbu Slavonke bila je biskupova nećakinja Albertina Unukić, udana Adrowski”.⁵ Ne može se potvrditi da je nošnja iz Budrovaca, ali je činjenica da je slavonska, te prema djevojačkoj frizuri i tkanoj vunenoj pregači, graničarskoga tipa iz okolice Đakova.

Na ovdje prikazanoj slici svatova u Ivankovu također će se potvrditi nošnja djevojke u *vezenki* značajna kao model za cijelu Slavoniju. Tu se također vidi bijeli stolnjak na svatovskoj gozbi i varijanta slaganja svjetlije i tamnije opeke u graditeljstvu na gospodarskim građevinama tipičnima za Slavoniju, što ide u prilog likovnosti na tornjevima katedrale u Đakovu. Ne bi se mogla prihvatiti tvrdnja Z. Benašića da je i tamo *raspljet*, još manje u crvenoj boji. Ovim ilustracijama i crtežima dodatno je dokumentirano i objašnjeno problemsko pitanje najavljeno u naslovu. Prema navedenim pokazateljima, o ukrasima na kipovima sv. Josipa, Isusa, sv. Cecilije, sv. Katarine i sv. A. Liguorija, riječ je uglavnom o biljnoj, a ne o geometrijskoj ornamentici kojoj pripadaju tehnika i motivi *raspljeta* na tekstilnoj podlozi.

Kao što je analizom i primjedbama utvrđeno da se na stolu prekrivenim stolnjakom ukrašenim zlatovezom ne jede, tako se ne hoda po ćilimima jer su ukrasnog obilježja, osim osobnih *ponjavaca* koje

opisuje M. Raguž Vinković,⁶ koje je ženski svijet nosio idući u crkvu i koristio za stajanje ili obilježavanje određenog mjesta. Nisu pronađene analogije motiva između ćilima i poda u katedrali. Ornamentika slavonskih motiva ide u obrnutom smjeru od, primjerice, Benašićeve vizije. Simboli se preuzimaju od drugoga (usp. Radauš), ili kršćanski simboli u hrvatskoj tradicijskoj kulturi, kako sam nedavno pokazala: motiv probodenog (Marijinog) srca, kalež s hostijom itd. (Svirac 2023: 47–54).

Na temelju usporedbe s relevantnom literaturom onih autora koji su zaslužni za predmetna istraživanja u Slavoniji, dodatno potkrijepljenima slikovnim materijalom i crtežima, u pravcu zaključka može se reći kako je problemsko pitanje o autentičnosti hrvatskih tradicijskih rukotvorina u đakovačkoj katedrali najviše plod mašte zavičajnosti Zdravka Benašića i Mirka Ćurića. Rad daje potrebnu usporedbu odabranih motiva u đakovačkoj katedrali s tradicijskim slavonskim rukotvorinama. Predlaže se novo svjetlo o ornamentici na navedenim freskama, u kamenu i na popločenju poda.

Izvori i literatura

- Belaj, Vitimir. 1994. Počeci hrvatske etnološke znanosti u europskom kontekstu. *Studia Ethnologica Croatica* 6. Zagreb: 185–197.
- Benašić, Zvonko. 2003. Ornamentika slavonskih narodnih motiva na, i u đakovačkoj katedrali. *Đakovački vezovi. Prigodna revija*. Đakovo: 15–17.
- Bijelić, Borislav. 2013. Zvonko Benašić, In memoriam. *Zbornik Muzeja Đakovštine* 11. Đakovo: 406.
- Ćurić, Mirko. 2023. *Posljednja večera, freska Aleksandera Maximilliana Seitza u*

5 „Sudeći poraznošćima nošnja u prikazima jugoslavenskih naroda, Strossmayer je vjerojatno poslao Ludovicu uzorke prema kojima je slikar radio svoje crteže, no isto je tako moguće da je Ludovico nošnje studirao u samom Đakovu... Biskup je u svojoj zbirci, naime, posjedovao brojne predmete narodnog obrta, pa tako i primjere nošnje, te raznih narodnih tkanja” (Damjanović 2017: 153).

6 „U jubilarnoj *Reviji Đakovačkih vezova* 1967 – 1971 na stranici 15 nalazi se tekst Lucije Karalić o ponjavcima – *Ponjavci od rođenja do groba*... Ponegdje se unutar mjesta razlikuju *ponjava* i *ponjavac*, negdje *ćilimak* i *ćilim*, i *ponjavac* i *ponjavčić*... Veća inačica koristila se za prekrivanje sjedišta u kući, zatim za ukrašavanje kuća, odnosno prozora, i *sionica/sinica/sivnica* za Brašančevu/Tijelovo... Manja inačica koristila se ponajprije za misu, a mogla se koristiti i za prekrivanje konja prilikom jahanja...” (Raguž Vinković 2025: 10–11).

- Strossmayerovoj katedrali*. Monografija. Đakovo. Đakovački kulturni krug.
- Damjanović, Dragan. 2017. *Umjetničko blago Strossmayerove katedrale u Đakovu*. Đakovo. Grad Đakovo.
- Gušić Marijana. 1955. *Tumač izložene građe*. Zagreb: 75.
- Juzbašić, Janja. 2018. *Slavonski zlatovez, Županja*: 26.
- Kalendar *Svadba u prošlosti u istočnom dijelu Hrvatske, kolovoz 1983.*, tekst Z. Lechner.
- Karalić, Lucija. 1974. *Raspljet. Vezovi Đakovštine*. Priredila Ksenija Pavić. Đakovo: b. p.
- Kršnjavi, Iso. 1882. *Listovi iz Slavonije*. Zagreb.
- Lechner, Zdenka. 1981. Rubine Šokica iz Gorjana u Slavoniji. *Etnološka istraživanja 1*. Zagreb. Etnografski muzej u Zagrebu: 85–98.
- Lechner, Zdenka. *Vunene pokrivke u Hrvatskoj*. Izložba u Etnografskom muzeju. Zagreb: s. a.
- Lovretić, Josip. 1990. *Otok*. Pretisak. Vinkovci: 695.
- Miletić, Hrvoje. 2013. Đakovački portreti. *Zbornik Muzeja Đakovštine*. Đakovo: 351–369.
- Mirković, Marija. 1992. Slojevitost ikonološkoga programa zidnih slika u đakovačkoj katedrali. *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*. 16. Zagreb: 159–167.
- Mirković, Marija. 1995. Ikonološka analiza zidnih slika u đakovačkoj katedrali sv. Petra. *Diacovensia*: teološki prilozi 3/1/ Đakovo: 165, 323–336.
- Pavić, Matija i Cepelić, Milko. 1994. *Biskup Josip Juraj Strossmayer*. Reprint. Đakovo: 345.
- Radauš-Ribarić, Jelka. 1981. Likovni elementi vunjenih pokrivača panonskog područja i antikni mozaik. *Etnološka istraživanja 1*. Zagreb. Etnografski muzej u Zagrebu: 69–83.
- Raguž Vinković, Marija. 2025. Moć ponjavaca: raspored sjedenja u crkvi kod Šokaca. *Revija Đakovačkih vezova 2025*. Br. 55. Godište LV. Đakovo. Grad Đakovo: 10–11.
- Svirac, Manda. 1984. Novija istraživanja o Josipu Lovretiću kao etnografu. *Etnološka tribina*, 6-7. Zagreb: 127–135.
- Svirac, Manda. 2013. Josip Lovretić i Milko Cepelić – sličnosti i razlike njihova doprinosa hrvatskoj etnologiji. *Zbornik Muzeja Đakovštine 11*. Đakovo. Muzej Đakovštine: 269–281.
- Svirac, Manda. 2023. *U početku bijaše riječ. Kršćanski simboli u hrvatskoj tradicijskoj kulturi*. Zagreb. „Družina” i Hrvatsko katoličko sveučilište: 44–54.
- Toldi, Zvonimir. 1983. *Likovni izraz u narodnom stvaralaštvu Slavonije i Baranje. U povodu 17. smotre folklora Slavonije i Baranje „Đakovački vezovi '83”*. Đakovo: b. p.
- URL: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=28214> (posjet 25. lipnja 2023.).
- URL: <https://www.radio-djakovo.hr/2023/04/pokusali-rekonstruirati-stol-posljednjeevecere-sa-seitzove-freske-u-katedrali/> (posjet 12. travnja 2023.).
- URL :<https://www.bitno.net/vjera/svetac-dana/sveti-ivan-nepomuk-mucenik-za-ispovjednu-tajnu/> (posjet 6. siječnja 2023.).
- URL: <https://verbum.hr/autori/liguori-alfonz-maria-de> (posjet 25. ožujka 2023.).

60

ĐAKOVAČKI VEZOVI

Izvorni vez i nošnja župe Koprivnički Ivanec

Renata Kotur Jakupić

Društvo izvornog folklor Koprivnički Ivanec

Mala zajednica, velika ostavština

Podravska župa i općina od samo 1809 stanovnika u selima Koprivnički Ivanec, Kunovec, Goričko, Pustakovec i Botinovec baštini jedinstveni vez i bogatu narodnu nošnju, koji nose naziv ivanečki ili ivanjski vez i nošnja, a kada se želi izbjeći povezivanje

s drugim mjestima imena Ivanec, koristi se izraz: izvorna nošnja i vez župe ili općine Koprivnički Ivanec. Ovo nasljeđe njeguje Društvo izvornog folklor Koprivnički Ivanec (DIF), koje od osnutka 1928. izvornu baštinu prenosi s koljena na koljeno, brižno čuvajući arhaični sastav i izgled nošnje s kraja 19. stoljeća.

Društvo izvornog folklor Koprivnički Ivanec na 36. Ivanečkim kresovima, 30. kolovoza 2025. Fotografija iz arhiva DIF-a Koprivnički Ivanec.

Izvorne pjesme, plesove, glazbu, običaje i nošnju svojega kraja DIF predstavlja kroz nastupe odrasle plesne i tamburaške skupine te mlađe i starije dječje skupine, dok je skupina vezilja usmjerena na zaštitu, njegovanje i prenošenje umijeća izrade ivanečkog veza – nematerijalnog kulturnog dobra Republike Hrvatske. Svemu tome posvećene su i DIF-ove manifestacije: Ivanečki kresovi, koji ove godine obilježavaju pola stoljeća od osnutka, dječje Ivanečke kresnice, pokrenute prije deset godina i od 2023. Dani ivanečkog veza.

Ivanečki vez – kulturno dobro RH

Ivanečku nošnju obilježava jedinstveni i dojmljiv izvorni vez. Nalazi se na potpuno izvezenoj kapici udane žene – *poculici*, na rukavima ženske bluze – *plečka* i uz kraće stranice velike trokutne marame za ogrtanje tijela – *ropca našitaka*. Ivanečki vez poseban je po motivima i izradi sitnim bodovima bez gotovih shema i nacрта, što svaki predmet čini unikatnim. Ivanečki motivi izrasli su iz oblika i boja seoskog okruženja i na platno prenose ljepotu prirode: *ružice, veliki i mali tulipani, leluje, deteline, tratinčice, cvetje s podolja, velike i male ruže, čički, žireki, vitice, klasje...* Ako dnevno provede tri do četiri sata *našivavajući*, iskusna vezilja *poculicu* može izraditi za oko dva mjeseca, a rukave *plečka* za približno godinu dana. To vrijeme, sreća i ljubav neprocjenjivi su sastojci ivanečkog veza; simboliziraju ih motivi *srčeka, potkove* i *vrice*.

Osnovna je boja ivanečkog veza crvena, u nijansama od jarke crvene do zagasite *višnjeve*, a njoj se dodaju još zelena, plava, bijela, narančasta, ljubičasta i crna. Unutar slaganja motiva, boja i bodova prema zadanom tradicijskom obrascu, jedinstvenost vezenih predmeta ostvaruje se kroz izbor i razmještaj motiva, odabir kombinacija boja i spajanje manjih motiva u veći. Uz narodne bodove: ravni, plošni, križići, *pečki, zrnčani, ovijenac* i *obamet* te *lančanac*, koji lokalno zovemo *racina steza*, osobiti ivanečki bodovi su *preplitanje* i *prepikavanje*.

Zahvaljujući izuzetnoj vrijednosti i jedinstvenosti ivanečkog veza te trudu vezilja

na njegovanju i prenošenju vještine izvornog *našivavanja* na nove naraštaje, Ministarstvo kulture i medija RH 2011. uvrstilo je umijeće izrade ivanečkog veza u Registar kulturnih dobara RH te DIF odredilo za nositelja zaštite. Umijeće izrade ivanečkog veza detaljno je opisano u priručniku „Ivanečki vez – izvorni vez Koprivničkog Ivanca” u izdanju Muzeja grada Koprivnice, koji je izrađen u suradnji s DIF-om i važan je doprinos očuvanju veza.

Osim na nošnji, ivanečki vez ima i suvremenu primjenu pa ukrašava raznovrsne upotrebne i ukrasne predmete: odjeću, nakit, tabletiće, suvenire, umjetnička djela i drugo. Motivi ivanečkog veza prikazuju se na raznolike načine, primjerice na kemijskim olovkama i posuđu, na poštanskoj marki i na blagdanskoj čestitki hrvatskog veleposlanstva u Kini. Projekti promocije ivanečkog veza dobitnik su posebnog priznanja „Suncokret ruralnog turizma 2025. – predstavljanje izvornog identiteta na nov način”.

Ženska svečana ivanečka nošnja

Izvornu žensku ivanečku nošnju karakteriziraju višeslojnost i bogata ukrašenost. Najživopisniji jedinstveni uresi su ivanečki vez na *poculicama, plečkima* i *našitakima* te štrancli – gusti niz vunениh petlji na velikim trokutnim maramama – *ropcima*. Djevojačko oglavlje čini zaglađeni razdjeljak i jedna nisko položena pletenica zavezana crvenom mašnom – *mašlinom*. Udane žene uvijek nose *poculice* s

Poculica, motivi velikih tulipana – turnjeka i malih tulipana – ružica, original iz zbirke DIF-a, snimila Renata Kotur Jakupić, 2025.

Svečana nošnja udane žene, detalj sa Seminara o primjeni ivanečke nošnje na Danu otvorenih vrata KUD-a Hrvatskih željeznica, Varaždin, 14. lipnja 2025. Snimila Renata Kotur Jakupić.

kukičanim obodom – *špicama*, ispod čega se prvo postave *potšpice* – čipkom i vrpčama ukrašena platnena traka. Za svečane prigode uokolo *poculice* postavlja se *pantlin* – traka s cvjetnim motivima i šikom – okruglim sjajnim pločicama. *Poculica* treba pokriti svu kosu, nalaziti se otraga pri vrhu glave i prijanjati uz visoko skupljenu kosu; nije dobro kad je položena nisko do potiljka niti kad strši na debelo spletenoj pundi. Mali neposlušni pramenovi zaglađuju se uz lice u obliku šestice i „zalijepe” šećernom vodom ili gelom.

Gizdave – dotjerane i ponosne Ivanjke nošnjom naglašavaju bokove i ramena. Kratka uska podsuknja suvremena je zaštita od pogleda na donje rublje, a ako je plesačica nema potrebe koristiti, znači da ima nedovoljno nabranu suknju – *robaču* i podsuknju – *pocukn(j)enku*. *Robača* se radi od domaćeg platna u četiri, pet ili šest *pola*. *Pola* je tkano platno širine oko 70 cm i dužine potrebne da bi *robača* dosežala do čizmi. *Pole*

se spajaju jedna do druge sastavnim bodom radi kasnije skladnih nabora i sklapanja bez gužvanja. *Robača* je u gornjem dijelu sitno nabrana pravilnim *faldicama*, a dolje je uzak porub. Pojas na stražnjoj strani ima vezeni geometrijski ukras – *bešvicu*, a na prednjim krajevima iznad proreza su rupice za koje se učvrste vrpce za vezanje. Svi dijelovi nošnje koji se učvršćuju trakama vežu se na prednjoj strani. *Pocuknenka* od pamučnog platna treba biti bogato nabrana u pojasu i na donjem rubu imati pamučnu šlinganu čipku. Nekada su žene nosile dvije, pa i tri podsuknje, a one mršavije jednu bi podsuknju podignule prema bokovima kako bi postigle širi oblik suknje. Kod suvremenih nastupa to je nepraktično, ali za izvoran izgled nužna je barem jedna gusto nabrana podsuknja. Zajedničko za *pocuknenke* i *robače* jest to da moraju biti obilno nabrane, čvrsto zavezane u struku da nigdje ne vise, čiste, potpuno bijele i da su uvijek *poštirkane* i uredno *ispeglane*.

Svečana pregača – *frtun* radi se od crnog pamučnog *glota* ili sličnog dostupnog materijala. U pojasu *frtun* je sitno nabran pa *zapeglan* u *falde* širine oko 4-5 cm, tako da vrhovi budu istaknuti prema van. *Frtun* treba biti dužine jednake *robači*. U donjem dijelu ima nekoliko vodoravnih vrlo uskih preklopa na koje se prošije ravni ili ukrasni strojni bod ili traka *šujteš*. Na samom rubu nalazi se izvorni ivanečki ukras *točkanje*, koji se sastoji od ravnih i cik-cak bodova, točki i vitica. Prošlih pedesetak godina ovaj ukras bio je izostavljan i zamijenjen cik-cak trakama pa sam prije tri godine istražila, opisala i ponovno uvela staru tehniku ukrašavanja. Danas u DIF-u svaki novoizrađeni *frtun* ima *točkani* ukras.

Pleček je ženska bluza od finog domaćeg platna s uskim rukavima ukrašenim ivanečkim vezom koji potpuno pokriva gornji dio rukava. Gornji dio *plečka* – *pinte*, ovratnik i pasice rukava ukrašeni su uskim trakama s cvjetnim motivima. *Pleček* se kopča metalnim gumbima sve do vrata. Neki ansambli imaju originalne *plečke* iz doba kada su žene bile sitnije pa ih sada ne mogu zakopčati oko vrata; takve je ovratnike potrebno proširiti ili te originale više ne koristiti.

Pleček, motivi steza i vurica s frkama, original u vlasništvu Doroteje Jakupić, Koprivnički Ivanec, snimio Matija Jakupić, 2018.

Robek našitak, motivi velikih ruža i cvetja s podolja, točkani, original iz zbirke DIF-a, snimila Renata Kotur Jakupić, 2022.

Na *pleček* se odijevaju *peča* i *robec* – velike trokutne marame za omatanje oko tijela. *Peča* je bijeli pamučni mrežasti til s utkanim cvjetnim uzorkom i dodanom kupovnom pamučnom čipkom. Ivanečki *tibetni robec* marama je s cvjetnim i drugim biljnim motivima, kakva se susreće i u nekim hrvatskim i slavenskim nošnjama, no specifičan je po bogato navođenim vunenim *štranclima* u neprekinutom nizu, koji se nalaze uz kraće stranice i početke duže stranice *ropca*. Uz njih treba prethodno izraditi *točkani* ukras, da se učvrsti meka tkanina koja nosi kilogram vune i kako bi se *robec* mogao bez oštećivanja *zihericom* pričvrstiti uz *pleček*. *Ropci* mogu biti isključivo crni *našitaki* od glota ili čoje, namijenjeni starijim ženama, ili *tibetni* s motivima ruža i lišća na crvenoj, tamno crvenoj, bordo ili *višnjevoj*, smeđoj, ljubičastoj ili *vinskoj* te crnoj podlozi. Ivanečkoj nošnji ne pripadaju marame bijele, žute, plave ili zelene podloge, one s apstraktnim ornamentima, zlatnim nitima i resama, niti marame kod kojih boja *štrancli* odudara od boje podloge *ropca*. Za nastupe za olakšano i uredno odijevanje *peča* može biti ručno lagano prišivena uz *točkani* porub *ropca*, uz blago nabiranje da ne zateže *robec*. Važno je da se *robec* postavi tako da *štrancli* naglašavaju ramena i bokove, zato ih treba postaviti na sam rub ramena i na bokovima za širinu dlana ispod pojasa, a ne gore na pojas. Naprijed se rub *ropca* i *peče* primi brošem – ivanečkom *iglicom*. Maramica – *ropček* nekada se nosila u ruci ili u molitveniku, no suvremena je prilagodba da bude presavijena na način kako se nekada nosilo u ruci i zatakuta u pojas na *robec*.

Kao i kod svake druge nošnje, nužno je poštovati odijevanje prema prigodi, bračnom statusu i životnoj dobi. Ivanečke djevojke i djevojčice ne nose crne *ropce*. Kad žena ima oglavlje s *poculicom* i *pantlinom*, znači da je udana i da obavezno na *robec* odijeva *kožulec*. Radi isticanja veza na *ropcu*, prihvatljiva iznimka je da ga izostavi starija osoba koja nosi crni *našitak*. *Kožulec* je kratki prsluk od crnog pliša ili *glota* s obodom od crnog janječeg krzna i ima specifične ivanečke ukrase: *ružice* od crvene satenske vrpce, cik-cak trake i crvene drvene gumbice. Boje

ukrasnih traka na *kožulcima*, kao i na *frtunima*, dolaze iz spektra *ivanečkih* boja: najviše crvene i *višnjeve*, pa potom zelene, bijele i plave. Nije prihvatljivo da žene s *poculicama* odijevaju ivanečku nošnju bez *pantlina* i *kožulca*, kao i da djevojke, čak i djevojčice u dječjim skupinama, koje obilježava pletenica, nose *kožulce*.

Ivanečki vez na rukavima plečka, motivi steza, velikih tulipana – turnjeka, tratinčica s frkama i potkova, original iz zbirke DIF-a, snimila Renata Kotur Jakupić, 2025.

Čizme su jedine prošle veću kreativnu promjenu prihvaćenu u izvornoj sredini pa uz jednostavne crne *kordovanjske* čizme od 70-ih godina prošlog stoljeća uvode se muške i ženske crne čizme sa stiliziranim ukrasima inspiriranim motivima ivanečkog veza, dok djevojke i mlađe žene počinju nositi i crvene ukrašene čizme, danas vrlo prepoznatljive i jedinstvene za ivanečku nošnju.

Muška ivanečka nošnja

Lepi dečki ivanečki, kako ih naziva naša izvorna pjesma, nose jednostavnu nošnju. Specifični ukrasi nalaze se na kratkom

muškom prsluku – *lajbecu* od vunenog materijala s kragom prišivenom za podlogu, oko koje su ukrasne trake. Nekada je to bio vuneni *šujteš* kojim su se radile male polukružne *cakne*, a sada se koriste cik-cak i jednoboje uske trake vezene teksture. Na prednjici su istaknuti uski plitki džepovi i ukrasni bijeli gumbi, obostrano prišiveni jedan do drugoga, ranije šiljati porculanski tzv. *kukori*, no danas se mogu naći samo zaobljeni.

Muška košulja od domaćeg platna zove se *robača*. Nabrana je u nekoliko *faldica* oko vrata i na rukavima uz ramena i zapešća. Pasice rukava i ovratnik uski su i nemaju kopčanje, već su tu rupice kroz koje se provuku vrpce radi vezanja. *Gače* su hlače ravnog kroja s četvrtastom *laticom* na spoju nogavica, kao ljetna varijanta i crne vunene *rajthoze* za zimu. Na mušku glavu obavezno ide *škrlak* – šešir, koji može biti ukrašen crvenom *ružicom* od papira pelira i asparagusom.

Mladenka i podsnehala – jedinstven venec i šamolin

Vrlo prepoznatljivu nošnju ima ivanečka mladenka. Odjevena je u najbogatije i najljepše izvezen *pleček*, crveni *robec*, *peču* s bogatom čipkom i široku *robaču*, a jedinstveni su *šamolin* i *venec*. *Šamolin* čine nabrana *robača* i *frtun*, sašiveni od bijele pamučne čipke s utkanim motivima velikih ruža, koji se odijevaju preko platnene *robače*. *Venec* je mladenkin vijenac u obliku kape i nastavka za pletenicu, ukrašen mnoštvom *ružica* od više slojeva tankog crvenog papira pelira, zlatnim perlama i ogledalcima na tankoj žici, koji se njišu u hodu, te umetnutim grančicama asparagusa. *Mladenec* nosi uobičajenu mušku nošnju uz dodatak *cimera* – manjeg ukrasa kao na mladenkinom *venu* i dviju *tibetnih* marama (dar od mladenke), zasebno prikopčanih središtem za revere *lajbeca*. *Ivanečki svati* imaju samo jednu *podsnehalu* i *devera*. *Podsnehala* je udana žena koja je najbliži rod *mladencu*, sestra ili sestrična, što znači da mora imati *poculicu*, *pantlin* i *kožulec*, a njezina posebna uloga naglašava se bijelom čipkanom maramom

Ivanečki mladenci, detalj sa Seminara o primjeni ivanečke nošnje u Centru za tradicijsku kulturnu baštinu, Zagreb, 5. travnja 2025. Snimila Renata Kotur Jakupić.

na glavi – *pečom* i time što kao i mladenka umjesto crnog *frtuna* ima *šamolin*. Svate zaokružuje jedinstvena svadbena zastava od ivanečkih *ropci*, vezenih *canjki*, traka od krep-papira i s jabukom na vrhu.

Izazovi očuvanja izvornosti

Hrvatska je bogata raznolikom folklornom baštinom koju društva poput DIF-a njeguju, promovirajući svoje pjesme, plesove, glazbu, običaje i nošnje – vlastito nasljeđe takvo kakvo jest. Istu građu, ali koreografski obrađenu, koriste i druga društva i ansambli kako bi dojmljivim folklornim sadržajima privlačili publiku, zbog čega im je nekada važnija sceničnost izvedbi i nošnji pa se često predstavlja pojednostavljena i promijenjena verzija ivanečke nošnje. Nažalost, osim izvornih baštinika i etnologa specijaliziranih za narodne nošnje, malo tko može prepoznati je li predstavljena izvorna ivanečka nošnja ili siromašna i promijenjena inačica, a za koju je u folklornoj i općoj populaciji uvriježen

naziv „podravska nošnja”. Važno je znati da to nije njezino ime, već samo teritorijalna odrednica koja obuhvaća više bitno različitih izvornih nošnji na području od Legrada i Gole sve do Kalinovca i Podravske Sesveta. Naziv svake nošnje sastavni je dio identiteta, odnosno nematerijalne i materijalne baštine, a kako jedinstvena i povijesno utemeljena „podravska nošnja” ne postoji, pogrešno je tako nazivati i predstavljati samo ivanečku nošnju, zanemarujući njezino stvarno podrijetlo i postojanje drugih nošnji na području Podravine.

Ivanečki vez nažalost se sve više modificira kroz primjenu izmijenjenih motiva, boja i bodova koji isključuju sve ono zbog čega je vez izvoran i zaštićen. Sve češće strojno *štikanje* motiva ivanečkog veza baštinicima je neprihvatljivo jer šivači stroj serijski kopira identične stilizirane motive s *plečki* i *poculica*, pa tako uklanja bitnu osobitost veza: raznolikost izbora i rasporeda motiva, trodimenzionalne bodove, ručnu izradu bez kopiranja i unikatnost. Manje vremena i niža cijena izrade neminovno smanjuju primjenu ručnog vezenja, izvornih bodova i svih motiva, što vodi u sve veće uopćavanje i uniformiranje nošnje te našu opravdanu bojazan za opstojnost vještine i održanje kulturnog dobra. Osim elemenata veza, mnoga folklorna društva trebala bi poboljšati još sastavne dijelove, izgled i način. Predstavljaju se tako pogrešna oglavlja, nedostaju karakteristični ukrasi ili su nepripadni, krivo se postavljaju *ropci*, izostaje slojevitost uslijed nepotpunosti nošnje, netočni su krojevi, a česta su i miješanja dijelova različitih nošnji, što je veliki promašaj kod rekonstrukcija tradicijskog odijevanja u svim folklornim praksama.

Pojam živa baština obuhvaća prihvaćanje mijena kroz vrijeme bilo potaknutih maštovitim inovacijama, kao kad su ivanečke *čizme* dobile ukrase stilizacijom vezenih motiva, bilo omogućivanjem lakše izrade, kao kad su šivače *mašine* počele automatski izvoditi cik-cak pa se taj bod prestao raditi pomicanjem tkanine ispod igle, bilo uslijed neizbježnih promjena zbog prestanka

dostupnosti materijala, poput ovalnih gumba umjesto šiljastih. Prihvatanje promjena, kako nužnih tako i kreativnih ili tehničkih koje unaprjeđuju izradu, neizostavno treba biti u rukama izvorne sredine, koja najbolje zna i osjeća je li to u duhu njezinoga autohtonog folklornog identiteta ili ga dugoročno narušava. Ukoliko se baština mijenja zbog nedostatnog poznavanja građe ili su nekome izmjene praktične i zgodne (punde umjesto pletenice, dvije pletenice umjesto jedne, zeleni *tibet* s crnim *štanclima* ili čak i resama postavljen visoko na međimurski način, učestali nedostatak *potšpica*, *peče* i *pantlina*, lakirane cipele umjesto čizama, bijele čarape umjesto golih nogu, zamjene crvene boje na vezenim rukavima npr. ljubičastom ili miješanje *lajbeca* bez ukrasa i muške *robače* s čipkom, *faldama* i gumbima iz nošnje druge regije) – tada promjene neopravdano i fakultativno izlaze iz stoljeće i pol pomno održanoga izvornog okvira koji naš vez i nošnju čini autentičnima i tada se zavarava javnost o osobitostima ivanečke baštine. Tako se nepotrebno mijenja njezin identitet i tada ona više ne živi, već nepovratno nestaje.

Smatram kako bi velik doprinos očuvanju izvornosti donijelo osnivanje državnog registra autohtonih hrvatskih narodnih nošnji. U takvoj virtualnoj zbirci folklorni i svi drugi korisnici mogli bi jednostavno i pouzdano upoznati suvremeno izvedivu i baštinicima prihvatljivu inačicu pojedine izvorne nošnje. Dostupnost objedinjenih tekstualnih i fotografskih prikaza izgleda pojedinih dijelova nošnji te pravila izvorne izrade i odjevenosti, uz kontakte udruga i nositelja zaštite ili mjerodavnih institucija za detaljnije informacije uvelike bi unaprijedila i osigurala njegovanje i očuvanje izvornosti nacionalne baštine. Registar autohtonih nošnji pomogao bi da se dokumentiraju i ažuriraju legitimne stilske i vremenske promjene, one utjelovljene u okviru zajednice koja se identificira s nošnjom i ujedno osigurao da svi ostali korisnici mogu educirano i odgovorno pristupiti izradi, korištenju i prezentaciji vjernih replika izvornih nošnji, umjesto iskrivljenih replika i stiliziranih folklornih kostima.

I na kraju: edukacija, promocija i nada

U Društvu izvornog folklora činimo sve što je u našoj volonterskoj moći: ivanečku nošnju i vez istražujemo i dokumentiramo kroz zapise, stručne radove, brošure i priručnike, izrađujemo vjerne rekonstrukcije prema starim originalima, organiziramo radionice izvornog odijevanja nošnje, provodimo izložbe i svake godine organiziramo desetke radionica ivanečkog veza za sve uzraste. One za predškolsku dob posebno su vesele i zanimljive jer na njima mališani izrađuju motiv *vurice* u primjerenim likovnim tehnikama. Sve to radimo iz ljubavi i odgovornosti prema svojem nasljeđu s nadom da će mladi naraštaji i oni koji dolaze iza njih, kao i brojna folklorna društva – koja promoviraju našu nošnju i vez u mnogo više prilika i na daleko više mjesta nego što ćemo mi sami ikada moći – njegovati izradu i upotrebu naše nošnje na način koji neće ugrožavati jedinstvenu izvornost i identitet. Svijetli primjer je KUD Hrvatskih željeznica iz Varaždina i Kulturni centar „Gatalinka” iz Vinkovaca koji angažirano surađuju s DIF-om, vođeni velikom željom da njihova ivanečka nošnja po svemu bude vjerna inačica: izvorno izrađena, pravilno odjevena i dostojno predstavljena. Ona to svojom jedinstvenošću i ljepotom itekako zavrjeđuje.

Literatura

- Renata Kotur Jakupić: Ivanečki vez – razvoj suvenira od ideje do znaka „Izvorno hrvatsko”, Podravski zbornik br. 26/27, Muzej grada Koprivnice, Koprivnica, 2000.
- Renata Kotur Jakupić i Gordana Horvat: Ivanečki vez – izvorni vez Koprivničkog Ivanca, Biblioteka Podravskog zbornika, Muzej grada Koprivnice, Koprivnica, 2018.
- Renata Kotur Jakupić: Društvo izvornog folklora Koprivnički Ivanec – 90 godina njegovanja kulturne baštine, Podravski zbornik br. 45, Muzej grada Koprivnice, Koprivnica, 2019.
- Brošura Ivanečki vez, izdavač DIF, Koprivnički Ivanec, 2023. Autorica: Renata Kotur Jakupić.
- Renata Kotur Jakupić: Ivanečko *točkanje* na narodnoj nošnji, Podravski zbornik br. 51, Muzej grada Koprivnice, Koprivnica, 2025.

60

DAKOVAČKI VEZOVI

Između tradicije i suvremenosti: Interpretacijski centar „Kuća tambure – slavonska notna bajka” kao prostor suvremene interpretacije baštine

Ira Panthy

Galerija umjetnina grada Slavonskog Broda

Interpretacijski centar „Kuća tambure – slavonska notna bajka”, svečano otvoren 12. travnja 2024. godine u zapadnom kavaliru Tvrđave Brod, jedan je od četiriju stalnih postava Galerije umjetnina grada Slavonskog Broda. Financiran većim dijelom iz Europskog fonda za regionalni razvoj, Interpretacijski centar nudi suvremen pristup interpretaciji baštine te predstavlja tamburu kao suvremeno glazbalo širokih interpretacijskih i zvučnih mogućnosti. Projektom infrastrukturnih radova, materijalna baština od nacionalnog značenja revitalizirana je na suvremen način koji oblikuje javni prostor i kulturne sadržaje, čineći ih sastavnim dijelom turističke ponude grada Slavonskog Broda. Kao glavni cilj projekta ističe se njegova namjena „u centar posvećen tamburi kao novoj kulturno-turističkoj atrakciji koja ima za cilj stvarati inovativne kulturno umjetničke, edukativne

i druge sadržaje” (Grad Slavonski Brod, 2019). Projektom opremanja restauriranim je prostorima Tvrđave Brod dan novi sadržaj: suvremena audio-vizualna rješenja i muzejski postav, majstorska radionica, suvenirnica, koncertna dvorana i glazbeni studio, kao i promocija nematerijalne baštine i poticanje kulturnog turizma (Grad Slavonski Brod, 2019).

Nakon provedbe navedenih projekata proces prikupljanja predmeta povjeren je njegovim autorima¹, a predmeti su pribavljeni ponajprije putem otkupa i donacija, većinom od kulturnih udruga, kulturno-umjetničkih

¹ Autori stalnog postava Interpretacijskog centra „Kuća tambure – slavonska notna bajka” jesu Romana Tekić (ravnateljica Galerije umjetnina grada Slavonskog Broda i muzejska savjetnica), Mirela Jagodić (ravnateljica Glazbene škole Slavonski Brod) te Gorana Jagarinec i Dalibor Timarac (nastavnici tambure u Glazbenoj školi Slavonski Brod).

društava te lokalnih osnovnih škola. Zapošljavanjem stručne osobe – kustosa, započela je stručna obrada prikupljenih predmeta, nakon čega su uvršteni u novoosnovanu Zbirku instrumenata, muzikalija i nematerijalne baštine unutar Interpretacijskog centra. Glazbala, tiskane muzikalije, nosači zvuka, tradicijska odjeća te različita muzeografska pomagala raspoređeni su u osam dvorana stalnog postava² koje donose sustavno strukturiran i sadržajno zaokružen pregled ključnih aspekata tamburaške baštine, obuhvaćajući povijesni razvoj instrumenta, djelovanje relevantnih tamburaških orkestara i ansambala, razvoj tambure u hrvatskome obrazovnom sustavu te njezinu ulogu u kontekstu tradicijske baštine.

Osim u stalnom postavu, suvremeni pristup interpretaciji baštine ostvaruje se i kroz razne programske aktivnosti. Povremenim izložbama, koncertima, predavanjima i radionicama ostvarenim u dijalogu sa srodnim baštinskim ustanovama, glazbenim i likovnim umjetnicima te lokalnim ustanovama i udrugama, „Kuća tambure” teži uspostavljanju dinamičnog i inkluzivnog kulturnog prostora koji potiče aktivno sudjelovanje publike, reinterpreteraciju tradicije te njezinu relevantnost u suvremenom društvenom i umjetničkom kontekstu.

Stalni postav

Stalni postav Interpretacijskog centra „Kuća tambure – slavonska notna bajka” raspoređen je kroz osam dvorana koje donose cjelovit presjek povijesnog razvoja tamburaške tradicije te njezine uloge u društvenom i kulturnom životu Slavonije, te načina na koje se mijenja u suvremenom kontekstu. Umjesto linearnog prikaza građe, autori su ovakvom koncepcijom postava posjetitelju omogućili razumijevanje tambure kao glazbala u širokom kontekstu, ali i kao važnoga kulturnog fenomena. Za stalni postav prikupljeno je oko četrdeset glazbala,

2 Dvorane stalnog postava Interpretacijskog centra jesu Povijesna lenta, Stari sustavi, Ambijentalna dvorana, Moderni sustavi, Orkestri i mali sastavi, Školstvo, Tambura u tradicijskoj kulturi i Majstorska radionica.

Otvorenje izložbe Radanje Šokice, 2025.

no zastupljene su i tiskane muzikalije, nosači zvuka te dijelovi slavonske tradicijske odjeće, čime se tamburaška baština kontekstualizira u širem društvenom okviru. Procesom inventarizacije građe utvrđeno je kako Zbirka instrumenata, muzikalija i nematerijalne baštine broji oko šezdeset predmeta koji su naknadno obrađeni prema muzeološkim standardima.

Prva dvorana stalnog postava, naslovljena *Povijesna lenta*, putem infografika donosi pregled najvažnijih događaja vezanih za razvoj tambure – od prvih pojavljivanja u ovim krajevima do današnjih dana. U dvorani *Stari sustavi* izložene su tambure tzv. Farkaševa i Jankovićeve sustava. Većina glazbala otkupljena je od Udruge *Hearts of Zagreb*. Velik broj tambura Farkaševa sustava izrađen je u majstorskim radionicama istaknutih graditelja, poput Terezije Kovačić, koja je svoj glazbalarski obrt u Zagrebu preuzela 1888. godine, Stjepana Gilga u Sisku, koji je svoju radionicu otvorio 1894. godine (Ferić 2011: 444–446), kao i Andrije Sinkovića, također aktivnog u Zagrebu. Iako za većinu glazbala nije moguće precizno utvrditi godinu izrade, podaci o njihovim graditeljima, odnosno vremenski okvir korištenja ovakvih tambura upućuju na razdoblje s kraja 19. i početka 20. stoljeća. Značajan broj tambura Jankovićeve sustava izloženih u ovoj dvorani izrađen je u drugoj polovini 20. stoljeća, u poznatoj glazbalarskoj obitelji Kos u Pitomači.

Za stalni postav Interpretacijskog centra osobito je značajna četverostavačna *Vinska simfonija Enjingi* za tamburašku

filharmoniju, koju je 2013. godine skladao Davor Bobić, kao prvo takvo djelo u povijesti hrvatske glazbe. U *Ambijentalnoj dvorani* prezentiraju se ulomci pojedinih stavaka, koji se periodično izmjenjuju izmjenom godišnjih doba u prirodi.

U četirima vitrinama dvorane *Moderni sustavi* izložene su tambure četveroglasnih kvartnih G–D i A–E sustava, koji se razlikuju ponajprije po načinu ugodbe glazbala. G–D sustav razvio se početkom 20. stoljeća u Bačkoj i Srijemu, dok je A–E sustav od početka ovoga stoljeća prihvaćen i danas najzastupljeniji u Hrvatskoj, osobito u Slavoniji i u tamburaškim sastavima različitih tipova. Uz vitrine nalaze se infografike s osnovnim informacijama, kao i prikaz dijelova bisernice, dok audio sadržaji omogućuju usporedbu zvuka istoga glazbenog primjera u oba sustava. Tambure G–D sustava donirala je Osnovna škola „Hugo Badalić” u Slavonskom Brodu, Hrvatsko pjevačko društvo „Tomislav” iz Cernika te Osnovna škola „Ivana Brlić-Mažuranić” u Slavonskom Brodu. Značajan broj ovih glazbala izrađen je u drugoj polovini 20. stoljeća u ranije spomenutoj radionici obitelji Kos u Pitomači. Zbirka broji ukupno osam tambura A–E sustava, a većina ih je otkupljena od Kulturno-umjetničkog društva „Mijat Stojanović” iz Babine Grede, kao i dvije tambure samice. Većina ovih tambura potječe iz radionice Mate Ivanšića u Gradištu i datira iz 2008. godine, dok su pojedini primjerci izrađeni u radionicama Mladena Jurkovića u Slavonskom Brodu te Stjepana Gilga u Sisku³. Iako nije utvrđena točna godina izrade, pretpostavlja se da potječu s početka 21. stoljeća.

U dvorani *Orkestri i mali sastavi* korisnici kroz fotografije, infografike i elektroničke knjige mogu saznati informacije o djelovanju nekih od najznačajnijih tamburaških orkestara u Hrvatskoj. U vitrinama su većim dijelom izloženi nosači zvuka, tiskane muzikalije, ali i programske knjižice Festivala tamburaške glazbe Jugoslavije – manifestacije koja od svojega osnutka 1961. godine okuplja glazbenike, skladatelje,

pedagoge i dirigente. Dvorana *Školstvo* nudi pregled podučavanja tambure u obrazovnom sustavu – od kulturno-umjetničkih društava i opće obrazovnih ustanova do osnovnih i srednjih glazbenih škola, ali i muzičkih i umjetničkih akademija u današnje vrijeme.

Slavonski tradicijski običaji, sviranje na samici i izrada tradicijskih frizura prikazani su audiovizualnim sadržajima u dvorani *Tambura u tradicijskoj kulturi*, dok su u vitrinama izloženi brojni dijelovi slavonske tradicijske odjeće. *Majstorska radionica* posljednja je dvorana stalnoga postava Interpretacijskog centra. Na majstorskom su stolu izloženi alati potrebni za izradu glazbala. S obzirom na nemogućnost kontinuirane izrade stvarnoga glazbala unutar postava, kao i težnju suvremenijoj interpretaciji tamburaške baštine, vizualni umjetnik Tin Andonovski osmislio je model tambure čiji su sastavni dijelovi otisnuti na kartonu većeg formata, predviđeni za izrezivanje i naknadno sastavljanje u trodimenzionalni oblik. Model se koristi kao polazišni materijal u radionicama za djecu osnovnoškolskog uzrasta.

Tamburaški orkestar HRT-a, Hojsak & Novosel i Theodosii Spassov, 2025.

Muzejski programi

Interpretacijski centar „Kuća tambure – slavonska notna bajka” raznim učestalim muzejskim programima nastoji kulturu, umjetnost i baštinu na suvremen način približiti lokalnoj zajednici. Izložbeni program ne ograničava se isključivo na tamburu i tamburašku tradiciju, nego obuhvaća baštinu

3 Glazbalarsku radionicu Stjepana Gilga preuzeo je njegov nasljednik Antonio Zwirn, zadržavši izvorni naziv.

u širem smislu, s posebnim naglaskom na Slavoniju. Većina dosad ostvarenih izložaba bila je fotografske ili etnološke tematike, čime se dodatno naglašava raznolikost pristupa u interpretaciji lokalne baštine. Tako je u listopadu 2024. godine, povodom obilježavanja Dana europske baštine, postavljena izložba fotografija *Čaje* vinkovačkog fotografa Dažena Bote, koja prikazuje vedre predvodnike svatova u slavonskoj tradiciji. U istom kontekstu može se istaknuti i fotografska izložba *Neudorf* autora Domagoja Burilovića⁴, koji kroz vlastiti fotografski izraz propituje suvremeno društveno i političko stanje Slavonije, oslanjajući se na slojeve lokalne povijesti, kulture i migracijskih kretanja. Fotografije donose prizore ruralne arhitekture, napuštenih kuća i ruševina kao vidljive tragove kompleksnih migracijskih, ideoloških i gospodarskih procesa koji su oblikovali suvremenu Slavoniju (Živković 2025: 7–8).

U veljači 2025. godine otvorena je izložba *Narodni grafiti*⁵, koja se sastoji od četiri odjevna predmeta i jedne predimenzionirane slavonske *ponjave*. Svi su radovi autorsko djelo modnog dizajnera Damira Begovića. Begovićeve tekstilni radovi, nadahnuti rodnom Slavonijom, osuvremenjuju tradicijsku odjeću primjenom karakterističnih uzoraka i prepoznatljivog kolorita, oblikovanih u urbane, suvremene krojeve. Tekstilnom tradicijom, ali iz drugačijeg ugla, bavi se i etnološka izložba *Rađanje Šokice*, autorica Marije Gačić i Sonye Darrow⁶, otvorena u prosincu 2025. godine. Istoimeni interdisciplinarni projekt sustavno je istraživao i dokumentirao odijevanje Šokica u Slavoniji te njihov svakodnevni život u pet sela u široj okolici Slavanskoga Broda. Autorice su bilježile posljednje generacije žena koje se odijevaju na tradicijski način, istodobno prikupljajući i podatke o njihovim

običajima i svakodnevicu. Postav izložbe primarno se sastoji od fotografija i pratećih zapisa, nadopunjenih manjim brojem osobnih predmeta koji imaju posebnu važnost u životu pojedinih žena. U suradnji s Gradskim muzejom Virovitica u ožujku 2026. godine postavljena je izložba *Drvo pjeva. Svijet tradicijskih glazbala* autorice muzejske savjetnice Jasmine Jurković Petras⁷, kojom su predstavljena tradicijska glazbala slavonske Podravine. Izložba se sadržajno i koncepcijski uklapa u programski okvir „Kuće tambure” jer kroz interpretaciju tradicijskih glazbala i glazbene prakse pridonosi razumijevanju šire baštinske cjeline, istodobno proširujući postojeća znanja te ostvarujući važnu edukativnu ulogu.

Radionica izrade modela tambure od čvrstog kartona, voditelj i autor Tin Andonovski.

„Kuća tambure” kao interpretacijski centar posvećen glazbenoj baštini u svojem programskom djelovanju značajno mjesto posvećuje koncertnim aktivnostima koje obuhvaćaju širok raspon žanrova – od klasične i jazz glazbe do suvremenih i alternativnih izričaja nadahnutih tradicijom. Poseban naglasak pritom je stavljen na suvremene interpretacije tradicijske glazbe, što se očituje i kroz sudjelovanje u Projektu *AJMO!*⁸,

4 Autor postava izložbe i predgovora je Vedran Živković.
5 Autori postava izložbe su Damir Begović i Ira Panthy, ujedno i kustosica izložbe, urednica kataloga i autorica predgovora. Tehnički postav osigurao je Dejan Repinac.
6 Autorice postava su Marija Gačić i Ira Panthy, ujedno i kustosica izložbe, urednica kataloga i autorica predgovora. Tehnički postav osigurao je Dejan Repinac.

7 Kustosica izložbe u Slavanskom Brodu je Ira Panthy. Tehnički postav osigurao je Matko Kolesarić, a izložbe pripremila Jasna Poljak.
8 Projekt *AJMO!* provode i sufinanciraju Ured za izvoz glazbe Hrvatske i Ministarstvo kulture i medija RH kako bi potaknuli koncertna događanja izvan velikih gradova i na taj način decentralizirali kulturnu ponudu u RH.

u okviru kojega Galerija umjetnina grada Slavenskog Broda već dvije godine zaredom organizira koncerte izvođača usmjerenih upravo takvom glazbenom izrazu. Dok navedeni projekt okuplja izvođače usmjerene na suvremene interpretacije, paralelno se u prostoru održavaju i nastupi profesionalnih ansambala i etabliranih izvođača, poput Tamburaškog orkestra HRT-a, Zagrebačkog tamburaškog kvarteta i dua *Hojsak & Novosel*, koji pridonose afirmaciji tambure u klasičnom i suvremenom kontekstu. Program također uključuje događanja namijenjena učenicima glazbenih škola i amaterskim sastavima, čime se prostor „Kuće tambure” profilira ne samo kao mjesto prezentacije nego i kao platforma za edukaciju, razvoj i razmjenu iskustava različitih generacija glazbenika.

Uz koncerte i izložbe, muzejski programi obuhvaćaju i raznovrsne radionice namijenjene svim dobnim skupinama, kroz koje se baština interpretira na različite načine – od izrade sunčane čipke, sviranja tradicijskih glazbala, izrade kolaža od ostataka tekstila s tradicijskim uzorcima, rada s glinom, izrade modela tambure do cijanotipije. Takve aktivnosti pridonose edukaciji korisnika i potiču njihovu aktivnu i trajnu uključenost u život i rad „Kuće tambure”.

Zaključno

Stalni postav Interpretacijskog centra „Kuća tambure – slavonska notna bajka” predstavlja sveobuhvatnu interpretaciju tamburaške baštine, koja kroz osam tematskih cjelina, muzejsku građu, brojna muzeografska pomagala i suvremena audiovizualna rješenja obuhvaća njezin povijesni razvoj, društveni značaj i suvremene transformacije. Takav pristup potvrđuje važnost suvremenih interpretacijskih modela koji potiču aktivno sudjelovanje posjetitelja te pridonose očuvanju nematerijalne kulturne baštine i daljnjoj afirmaciji tambure kao ravnoprav-

noga suvremenog glazbala. Muzejska građa izložena u stalnom postavu omogućuje posjetiteljima neposredan kontakt s nematerijalnom kulturnom baštinom, dok su brojni običaji i vještine dokumentirani i prezentirani u audiovizualnom obliku – često jedinom trajnijem načinu kojim je moguće zabilježiti i prenijeti posjetiteljima elemente nematerijalne kulturne baštine (Nikočević 2003: 61–69), uključujući vještine, običaje, napjeve i plesove. Učestalim muzejskim programima posjetiteljima se omogućuje često neposredan kontakt s nematerijalnom kulturnom baštinom, kao i upoznavanje njezinih različitih aspekata kroz edukativne i participativne aktivnosti koje obuhvaćaju vještine, običaje i glazbenu baštinu. Interpretacijski centar u budućnosti očekuje daljnje proširenje inovativnih pristupa interpretaciji baštine, jačanje sudjelovanja lokalne zajednice te kontinuirano povezivanje tamburaške tradicije i glazbene baštine sa suvremenim kulturnim i obrazovnim praksama.

Literatura i izvori

- Ferić, Mihael. 2011. *Hrvatski tamburaški brevijar*. Zagreb: Udruga za promicanje hrvatske kulture i baštine „Šokadija” Zagreb.
- Grad Slavonski Brod. 2019. „Kuća tambure – slavonska notna bajka – infrastrukturni radovi”.
- <https://www.slavonski-brod.hr/eu-projekti-2/9251kuca-tambure-slavonska-notna-bajka-infrastrukturni-radovi> (posjet 16. ožujka 2026.).
- Grad Slavonski Brod. 2019. „Kuća tambure – Slavonska notna bajka – opremanje”.
- <https://www.slavonski-brod.hr/eu-projekti/10777-kuca-tambure-slavonska-notna-bajka-opremanje> (posjet 16. ožujka 2026.).
- Nikočević, Lidija. 2003. „Nematerijalni aspekti kulturne baštine i njihovo mjesto u muzejima”. *Informatika Museologica* 34: 61–69.
- Živković, Vedran (ur.). 2025. *Neudorf*. Slavonski Brod: Galerija umjetnina grada Slavenskog Broda.

60

ĐAKOVAČKI VEZOVI

Zlatno doba tamburaške glazbe ili kako su tamburaši zabavljali Osječane 20-ih i 30-ih godina 20. stoljeća

Andreja Šimičić

Muzej Slavonije Osijek

Mario Zbiljski

Glazbena škola Franje Kuhača Osijek

Uvodno

Smotre folklor, pa tako i Đakovački vezovi, obilježeni su tamburom i tamburaškom glazbom. Tamburama se sviraju skladbe kao pratnja narodnim pjesmama i kolima. No, veliku važnost tambura ima i u gradskim sredinama, ona je gradila i čuvala hrvatski nacionalni identitet. Još od sredine 19. stoljeća, kada je 1847. godine Pajo Kolarić u Osijeku osnovao građanski amaterski tamburaški sastav te 1877. godine Ivan Sladaček Prvu osječku profesionalnu ilirsku tamburašku kapelu Osijek, glazbeni je život Osijeka snažno obilježen umjetničkom tamburaškom glazbom. Razdoblje između dvaju svjetskih ratova smatra se zlatnim dobom tamburaške glazbe. Tada su u gotovo svim osječkim pjevačkim društvima djelovale tamburaške sekcije, a 1924. godine osnovano je i Hrvatsko tamburaško društvo

Atelier A. Beissmanna. Tamburaški orkestar u Osijeku, 1925., izvor: Muzej Slavonije, Osijek.

„Zvonimir” kao čisto tamburaško, odnosno glazbeno društvo. Veliki je broj aktivnih tamburaša, koji su uglavnom svirali na tamburama izgrađenima u radionici glazbala pod vodstvom braće Josipa i Leopolda Rohrbachera, kako je vidljivo na sačuvanim fotografijama, ponekom novinskom članku,

ali i prema broju sačuvanih tambura braće Rohrbacher. Riječ je o tamburama vrhunske kvalitete koje su svoje mjesto našle u baštinskim ustanovama, poput Muzeja Slavonije u Osijeku ili Muzeja tambure u Slavenskom Brodu, ili pak u privatnim kolekcijama.¹

Osim kvalitetnim glazbalima, ovo je razdoblje obilježeno održavanjem koncerata i zabava s programom na kojem su bila djela tzv. nezavisnih skladatelja, hrvatskih skladatelja okupljenih oko zadruge Sklad, a skladali su djela s hrvatskim narodnim motivima te su se ona izvodila bez naplate autorskih honorara. Skladbe su često pisane upravo za tamburaške orkestre ili komorne sastave, ili su izvodili preradbe za tamburaški orkestar. Vrijeme je to i intenzivnog rada na ujednačavanju tamburaških glazbala i sustava izvođenja i gradnje, kako bi se razvijala tamburaška literatura u svrhu povećanja kvalitete tamburaške glazbe.

Upravo je HTD „Zvonimir” bio najznačajniji čimbenik tamburaškoga života Osijeka u međuratnom razdoblju, pokretač svih važnih događanja, poput organizacije tamburaških koncerata, smotri te osnivanja Hrvatskog tamburaškog saveza.² No, ne valja zanemariti aktivan rad ostalih pjevačkih i glazbenih društava čiji su tamburaški orkestri nastupali na brojnim koncertima i posijelima u gradu. U ovom razdoblju u Osijeku su dominantna dva tamburaška sustava sa svojim glazbalima: svirale su se tzv. srijemske tambure te *banjoline* – Rohrbacherove nove tambure na Rohrbacherovu sustavu. Glavni su predstavnici srijemskih tambura HTD „Zvonimir” i HPD „Frankopan”, a *banjolin*skih HPD „Lipa” i HPiGD „Zrinski”. Uz ove najznačajnije tamburaške orkestre, u gradu su djelovali i Radničko pjevačko društvo

„Sloboda”, Željezničarsko pjevačko društvo, donjogradski Hrvatski sokol, Prosvjetno tamburaško društvo „Zora”.

HTD „Frankopan”, Osijek, 20-ih god. 20. st.
Izvor: Hrvatski tamburaški savez, Osijek.

Koje su sve bile priredbe na kojima su sudjelovali?

Tamburaški su orkestri animirali posijela hrvatskih kulturnih društava, ponajprije društva Hrvatska žena, zatim Hrvatske građanske čitaonice, Saveza hrvatskih obrtnika te Kluba hrvatskih književnika i umjetnika, kako je vidljivo u onovremenim novinama.³ S drugim su kulturnim društvima hrvatskoga predznaka sudjelovali na nacionalno važnim obljetnicama, poput obilježavanja 1000 godina hrvatskog kraljevstva ili pak svečanih proslava Zrinsko-Frankopanskog dana 30. travnja, kao i rođendan i imendan dr. Vlatka Mačeka 20. srpnja.

Tamburaške su sekcije svirale na društvenim zabavama priređenima za članove društva i njihove goste, a nekoliko su puta godišnje organizirane zabave otvorene za sve građanstvo. Poseban su oblik zabava izleti organizirani lađama ili vlakom, najčešće u Jelengrad i Orahovicu.

Kao doprinos poznavanju umjetničkog tamburaškog života Osijeka donosimo izbor velikog broja zabava i posijela zabilježenih u onodobnim novinama: u Hrvatskom je

1 Više o Josipu i Leopoldu Rohrbacheru kao graditeljima glazbala te njihovu glazbenom javnom djelovanju u Osijeku u razdoblju između 1922. i 1944. godine vidjeti: Šimičić, Andreja; Zbiljski, Mario. Dajem Vam u ruku tamburu: Josip i Leopold Rohrbacher, osječki graditelji tambura. Osijek: Muzej Slavonije, 2025.

2 Više o povijesti i radu Hrvatskog tamburaškog društva „Zvonimir” vidjeti: Šimičić, Andreja; Zbiljski, Mario. Hrvatsko tamburaško društvo „Zvonimir” u Osijeku: povijest, repertoar, nastupi. Osječki zbornik 41, (2026).

3 Hrvatski je list, osječke dnevne novine, detaljno izvještavao o održanim zabavama, posijelima i koncertima. Listajući ga, pratimo najave te osvrte na glazbena događanja u gradu i okolici.

listu nakon zabave društva Hrvatska žena u veljači 1926. godine objavljen opširan osvrt pod naslovom: *Jedna još neviđena zabava u Osijeku*. Zabava je organizirana u dvjema prostorijama Hotela Grand: u restoranu i u zimskom vrtu. Obje su prostorije bile raskošno okićene, pri čemu se spominje jedanaest tisuća ruža izrađenih od papira i savijenih u vijence i kitice, što je dvoranama davalo „čaroban izgled”. Uz to, dvorane su bile ukrašene hrvatskim zastavicama, a članice Hrvatske žene, kao i dio publike, bile su odjevene u „prekrasne” narodne nošnje iz svih krajeva Hrvatske. Izvjestitelj kaže da su dolazile jedna za drugom obitelji najodličnijih naših građana, dame u skupocjenim toaletama i gospoda u frakovima.⁴

NA PRVI DAN DUHOVA u 4 sata popodne velika pučka zabava H. T. D. »Zvonimira« u Gradskom vrtu. Sugradani dragi! Što vas brige more?! Što se vaše glave s ovom krizom bore?! Jel to život kad se čovjek samo kinji?! Novce nemož ponijeti sa sobom u škrinji. Nikad bolje zgrade, neg što sad je — znajte — na »ZVONIMIROVU« pučku zabavu vi hajd'te. Program bit će dašto ko i dosad biran veseo i šaljiv, igran, pa i sviran.

Na prvi dan Duhova... najava iz Hrvatskog lista od 27. svibnja 1939.

Možemo samo zamisliti koliko je truda zahtijevala takva organizacija, ali zato je ova zabava proglašena najboljom pokladnom zabavom sezone, čak i najboljom zabavom od poslije rata.

I na pokladnoj zabavi 1937. godine prostorije su bile okićene u narodnom stilu, kao i uvijek kada je u pitanju zabava Hrvatske žene: prvi je dio velike dvorane bio iskićen girlandama zlatnoga žitnog klasja te crvenog, bijelog i plavog poljskog cvijeća, zatim različitim narodnim rukotvorinama i umjetnički izrađenim grbovima pokrajina koje nastanjuju Hrvati. Drugi je dio, plesni dio, bio u bijelom, dok je treći bio identičan

prvome. Duž cijele su dvorane kroz sredinu bili postavljeni hrvatski grbovi. Osim bijelim cvijećem, separe, koji je služio kao američki bar, bio je ukrašen skupocjenim narodnim ćilimima. Članice Hrvatske žene bile su odjevene u nošnje svih krajeva, a dominirala je, naravno, slavonska nošnja. Ako su odjenule crnu večernju toaletu, tu su bile zlatom vezene šamije.⁵

Ove su zabave uglavnom animirali tamburaši HTD-a „Zvonimir” bez nakade. Uvijek bi izveli *Geslo Hrvatske žene* kao i hrvatsku himnu, a katkada bi svirali i za ples.

Kao i kod zabava Hrvatske žene, zabave Hrvatske građanske čitaonice imale su program sastavljen od tematskih predavanja i glazbenih točaka da bi na kraju uglavnom uslijedio ples. U prosincu 1927. godine u kavani Hotela Grand priređen je *jour-fixe* (sastanak) s predavanjem o romantizmu i ilirskom preporodu, koje je bilo popraćeno izvedbama HTD-a „Zvonimir” i HOPD-a „Zrinski”. Zbor „Zrinskog” otpjevao je skladbu V. Novaka *Hrvatskoj*, a tamburaši su otvorili program *Koračnicom* Josipa Rohrbachera (1881. – 1966.) te na kraju, nakon predavanja i zbora, izveli *Karišik* dr. Viktora Koščice (1890. – 1953.) i Rohrbacherovu podoknicu *Svibanjska noć*.⁶

Zabave u organizaciji Saveza hrvatskih obrtnika održavane su također u dvoranama Grand hotela Görög. One nisu bile rezervirane samo za obrtnike, već i za sve zainteresirane građane. Sa zabave iz veljače 1928. godine, koju su animirali zbor HPD-a „Zrinski” i *banjolin*ski komorni sastav Josipa Rohrbachera, sačuvan nam je program: Glazbene su točke bili klasični valceri, zatim moderni plesovi te arije iz opera, namijenjene svima koji žele „slušati lijepu hrvatsku pjesmu i uživati u narodnom instrumentu – tamburi”.⁷

5 Velika narodna zabava „Hrv. žene”. Hrvatski list 18, 34 (5589) (srijeda, 3. veljače 1937.), str. 7.

6 Sinoćnji „Jour-fixe” Hrvatske građanske čitaonice... Hrvatski list 8, 344(2370) (nedjelja, 11. prosinca 1927.), str. 6.

7 Hrvatski list, srijeda, 15. veljače 1928., str. 6; i petak, 17. veljače 1928., str. 6; HL, nedjelja, 19. veljače 1928., str. 6.

4 Jedna još neviđena zabava u Osijeku. Hrvatski list 7, 26(1732) (utorak, 2. veljače 1926.), str. 8.; „Hrvatska žena”. Die Frau 59, 26 (8361) (srijeda, 3. veljače 1926.), str. 3.

Klub hrvatskih književnika i umjetnika svoja je posijela obično održavao u dvorani Šeperove pivare u Šamačkoj ulici. Kao i ostale kulturne udruge družili su se uz određenu temu koja je začinjena glazbenim *intermezzima*. Na posijelu održanom u ožujku 1934. godine Dragutin Hafner, dirigent i skladatelj, održao je predavanje o tamburi, uz nastup HTD-a „Zvonimir” s dirigentom Leopoldom Rohrbacherom.⁸ Sljedeće je godine na ilirskoj večeri u organizaciji KHKiU HTD-a „Zvonimir” sudjelovalo s ciklusom hrvatskih narodnih pjesama, kako bi se ilirski pokret prikazao što cjelovitije (uz predavanja o povijesti, politici i književnosti u doba ilirizma). Pod ravnanjem zborovođe Leopolda Rohrbachera (1889. – 1990.) „preciznom dinamikom odsvirali preko 40 ilirskih popjevaka i davorija uz burno povlađivanje prisutnih”.⁹

Orkestar Banjolinjski HPD-a „LIPA”, iz 1933. godine, pod vodstvom Josipa Rohrbachera

Banjolinjski orkestar HPD-a „Lipa”, Osijek, 1933.
Izvor: Mihaljević, Branko. *Tragovi osječke zabavne glazbe*. Osijek: Typoart, 2002., str. 20.

Osječki su tamburaši uveličali zajedničke proslave hrvatskih društava. Sudjelovali su u proslavi 1000 godina Hrvatskog Kraljevstva, kako je ranije rečeno. Svake godine u travnju nastupali su na svečanim komemoracijama u čast bana Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana, slavio se tamburaškom glazbom i imendan i rođendan dr. Vlatka Mačeka oko 20.

8 Posijelo „Kluba hrvatskih književnika i umjetnika”. Hrvatski list 15, 63(4607) (nedjelja, 4. ožujka 1934.), str. 14.

9 Prisutnik. Ilirsko veče. Hrvatski list 16, 66(4970) (srijeda, 6. ožujka 1935.), str. 11.

srpnja, tijekom veljače tamburaški orkestri sudjelovali su na svečanim akademijama u prigodi Papinog dana, primjerice. Ovakve su prigode pokazale zajedništvo u ostvarivanju glavnog cilja hrvatskih kulturnih udruga, očuvanja hrvatskoga nacionalnog identiteta.

Posebne su bile zabave organizirane za članove društva i njihove goste, organizirane u društvenim prostorijama i uz opušteniji program. U Donjem su se gradu priređivale u Hrvatskom domu, dok su gornjogradska društva imala svoje društvene prostorije u gostionicama, sve do 1933. godine, kada su se sva gornjogradska hrvatska kulturna društva uselila u bivšu palaču Maksimović kao svoju zgradu Hrvatskog doma. Osim što su članovi dogovarali zabave na svojim druženjima, svaka je zabava najavljena u novinama: nekoliko dana ranije, zatim dan ranije ili na sami dan održavanja i često bi poslije zabave bio objavljen barem kratak osvrt na održanu zabavu. Budući da su kritike uglavnom pozitivne, možemo pretpostaviti kako je njihov cilj bio motivirati one Osječane koji se nisu odazvali pozivima da sljedeći put svakako posjete zabavu. Ako je bilo kakvih savjeta, uglavnom su se odnosili na izbor programa. Tako čitamo da je odsvirano... „skladno i precizno”... ili pak... „dostojanstvena disciplina i ozbiljno pregnuće”... O tamburaškoj sekciji HPiGD-a „Frankopan”, koja je u Osijeku organizirala najviše zabava, navedeno je da je sastavljena od „simpatičnih mladića činovničkog, trgovačkog, obrtničkog i radničkog staleža”.¹⁰

No, kako bi se lokalna zajednica što bolje upoznala s njihovim radom, organizirali su zabave za građanstvo, najčešće u Gradskom vrtu i vrlo često je do tamo bio organiziran prijevoz autobusom. Zabave su vezivali za blagdane ili važne datume koji obilježavaju dane kroz godinu: Uskrs, Božić, Silvestrovo, zatim Katarinska zabava, Nikolinjsko veče. U kasno ljeto ili ranu jesen grad su preplavile tzv. berbe grožđa. Da su se te zabave shvaćale ozbiljno, potvrđuje nam vijest iz rujna 1936. godine, kada čitamo da je za tradicionalnu svečanost berbe HTD-a „Zvonimir” osnovan

10 Posijelo Hrv. pjev. društva „Frankopan”. Hrvatski list 6, 272(1689) (utorak, 8. prosinca 1925.), str. 6.

posebni organizacijski odbor. Čitava je velika dvorana bila iskićena trobojnicama, zelenilom i velikim grozdovima. U osvrtu čitamo: „Grožđa je bilo mnogo, te je svojom slašću i ljepotom privlačilo sve prisutne, tako da su dražesne čuvarice imale pune ruke posla da ga očuvaju do same berbe, koja je obavljena iza ponoći.”¹¹

Na zabavama za građanstvo tamburaši su obično odsvirali program, a poslije su jazz orkestri svirali za ples, napose tijekom 30-ih godina 20. stoljeća. Iako se čini da su i ti jazz orkestri ustvari bili sastavljeni od tamburaških glazbala.

Zanimljiva je „Venecijanska noć” na Dravi, zabava koju je HTD „Zvonimir” priredio u Gradskoj šumici u Tvrđavici. Ispaljivale su se rakete, a obala Drave bila je 200 metara osvijetljena raznobojnim lampionima. U prvome dijelu zabave tamburaški je orkestar svirao program sastavljen od tzv. nezavisnih autora, Rok Šimunaci, pseud. Mravec (1886. – 1937.), Dragutin Plavec, Kamilo Kolb (1887. – 1965.) i Josip Rohrbacher (1881. – 1966.), a nakon programa sviralo se samo za ples. Kompa je čitavu noć razvozila zadovoljne goste.¹²

Ovo i jesu najizvođeniji skladatelji razdoblja. Uz navedene još valja spomenuti Viktora Košćicu (1890. – 1953.), Vilima Gustava Broža (1861. – 1915.), Artura Gervaisa (1868. – 1937.), Milana Stahuljaka (1878. – 1962.), Aleksandra Šandora Bosiljevca (1860. – 1918.), Dragutina Hruzu (1859. – 1915.), Dragutina Zehetnera (1858. – 1918.). Oni vještiji tamburaši, kao i tamburaši koji su svirali na *banjolinama*, izvodili su i operne arije (Carl Maria Weber, *Lovački zbor* iz opere *Strijelac vilenjak*; Francois Adrien Boieldieu *Uvertira iz Kalifa od Bagdada*; Ivan pl. Zajc *Nikola Šubić Zrinski*, primjerice).

Kao što i mi danas volimo otići iz sparine grada na izlet u prirodu, tako su i tada Osječani sa svojim tamburaškim društvima vrlo rado putovali u okolna izletišta, poput

Jelengrada, Orahovice ili Aljmaša, i to vlakom ili lađama. Što je uključivao izlet lađom?

Posebnu izletničku lađu putem prati glazba i na odredištu je isplanirana pučka zabava koja uključuje ples; okrijepu u kavani i slastičarnici, zabavne igre poput utrke u vrećama, lova na patke, skakanja u vreći, a izletnicima je na raspolaganju i velika pješčana plaža. Sačuvan je popis jela i pića i njihove cijene s izleta u Jelengrad u srpnju 1933. godine: dobri erdutski rizling – butelja 7 Din, janjetina 6 Din, kao i riblji paprikaš, a par hrenovki s kruhom mogao se kupiti po 2,50 Din. Samo je važno da izletnici ponesu svoj pribor za jelo. Nakon ovako ispunjenog prijedpodneva za poslijepodne je isplaniran koncert, a nakon toga zabava i ples, koji animira „Zvonimirov” jazz. Kretalo se rano ujutro, dok je povratak planiran obično oko pola 9 navečer. Čak znamo i gdje su se kupovale karte: a cijena je tih 30-ih godina 20. st. bila 10 Din za građanstvo, za članove HTD-a „Zvonimir” i pretplatnike Hrvatskog lista 8 Din. Dok su djeca do 12 godina imala pravo na besplatnu kartu.¹³

HPD „Lipa” upozorio je svoje izletnike da „nipošto ne oštećuju drveće i ine šumske nasade”.¹⁴ Na fotografiji 5 vidimo članove HTD-a „Zvonimir” i njihove prijatelje, fotografirane tijekom izleta na Karašicu.¹⁵

Poznato je kako je na izletu u Jelengrad 1933. sudjelovalo oko 350 osoba, dok je na izletu vlakom u Orahovicu, u organizaciji HPiGD-a „Zrinski” u srpnju 1934. godine bilo više od 500 izletnika. Izleti u Orahovicu organizirani su vlakom, i opet je tijekom vožnje svirala društvena glazba društva koje izlet organizira, kao što je i na cilju osmišljen raznovrstan program.¹⁶

11 Vrlo uspješna zabava HTD „Zvonimira”. Hrvatski list 17, 254(5448) (ponedjeljak, 14. rujna 1936.), str. 8.

12 „Venecijanska noć” na Dravi. Hrvatski list 19, 160(6113), (ponedjeljak, 13. lipnja 1938.), str. 7.

13 Izlet „Zvonimira” u Jelengrad. Hrvatski list 14, 152(4337) (nedjelja, 4. lipnja 1933.), str. 15.

14 Sutrašnji građanski izlet „Lipe” na Jelengrad. Hrvatski list 14, 179(4364) (subota, 1. srpnja 1933.), str. 6.

15 Osječani vole izlete. Hrvatski list 20, 223(6538) (utorak, 15. kolovoza 1939.), str. 14.

16 Izleti osječkih društava uspijevaju vrlo dobro. Hrvatski list 14, 191(4326) (srijeda, 13. srpnja 1933.), str. 6.; Izlet „Zrinskoga” u Orahovicu. Hrvatski list 15, 187(4731) (utorak, 10. srpnja 1934.), str. 6.

Osječani vole izlete

Osječani iskoriste svaku nedjelju, kad je lijepo vrijeme, za priredivanje izleta. Na hiljade gradana razide se tada po bližoj i daljoj okolici, da u prirodi provede svoje slobodno

pilo se mnogo gradana — izletnika, koji su se vratili kući tek navečer. Naročito su popularni izleti velikim čamcima i deregljama. Na našoj se slici vidi velika skupina izletnika

Foto: Beissmann, Osijek

Foto-cinkografija Gradanske tiskare k. d.

Veća grupa Osječana na izletu na Karašici

vrijeme i da se barem jedan dan u sedmici čestito odmori. Izlete priređuju ili društva ili pojedine skupine, koje se regrutiraju iz prijatelja i znanaca. Ponese se jelo i piće, uzme kakvo glazbalo, u većini slučajeva harmonika ili gitara, pa se uz pjesmu, ples i igru ugodno provede dan. I u nedjelju 13. o. mj. bilo je vrijeme vrlo pogodno za izlete. Na Karašici i drugim omiljenim izletištima sku-

(većinom članova Hrvatskoga tamburaškoga društva »Zvonimir« i njihovih prijatelja), koja je ovih dana bila na Karašici. Izletnici su se vrlo ugodno zabavljali. Tamburaši »Zvonimira« marljivo su svirali razne skladbe, a izletnici su osim na Karašici bili i na nedalekom otoku, gdje su se kupali i sunčali na divnoj pješčanoj plaži.

Osječani vole izlete... Novinski članak iz Hrvatskog lista od 15. kolovoza 1939., str. 14.

Zaključno

Zajednički je cilj hrvatskih glazbenih društava – tako i tamburaških – bio okupljanje osječkih Hrvata u teškim vremenima diktature i gušenja nacionalnog identiteta. Razvijajući i promičući tamburašku umjetničku glazbu, ali i kulturno-umjetnički život grada, čuvali su hrvatsku nacionalnu svijest, njegovali plemenitost, kulturu i domoljublje. Kako bi se što više približili ciljanoj publici, okretali su se domoljubnom repertoaru koračnica i skladbi s motivima hrvatskoga folklor, koji je donekle bio ograničavajući za umjetnički razvoj tamburaške glazbe, ali političko je vrijeme zahtijevalo osnaženje hrvatskoga identiteta pri čemu umjetnost, ponajprije glazba, ima veliki utjecaj.

Literatura i izvori

Andrić, Josip. Tamburaška glazba: historijski pregled. Slavonska Požega, 1962.

Borzan, M. Povijest Hrvatskog tamburaškog društva „Zvonimir“ u Osijeku. *Hrvatska tamburica* 10(1937.), str. 68.

Malbaša, Marija. Glazbeni život u Osijeku: historijski prikaz. Osječki zbornik 9-10(1965), str. 137–187.

Marijanović, Stanislav. Hrvatsko pjevačko društvo „Lipa“ u Osijeku: 1876-1986. Osijek: Hrvatsko pjevačko društvo „Lipa“, 1987.

Šimičić, Andreja; Zbiljski, Mario. Tamburaška glazbala iz Zbirke glazbenih instrumenata Muzeja Slavonije s osvrtom na djelatnost osječkog graditelja Josipa Rohrbachera. *Osječki zbornik* 40(2025), str. 69–83.

Šimičić, Andreja; Zbiljski, Mario. Dajem Vam u ruku tamburu: Josip i Leopold Rohrbacher, osječki graditelji glazbala. Osijek: Muzej Slavonije, 2025.

Šimičić, Andreja; Zbiljski, Mario. Hrvatsko tamburaško društvo „Zvonimir“ u Osijeku: povijest, repertoar, nastupi. *Osječki zbornik* 41, (2026), str.

60

ĐAKOVAČKI VEŽOVI

„Samica govori, a ja kipim“ – etnografske crtice o samičaru Franji Veriću

Jasmina Jurković Petras

Gradski muzej Virovitica

Među prepoznatim i priznatim zaštićenim kulturnim dobrima naše zemlje nalazi se i umijeće sviranja na tamburi samici.¹ Kako stoji u obrazloženju na stranicama Ministarstva kulture i medija RH, ovo umijeće prvo je tamburaško glazbovanje na našim prostorima. „Ukorijenilo se u glazbenoj praksi u 18. i 19. stoljeća kao solističko tradicijsko glazbovanje, a glazbalo samica kao preteča današnjih tambura. Svirač samičar trza trzalicom preko svih žica pri čemu se čuje dvoglasje, te troglasni i četveroglasni akordi. Kao važan i jedan od rijetkih načina glazbovanja područja, samica se svirala u brojnim prilikama. U gotovo neizmijenjenom obliku zadržali su se prvotni izgled glazbala i sviračko umijeće.”

Gospodina Franju Verića upoznala sam na samom kraju 2025. godine, u prosincu kada me je zajedno sa suprugom Anom ugostio u njihovu domu.² Tom prilikom

Franjo Verić u svojem domu u Osijeku, 2025., snimila Jasmina Jurković Petras.

zabilježila sam nekoliko crtica iz njegova života te dokumentirala dio sviračkog opusa slavonskih pjesama na samici. Srdačno i s osmijehom na licu prepričao je dio svojega životnog puta od Drenovaca do Osijeka i zaljubljanje u ovaj osobit slavonski instrument. Slušajući o počecima upoznavanja sa samicom 50-ih godina 20. stoljeća i dragim uspomjenama na čika Ilju,

- 1 U javno dostupnom Registru kulturnih dobara umijeće se nalazi pod brojem Z-4229. Više na: <https://registar.kulturnadobra.hr/#/details/Z-4229>. Posjet 10. siječnja 2026.
- 2 Srdačno zahvaljujem dragom suradniku i folklorasu Stjepanu Juriši, koji me je upoznao s gospodinom

Verićem, potaknuo na razgovor i dokumentiranje sviračkog umijeća te omogućio suradnju.

Luka Juriša i Franjo Verić sviraju na samicama, 2025., snimila Jasmina Jurković Petras.

odnosno svirača i graditelja samica Iliju Sunajkova Brmbotu³, pogled mi skreće na bogati zid uspomena i zahvalnica. U toplom domu obitelji Verić ove posebno uokvirene plakete, zahvalnice i potvrde svjedoče o kontinuiranoj izvedbi, sudjelovanju i promociji na folklornim pozornicama diljem Slavonije kroz cijelo 20. i prva desetljeća 21. stoljeća. Iz njih također izlazi toplina zahvale brojnih slavonskih manifestacija, folklornih priredbi, smotri i događanja koja prenose baštinu.⁴

Na središnjem zidu ističe se i zahvalnica s 41. Đakovačkih vezova iz 2007. godine, u kojoj Grad Đakovo i Turistička zajednica grada Đakova zahvaljuju Franji Veriću iz Osijeka „za potporu očuvanja i promicanju tradicijskih vrijednosti, razvijanju ljubavi i poštovanja prema kulturnoj baštini (...)”. Rado se moj sugovornik sjeća Đakovačkih vezova i „čarobne pozornice u Strossmayerovom

Priznanje Đakovačkih vezova kao uspomena na zidu obiteljske kuće, snimila Jasmina Jurković Petras.

3 Iako su nam mnogi samouki stariji svirači i graditelji ostali nepoznati, glazbeni pedagog i skladatelj Siniša Lepold zabilježio je, među ostalima, i Iliju Brmbotu iz Drenovaca krajem 20. stoljeća među generacijom starijih i priznatih graditelja samica. Usp. Leopold, Siniša: 1995. Tambura u Hrvata, Zagreb, 64–65.

4 Uočila sam zahvalnice Šokačke grane Osijek, Zavičajne udruge „Gibarac”, Smotre svirača na tamburici samici iz Donjih Andrijevac, Raspjevane Cvelferije iz Drenovaca.

parku”, gdje je njegova samica prenosila slavonsku pjesmu. „Ma, svirao sam i sam i sa drugima po svatovima, svirao i za folklorāše, grupe pjevačke i maloj djeci u kolima.” S ponosom mi pokazuje preko svojeg mobilnog

uređaja poveznicu na platformu koja prenosi Franjinu svirku na samici na Martinačkom pokladnom sijelu 2014. i 2015. godine.⁵ „Šokačke i slavonske sam najviše volio svirati, međutim godine su učinile svoje”, sa sjetom sluša reprodukciju, a ja s iskrenim divljenjem pratim muziciranje. U nastavku razgovora otkriva mi: „Najprije sam počeo usnu harmoniku, onda sam u prvom razredu kao odličan đak dobio frulu, pa sam to savladao, pa sam samicu zavolio, pa gitaru, a onda i harmoniku. (...) da, gledajte, samouko sam ja to, da, sto posto. Samičara sad ima, bilo ih je malo onda, odmah poslije rata (Drugog svjetskog rata, op. a.), ali sam slušao i gledao i tako sam naučio svirati posve drugačije nego svi oni.” Prisjećajući se djetinjstva, Franjo ističe kako mu je ljubav prema samici prenio otac Mijo, ali i petero muzikalnih ujaka, od kojih je jedan bio i vrsni svirač. Ipak, u ranim pedesetim godinama 20. stoljeća ponajprije ga oblikuje ranije spomenuti Ilija Brmbota. „Ja kad čujem da on svira, brzo odem do žice naše bašče i da čujem bolje. Govorio mi je – de, Franja, sidi tu. On svira, tamburica govori, a ja kipim. Volio sam samicu jako, volim ju oduvijek, a i sad. Čika Ilja je pravio predivne samice. Napravio ih je dosta, imam i ja jednu njegovu, vidjet ćete ju. Ja sam od Ilje k'o mali vidio (sviranje samice, op. a.) i upijao jer od kada znam za sebe volim glazbu, svirku i pjesmu jer sam rođen za to.”

Razvijanje talenta i njegovanje ljubavi prema samici nagrađeno je i osvojenim prvim mjestom 1963. godine u Županji na Smotri KUD-ova Općine Županja. Osim onih na zidu, pregledavam i druge brojne zahvalnice koje je od 60-ih godina 20. stoljeća samozatajni samičar Franjo zaslužio. Velik broj, kada ih se i više otiskuje, iz prvih je desetljeća 21. stoljeća kada su ga i brojne smotre ugošćivale te je tada vrlo aktivno svirao i s pjevačkim skupinama i s folklornim društvima.

Zajednički sa suprugom Anom iz Drenovaca životni put nastavlja u Osijeku gdje, uz stalni posao, nesebično i s puno

pažnje njeguje sviranje na samici. Prisjeća se tako svoje ljubavi prema sviranju sredinom 70-ih godina 20. stoljeća: „Jedno vrijeme bio sam službeni vozač. Kad je direktor bio na sastanku (u Zagrebu, op. a.), a ja u autu sam, pa uzmem samicu i sviram satima. Čekam ga i sviram.” Smotre folkloru i druženja tih godina dio su Franjine svakodnevice. Supruga Ana s neskrivenim smiješkom prati naš razgovor i ponosno dodaje: „Išao je i po Slavoniji i susjednoj Mađarskoj, svugdje je rado svirao.”

Franjina samica i brojna priznanja i zahvalnice, snimila Jasmina Jurković Petras.

U okviru teme „Šokci i tambura” na Međunarodnom okruglom stolu „Urbani Šokci” u Osijeku 2007. godine pozvan je da predstavi svoje viđenje samice i načina kojim svira na njoj. Izlaganje je otisnuto u istoimenom zborniku te je Franji trajni podsjetnik na prezentiranje bogatog iskustva sviranja na samici.

I za kraj našeg druženja gospodin Franjo vodi nas u svoj kutak, vanjski ograđeni prostor gdje za toplijeg vremena ugošćuje prijatelje, suradnike, ali i mlade učenike, svirače željne znanja i prenošenja nekadašnjeg umijeća sviranja. Uz još jedan zid zahvalnica, tu su i dragi suveniri i pokoji stari predmet iz Drenovaca te, naravno, „umirovljena” samica. Franjo i dalje svira za svoju dušu te s veseljem prati mlade generacije svirača koje je podučio malim tajnama tradicijskog umijeća sviranja na samici.

5 https://www.youtube.com/watch?v=QdW8tLV0yAM&list=RDQdW8tLV0yAM&start_radio=1 i https://www.youtube.com/watch?v=y_Qj-0yZmbk&list=RDy_Qj-0yZmbk&start_radio=1. Posjet 17. siječnja 2026.

60

ĐAKOVAČKI VEZOVI

KREŠIMIR MARIĆ – graditelj tambura iz Slatine

Dragica Šuvak

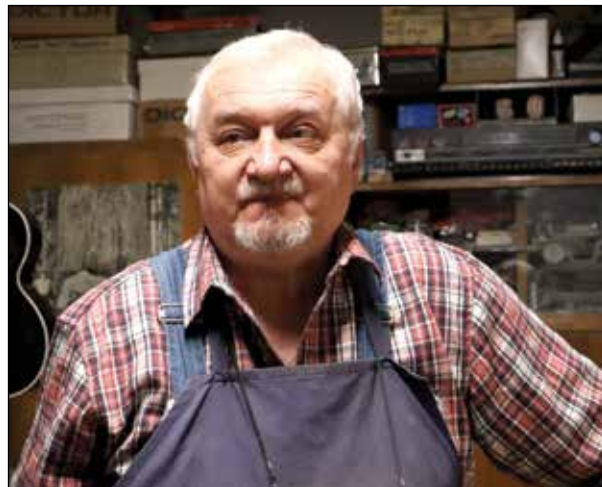
etnologinja, Slatina

Uvod

Ulicama grada Đakova prodefiliralo je do sada na tisuće i tisuće sudionika – pojedinaca koje, ponajprije, veže ljubav za tradicijsku kulturu, onu materijalnu ili nematerijalnu. Među njima svoje glazbene tragove ostavio je i Slatinčanin Krešimir Marić, s kojim sam surađivala kao kustos etnolog u Zavičajnom muzeju Slatina. Na Vezovima je sudjelovao kao član tamburaških i folklornih skupina „Podravac” iz Čađavice ili „Dike” iz njegovoga rodnoga grada Slatine (u to vrijeme Podravske Slatine), s kojima je sudjelovao u defileu sudionika ili na pozornici u đakovačkom parku. Nakon što je uslijed teške bolesti ostao bez supruge Asje, vezu s tamburom nastavio je graditi izrađivanjem tamburaških glazbenih instrumenata. Upravo njegova vještina samoukog graditelja trzalačkih glazbala proširila se diljem Hrvatske i danas su njegove tambure u sastavu Tamburaškog orkestra Hrvatske radio-televizije, Slavenskog tamburaškog društva „Pajo Kolarić”, glazbenih škola, Najboljih hrvatskih tamburaša, drugih tamburaških skupina i poticaj su za pisanje priloga za Reviju Đakovačkih vezova.

Prvi susreti s tamburom

Prema njegovim riječima,¹ drvo kao materijal oduvijek ga je privlačilo, te je kao

Krešimir Marić, 2026., snimila Nikolina Tomić.

dijete, inspiriran filmovima u slatinskom kinu, zajedno s ostalom djecom, izrađivao drvene igračke: mačeve, pištolje, noževe, lukove i strijele. Materijal i alat (pila, nožić, sjekira) pronalazio je u očevoj radionici. Sretna je okolnost da je učitelj tehničke kulture Julius Roštaš uočio njegovu vještinu obrade drva te je na njegov poticaj tijekom gimnazijskih dana u dvorištu stolara Libla Krešo izradio prvi glazbeni instrument okruglog tijela, dugoga vrata, sa šest žica, „poput bendža”², koji ga je pratio tijekom

tambura-lijeci-dusu-s-kresimirom-maricem/.

2 *Banjo* – žičani instrument koji na okruglom rezonatoru ima napetu membranu, danas od plastike, a nekad od životinjske kože. Povezuje se s američkim crnim robovima koji su ga iz Afrike donijeli sa sobom u SAD.

1 Dobre priče: „Kad tambura liječi dušu” s Krešimirom Marićem. <https://www.radioslatina.hr/dobre-price-kad->

školovanja na Ekonomskom fakultetu u Osijeku i za vrijeme služenja vojske u JNA. Svirao je kako su „bendžo” u Americi, a u pučkoj glazbenoj praksi u Hrvatskoj pjevači samičari svirali na tamburama samicama, za sebe ili u društvu.³ Dakako da je Krešin „bendžo” imao drugačije glazbene osobine od pravog bendža, ali i od tambure samice. Nakon povratka iz vojske pridružio se kao plesač KUD-u „Dika”, gdje je iz znatije uzimao tamburu u ruke. U tome je ključni trenutak bio kada mu je stariji član „Dike” Tomislav Vukelić ponudio poduku iz sviranja. „Uhvatio je važne korake” i naučio je vještinu sviranja tambure kao harmonijskog instrumenta. Nakon „Dike” pridružio se tamburaškom sastavu „Marinijanci” s kojima je nastupao kratko vrijeme, a potom i KUD-u „Podravac” iz Čačavice. Time su amaterska društva postala Krešina lansirna rampa za dalji uzlet u svijet tamburaštva.

Glazbeni put od popravka tambura prema glazbalaru

Danas kao umirovljeni ekonomist prisjeća se da je kao zaposlenik u Drvnoj industriji „Gaj” u Slatini, gdje je radio u nabavi, stekao znanje iz „drvne struke”. No, rado je silazio i u pogone izrade namještaja i od stručnjaka za strojevima upijao znanje o drvu, materijalima, vrstama laka i bojama za drvo. Time je bio aktivni učenik i stjecao znanje za svoj hobi. U prvo vrijeme popravljao je tambure, pregledavao je njihov izgled, dijelove, slušao zvukove. Druženjem s tamburama uronio je u glazbalarstvo, otkrivao skrivene detalje i stekao znanja koja su mu kasnije dobro došla. U svojem hobiju našao je zadovoljstvo i smisao, a dodatnim prihodom olakšao si školovanje kćeri, tada već studentice, Sonje.

3 Ljubica Gligorević, *Tambura tradicijsko glazbalo*, Gradski muzej Vinkovci, 1996.

4 „Marinijanci” su objavili CD (CM7923) pod naslovom „Da se sutra opet rodim” 1997. Tada su u njima svirali: bas prim II i vokal – Robert Turkalj-Tuco, bas prim I i vokal – Igor Fazekas-Cigo, bas – Oliver Jukić-Džambo, bugarija – Tomislav Vukelić-Vuka, prim – Milan Vukelić-Mima, čelo, bas prim III i vokal Nenad Koržinek-Neno.

Krešimir Marić za strojem u radionici glazbala, 2026., snimila Nikolina Tomić.

KUD „Bogdanovci” u Slatini tijekom Domovinskog rata

U Slatini su početkom 90-ih godina 20. stoljeća postojali vrsni stolarski majstori i više stolarskih radionica. No, izradom glazbenih instrumenata nije se nitko bavio. Stoga je Krešo sam rješavao probleme na koje je nailazio. Nemalo puta učio je iz vlastite pogreške. Ivan Bunjevčević, stolar iz sjevernog dijela Slatine zvanog Novo naselje, dao mu je materijal da napravi tamburicu, koju i danas čuva. Bilo je to početkom devedesetih godina, kad je i u Slatinu dolazilo mnogo izbjeglica iz istočnih dijelova Hrvatske, Baranje, Bosne i Hercegovine, Kosova, Srijema izbjeglih uslijed ratnih stradanja, protjeranih iz svojih kuća. Među njima bili su i stanovnici Bogdanovaca, koji su uz agilne voditelje u Slatini obnovili KUD „Bogdanovci”. Od tvorničkog platna sašili su replike narodnih nošnji, po sačuvanom uzorku, ali i po sjećanju, ukrali su ih vezom, a od Krešimira su nabavili tambure i pronašli smisao i radosni sadržaj u izbjeglištvu. Svaki sa svojom tužnom sudbinom koja ih je spojila i bila sretna okolnost i Krešimir se zbližio s njima i ponovno počeo svirati i ozbiljnije

graditi tambure. Na tragu toga 2000. godine otvorio je obrt za izradu tambura.

Nakon završetka rata Bogdanovčani su napustili Slatinu i vratili su se u Bogdanovce, u svoje, u međuvremenu, izgrađene kuće. Ponijeli su i nekoliko Krešinih tambura. Nakon toga Kreši su stigle narudžbe od vukovarske srednje škole, osnovnih škola te KUD-a „Dunav” iz Vukovara. Vukovarci su mu bili prvi ozbiljni kupci. Time je počelo profesionalno razdoblje Krešina druženja s tamburama, koje mu je u konačnici pružilo više zadovoljstva od očekivanog. Sa zahvalnošću se sjeća majstora Andrije Franjića iz Županje od kojega je dobio prvu literaturu o gradnji tambure i pod čijim mentorstvom je dalje nastavio raditi.

Krešimir Marić u svojoj radionici, 2026., snimila Nikolina Tomić.

Graditelj tambura

Krešimir Marić surađivao je sa slatinskim muzejom u okviru radionica „Tradicijskih djelatnosti” zbog toga što je tambure gradio, a i danas ih gradi tradicijskim načinom – odnosno onako kao što su se gradili glazbeni instrumenti u predindustrijskom razdoblju, što znači uz pomoć ručnog alata, kopiranjem starijih uzoraka. I Božidar Širola navodi kako se pučki glazbeni instrumenti u načelu konstrukcije rade kopiranjem starijih uzoraka,⁵ tako da svirač ne može ništa promijeniti kasnije kod trzanja žica.

U teoriji izrade glazbala Krešo prethodno osušeno drvo reže, dubi, brusi, polira, lakira za rezonator (korpus, trup) ili vrat tambure

s glavom. Radi se iz jednog komada drva ili se lijepe jedan na drugi. Korpus je pokriven daskom glasnjačom, u kojoj je ili izrez ili su malene rupice za izlazak glasa iz rezonatora.⁶ Na vratu su poprečno utisnute prečnice, pragovi, kote od kovine (tzv. kotiranje) preko kojih prelaze žice. Na vrat se nastavlja glava na koju se ugrađuju mehanike za namatanje žice. Žice se navijaju vijcima do potrebne napetosti, čime se određuje visina tona.⁷ Između vrata i glave ugrađen je konjić od tvrdog drva ili kosti s četiri do šest utora koji drži žice na određenom razmaku. Kobilica s jednakim utorima nalazi se i na glasnjači i žice drži odignute iznad glasnjače. Žice se na donjem dijelu trupa provlače kroz komad kože te se vežu za drvene ili metalne zapinjače pri dnu. Širola spominje da se zvuk postiže „kucanjem”, „udaranjem u tamburu”, odnosno trzanjem trzalice preko napetih žica. Pritiskanjem žice na kotu mijenja se visina tona instrumenta. Trzalice se rade od kraljevog roga ili plastike.

Trzalice, kao i tambure standardiziranih oblika i dimenzija mogu se kupiti u trgovini glazbala. No, Krešine su tambure ručni rad, izrađene starim alatima i strojem u maloj radionici uz obiteljsku kuću pokraj Malog parka u Slatini. Izabrao je raditi polako i mirno, što ima svoju cijenu. Suvremeni CNC strojevi ubrzali bi postupak i količinu izrađenih glazbala. Ali kaže da se ne bi mijenjao s takvim tamburama. Najviše voli kad naručitelj osobno dođe i kad, prema dimenziji ruke, odredi i dimenziju tambure i raspored kota. Svaka je tambura unikatno djelo u koje je Krešo ugradio svoj prepoznatljivi glazbalarski izričaj. Izradio je tamburu za poznatog naručitelja, njegovo je osobno vlasništvo kojim prenosi sklad, harmoniju pjesme i emocije slušateljima i zato su tamburaši vezani za svoj instrument.

Krešo je ekonomist po struci, a izabrao je tamburu za koju Božidar Širola⁸ kaže

5 Dr. Božidar Širola, *Hrvatska narodna glazba, Pregled hrvatske muzikologije*, Zagreb 1940, str. 42.

6 Božidar Širola, *Pregled povijesti hrvatske muzike*, Zagreb, 1922. str. 99.

7 Mihael Ferić, *Hrvatski tamburaški brevijar*, Zagreb, 2011. str. 30.

8 Dr. Božidar Širola, *Hrvatska narodna glazba, Pregled hrvatske muzikologije*, Zagreb 1940, str. 100–101.

da je „u početku u tamburu udarao samo seljački puk i obrtnici po manjim mjestima”. Tek je početkom 19. stoljeća tambura ušla i u građanske krugove, počela su se osnivati tamburaška društva koja su svirala po gostionama, kućnim zabavama i pučkim svetkovinama. Mihael Ferić u reprezentativnoj knjizi *Hrvatski tamburaški brevijar* podsjeća da je tambura samica u Slavoniji zamijenila gajde, kao također solistički instrument.⁹ Tambura je od solističkog instrumenta postala orkestralno glazbalo.

Kad glazbalar jednom predaje izrađeni instrument u ruke budućeg svirača, on se odvaja od njega, ali ga i dalje osjeća kao dio svojih brojnih djela. Iako nevidljiv tijekom sviranja, glazbalar je u glazbi značajna osoba. Jer u tamburu je ugradio svoju tehničku vještinu, ali i svoje emocije. Kao i svaki majstor nastojao je uz osnovnu funkciju koju predmet ima dodati i svoj konstruktivni ili ornamentalni dio. Prepoznaje ih i danas, prema naručitelju, ali i po detalju izrađenom od furnira na glasnjači, potpisu na glavi. Pedantan kakav je bio, Krešimir je vodio evidenciju te kaže da je do sada izradio 740 različitih tambura. Izradio je tambure od onih najmanjih samica, pa printambura još zvanih i bisernica (*bisernica* prema *sedefli*)¹⁰, bračeva, bugarija i čela. Sve vrste tambura osim basa.

Tamburaška tradicija u Slatini

Svakako da je velik korak u priznavanju tambure kao ravnopravnog glazbala u svjetskom glazbenom orkestru različitih instrumenata bilo uključivanje tambure u najviše višeškolske ustanove. Put do toga

nije bio jednostavan, jer se uz tamburu vezalo mišljenje o pučkom i neelitnom instrumentu. No, tambura se kao glazbeni instrument uči danas na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku, te u srednjim i osnovnoškolskim glazbenim ustanovama, pa i u Osnovnoj glazbenoj školi „Milko Kelemen” u Slatini.

Tamburaška tradicija u Slatini se može pratiti po zbirkama Zavičajnog muzeja. Na fotografijama se vide samouke tamburaške skupine – članovi kulturno-umjetničkih društava, koji obilaze mjestima, sudjeluju u obiteljskim slavljinama: imendanima, vjenčanjima, krštenjima i slično. Imali su uz uglavnom trzalačke instrumente poneki i harmoniku. No, popularizaciji tamburice u Slatini pridonijeli su učitelji koji su vodili školske tamburaške skupine. Učitelj Kazimir Sviben vodio je tamburaški orkestar 1954. godine. Pionirski tamburaški zbor Osmogodišnje škole Podravska Slatina sastojao se od 17 članova, a vodio ih je dirigent R. Tomašić 1957. godine. Učitelj Josip Bojagić vodio je tamburašku sekciju KUD-a „Dika” prije Domovinskog rata. Od učenika osnovne i srednje škole sastavio je orkestar 1994. godine. Potkraj 1995. izašli su iz sastava KUD-a „Dika” i osnovali su samostalni Tamburaški orkestar Slatina, koji je kratko djelovao. Pri Osnovnoj glazbenoj školi osnovan je manji tamburaški orkestar koji je vodio Miloš Grubić do svojega odlaska iz Slatine.¹¹ Teško je ovdje reći gdje su nabavljali tambure, tko ih je popravljao, no sigurno je da je tambura i u Slatini imala poseban status u glazbenoj kulturi, društvenom životu općenito, kao što to, uostalom, ima i danas.

I na kraju

Tambura danas dominira u područjima hrvatskoga glazbenog folklor. Ubraja se u tradicijsko, ali ne i u autohtono hrvatsko glazbalo. Stručnjaci spominju da je u hrvatsku glazbenu baštinu uvezena kroz povijesna kretanja iz udaljenih krajeva svijeta odakle

9 Mihael Ferić, *Hrvatski tamburaški brevijar*, str. 23.

10 Božidar Širola, *Pregled povijesti hrvatske muzike*, Zagreb, 1922. str. 160.; Mariborska tvornica tambura Meinel i Herold u svojem je katalogu (str. 32) izložila veliki asortiman *bisernih tambura*. Na njima se vidi da su sedefom od školjke bisernice pokrivene cijele površine glasnjača. Sedef se dobivao od tropske školjke (*Meleagrina margaritifera*) ili od potočne školjke bisernice (*Margaritana margaritifera*). *Bisernica*. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2026. Posjet 25. veljače 2026. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/bisernica-zoologija>.

11 Mihael Ferić, *Hrvatski tamburaški brevijar*, Zagreb, 2011. str. 179.

Gotove tamburice Krešimira Marića, 2026., snimila Nikolina Tomić.

se proširila u mnoge zemlje.¹² Od solističkog instrumenta razvila se u orkestralno glazbalo koje ima svoje mjesto i u akademskom školovanju. Znanje glazbenika u sviranju dostiglo je danas visoki stupanj vještine.¹³ Tamburama se izvode glazbena djela od pučkih popijevki do partitura orkestralnih djela klasične glazbe. Brojnost harmonijskih glazbala u jednom tamburaškom orkestru daje priliku vrsnim tamburašima da pokažu znanje na folklornim okupljanjima širom Hrvatske i van naše Domovine, pa i na Šokačkoj rapsodiji koja se godinama održava u prepunoj Koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog u Zagrebu. Naziv koncerta u imenu objedinjuje raspon mogućnosti tamburaške glazbe koju 100 tamburaša pokazuje na koncertu koji okuplja brojne ljubitelje njihove glazbe.

Krešimir Marić ubraja se u samouke majstore u glazbalarstvu. Slijedio je svoju ljubav

za glazbu i talent u izradi, osobni interes i potrebu, koji su mu bili motivacija za učenjem. Osobno mu je zadovoljstvo kad vidi svoje tambure u rukama vrsnih hrvatskih tamburaša – virtuozu tambure, koji su prepoznali vrijednost njegovih glazbala. Prema njegovim riječima, kvalitetna izrada tambure preduvjet je velikim mogućnostima tamburaške glazbe. Uz kvalitetni instrument svijetlu budućnost tamburi daje i uključivanje tambure u školsko obrazovanje. No, bez amaterskih društava, koja često gube članstvo i treba im moralna i materijalna podrška, profesori na glazbenim školama teško mogu sami potaknuti interes za folklor, pa i za tamburu. Tambura je po izradi sastavnica hrvatske materijalne kulture, a po glazbenom izričaju dio je nematerijalne baštine i značajan dio hrvatskog nacionalnog identiteta s kojim smo srasli i koje su neizostavni dio naših životnih sadržaja, i u kojima i grad Slatina i Krešimir Marić imaju svoje zasluženno mjesto.

Tamburaški orkestar osnovne škole u Slatini. Dirigent Kazimir Sviben, 1954. godine. ZMS - 6181.

¹² Božidar Širola, *Pregled povijesti hrvatske muzike*, Zagreb, 1922. str. 45.

¹³ Božidar Širola, *Pregled povijesti hrvatske muzike*, Zagreb, 1922. str. 126.

60

ĐAKOVAČKI VEŽOVI

Uranile tri Marije iz Đakovštine

dr. sc. Manda Svirac, znan. sur. u m.

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Uskrsna pučka pjesma iz Đakovštine *Uranile tri Marije, aleluja* zabilježena je u Vrbici (Šalić 1990.), note je zapisao Josip Jerković. Obojica su rođeni u Vrbici. U Đurđancima pjevanje je pronašla Miroslava Hadžihusejnović-Valašek 2005. godine.¹ Na nosaču zvuka *Dušo, sad pođi sa mnom* pjevačkih skupina *Zvizde* i *Sinovi atara* od 2021. uz napjeve iz više mjesta kontinentalne hrvatske, snimljena je i ova iz Đurđanaca. Popratne podatke o snimkama dali su M. Hadžihusejnović Valašek i Matej Vinarić, što, kako je napisano: „... predstavlja suvremeni reprezentativni oblik prezentacije terenskih zvučnih snimaka” (Hadžihusejnović Valašek 2022: 76, 327–328). U knjizi *Đurđanci kod Đakova* autora Tome Šalića i Adama Pavića note na stihove koje analiziramo u ovome radu 2005. godine zapisao je i transkribirao Adam Pavić, rodom iz Đurđanaca, a „po pjevanju skupine žena. Počimalja: Katica Šalić, rođ. Mikešić” (Šalić-Pavić 2006: 309–310). Još prije njih 1887. godine Aleksandar Maximilian Seitz u đakovačkoj katedrali naslikao je scenu *Uskrsnuće Kristovo (Žene na Isusovu grobu)*. Te su žene također tri Marije koje se odnose na kontekst ovoga rada.

Katedrala Đakovo. Aleksandar Maximilian Seitz. *Uskrsnuće Kristovo. Žene na Isusovu grobu.* (Damjanović 2017: 89).

Osim M. Hadžihusejnović Valašek, spomenuti su zapisivači nositelji navedene baštine. Za Vrbicu autor nije naveo kazivače, a kako je rođen u mjestu (1935. – 2025.), pretpostavlja se da ju je slušao, uostalom, kao i autor glazbe J. Jerković (1938. – 2020.), a zabilježena je kao *Narodna obredna pjesma*. Šalić je napisao: „Stari je običaj bio da žene i djevojke na veliku subotu i Uskrs rano ujutro, oko 3 sata, okupljene pjevaju ‚pod križem’ ili u crkvi pjevaju starinsku pjesmu *Uranile tri Marije, aleluja*” (Šalić 1990: 125, 176).² Recentni

1 „Rukopisni zapis Katice Šalić, r. 1937. i ženska skupina. Tonska snimka 16. ožujak 2005.” (M. Hadžihusejnović Valašek 2022: 272).

2 Nedaleko od Đakovštine, u selu Vodinci zabilježena je slična pojava ophoda, ali u noći Velikog četvrtka, pa sve do 14 sati na Veliki petak, u koji su se uključivale žene „u

Vodinci, 2022. Crkveno pjevanje. Zajednička slika. Tamburaška škola drugi red. Arhiva „Družine“.

podatci iz Gorjana pod nazivom *Molitva od Pepelnice do Uskrsa*³ gotovo su identični s tekstom iz Đurđanaca. Na uskrsnim ili drugim događanjima koje „Družina“ – *Čuvari tradicije hrvatskih obiteljskih zadruga* iz Zagreba organizira u Slavoniji, pokrenuto je predstavljanje baštine napjeva *Uranile tri Marije* iz Đurđanaca uz tamburašku pratnju u suradnji s *Tamburaškom školom* KUD-a „Hrvatska čitaonica“ iz Selaca Đakovačkih.⁴ Spomenimo suradnju 2020. i 2022. godine u Vodincima na *Smotri crkvenog pjevanja, 2021.* u Selcima Đakovačkim na *Danima europske*

baštine, 2022. u Vrbici na *Korizmenom susretu pjevačkih skupina.*

Zapis iz Đurđanaca Adama Pavića

Tekst A. Pavića *Uranile tri Marije, aleluja* iz Đurđanaca podudara se sa zapisom M. Hadžihusejnović Valašek jer je isti izvor, odnosno ista *počimalja* i skupina žena pa je i melodija ista. Neke su manje razlike u tekstu: *polazile/dolazile, dolazaše/dolaziše, anđel im se pojavio / tad javio, uskrsnio/uskrsnuo.* Svaki stih se ponavlja. Iza svakog stiha je riječ *aleluja*, a kad se stih ponavlja, dodaje se: *aleluja, aleluja.*

Solo Uranile tri Marije, aleluja.

Tutti Uranile tri Marije, aleluja, aleluja.

Priko gore Kalvarije, aleluja,...

*One nose tri škatulje, svete masti i pomasti,
Da pomažu svete rane, svete rane Isusove.*

porvorku koja je išla najprije do kapelice u ulici prema željezničkoj postaji, zatim natrag u glavnu ulicu... svaki put do određenih kapelica... a završavala je kod kapelice sv. Roka u središtu sela. Putem je trebalo izmoliti sto Očenaša. Osim pjevanja poznatog *Gospina plača*, spominju se i ostali žalosni napjevi. U pravilu je počimalja otpjevala stih, a druge za njom ponavljale” (Svirac 2023: 96).

3 Rukopis je bez glazbenog dijela. Za podatak zahvaljujemo Ružici Birtić, koji je dobila od Ivke Solomunović.

4 Pri KUD-u „Hrvatska čitaonica“ već nekoliko godina uspješno djeluje *Tamburaška škola*. U programu članovi njeguju narodne pjesme, kola i plesove iz svih krajeva Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Vojvodine te skladbe ozbiljne, klasične, zabavne i popularne, duhovne i sakralne glazbe, a voditelj im je Adam Pavić.

Molitva od Pepelnice do Uskrsa iz Gorjana

Uglavnom se stihovi molitve podudaraju sa zapisom iz Đurđanaca, osim nekih detalja koji su ovdje podcrtani.

Preko gore ...

Kad u groblje polazaše, među sobom govoraše

...

Mi smo male, pa nejake, kad u groblje uniđoše,

Tu kamena ne nađoše, već mladića ugledaše.

Lice mu je ko sunašce, a odijelo ko snijeg bijelo,

One su se uplašile.

...

Anđeo im govoraše: „Ne bježite, tri Marije,

Jer ja znadem šta nosite”,

Ko li jesti, ko li piti, krv i tijelo Isusovo.

Al' govore tri Marije: „Tko bi ovu molitvicu izmolio,

Svaki danak po tri puta, u subotu devet puta,

Na Uskrs i slavni danak, da izmoli na uranak,

Sve što mu se u rodu sagriješilo, sve bi mu se oprostilo”. Amen.

Zapis iz Gorjana, primjeri iz Vrbice i oni M. Hadžihusejnović Valašek, kao i dvije pjesme iz požeškog kraja koje je zapisala također Hadžihusejnović Valašek, nemaju završetak o Blaženoj Djevici Mariji kao što je ponudio Pavić. U Doljanovcima kod Požege zapis je preuzet iz zbirke Juraja Lahnera *Rožice i fijolice* (1930: 13), u Potočanima iz rukopisne zbirke *Svete pjesme* Anke Kraljević (1932. – 1978.). Tu su neke druge poruke, a naslov glasi: *Šetale se tri Marije*. U požeškom kraju ima manje stihova. U Doljanovcima ih ima najmanje, samo 17, u Potočanima 29 (Hadžihusejnović Valašek 2022: 77). U Đurđancima je 41 stih i završetak koji je jedinstven i radostan, a pjeva se Blaženoj Djevici Mariji. Najviše stihova ima u molitvi iz Gorjana – 48, jer se neki od njih ponavljaju, primjerice, kada anđeo govori najprije da zna što nose i zašto im to treba, a opet stihovi dodaju: *Ne bježite tri Marije, preko gore Kalvarije, jer ja znadem kog tražite. Vi*

tražite Božjeg groba i u grobu Božjeg Sina, ali njega ovdje nema. On je rano uranio na nebesa uskrsnuo. U Vrbici ih je ponuđeno 37 i jedinstveni dodatak na kraju od šest stihova za drugu varijantu završetka podcrtavajući sljedeće: Ko li jesti, ko li piti, ko li ovo izmoliti, na uskrsni slavni danak, ko izmoli na uranak, što j' u rodu sagrijšilo, sve bi duše otkupio.

Analiza zapisa Uranile tri Marije Adama Pavića

Da su bile tri Marije, spominju evanđelisti Marko i Luka. To su: „Marija iz Magdale, Marija, majka Jakovljeva i Saloma... I vrlo rano prvoga dana sedmice dođu na grob s izlaskom sunca” (Mk 16,1-2); „U prvi dan sedmice, vrlo rano, žene dođoše na grob... To bijahu: Marija iz Magdale, Ivana i Marija, Jakovljeva majka. I ostale žene...” (Lk 24, 1; 24,10). Kod Mateja su u pitanju dvije Marije: „Po suboti, u svanuće prvog dana sedmice, dođoše Marija iz Magdale i druga Marija da pregledaju grob” (Mt 28,1; 27,61). Ivan je zabilježio samo Mariju iz Magdale: „U prvi dan sedmice, vrlo rano, kad je još bila tama, dođe na grob Marija iz Magdale... Marija je ostala vani do groba i plakala” (Iv 20,1; 20,11). Nakon ovih pokazatelja, vidljivo je da su Marko i Luka evanđelisti, a ne i apostoli, nadahnuli ovaj pučki zapis stiha s tri Marije koje su *uranile*, tj. rano došle, kod Marka „s izlaskom sunca” ili kao kod Luke i Ivana „vrlo rano”.⁵ Stih „Priko gore Kalvarije”. Evanđelisti ne spominju nikakvu goru. Međutim zapisi iz Đurđanaca, iz Vrbice i iz požeškog kraja ih navode: „Priko gore Kalvarije” (Doljanovci) i „Preko gore Kalvarije” (Potočani). Ova posljednja dva zapisa govore kako su se tri Marije „šetale”, tako ih je autorica i naslovila. Taj se pojam vjerojatno nametnuo iz neke druge prakse.⁶ Stih „One nose tri škatulje svete masti i pomasti”. „Kada dođe subota,... kupe miomirisa...” (Mk 16,1); „...žene dođoše na grob, noseći miomirisa koji bijahu pripremile” (Lk 24,1). Opet imamo najavu

5 *Uraniti* 1. rano ujutro ustati, rano otpočeti dan. 2. rano doći (Hrvatski enciklopedijski rječnik).

6 *Šetati se* – kretati se, pješaćiti umjerenom brzinom radi odmora i rasonode (Hrvatski enciklopedijski rječnik).

samo kod ove dvojice koji govore o tri Marije koje su ponijele miomirisa, tj. mirisnog ulja (pomasti)⁷ za pomazanje pokojnika, a ne kod Mateja i Ivana jer kod njih: „... dođoše da pregledaju grob” (Mt 28,1) i „Marija iz Magdale... dođe na grob” (Iv 20,1). *Škatulje* (kutije) u evanđeljima se ne navode. Stoga je nepoznati pisac u priči zamislio da se miomirisna mast morala čuvati u kutiji ili prema lokalnom govoru u *škatulji*.⁸ Dalje, stih „Da pomažu svete rane, svete rane Isusove”. Jedino se kod evanđelista Marka spominje radnja, drugdje ne: „... da odu pomazati Isusa” (Mk 16,1).

Stihovi: „Kada grobu polazile, među sobom govorele: *Ko bi nama kamen digo, Taj bi velik čovjek bio, Mi smo slabe i nejake, Ne možemo kamen dići*”. I ovdje je Marko zabilježio pojavu. „Među sobom govorele: „Tko će nam odmaknuti kamen s vrata na grobu?... Bio je, uistinu, vrlo velik” (Mk 16,3-4). Ostali evanđelisti ne spominju takav razgovor žena. Stih „Kada grobu dolazaše i mladića ugledaše. Lice mu je kao sunce”, „I dok su stajale zbunjene, najedanput im pristupiše dva čovjeka u blistavu odijelu” (Lk 24,4). „Uđoše u grob i opaziše mladića u bijeloj dugoj haljini” (Mk 16,5). „Anđeo Gospodnji side s neba... Lice mu je sjalo kao munja, a odijelo mu bijaše bijelo kao snijeg” (Mt 28,2-3). „Marija..., nadviri se nad grob te vidje dva anđela gdje sjede u bijelim haljinama...” (Iv 20,12). Mladića spominje Marko, dva čovjeka su kod Luke, anđeli – jedan kod Mateja, a dva kod Ivana. Oni su u bijelim haljinama, a kod Luke su u blistavu odijelu. Narator ne spominje haljine ni odijelo, već svjetlost lica „kao sunce”, što je kod Mateja navedeno „kao munja”, a kod ostalih se usporedbom može zaključiti da je riječ o svjetlosti i bjelini. Svjetlost dolazi od Boga, a bjelina je ovdje simbol povratka na istok: „... to je bjelina praskozorja; ... u svakoj simboličkoj misli smrt prethodi životu i svako je rođenje ponovno rođenje. Otuda je

7 *Miomirisan* = *mýron*: mirisno ulje, pomast; nlat. *myristicous* od grč. *myristikós* (*Hrvatski enciklopedijski rječnik*).

8 *Škatula* (*škätulja*) ž. reg. kutija; *mlet.* *scätola*, tal. *scatola* od slat. *Scatula* (*Hrvatski enciklopedijski rječnik*).

bijelo prvobitno boja smrti i oplakivanja.” (Chevalier-Gheerbrant 1987: 40–41).

U ovdje spomenutim prikazima, samo su u Đurđancima dodani stihovi za Blaženu Djevicu Mariju. Prema evanđelistima, ona nije bila zajedno s tri Marije koje su išle pomazati Isusa. Vjerni puk u navedenoj pjesmi s veseljem se obraća Gospi, kao što je rado časte u Đakovštini. U blizini Đakova je Dragotin, hodočasničko mjesto Gospe Dragotinske kamo dolaze, osobito za Gospine blagdane. Danas se dolazi raznim motornim vozilima pa je: „U dogovoru s biskupom Ćirilom Kosom započelo se prostorno proširivati Gospino svetište...” (Zirdum 1998: 22–23). Kao što je došlo do promjena u načinu hodočašćenja, više se ni u uskršnim ophodima i običajima ne pjeva ova analizirana pjesma u mjestima ni u liturgiji na isti način. Stoga predlažemo pjevanje na crkvenim smotrama koje može biti *a capella* ili, kao što smo na početku rada predvidjeli, uz tamburašku pratnju. Nudimo zapis nota za tambure Adama Pavića, koji je izradio za ovu prigodu u nadi da će se opet radosno i dalje pjevati.

Može se reći da je ovaj rad susretište: teologije, liturgije, etnologije, povijesti, sociologije i dr., što govori o širini pristupa nepoznatih autora i vremena nastanka. Protumačiti se može kako je pisca najviše nadahnuo evanđelist Marko koji je, kao i Luka, zabilježio tri Marije, ali i pokazao zašto nose miomirise, najavio micanje kamena s vrata groba itd. Ovaj je uskršni običaj povezan i može se pribrojiti godišnjim običajima poznatim i šire od Đakovštine koji prate crkveni liturgijski kalendar, ali i kao doprinos jezikoslovcima za proučavanje lokalnih govora koji su u službi evangelizacije o Isusovoj smrti, uskršnuću, euharistiji, Blaženoj Djevici Mariji.

Literatura

Biblija, Stari i novi zavjet. 1968. Stvarnost, HKD Sv. Ćirila i Metoda. Zagreb.

Chevalier, J.-Gheerbrant, A. 1987. *Rječnik simbola*. Zagreb. Matica Hrvatska: 40–41.

Damjanović, Dragan. 2017. *Umjetničko blago Strossmayerove katedrale u Đakovu*. Đakovo. Grad Đakovo.

Hadžihusejnović Valašek, Miroslava. 2022. *Dušo, sad pođi sa mnom. Tradicijske nabožne pripovjedne pjesme i molitve iz Slavonije i Srijema*. Đakovo. Đakovačko-osječka nadbiskupija: 76, 77, 272.

Hrvatski enciklopedijski rječnik. 2002. Novi Liber. Zagreb.

Kateizam Katoličke Crkve, Hrvatska biskupska konferencija. 1994. Glas Koncila: 387.

Majka Božja Bistrička. 2008. *Molitvenik hodočasnika i štovatelja Majke Božje Bistričke*. XII. dopunjeno i izmijenjeno izdanje. Zagreb: 273, 508.

Svirac, Manda. 2023. *U početku bijaše riječ. Kršćanski simboli u hrvatskoj tradicijskoj kulturi*. Zagreb. „Družina” i Hrvatsko katoličko sveučilište: 44–54.

Šalić, Tomo. 1990. *Vrbica u Đakovštini 1330. – 1990*. Vinkovci. Privlačica: 125, 176.

Šalić, Tomo i Pavić, Adam. 2006. *Đurdanci kod Đakova*. Đakovo. Matica Hrvatska – Ogranak Đakovo: 309–310.

Zirdum, Ivan. 1998. *Gospi Dragotinskoj*. Đakovo. U pravi trenutak 356: 22–23.

Note

Uranile Tri Marije za tamburašku pratnju

DRAGOTINO, SELO MALO

Iznad šume ponosite

I rječice plave, bistre

Na pitomoj uzvisini

Stoljećima ponos ti si.

Dragotino, selo malo,

U Gospinu srcu jesi

Opstajući stoljećima

U Majčinim si mislima.

Za krst časni i slobodu

Pradjedovi naši stari

Za te svoj su život dali

Korijeni su nam nastali.

Dragotinska Gospo, hvala

Što sačuva selo malo

Unucima pradjedova

I šokačko ime slavno.

A. C. 2025.

Uranile tri Marije

(Po pjevanju skupine žena iz Đurđanaca.
Počimalja: Katica Šalić, rođ. Mikežić (1937.)

Đurdanci 2005.
Zapis i aranžman: Adam Pavić

Musical score for 'Uranile tri Marije'. The score includes a vocal line (Glas) and instrumental parts for Biserica 1, Biserica 2, Brač 1, Brač 2, Brač 3, Čelo, Dugarija, and Berde. The tempo is marked 'q=90'. The lyrics are: U - ra - ni - le tri Ma - ri - je, a - le - lu - ja. a - le - lu - ja.

Continuation of the musical score for 'Uranile tri Marije'. The score includes a vocal line (Glas) and instrumental parts for Bts. 1, Bts. 2, Br. 1, Br. 2, Br. 3, Čl., Dap., and Ber. The lyrics are: U - ra - ni - le tri Ma - ri - je, a - le - lu - ja. a - le - lu - ja.

60

ĐAKOVAČKI VEZovi

Budrovačke križarice

Luka Dorić

KUD Šokadija, Budrovci

Spasovo u Đakovštini

Uzašašće je kršćanski blagdan koji se slavi četrdesetog dana nakon Uskrsa, uvijek četvrtkom, a kao kršćani ovim blagdanom prisjećamo se Kristova uzlaska na nebo. Uzašašće zovemo još i Spasovo jer je Isus Krist uzašašćem na nebo spasio čovječanstvo. U hrvatskoj tradiciji Uzašašće karakteriziraju i spasovski običaji, zvani u narodu križari ili križarice, a koji se prvi put spominju početkom 17. stoljeća u Bakru. Spasovski običaji počinjali su u ranu zoru sa svrhom blagoslova polja, a održavali su se ponedjeljkom, utorkom i srijedom uoči Uzašašća, te su se ti dani zvali i križevi dani. Ovaj blagdan narod smatra i pastirskom svetkovinom, te ga karakteriziraju i pastirske svečanosti, obredi i običaji. U ovom ću radu uz dostupnu literaturu koristiti i vlastite terenske zapise iz sela Budrovci s ciljem opisivanja budrovačkih križarica.

Selo Budrovci

Budrovci su nastali kao i ostala sela Đakovštine u 13. i 14. stoljeću. Početci života na području Budrovaca sežu iz sredine neolita (mlađe kameno doba), što nam svjedoče arheološka nalazišta poput Crnilovca, Jabučana, Samberije, Gradine i Štrbinaca. Na Štrbincima je bilo i rimsko naselje Certissa. Selo je dobilo ime po prezimenu Budrovac,

koje je imalo selište na području današnjeg atara. U posjedu gospodara Levne Budrovci se spominju 1474. godine. U tursko vrijeme Budrovci su pripadali pod Halibegoviće. Kao posljednji turski vlastelin spominje se Halil Beg iz Đakova. Zanimljiva je činjenica da su prvi Budrovčani živjeli na području Budrovačkog brda¹, ali dolaskom Turaka bježe na mjesto gdje danas žive. Turcima je bilo potrebno neko vrijeme da osvoje seosku utvrdu s obzirom na to da je selo bilo bogato močvarama. Zaštitnik sela je sv. Nikola, koji se slavi 6. prosinca. Godine 1796. sagrađena je crkva sv. Nikole, a 1900. postavljena su dva pobočna oltara Srca Isusova i Srca Marijina. Pokraj ove crkve 1883. izgrađena je i kapelica sv. Klare na Budrovačkom brdu. Pučka škola osnovana je 1847. godine, čijim se utemeljiteljem smatra župnik Grđanin (Antun Ručević).

Kulturne aktivnosti u Budrovcima spominju se od 1903. godine, a folklor u smislu pjesama, kola i igara egzistirao je diskontinuirano kao Ogranak „Seljačke sloge”. Seljačka sloga osnovana je 28. veljače 1937. godine. Budrovčani su nastupali na dvjema smotrama u Đakovu, prvoj 30. svibnja 1937. i drugoj 14. kolovoza 1938.

¹ Hrbat Đakovačko-vinkovačkog prapornog ravnjaka koji predstavlja uzvišeni dio terena, odnosno desnu obalu rijeke Vuke, koja se proteže između Đakova i Vinkovaca.

Križarice u Budrovcima, 1941., privatna arhiva.

godine. Također, Budrovčani su sudjelovali i na značajnoj proslavi rođendana hrvatskog političara Vladka Mačeka u Đakovu 22. rujna 1939. godine. Prvih godina Đakovačkih vezova (1967.) Budrovčani sudjeluju pod Ogrankom „Seljačke sloge”. Tek 3. srpnja 1983. godine osnovano je Kulturno-umjetničko društvo „Šokadija” Budrovci koje djeluje neprekidno već četrdeset godina. „Šokadija” se može pohvaliti kao jedno od kvalitetnijih društava Slavonije, što svjedoče brojni nastupi na priznatim folklornim smotrama u Hrvatskoj, ali i izvan nje. Kao mjesto bogate tradicije, guste naseljenosti i jake želje za čuvanjem običaja Budrovci su često spominjani u folklornim krugovima, ali i povijesnim i etnografskim zapisima, što svjedoče brojni notni zapisi pjesama i plesova iz Budrovaca u knjigama.

Križarice u Budrovcima

Svoje istraživanje o križaricama obavio sam s rođenim Budrovčankama: bakom Ružicom Zetović r. Dorić (*Tomanova*, rođ. 1946.) i bakom Anicom Kretonić r. Ciganović (*Pavćina*, rođ. 1946.).

U ljeto 2022. godine sjedio sam na *drumu* s poznatom budrovačkom Šokicom *baka Anicom Pavćinom*. Ona je rođena u staroj

budrovačkoj šokačkoj obitelji Ciganović sa šestoro djece. Udajom dolazi u Pavćinu kuću, gdje je rodila sina Matu koji živi s njom. Baka Anica udala se u jednu od bogatijih kuća u selu, što svjedoči činjenica da ju je odmah poslije udaje svekrva povezala u „gustu šamiju”, a koju je baš pred svatove dala da se *izveze zlatom*. Ona je, naravno, kao prava Šokica bila spremljena u *oplečko*, *cicanu suknju*, *pregač* i *podignutu maramu* jer je bila vrućina.

Prisjećajući se svojeg života, govorila mi je o običaju križarica u kojem je i ona sudjelovala. Rekla mi je: *Prosní dani su bili od nedjelje do druge nedilje. I u tima prosnima danima je Spasovo. Prosní dani su bili molitva za naša polja, za naše njive, za naše vinograde, da se moli i tako smo napravili Križare. Križari su bili grupa koja broji od 13 do 15 djevojčica i dva muška, ako uspijemo naći. Taj dan su išle dvi do tri grupa križara iz svake ulice po jedna grupa. Išli smo selom i žene su nas dočekivale u kapelicama. Dalje kroz razgovor doznajem: Običaj je zadnji put izvođen krajem 50-ih godina kad sam ja bila u križarima. Na moj upit kako su križarice bile odjevene kad su išle selom, baka Anica mi odgovara: Pa 'ko je šta im'o. rubina i opleći su najčešće bili šarenom svilom. Bilo je različiti, ali većinom su bili u rojtarama. Križarice, to su bile*

križare marame rojtare ili bilih šiba marama. Upućuje me kako su bile počešljane: *U coci, prutak, pocukane i zolufovi. Nikako drugo.* U našem daljnjem razgovoru doznajem više o križu: *Križ su nosile cure, moralo ih je biti nepar, jedna je uvijek nosila križ. Okićen je cvijećem, a u sredine je bilo ogledalo, a stražnje strane bila je slika Bogorodice. U slučaju da nije bilo dva momka, bile su dvije cure koje nisu imale rojtare, već rubine, oplečke i keceljke.* Kako mi je poznato da se u ovom ophodu često darivalo, pitam jesu li momci uz križarice bili svojevrsni prosjaci, na što mi moja sugovornica potvrđuje: *Pa tako se to nazivalo, prosili su.* (Darivali su ih.) *Njeko malo novaca, neko kobasicu, neko jaja, i tako, ko je šta imo.* Još mi otkriva: *Išli smo probat nekoliko večeri pjevat. Večer pred Spasovo išli smo se molit oko bunara. Da nam bude dobro, da ne pada kiša, da bude lijepo, da možemo mi obaviti Spasovo u veselju i pjesmi. Da, tamo se skupimo, a kod kuće se spremimo. Tamo dođemo i otale idemo. Kad završimo, opet se vratimo u tu kuću da jedemo. Ako smo večerali u sirotinjskoj kući sve darove smo ostavljali njima, a novac smo međusobno podijelili. To nije bila sirotinja, već su to žene koje su nas volile da im dođemo u kuću i da veselimo tu kuću.*

Osobita je za običaj križarica djevojačka pjesma, koju ovdje zahvaljujući svojim sugovornicama donosim cijelu kako su mi je

kazivale Budrovčanke. Križarice su pjevale u kući koja ih je primila pjesme *Križarica Boga moli* i *Oj, ptičice lastavice*.

*Križarica Boga moli da žito urodi,
Da urodi, da prerodi, da ne polegne.*

(Svaki sljedeći stih ponavlja se dva puta)

*Križ se odiže,
Ko ga podiže,
Djeva Marija,
I Magdalena,
I Katalena,
U vrtu rasta,
Pod nebom lasta,
Da nas daruju,
Žutim dukatom,
Bijelom pšenicom,
Vina lozicom,
Dijeva Marija,
Žito dožela,
Tri vinca splela,
Prvog je splela,
Žita pšenice,
Drugog je splela,
Vina lozice,
Trećeg je splela,
Zdravlja veselja,
Prvog nosite,
U naše polje,
Da naše polje,
Urodi bolje,
Drugog nosite,
U naše Brdo,*

Križarice u Budrovcima, 1958., privatna arhiva.

Da naše Brdo,
Vinom urodi,
Trećeg nosite,
U naše selo,
Da naše selo,
Bude veselo,
Oj ptičice lastavice,
(Svaki sljedeći stih ponavlja se dva puta)
Oj ptičice,
Rosna bosna košutice,
Rosna bosna,
A gdje si se urosila,
A gdje si se,
Tamo doli u livadi,
Tamo doli,
Gdje Janković konja kuje,
Gdje Janković,
Konja kuje pocikuje,
Konja kuje,
Drž djevojko moga konja,
Drž djevojko,
Kako bi ga ja držala,
Kako bi ga,
Kad ja imam moga brata,
Kad ja imam,
Moj je bratac dobar lovac,
Moj je bratac,
On će rano uraniti,
On će rano,
I zeca će uloviti,
I zeca će,
Rezat će ga na tanjуре,
Rezat će ga,
Metat će ga pred pandure,
Metat će ga,
Panduri su dobri ljudi,
Panduri su,
Kirijo leže,
U pune stole,
U bijele dvore.

No, bilo je i ljudi, odnosno kuća koje nisu primale križarice. Bilo je i takih. Kad sam ja bila mlada, onda je bila partizanska država. Oni nisu volili da se pjeva „Križarica Boga moli da žito urodi“. Zato su pjevali sljedeće stihove:

Ova kuća pustara, pustara,
do noći se užgala, užgala,
bacajte se kamenom, kamenom,
neka gori plamenom, plamenom.

Odijevanje križarica

Već je u tekstu spomenuto kako su križarice bile odjevene i počesljane, a ja sam u razgovoru doznao i kako je svatko oblačio ono što je imao. Nošnja koju su odijevale bila je svečana, odnosno nosila se nediljom i zapovjedanim blagdanom. Djevojke su odijevale oplećak žutom, bilom i šarenom svilom. Zatim tri ili četiri podsuknje (krila), zavisi od potrebe djevojčice da li joj dobro stoji. Krila su bila skromnije ukrašena nego zadnja suknja odnosno rubina. Rubina je kao i oplećak bila izvezena bilom, žutom ili šarenom svilom. Zatim se vezao pregač i čošak, a bile su čak dvije varijante. Prva je čošak i pregač izvezen žutom, bilom ili šarenom svilom, a druga je pregač na grane uz koju ide rojtara. Za blagdan Spasova križarice su oblačile rojtare bili šiba jer kad se ta rojtara stavi na prsa, te šibe tvore križ. Na samom kraju stavljali su po red ili dva dukata. Na noge su obuli sandale. Križarica koja je bila u kući jedinica ili je dolazila iz bogatije obitelji u selu, na sebe je oblačila oplećak, rubinu, pregač i čošak izvezen zlatom.

Nadam se kako će ovaj moj doprinos temi križarica biti dobar poticaj za obnovu običaja kao i uprizorenje na folklornoj sceni, čime će se potvrditi bogatstvo običaja u Budrovcima i Đakovštini.

Literatura

- Dragić, Marko (2009). Spasovo u hrvatskoj tradicijskoj baštini. Crkva u svijetu, 44 (3), 305–328. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/41916>.
- Leček, Suzana (2005). Seljačka sloga u Slavoniji, Srijemu i Baranji (1925. – 1941.). Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje.
- Žakula, Blanka (2008). Tradicijske frizure hrvatske 2. Vinkovci. Kulturni centar Gatalinka
- <https://www.budrovci.com/>.
- Vlastito terensko istraživanje u Budrovcima 22. srpnja 2022.

60

ĐAKOVAČKI VEZOVI

Svatovski običaj ispraćaja kuma u Bošnjacima

Dominik Hudolin
Antun Lešić

Kulturno-umjetničko društvo „Branimir“ Bošnjaci

Uvodno

Na svojem posljednjem nastupu na Đakovačkim vezovima 2018. godine, članovi Kulturno-umjetničkog društva „Branimir“ u Strossmayerovu su parku pred publikom izveli svatovski običaj ispraćaja kuma. U svojem repertoaru društvo iz Bošnjaka ovaj običaj češće prikazuje posljednjih tridesetak godina, a zanimljivo je istaknuti kako se osim za potrebe javnog izvođenja, zadržao i u protokolu suvremenih „bošnjačkih svatova“.

Na pozornici je prikaz običaja vrlo živ i dojmljiv, a prikazuje svatovsku povorku koja po blagoslovu zaigra kolo, potom slijedi sam ispraćaj kuma što je, naravno, ubrzani slijed događaja, koji dovodi do središta izvedbe, a u stvarnosti oproštaj od kuma koji kreće svojoj kući. Kuma se tada položi na stolicu na kojoj se nalazi jastuk te ga se, uz budno oko kume, nudi pićem, povremeno nosi na stolici i istodobno pjevaju neki od sljedećih stihova:

Prikaz ispraćaja kuma objavljen u društvenom kalendaru za 2022. godinu „Nema selo k'o što su Bošnjaci“. Foto: Nevenka Nedić.

1. *Sjedi, kume, na stolicu pa iskapi tu
čašicu.*
Kume moj, kume moj, budi veseo.
2. *Kum je fin, kum je fin, dobio je ružmarin.*
Kume moj, kume moj, budi veseo.
3. *I naša je kuma fina, dobila je ružmarina.*
Kumo debela, budi vesela.
4. *Vidi, kume, zvizde sjaju, tamburaši
udaraju.*
Kume moj, kume moj, budi veseo.
5. *Ajde, kume, daruj snašu pa ćeš onda
tamburašu.*
Kume moj, kume moj, budi veseo.
6. *Ajde, kume, ti do čoška, pa ćeš imat
manje troška.*
Kume moj, kume moj, budi veseo.
7. *Sjedi, kume, na po staze pa neka te
obilaze.*
Kume moj, kume moj, budi veseo.
8. *Ajde, kume, što ranije, da je nama
prostranije.*
Kume moj, kume moj, budi veseo.
9. *Ajde, kumo, vodi kuma pa se drš'te po
po' drumu.*
Kume moj, kume moj, budi veseo.
10. *Ajde, kume, kući spavat, nemoj više
zafrkavat'.*
Kume moj, kume moj, budio veseo.
11. *Ajde, kume, dosta toga, ujest će nas
babaroga.*
Kume moj, kume moj, budi veseo.
12. *Ajde, kume, laku noć, sutra ćeš nam opet
doć'.*
Kume moj, kume moj, budi veseo.

Na temelju komparativnih etnoloških istraživanja može se zaključiti da je običaj ispraćaja, odnosno praćenja kuma, bio rasprostranjen na širem prostoru jugoistočne Europe. Prema sintezi etnologinje Černelić (2006), taj je običaj potvrđen među bunjevačkim skupinama u Podunavlju, ali i u Dalmaciji, Bosni, Crnoj Gori te šire prema jugoistoku, pri čemu se javlja u različitim varijantama – od praćenja kuma do kuće do simboličnog ispraćaja dijela puta. Najbliže

Ispraćaj kuma u svatovima Roberte Ilić i Dominika Perakića iz Bošnjaka, kum Alen Juzbašić, 27. kolovoza 2021. Foto: nepoznato, privatna zbirka Roberte Perakić.

paralele obliku zabilježenom u Bošnjacima nalaze se kod srijemskih Hrvata, gdje je također potvrđen završni ritual ispraćaja kuma uz glazbu i ophod (Bosnić i Knežević, 2018). Međutim, varijanta koja uključuje nošenje kuma na stolici uz tamburaše i pjevanje ostaje relativno specifična te je najsigurnije dokumentirana u hrvatskoj Posavini (Španović, 2011; QtouR, 2025). Važno je pritom istaknuti da običaj u Bošnjacima nije samo povijesno zabilježen, nego se u izmijenjenim oblicima održao do danas te se još uvijek prakticira u pojedinim šokačkim obiteljima, što upućuje na njegov kontinuitet i živu tradicijsku funkciju.

U najrelevantnijim etnografskim zapisima s kraja 19. i početka 20. stoljeća za područje istočne Slavonije i zapadnog Srijema običaj ispraćaja kuma u obliku nošenja na stolici nije izravno zabilježen. U djelima Josipa Lovretića

(*Otok: narodni život i običaji, 1897–1902*), Luke Ilića Oriovčanina (*Narodni slavonski običaji, 1846*) te Mijata Stojanovića (*Slike iz života hrvatskoga naroda po Slavoniji i Srijemu, 1881*) detaljno su opisani svatovski rituali i uloga kuma, ali bez spomena ovoga specifičnog ceremonijalnog ispraćaja. Nasuprot tomu, terenska svjedočanstva iz Bošnjaka pokazuju da običaj pouzdano pamte kazivači rođeni 30-ih i 40-ih godina 20. stoljeća, što upućuje na to da se njegov stabilizirani oblik može pouzdano pratiti tek od sredine 20. stoljeća. O tome svjedoče i tri Bošnjačanke; Magdalena Hudolin, Barbara Leaković i Kata Mišić.

Sjećanje Magdalene Hudolin (rođ. Mesaroš, 1939.)

Ispraćaj kuma je bio ko što i sad bude, bilo je tako i prije. Ispraćo se kad sam ja mlada bila. I kad se sin Ivan ženio, Braca Belovidin se ispraćo. To je išlo tako da se metne stolica i na stolicu jastučić, kaki bilo jastučić. Nije to sad bio neki posebni, šlingani ili njekaki. Onda kum sjedne na stolicu, pa onda dvojica ga nose. Malo ga nose, par koraka, pa ga opet ostave, a svirači sviraju. Stane se i pjeva, na primjer: „Sjedi kume na stolicu, da te ne bi nogom u guzicu.” To su pjevali oni koji idu za kumom, a svirači sviraju i ispraćaju kuma. Onda opet kum sjedne, pa ga prinesu, i tako mu fort pjevaju: „Kume moj, kume moj, budi veseo.” Kuma ide uz kuma i nosi jastučić što je dobila na dar, navučeni, i onda ona njega nosi i ide kraj kuma, kraj stolice. Kumi se pjevalo: „Kumo debela, budi vesela.” Kuma se darivalo jastučićem, a kum je dobio otarak. Otarak se skine kad krene večera, da ga ne ispoljeva. Eto, tako je to bilo.

Sve to krene kad kum sam smisli ić, onda se ispraća. Niko njemu nije rekao: ajde kume, idi kući. On kad smisli da ide, onda tamburaši zasviraju, i nekoliko ljudi ide za njim i tako mu pjevaju. Neki ostanu sjedit, a nako nekoliko ide pa ispraća. Ne dignu se svi. Nije to sad svima zanimljivo. Možda jedno desetero ispraća kuma, a ostali sjedu tamo. To bude tamo možda oko jedan, dva sata od ponoći. Nije kum ostajo do kraja. Moro je pazit da se ne opiye jer se sutra išlo po kuma. Nisam

nikada doživila da kum bude jako pijan. On je bio jako važan u svatova, ko i stari svat, pa se njega ispraćalo. I to se dugo ispraća, naprimjer, kod nas su bili svatovi u avliji kad se sin ženio. Ispraćalo ga se iz avlije, pa do kraja ćuprije. Nije moro ni novaca za to davat. Novaca se daje samo kad se keru.

Meni je u svatova kum bio pokojni Ilja Modic, a tamburaši su bili moji kudovci. Meni svirali za džabe jer sam bila u KUD-u. Tako da sam uvik prigovarala didaku Josi: „Nisi morao ni svirače platit, sve sam ja dala.” Taj običaj se nije glumio u KUD-u dok sam ja bila, a bila sam doklegot se nisam udala 1962.

Sjećanje Barbare Leaković (rođ. Žigić, 1944.)

Ispraćaj kuma je išo tako da se uzme stolac s naslonom (repeljom) i jastuk. Jastuk je bio za sjednit. I onda prenesu kuma malo, ponesu stolac, pa onda opet kum sjedne, a onda pjevaju i ispraćaju ga svirači. „Ajde kume što ranije, da je nama prostranije”, take pjesme. I onda kum uzme piće, pa malo nazdravlja sa sviračima. To sve bude uz pjesmu, tamburaše i sve koji idu i prate ga. I pjevaju se takve pjesme: „Kume moj, kume moj budi veseo, Ajde kume što ranije, nek je nama što milije”. I to se pjevalo kad se ispraća. Onda se tako šale pa kažu: „E, dosta je, nećemo te više nosit, natrag okreći”, pa se vrate malo. I svi svatovi to sudjeluju, piju i pjevaju, i ide se opet dalje. I može i naručiti kum sebi pjesmu ako oće da mu otpjevaju, a on nazdravlja. Kum može biti malo pijan, koji voli pit dašta, malo ide, malo nateže, al nisam čula da je neko spo sa stolice, ipak kum je njeko. Mora se paziti da se ne opiye, ne može baš upadat jer je bio važan događaj, ispraćaju kuma.

To sve krene kad sazovu svatovi, najprije kuvari, oni se brinu o svemu. I onda kažu: „Ajde, kume, što ranije da je nama prostranije.” Najčešće kad po noći prođe, on se ispraća. I kaže se da se po noći kuma prati. Stolac i jastučić iznese baba ili žena, to je bio ženski poso. Donese se iz sobe. Jastučić može biti i veliki, ne mora biti mali, može biti i naj što se rogi, taki jastučić bude. Onda on bude zakitit otarkom ili već to skine, pa kako ko

oće. Samo se jastuk metne. I onda ga prate, na primjer, ako su svatovi u našoj auliji, do Bertić – Terzine kuće, eto, otprilike tako. I kuma, koja oće s njim, ide, pješke je kraj nji, a koja neće, neće, i to nema nikaki običaj, znaš.

Nosi ga onoliko ljudi koliko ga može prinet. Nije to nikako dogovorito. Ako je težak, da ga ne mogu, nosit više, on se digne i malo ide pješke, pa onda opet sjedne u stolac. I to je njegov ispraćaj. Inije on moro ni davat novaca za to. Dok ga nose nazdravljaju iz sajtluka. Kum može pjevat s njima ili šutit, znaš kako je u svatova. Onda opet ponesu stolac, malo opet, nekoliko koraka, pa opet kume sjedne, a oni opet pjevaju. To pjevaju svirači, a budu i svatovi. Cijeli svatovi budu, ko oće, ko neće, neće. Pa dobro, znaš šta se radilo? Njeki se isprati pa se opet odma vrati natrag. Ispraćaj bude samo da se to obavi. Koji oće da bude do zore, on bude, neće mu niko ništa. A sutra dan se ide po kuma. Ide se u kola ili autima. Ide tako mladež koje ne mora radit ništa, ne moraju babe i dedaci. Ide se onda kući kod kuma. I kum napravi čast, nješta malo bude, meza se mora. A kad su bile prije prikolice, ide puna kola mladeži sto. Ide se ujutro. I ne jede se ujutro u svatovima dok se ne ide po kuma. Malo se napravi meza, malo kifle, tako to koje šta. Ide se po njega da dođe u svatove opet sutra dan. Uvečer se isprati, a ujutro se ide

po njega. I kako se kaže u narodu: nisi valjda kum da moraš sjedit na jastuku, kad neko oće jastučić da na njega sjedne.

Sjećanje Kate Mišić (rođ. Borilović, 1951.)

Ja se tog običaja sjećam od malena, od svojeg 1. razreda kad sam i prvi put sudjelovala. Kum je bio jako važan u svatova. Njega prvo gazda i mladoženja dočikaju s tamburašima prid kapijom. Onda ga kite otarkom i najvećim ružmarinom, a on naručuje pjesme i kiti tamburaše. Na njega se cele svatove posebno pazi. Običaj ispraćanja kuma počinje poslje pola noći kad kapetan odluči i sve pokrene. Kuvari donajaju stolac repeljaš, kuvarice jastuk što se rogi i onda sve kreće. To sve traje onoliko koliko kum odluči ili koliko su svatovi veseli. Kum pjeva, pije rakije, nude ga kolačima i nazdravlja dok mu svirači sviraju i pjevaju, najčešće neke uvredljive stihove. On kiti tamburaše i često daje puno novaca. Stolac nose momci koji su mogli kuma podić. Malo ga nose, a onda opet malo stanu. Kuma ide pokraj kuma i nosi jastučić i tkanje što je dobila. Kad se keri podiže taj jastučić.

Ako im je do puno novaca znaju ga pratit i do njegove kuće. Kuma ispraćaju svi koji

Nastup KUD-a „Branimir” na Đakovačkim vezovima 2018. godine. Foto: Etno portal.

Nastup KUD-a „Branimir” na Đakovačkim vezovima 2018. godine. Foto: Etno portal.

su ostali u svatovima – konobari, kuvari, gosti. Nekad su namjerno tili napit kuma pa često nazdravljaju s njim. Deca nisu išla jer su već tad poligala. Kad celi događaj završi tamburaši se vraćaju i fešta se dalje nastavlja.

Zaključno

Usporedba iskaza kazivača pokazuje visok stupanj podudarnosti u temeljnim elementima običaja. U svim svjedočanstvima središnji motiv čini kum koji se nakon ponoći ceremonijalno ispraća uz pomoć stolice i jastuka, pri čemu ga skupina muškaraca naizmjenično nosi i spušta, dok ga prate tamburaši, pjesma i svatovi. Tako, primjerice, kazivačica ističe kako se „uzme stolac s naslonom i jastuk, pa ga malo prenesu, pa opet sjedne, a svirači pjevaju i ispraćaju ga”, dok drugi iskaz potvrđuje isti obrazac: „kum sjedne na stolicu, pa ga dvojica nose, malo ga nose pa ga opet ostave i pjevaju”. Time se jasno potvrđuje stabilna struktura običaja koja uključuje stolicu, povremeno nošenje i stalnu glazbenu pratnju.

Zajednički je i izražen element ritualnog zadržavanja i postupnosti: kum se ne ispraća jednokratno, nego kroz niz kratkih prijenosa, uz česta zaustavljanja, pjevanje i nazdravljanje. U iskazima se to opisuje kao „malo ide, malo sjedne, pa opet ponesu”, pri

čemu sudionici često namjerno odugovlače sam čin odlaska. Svi kazivači naglašavaju prisutnost šaljivih i katkada provokativnih pjesama („Ajde kume kući spavat...”, „Ajde kume što ranije...”), što upućuje na dvoznačnu narav rituala – istodobno svečanu i razigranu.

Uočene razlike odnose se ponajprije na stupanj organiziranosti i opseg sudjelovanja. Dok neki iskazi upućuju na spontano okupljanje manjeg broja svatova („ne dignu se svi, možda desetak ljudi ide ispraćati”), drugi opisuju širi kolektivni angažman u kojem sudjeluju gotovo svi prisutni, ponajprije kuharske i poslužiteljske uloge. Nadalje, varira i intenzitet nošenja kuma: u nekim slučajevima on se nosi tek nekoliko koraka, dok u drugima ispraćaj može trajati znatno dulje, pa čak i do kumove kuće. Jedan iskaz izričito navodi kako „ako su svatovi veseli, znaju ga pratiti i do kuće”, što potvrđuje fleksibilnost trajanja običaja.

Iskazi jasno pokazuju da tijekom običaja nije bio strogo normiran, nego je uvelike ovisio o konkretnim sudionicima. Tako se naglašava da kum može „malo ići, malo sjediti, malo nazdravljati”, a njegov odnos prema alkoholu i zabavi utječe na dinamiku samog ispraćaja. Jednako tako, karakter obitelji i svatova – jesu li bili suzdržaniji ili skloniji opuštenijem slavlju – određivao je hoće li običaj biti kraći i formalniji ili duži i razigraniji.

Iz integriranih iskaza razvidno je da je riječ o jasno prepoznatljivom, ali izvedbeno varijabilnom običaju: osnovna struktura (stolica, nošenje, pjesma, pratnja) ostaje stabilna, dok su trajanje, intenzitet i sudjelovanje podložni situacijskim čimbenicima. Time se potvrđuje stabilna struktura običaja koja uključuje stolicu, povremeno nošenje i stalnu glazbenu pratnju, što je karakteristično za mnoge svadbene običaje panonskog prostora.

Posebno je važno naglasiti da se običaj u Bošnjacima nije očuvao isključivo kao folklorna rekonstrukcija u okviru scenskih nastupa, nego i kao dio žive tradicije, budući da se u izmijenjenim oblicima i danas prakticira u pojedinim šokačkim obiteljima i njihovim svatovima. Takav kontinuitet upućuje na njegovu dugotrajnu društvenu funkciju i sposobnost prilagodbe suvremenim okolnostima, čime nadilazi razinu pukog kulturnog prikaza i ostaje sastavni dio lokalnog identiteta.

Izvori i literatura

Bosnić, A. i Knežević, A. (2018). Svadbene običaji srijemskih Hrvata u Vojvodini. *Godišnjak*

za znanstvena istraživanja 10, 241–260. <https://www.zkvh.org.rs/storage/app/uploads/public/61a/0dd/38c/61a0dd38cde22246391506.pdf>.

Černelić, M. (2006). *Bunjevci: ishodišta, sudbine, identiteti*. Zagreb: FF-press. <https://doi.org/10.17234/9789531757447>.

Ilić Oriovčanin, L. (1846). *Narodni slavonski običaji*. Zagreb: vlastita naklada (tisak: Franjo Suppan) <https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sites/default/files/db/books/narodni%20slavonski%20obicaji.pdf>.

Lovretić, J. (1990). *Otok*. Vinkovci: Kulturno informativni centar „Privlačica”.

Stojanović, M. (1881). *Slike iz života hrvatskoga naroda po Slavoniji i Srijemu*. Zagreb: vlastita naklada (tisak: Dragutin Albrecht). <https://digitalna.nsk.hr/?pr=i&id=670297>.

Španović, D. (2011). *Poslije ujenčanja*. Hrvatska riječ. <https://www.hrvatskarijec.rs/vijest/A5222/Poslije-vjencanja/>.

QtouR. (2025). *Ispraćaj kuma*. Virtualni postav Muzeja Županja. <https://qtour.org/virtualni-postav-muzej-zupanja/ispracaj-kuma/>.

Terenske bilješke i razgovori, siječanj 2026.

Skeniranjem QR koda dostupan je video scenskog prikaza svatovskog običaja ispraćaja kuma u izvedbi Kulturno-umjetničkog društva „Branimir” iz Bošnjaka, snimljen na 52. Đakovačkim vezovima. Video je objavljen 19. listopada 2020. u produkciji ETNO Centra Osijek, u sklopu projekta ETNO portala, te pruža vizualni uvid u ključne elemente običaja – nošenje kuma na stolici, pratnju tamburaša i pjevanje.

60

ĐAKOVAČKI VEZOVI

Pokladni ophod u Končanici kod Daruvara kao nematerijalno kulturno dobro

Vlasta Šabić

etnologinja, Osijek

Tradicionalne končaničke maškare, *maškarádi*, pokladni je godišnji običaj s ophodom češke nacionalne manjine u Končanici kod Daruvara. Obilježava ga sadržajna očuvanost i složenost ophoda s propisanim likovima i zadanim ulogama, što dijelom potječe iz češkog kulturnog kruga iz vremena doseljavanja, a dijelom je rezultat utjecaja domaće sredine. Ovaj je pokladni običaj vezan za ruralnu zajednicu i sadrži elemente apotropejske magije, magije plodnosti i tragove kulta predaka (Lozica 1997: 193). Ophod je zajednici još uvijek važan, sa značajkama uvođenja mladića u društveni život i njihove svojevrsne inicijacije. Održava se u kontinuitetu vjerojatno više od jednog stoljeća.

Ličanin vodi medvjeda na lancu, snimio Olda Petržalek.

Končanica je selo udaljeno devet kilometara od Daruvara u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji. Daruvar je središte češke nacionalne manjine u Hrvatskoj i ovdje djeluje Savez Čeha u RH i novinsko izdavačka ustanova Jednota. U gradu i okolnim selima najveća je koncentracija stanovništva češke nacionalnosti. Naime, nakon što je Marija Tereziya 1763. godine ispravama preporučila naseljavanje ovih krajeva raseljenih za vrijeme turske okupacije (Herout 1988: 26), brojnija doseljavanja, pretežno zemljoradnika iz Češke, počinju početkom 19. stoljeća. Tada je i daruvarski grof Janković utjecao na doseljavanje, pa je tako u Končanicu pozvao upravo Čehe, te se navodi 1810. i osobito 1826. godina kao početak kolonizacije ovoga sela (Herout 1988: 39). Uz Ivanovo Selo, čija je kolonizacija te iste 1826. godine pomalo završavala, i Končanica je bila selo s najbrojnijim udjelom češkog stanovništva. Podatci o regionalnom podrijetlu doseljenih Čeha šturi su, prema nekim podacima doseljeni su iz različitih krajeva Češke i Moravske, dok istraživanja narječja i neki izvori ukazuju na podrijetlo Čeha u Končanici uglavnom iz istočne Češke i sjeverne Moravske (Herout 1988: 45). Nakon prvog vala kolonizacije na područje Daruvara početkom 19. stoljeća uslijedio je drugi val

70-ih i 80-ih godina 19. stoljeća. U ovom valu doseljenici su se uglavnom selili dalje, tako da je stanovništvo Končanice vjerojatno većinom došlo s prvim migracijama (Matušek 1994: 56). Tradicijska kultura i godišnji običaji Čeha zabilježeni u ovom selu mogu se većim dijelom pripisati onome što su doseljavanjem donijeli.

Dimnjačar prlja lice promatračima, prati ga njegova baba, snimio Olda Petržalek.

Veće zanimanje za češku enklavu na području današnje Hrvatske očitovalo se nakon Prvog svjetskog rata. Tridesetih godina 20. stoljeća započelo je inicijativom Českoslovačkog inozemnog instituta (Československý ústav zahraniční) prvo etnografsko istraživanje ovog područja, koje nije dovršeno. Opsežnije istraživanje tradicijske kulture češke enklave daruvarskog područja provedeno je tek terenskim istraživanjem od 1965. do 1970. godine suradnjom Instituta za etnografiju i folkloristiku u Pragu (Ústav pro etnografii a folkloristiku) i Instituta za narodnu umjetnost u Zagrebu, a pod patronatom Českoslovačke akademije znanosti (Československá akademie věd). Sakupljena građa obuhvatila je približno razdoblje unatrag 50 godina. Među ostalim, ovo je istraživanje obradilo i kalendarske običaje navedenog područja, pa tako i Končanice. Istraživanje je objavljeno u časopisu Narodna umjetnost; hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku, vol. 8, Zagreb, 1971., u članku „Godišnji običaji daruvarskih Čeha” autorice Ive Heroldove. Noviji terenski podatci s desetogodišnjim odmakom, ovaj put samo u Končanici, prikupljeni su od 1979. do 1981. godine i publicirani pod nazivom „Godišnji običaji Čeha u Končanici kod Daruvara”

(„Kalendárni obyčaje Čechů v Končenicích na Daruvarsku”)¹. U publikaciju su uvrštene i promjene u kalendarskom ciklusu, koje su utvrđene 20 godina nakon posljednjeg istraživanja terenskom provjerom 2001. godine.

Heroldová u svojem radu iznosi veliku vjerojatnost poticanja na ponovno oživljavanje od strane mjesne inteligencije, novina, ali i čeških udruga u selima, te utjecaja na redovitost i bogatstvo običaja (Heroldová 1971: 222). Istodobno ističe godišnje običaje kao „relativno dobro sačuvanu oblast” češke tradicijske kulture, osobito kada upućuju na regionalno podrijetlo (Heroldová 1971: 204), te da su „pokladne povorke kod daruvarskih Čeha značajna kolektivna običajna priredba” (Heroldová 1971:222). Navodi kako su poslije Drugog svjetskog rata vlasti ograničavale pokladne ophode, pa su mnogi nestali, ali kako se u Končanici i dalje održavaju (Heroldová 1971: 223). Iako se ne bavi detaljima pokladnog ophoda u pojedinim lokalitetima, pa tako ni u Končanici, ističe kod Čeha na daruvarskom području dvije skupine maski u pokladnim povorkama, među kojima za ovu prigodu možemo izdvojiti samo likove maškara kakvi su prisutni u Končanici:

1. „Tradicionalne maske poznate iz Češke” – *laufr, plesači, Židovi, Cigani, medvjed*
2. „Maske mjesne provenijencije, koje postaju trajni sastavni dio povorki” – *Ličanin, koritar i koritarka*.

Heroldova navodi podjelu maski u dvije skupine, prednji i stražnji ili bolji i gori, što povezuje s istom podjelom u ophodima u Češkoj. Takvu podjelu tadašnja su istraživanja zabilježila u najstarijim selima s češkom manjinom, u Ivanovom Selu i Končanici, te u Brestovcu (Heroldová 1971: 224). Češkom tradicijom određena je i odjeća pokladnih likova i iako Heroldová ne navodi u kojim je sve lokalitetima zabilježen njezin izgled, opisi se podudaraju s izgledom u Končanici, osim opisa *plesača*. U istraživanjima od 1979. do 1981. godine u Končanici, te zbog sličnosti i u susjednom Brestovcu (Šabić

¹ Ovaj djelomično prerađen diplomski rad Vlaste Šabić objavila je NIU Jednota u Daruvaru 2002. godine.

Prednji dio povorke čine, osim lauffera, Turčin i tri plesača koji se u povorci kreću plesnim poskočnim korakom, plješćući rukama iznad glave uz pratnju puhačkog orkestra, snimio Olda Petržalek.

2002: 48–57), u ta dva sela vidljivo je postojanje mnogo sličnih elemenata, ali i razlika u brojnim nijansama, razlika u odjeći, kao i u postojanju drugih likova. U nekim naseljima s češkom manjinom još su se u 20. stoljeću održavali slični tradicijski ophodi, s lokalnim osobitostima ili varijacijama, koje ukazuju kako na izvornost podrijetla u mnogim detaljima tako i na životnost koja je još postojala do početka druge polovine 20. stoljeća, no potrebna su konkretnija istraživanja koja bi se pozabavila ovom temom.

Počeci ophoda prema usmenoj predaji vjerojatno sežu unazad najmanje stotinjak godina. Pojedini kazivači prenose obiteljska sjećanja o tome, kako su početkom 20. stoljeća seljani sami na temelju vlastitih sjećanja iz domovine oformili povorku s likovima. Kazivačica primjerice prenosi informacije iz prvog i drugog koljena – od svekra Františka Vystyda, čiji su pak djed i otac izravno sudjelovali u pokladama. Otac je rođen 1897. godine u Češkoj i imao je 13 godina kada je doselio s roditeljima u Končanicu (Šabić 2002: 48–57). Zajednica u vrijeme istraživanja prije 45 godina uglavnom nije znala za ove informacije, što bi moglo potvrditi

pretpostavku da se najvjerojatnije radilo o spontanom organiziranju, potaknutom unutar sela.

Pokladni ophod u Končanici održava se gotovo u kontinuitetu, iako je narušavan u više navrata, primjerice posljednja dva desetljeća 20. stoljeća, te kasnije zbog pandemije bolesti COVID-19, ali nikada nije u potpunosti prekinut. Najčešći razlog je bio taj što mladića nije bilo dovoljno ili se nisu uspjeli dogovoriti. U susjednom Brestovcu ophod je obnovljen 1998. godine, ali običaj se održao samo nekoliko godina, iako je navodno nastao na temelju crteža jednog seljanina prema sjećanjima iz Moravske, gdje je rođen polovinom 19. stoljeća. U Končanici je početkom 80-ih godina 20. stoljeća ophod iz praktičnih razloga premješten s utorka na nedjelju, što je pridonijelo njegovom očuvanju. Broj se likova u povorci ustalio na 13, ranije je znao biti jedan *plesač* više, a isto tako i Židov. U ranijim vremenima bilo je više mladih pa su osim više likova u selu znale biti dvije ili tri pokladne povorke. Već dugo nema ni „uvođenja” djevojaka na maškarnoj zabavi, a nema ni *sahranjivanja*,

„zakopavanja” medvjeda², koje se radilo dan nakon poklada, dakle u srijedu na Pepelnicu. Nakon Domovinskog rata došlo je do novog preporoda ovog običaja, u organizaciju se uključuje udruga Češka beseda Končanica³ (ranije su se mladi organizirali sami), i to je sigurno produžilo vijek ophoda. Likovi su i dalje neoženjeni mladići, a djevojke pomažu u pripremama i odijevanju. Novost su paralelno i neorganizirano pojedinačni ophodi djece od 90-ih godina 20. stoljeća u potpunim kostimima pojedinih likova pokladne povorke – *mali maškarádi* koji prate povorku, što daje običaju novu životnost i nadu u nastavljanje ophoda s novim generacijama.

Laufer vodi cijelu povorku i pucanjem biča najavljuje dolazak, snimio Olda Petržalek.

Končanické maškare, *maškarádi*, imaju u nekim segmentima gotovo obredne značajke i vrlo razrađene stalne likove s ulogama. Sudjeluje ukupno 13, isključivo neoženjenih mladića, koji pozivaju djevojku da pomaže pri odijevanju i pripremama. Povorka se sastoji od dvije cjeline, kao što je tradicija

2 Ovdje možemo pretpostaviti, kao i u nekim drugim elementima, postojanje antičkog utjecaja luperkalija, bakanalija; sudeći prema češkoj etnološkoj literaturi, običaj ukapanja *medvjeda*, *bakusa*, *masopusta* i dr. bio je u prošlosti na terenu raširen (Zibrť 1950: 147, Vančik 1968: 243). Običaj ukapanja *bakusa* u obliku lutke od slame zabilježen je i drugdje na daruvarskom terenu; u Brestovcu, Gornjem Daruvaru i Dežanovcu (Heroldová 1971: 222), ali nisu ga ukapali, nego bacili u rijeku ili zapalili. Ukapanje *bakusa* na Pepelnicu održavalo se u Gornjem Daruvaru još 50-ih godina 20. stoljeća (Pejić 2025: 205–208).

3 Udruge pod nazivom Češka beseda način su organiziranja pripadnika češke nacionalne manjine u pojedinim naseljima; danas u Hrvatskoj djeluju 32 takve udruge, okupljene i organizirane unutar Saveza Čeha u RH.

i u Češkoj. Prednji dio (*předek*) čine *laufr*, koji vodi cijelu povorku, *Turčín* (*Turek*) i tri *plesača* (*tanečníci*), zatim slijedi puhački orkestar, dok su u stražnjem dijelu *dimnjačar* s *babom dimnjačarskom* (*kominík*, *bába kominická*), koritar sa koritarkom, dva Židova (*Židi*), te *Ličanin* s medvjedom (*Ličan*, *meduěd*). Stražnji dio (*zadek*) katkada nazivaju i *vošklivci* (ružni, rugobe). Ophod počinje potragom za *medujedom* skrivenim u nekom od dvorišta. Kada ga pronađu, *medujed* se potuče s *dimnjačarom*, koji bi po pravilu trebao pobijediti. Povorka zatim prolazi cijelim selom, ulaze u dvorišta gdje ih domaćini žele primiti. Prednji dio je ozbiljan, svečan, lijep i pristojan. *Laufr* vodi povorku i najavljuje njihov dolazak pucanjem bičem (*karabáč*), te propisanim riječima traži dopuštenje za ulazak u dvorište. Ukoliko je u nekoj kući bio smrtni slučaj i ako domaćin želi, postroje se skinutih šešira, a orkestar odsvira prigodnu pjesmu. S takvim pijetetom zastanu i kod groblja. *Laufr* je sav u bijelome i bijeloj pregači, ima bijeli visoki stožasti šešir ukrašen trakom, koji nosi u ruci. Nakon njega ide *Turčín* sav u crvenoj odjeći i lica obojenog u crveno, a iza njega su tri *plesača* u odijelima. Sva četvorica nose čizme, oko struka opasač, okićeni su ružmarinom, a *laufr* i *plesači* imaju kravate i izraženo rumenilo na obrazima. *Turčín* nosi mač kojim maše pri plesu, zakićen je medaljama, a na glavi ima fes. *Plesači* nose velike crvene rupce cvjetnog uzorka preko ramena i na šeširu. *Laufr*, *Turčín* i *plesači* kreću se povorkom plesnim poskočnim korakom, plješćući rukama iznad glave (*Turčín* pri tome drži mač). Kada uđu u dvorište, zaplešu sa ženskim članovima kućanstva. Drugi dio povorke izrazito je nestašan, s puno radnji koje trebaju osigurati plodnost, ali i zastrašivanja i grubosti. *Dimnjačar* je u crnoj odjeći zakićen brojnim medaljama i privjescima, nosi čađ i prlja lica promatračima i ukućanima, djevojkama metlicom mete ispod suknje, ako u kući lože drvima, razbacuje im čađ. Njegova *baba* u šarenoj suknji i kapici ili marami kupi jaja iz gnijezda u košaricu, traži pomoć za svoje novorođenče, nudi bočicu s dudom u kojoj je rakija. *Koritar* i *koritarka* su Romi, obrtnici koji prodaju drvene proizvode,

korita, kuhače i sl., koje nude na prodaju. U bijeloj su platnenoj odjeći, a *koritar* ima i kožuh, šubaru i brkove od kudjelje. *Židovi* su bili na češkom terenu često zastupljene maske, koje se danas tumače kao likovi trgovaca i prekupaca. Njihova je prisutnost u pokladnim ophodima znatno starija i nije vezana za etničku pripadnost, već za predkršćanska vjerovanja i predstavljaju duše predaka. Pretpostavlja se da je naziv *Žid* nastao pod utjecajem poljskog pokladnog obreda *dziad*.⁴ Nose odjeću s mnoštvom gusto našivenih krpenih trakica, maske dugog nosa s pribadačama kojima nastoje ubosti, visoke kape, oko struka zvona i punjenog zeca kojeg nude na prodaju, te štap. Plaše djecu i odrasle. Na kraju ide *Ličanin* i vodi medvjeda na lancu, koji se kreće dvokorakom sa specifičnim poskakivanjem sa zadržskom. Medvjed ima veliki falus s kojim se hvali, a mlade žene i djevojke mora povaljati i taj se obred plodnosti očekuje. Danas tako čini ponekad i sa starijim ženama. Domaćice znaju iščupati koju dlaku iz krzna i staviti u gnijezdo, kako bi kvočke sjedile na jajima. *Ličanin* je sav u plavoj odjeći i lice mu je obojeno plavom bojom, a na leđima i prsima ima prišivene fotografije nagih djevojaka. Pjeva šaljive, za tu prigodu posebno pripremljene pjesme, koje podsjećaju na bećarce. Nosi dugi štap s pričvršćenim lancem na kojem vodi medvjeda. Na kraju ophoda mačem prebije štap i obznanjuje kraj povorke. Povorka se vraća u Češki dom (nekada su išli u gostionicu), gdje sve završava večerom, a prije je bila i maškarana zabava. Ples i poskoke kazivači su povezivali s boljim urodom misirača i krumpira, nekada je to u Češkoj bila konoplja, lan, žito; ovdje prepoznavamo gospodarski značaj pokladne obrednosti.

Na početku i tijekom ophoda u Domu se sada priredi i doručak i ručak, ranije su jeli u kućama pojedinih maski, ovisno o dogovoru. Tijekom ophoda domaćini dočekuju maškare, rukuju se, počaste *krafnama* (*smažinky*, *smaženice*) i pićem i daju prema odavno dogovorenim pravilima svakoj maškari nešto

sitnog novca. Prikupljenim novcem plaćaju glazbu te u novije vrijeme i osiguranje.

Židovi su bili na češkom terenu često zastupljene maske predkršćanskog podrijetla, koje se danas tumače kao likovi trgovaca i prekupaca, snimio Olda Petržalek.

Pokladni ophod ranije je mladež organizirala sama, osobito mladići. Unazad tridesetak godina tu je ulogu preuzela Češka beseda Končanica, uz pomoć vatrogasaca i policije. Ova je udruga 2024. godine predložila pokladni ophod kao nematerijalno dobro za upis u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske i uskoro kao nositelj očekuje pozitivno rješenje. Iako je nositelj samo jedan, važne su i sve ostale sastavnice, poput mladeži i vatrogasaca, kao i cijela zajednica. Najveći problem je pad nataliteta, iseljavanje, te time manji broj mladih koji bi se mogli uključiti, kao i njihovo smanjeno zanimanje za ovu tradiciju.

Končaničke maškare, *maškarádi*, zbog sadržajne očuvanosti u gotovo neprekinutom kontinuitetu od stotinjak godina jedan su od

⁴ <https://zakrasnejsivimperk.cz/?p=121326>

rijetkih čeških tradicijskih običaja kako u Končanici tako i u češkoj manjini u Hrvatskoj. Složena je struktura brojnih tradicijskih elemenata danas djelomično konzervirana, ali istodobno i živi u tradicijskom smislu, prilagođavajući se novom vremenu i zajednici. Običaj je ponos zajednice u kojoj je ukorijenjen, društveno je značajan, otvara nove perspektive, a mladi se kroz ovaj običaj povezuju sa zajednicom i svojim identitetom. Končanica je danas po ovom običaju prepoznatljiva u široj okolici.

Literatura

- Brestovac i Končanica, Prilozi za povijest sela, kolektiv autora, Novinsko izdavačka ustanova Jednota Daruvar, Daruvar, 1988.
- Daruvar, kolektiv autora, monografija, Zagreb, 1975.
- Heroldová, Iva; Vařeka, Josef (1970): Metoda skupljanja etnografskog materijala među češkom manjinom u Slavoniji, u: Rad XVII kongresa Saveza udruženja folklorista Jugoslavije, Poreč, str. 265–270.
- Heroldová, Iva (1971): Godišnji običaji daruvarskih Čeha, u: Narodna umjetnost, Godišnjak Instituta za narodnu umjetnost u Zagrebu, 8, Zagreb, str. 199–250.
- Herout, Vjenceslav (1988): Doseljavanje Čeha (Pristěhování Čechů), u: Brestovac i Končanica, Prilozi za povijest sela, Novinsko izdavačka ustanova Jednota Daruvar, Daruvar, str. 27–36; 37–62.
- Jovanović, Jovan P. (1891): Česi u Slavoniji i u Hrvatskoj, u: Javor, list za zabavu, pouku i književnost, god. 18, br. 30, Novi Sad, str. 474–477.
- Kuzle, Miroslav (1988): Stanovništvo; Ekonomski razvoj; Ribnjačarstvo Končanica, u: Brestovac i Končanica, Prilozi za povijest sela, Novinsko izdavačka ustanova Jednota Daruvar, Daruvar, str. 67–79, 81–101, 223–237.
- Lozica, Ivan (1997): Hrvatski karnevali, Golden marketing, Zagreb.
- Matušek, Josef (1988): Kulturni život, u: Brestovac i Končanica, Prilozi za povijest sela, Novinsko izdavačka ustanova Jednota Daruvar, Daruvar, str. 137–222.
- Matušek, Josef (1994): Česi u Hrvatskoj, Novinsko izdavačka ustanova Jednota Daruvar, Daruvar.
- Mirković, Dragutin J. (1968): Govori Čeha u Slavoniji (Daruvar i okolina), doktorska disertacija, Filološki fakultet Beogradskog univerziteta, Beograd.
- Pavičić, Stjepan (1953): Podrijetlo naselja i govora u Slavoniji, 47, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb.
- Pejić, Mato (2025): 100 godina Češke besede Gornji Daruvar (100 let České besedy Horní Daruvar), str. 205–208.
- Staňa, Jindřich (1975): Daruvarski Brestovac, u: Daruvar, monografija, Zagreb, str. 204–207.
- Šabić, Vlasta (2002.): Godišnji običaji Čeha u Končanici kod Daruvara (Kalendárni obyčejje Čechů v Končenicích na Daruvarsku), Novinsko izdavačka ustanova Jednota Daruvar, Daruvar.
- Tomeš, Josef (1972.): Pokladni, proljetni i ljetni običaji u moravskoj Vlaškoj (Masopustní, jarní a letní obyčejje na moravském Valašsku), prilog časopisa Národopisné aktuality, svazek 2, Ústav lidového umění, Strážnice.
- Vančík, František (1968.): Praznovjerna vjeronanja i običaji češkog naroda (Pověrečné představy a zvyky českého národa), Československá vlastivěda, díl III, Lidová kultura, poglavlje 5, str. 233–256.
- Vodvárková, Anna (1993.): Demografska situacija područja općine Daruvar od prvoga popisa do 1991. g., u: Přebled kulturních, literárních a školních otázek, XIV, Novinové nakladatelství Jednota Daruvar, Daruvar, str. 3–20.
- Zíbrt, Čeněk (1950.): Veseli trenuci u životu češkog naroda (Veselé chvíle v životě lidu českého), Praha.

Izvori

Spomenica župe daruvarske 1823. – 1945.

Ettinger, Mijo (1922): Stogodišnjica daruvarske župe (1821. – 1921.), Zagreb.

Korenčić, Mirko (1979): Naselja i stanovništvo SR Hrvatske 1857. – 1971., Republički zavod za statistiku SR Hrvatske, Zagreb, <https://zakrasnejsivimperk.cz/?p=121326> (posjet 13. travnja 2026.).

60

ĐAKOVAČKI VEZOVI

Kićenje tarabe, sađenje majpana i paljenje vatri u Selcima Đakovačkim

Vlado Matoković

Selci Đakovački

Spominjem se svetkovine sv. Filipa i Jakova koji nekad bio drugi svibnja, a danas je trećega, kad bi dan noći svetkovine momci koji imadu đevojku išli bi po šljivicima, mokotima trgat bazgu il' koje drugo zelenošće i time kitili tarabu đevojki. Koja je đevojka imala kojim slučajem „više momaka“, što bi u današnje vrime kazali simpatija, znalo se desit da taraba, ograda osvane sva zelena od ti' grana. A znalo je tude biti svašta pa naj koji povješa po tarabi prvi da mu 'vaj koji dođe potljem njega pobaca i pogazi il' baci u šamac koji je prid kućom. A bome znalo biti i toga da đegod čučne u ćošak nuz kuću il' oraj da pričeka očel imat „suparnika“ pa se i „pobiju“. Nešto bi se oglasio iz avlije bujtar koji narapi k'o lud, a dado bi iztrko s kakom čulom, motkom i nje sve razganjo, rastero s milim bogom. Đevojka bi iz prikrajka stojeć u mraku u pridnjoj sobi sve to gledala i mislila u seb': „Bože, da mi je samo malo istrkati na sokak i pojubit mog derana.“ Ali svejedno će ona to i učiniti prvom zgodom kad budu čuvali marvu na selačkom ataru, di će on njoj uz dvojnice i zapjevati: „Ja i mala išli za svinjama, cilo selo gledalo za nama.“

Kićenje tarabe zelenilom – bazgom.

Kićenje curine kapije granama za sv. Filipa 2024.

A svit divanio daj uz taj svetac se nekada palile vatre po našem selačkom šoru, ulicama na četiri strane svita, znači na četiri mjesta u selu. Uz te vatre svit bi sjedio na klupčici i 'oklicama na putu. Njetko bi donio malo vina, rakije, a od ženske čeljadi bi dobili kolača (perece, kiflice, kiflice orasima, medenjaka), kako koja domaćica bila sposobna izpeći, zgotoviti. Ali ni to svugdi bilo tako, već samo u gornjem dijelu sela zvanom Lazanci. Mi vud kod crkve smo paljili vatru, al' se nismo častili, što bi svit kazo, ali to u vremenu potljem Drugoga svjetskoga rata kad komunisti prisvajaju to i slavi se tobože Prvi maj. A dan uoči prvog maja momci idu s kolima u šumu da odsjeku drvo takozvano majpan, uglavnom javor ili topolu. Taj majpan bi usadili, iskopali rupu prid devojačkom kućom i u nju usadili, metili drvo visoko nekoliko metara koje se lipo očisti od grana, samo na vrhu budu grane krošnja. To se mora dobro učvrstiti u zemlji da se majpan ne srona, ne daj bože, na kuću. Na te zelene grane devojke uješaju i marame, pantlike, koji otarak, litru vina il' rakije. Potljem su uješali i zastavu, ali ne uvik. Kad se drvo usadi, onda momci oču se penjati gore koji je uještiji da poskida sa majpana šta je povješano. Bude tude i poderani nogu pa i laća, ali sve se to kroz smi' i šalu obavi, tako niko i ne obraća na to toliku pažnju. To je mlađariji bila zabava. Saditi majpan je preuzet običaj od Nijemaca koji su 'no urime živili u selu, a ubrzo ga prihvaćaju i Mađari isto koji su u suživotu sa Šokcima, koji to u puno manjem obliku prihvaćaju. Uz to kako već rekoh paljile se vatre pa bi deca priskakivala priko nji, a bome bi se njeko i popurio po nogama jer su bili bos. Vatre su se paljile na četiri strane u selu i svi idu gledati čija je vatra višlja,

bolja i tome slično. Deca doulačidu iz avlija: kukurušnjaka, slame, drva, 'ko je šta mog'o kradomice donit, da dada il' komšija ne vidi. Išlo bi se i po komšiluku tražiti, kao krasti, đegod imade šta, a što bi dobro i dugo gorilo, pa tako kad su došli u modu traktori, deca bi doulačila, dovozila tačkama stare, probušene traktorske gume od prednji točkova.

Eto, takoj to nekada bilo, a sad više nema majpana po selu, a ni vatre koje su se nekada paljile i najavljuvale proljeće, buđenje. Sve je utihnulo, a selačkim sokacima sada gore sujetla sa bandera, a iz kuća čuje se pjesma sa radija i televizije. Samo seoski čuko polako 'odajuć kroz selo uz lajanje najavit će novo svitanje i početak radnoga dana koji donosi nove brige i probleme, a pokoji didak pustit će suzu niz obraz sjećajući se momački' dana.

Vlado Matoković pri običaju paljenja vatre, 2024., privatna arhiva.

60

ĐAKOVAČKI VEZOVI

Monografija 30 godina Konjogojske udruge „Stari graničar” Županja

mr. sc. Janja Juzbašić

Gradski muzej Županja

U prostorima kuće za odmor Šokačka lady u Županji 16. veljače 2026. godine, u okviru programa *Šokačkog sijela*, upriličena je promocija monografije *30 godina Konjogojske udruge „Stari graničar” Županja*. Nakladnici monografije su Gradski muzej Županja i Konjogojska udruga „Stari graničar” iz Županje. Ovim izdanjem predstavljeni su rad i djelovanje Konjogojske udruge iz Županje unazad trideset godina. Osnivačka skupština Konjogojske udruge „Stari graničar” održana je je 22. siječnja 1994. godine u prostoru ugostiteljskoga objekta „Kolodvor” u Županji. Unutar ove Udruge djeluje i Povijesna postrojba „Serežani” Županja, koja je osnovana 2006. godine te je upravo ove godine obilježila 20 godina postojanja.

Vjerujemo da je ovim izdanjem na primjeren način predstavljen rad ove značajne Udruge grada Županje pa i nekih pojedinaca koji su u početcima djelovanja bili samo pridruženi Udruzi, kao i onima koji još uvijek predano i s puno ljubavi pridonose očuvanju konjogojstva i time značajno pomažu rad Konjogojske udruge „Stari graničar”. Svima onima koji su nekada radili i ugrađivali sebe u rad Udruge nastojalo se monografijom odati

Naslovnica monografije.

počast i zahvalnost što su nekada baš oni bili ponos i dika te će na nažalost samo njihove fotografije podsjećati kako su uistinu svatko na svoj način ostavili neizbrisiv trag ne samo u srcima članova konjogojske udruge već i kod mnogih konjogojaca iz Županje i bliže okolice. Uredničko vijeće činili su sadašnji predsjednik Marko Maroševac te Vinko, Karlo i Blaženka Filipović. Recenziju monografije načinila je Marta Huber, magistra povijesti,

Autori na predstavljanju monografije u sklopu 59. Šokačkog sijela u Županji.

etnologije i antropologije. Monografiju je grafički oblikovala Nadica Matolić, grafička i web-dizajnerica iz Županje, a tekstove su lektorirale profesorice Dubravka Bilić i Tena Babić Sesar. Monografija je tvrdoga uveza, sadrži 92 stranice te ima oko 180 fotografija, tek pokoji crtež i faksimil iz novina. Monografija se sastoji od glavna četiri poglavlja koja su pisala tri autora: mr. sc. Janja Juzbašić, Zvonimir Stjepanović, književnik i Mateo Obradović, mag. hist. (a jedno od poglavlja potpisuju zajedno Juzbašić i Stjepanović). U monografiji su najvećim dijelom korištene fotografije umjetničkog fotografa Zvonimira Tanockog, a potom i drugih fotografa iz Županje i okolice te fotografije s internetskih portala.

U prvom dijelu nalaze se tekstovi Zvonimira Stjepanovića koji nam donosi osnovne podatke o osnivanju Konjogojske udruge i skupštinama, različitim aktivnostima u konjičkom sportu, izgradnji hipodroma, edukaciji članstva, a dakako ističe i neke povijesne zanimljivosti, govori i o smotrama konja u Županji kojih više nema, ponajprije o manifestaciji *Oj, dorati*. Drugi dio autorskih tekstova potpisuju Janja Juzbašić i Zvonimir

Stjepanović, koji donose cijeli niz podataka o Povijesnoj postrojbi „Serežani”, o osnivanju, *serežanima* u povijesnom kontekstu, vojnoj odori, zastavi te njihovoj ulozi u također nedavno ugasloj smotri *Kod konjarskih vatri*. Treći autor Mateo Obradović u posljednjem poglavlju donosi niz povijesno utemeljenih podataka o konjogojstvu, najviše lipicanskoj pasmini te na kraju svojega rada donosi zapis u obliku intervjua s današnjim predsjednikom iz kojega se vidi kako i što se danas radi u Konjogojskoj udruzi i koje su im aktivnosti. Na taj način zaokružilo se djelovanje Konjogojske udruge od 1994. do 2024. godine.

Dio odgovora o radnim aktivnostima u godini donosi predsjednik Konjogojske udruge iz Županje Marko Maroševac: *Početak svake godine Konjogojska udruga obilježava pokladna jahanja i obilazi okolna sela te teku pripreme za Šokačko sijelo. U Sijelu je Udruga suorganizator pokladnog jahanja i pokladne povorke te se odaziva na sve ostale manifestacije poput izložaba, otvorenja Sijela, Konjarskih vatri u suradnji sa županjskim muzejom. Nekada, u prigodama posveta konja na blagdan svetog Marka, konjogojci su*

znali ići na posvetu konja u Vinkovce (Borince). U lipnju se održavaju Konji bijelci u Babinoj Gredi, kamo se redovito odlazi. Treba napomenuti da su prije osnutka Konjogojske udruge „Stari Graničar” članovi bili dio konjogojstvene udruge „Babina Greda”. Manifestacija Brodsko kolo nije prolazila bez Udruge, članovi su dolazili sa zapregama. Lipanj je predviđen i za manifestaciju Od stana do stana, koja se održava oko 17. lipnja, kada konjogojci jahači obilaze stanove u okolici Županje u spomen na poginule članove Udruge: Marka Kobaševića, Josipa Krznarića i Marka Filipovića. Nezaobilazna je to manifestacija osmišljena za druženje i sportske igre, u opuštenoj atmosferi. Na blagdan Tijelova Udruga sudjeluje u druženju gradskih udruga, kada je zainteresiranim građanima omogućen doživljaj vožnje zapregama. Na Ivanjske krijesove županjski serežani kao sudionici povorke odlaze u Požegu. Srpanj je rezerviran za Đakovačke vezove kamo se odlazi zapregama, ali ponekad idu i jahači pojedinačno. Obavezan je odlazak serežana u grad Bakar na Pomorsku bitku. Nezaobilazna je manifestacija Žetva i vršidba u prošlosti u Županji kada članovi udruge voze radnu zapregu i voze zainteresirane građane. U tom mjesecu započinju u Slavoniji i prvenstva u vožnji dvoprega, kako revijalnih utakmica tako i državnih natjecanja, u Babinoj Gredi, Ernestinovu, Pleternici, Sikirevcima, Garčinu, Trnjanskim Kutima... U kolovozu u okviru obilježavanja Dana grada Županje Oj dorati – memorijal Ivana Balentovića – Mašinog. Nekada je bila održavana izložba konja isključivo članova konjogojske udruge „Stari graničar” na kojoj se pokazivao pomladak, ocjenjivalo se i proglašavao se pobjednik. Natjecatelji su birali kategoriju u kojoj će se natjecati: vožnja dvoprega u seljačkim kolima, vožnja dvoprega fijakerom i vožnja jednoprega fijakerom, koje su bile u okviru prvenstva Republike Hrvatske i tehničko jašenje. Održavan je i dječji poligon u suradnji s KK Ehioppus i Konjičkim centrom „Kas” iz Županje. Tradicionalno, rujanj je predviđen za Vinkovačke jeseni u okviru kojih udruga specifično prikazuje zadanu temu jeseni. Tako su znali dolaziti kao radna zaprega, kirijašenje, kao pratnja Mariji Tereziji, kao i na samom otvorenju, ovisno o sce-

nariju. U listopadu je Udruga na Iločkoj berbi grožđa sa zapregama u sklopu natjecanja kada se odvija i vožnja kroz Ilok. U studenom serežani neizostavno odlaze na Dan sjećanja na žrtvu Vukovara.

U posljednjem dijelu monografije nalazi se tekst etnologinje Janje Juzbašić o ulozi konja u tradicijskoj kulturi županjskog kraja i šire, kao što su zapisi iz starijih etnoloških izvora poput nekih usmenih izričaja (naziva za konje, poskočice, bećarci, tradicijski oblici liječenja konja i plesovi vezani za konje) te podatci o ulozi i značenju konja u nekim drugim kulturama kroz povijest, ali jednim dijelom i o ulozi konja u današnjici. Pri kraju teksta autorica donosi mali osvrt o vremenu i načinu uključivanja žena u konjička natjecanja pa i o nekim novim običajima kao što je sudjelovanje u pokladnom jahanju i sve prisutnijim ženama u uzgoju i timarenju te konjičkim sportovima i sudjelovanjima na smotrama folkloru. Na fotografijama su zastupljene skupne ili pojedinačne fotografije članova Konjogojske udruge iz Županje, od kojih se mnoge odnose na rekonstrukcije običaja, manifestacije na kojima članovi KU sudjeluju, njihova najznačajnija sportska natjecanja, skupštine, gostovanja i druženja u zemlji i inozemstvu. Veliki je broj fotografija i članova u odorama serežana, a koji su se i prije službenoga osnivanja, ponajprije kao neka vrst straže, pojavljivali na različitim manifestacijama i prigodama u Županji pa i šire. Fotografijama i tekstom u ovom izdanju zabilježena su gotovo sva njihova sudjelovanja na službenim pa i strogo vojnim mimohodima, od kojih su neki organizirani i na najvišoj državnoj razini. Također moramo navesti kako, nažalost često, u svojim novim, obnovljenim odorama preuzimaju tešku ulogu obavljajući počasnu stražu na pokopima te se vrlo često pojavljuju u nekoliko parova ili u većim formacijama. Bez obzira na vesele ili teške trenutke Županjci su na njih posebno ponosni jer šokačku i povijesnu tradiciju predstavljaju uvijek dostojanstveno, trudeći se organizatorima manifestacija ponuditi neki novi doživljaj, osobito kada je riječ o gostovanjima sa zapregama, a koje uz prekrasne, čvrste i poslušne, upregnute konje lipicance uz neke

druge osobitosti ovoga kraja čuvaju naše kulturno blago.

Na kraju teksta donosimo recenziju ove monografije koju je napisala recenzentica Marta Huber: „Fotomonografija 30 godina Konjogojske udruge ‚Stari graničar‘ u Županji predstavlja vrijedan doprinos dokumentiranju i interpretaciji lokalne kulturno-povijesne baštine. Publikacija sustavno prikazuje razvoj Udruge od osnutka 1994. godine do suvremenog djelovanja, pri čemu se uspješno povezuju povijesni pregled, etnološki kontekst i bogata vizualna građa. Posebna je vrijednost monografije u naglašenom interdisciplinarnom pristupu. Autori ne promatraju konjogojstvo isključivo kao gospodarsku djelatnost, nego ga interpretiraju kao složeni društveno-kulturni fenomen duboko ukorijenjen u identitet šokačkog i slavonskog prostora. Primjerice, u poglavljima o tradicijskoj ulozi konja jasno se ističe njegova višestruka funkcija u radu, ratu, prometu i običajnoj praksi. Tekstualni dio monografije prati pregledan kronološki slijed, od osnivačke

skupštine i organizacijskog razvoja Udruge do suvremenih manifestacija, edukacijskih aktivnosti i suradnje s lokalnom zajednicom. Posebno je informativan prikaz rasta članstva koji svjedoči o kontinuiranom jačanju udruge i njezine društvene relevantnosti. Vizualna komponenta publikacije iznimno je kvalitetna i funkcionalna. Fotografije ne služe samo ilustraciji nego djeluju kao ravnopravan izvor za razumijevanje tradicijskih praksi, svečanih povorki, radnih običaja i javnih nastupa članova Udruge. Time foto monografija dobiva dokumentarističku vrijednost koja nadilazi uobičajeni prigodni karakter sličnih izdanja. Stilski, tekst je jasan i pristupačan, ali zadržava potrebnu razinu stručnosti. Zaključno, riječ je o uspjelom i sadržajno bogatom izdanju koje će biti korisno etnolozima, povjesničarima, ali i široj zainteresiranoj javnosti. Monografija uvjerljivo potvrđuje važnost Konjogojske udruge ‚Stari graničar‘ u očuvanju tradicije konjogojstva i kulturnog identiteta županjskog kraja.”

60

DAKOVAČKI VEZOVI

Tradicijska proizvodnja drvenog ugljena u selu Granice kraj Našica – stari zanat koji još tinja

Miroslav Šarić

folklorist

Kratki povijesni uvod

Iz malobrojnih podataka i povijesnih izvora može se iščitati da se naselje na području koje danas nazivamo Granice prvi put spominje 1314. godine pod imenom Granyche. Sam naziv mjesta upućuje na to da je nastalo na rubnom položaju, odnosno na granici između teritorijalnih jedinica srednjovjekovnog područja, odnosno u 19. stoljeću formiranih županija: virovitičke, požeške i srijemske.¹ U srednjem vijeku Granice su bile sjedište Župe sv. Martina, što se može iščitati iz isprave iz 1367. godine, nastale prilikom podjele zemlje između stanovnika Granica i susjednog Zartilca. U toj se ispravi navodi da su Granice bile trgovište s posebnim povlasticama te da se u mjestu nalazila župna crkva sv. Martina. Granice su nekoć bile dio većeg posjeda s više naselja, no tijekom širenja Osmanskog Carstva hrvatski su starosjedioci napustili to područje i nisu se

vratili. Nakon povlačenja Osmanlija dolazi do velikih migracija: muslimansko stanovništvo odlazi, a naseljavaju se katolici i pravoslavci, uglavnom iz Bosne. Sve do kraja 19. stoljeća Granice su pripadale požeškom području, dok su danas dio Osječko-baranjske županije. Gruntovne knjige od 1890. godine vodi Kraljevski kotarski sud u Našicama kao nadležna gruntovna oblast, dok su se prije toga vodile u Požegi. Taj podatak pokazuje da su Granice u upravnom smislu tek krajem 19. stoljeća postale dijelom našičkoga kraja.

Važan podatak za selo Granice i okolna naselja jest da se dvadesetih godina 20. stoljeća na to područje doseljava stanovništvo iz Hrvatskog zagorja, ponajviše iz okolice Bednje, Krapine i Zlatara. Smatra se da se u tom migracijskom valu naselilo oko 120 obitelji čiji potomci danas čine većinu stanovništva Granica².

1 Odnosi se na razdoblje prvog upravnog ustroja hrvatsko-slavonskih županija iz 1850. do 1886. godine, utemeljenog u razdoblju Trojedne Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

2 Klasić Stjepan i suradnici. Zagorci u Granicama, Našice 2025.; Lučevnjak Silvija. Selo Granice i doseljavanje Zagoraca.

Priprema kope, 1970. Preuzeto iz knjige Zagorci u Granicama, str. 85.

Ugljenarenje – tradicija, način života i živa baština

Jedna od najstarijih ljudskih djelatnosti povezanih s iskorištavanjem prirodnih resursa jest ugljenarenje, odnosno proizvodnja drvenog ugljena. Njegova uporaba seže čak 30 000 godina u prošlost, dok organizirana proizvodnja počinje još u brončanom dobu. Kroz stoljeća drveni je ugljen imao iznimno važnu ulogu u razvoju metalurgije, ali i u brojnim drugim područjima – od kemijske i vojne industrije do svakodnevne uporabe u kućanstvima. U Hrvatskoj ova djelatnost ima dugu i bogatu tradiciju, osobito u brdskim i šumovitim krajevima poput Istre, Gorskog kotara, Like i Hrvatskoga zagorja. Za mnoge je obitelji predstavljala važan izvor prihoda, bilo kao osnovna ili dopunska gospodarska djelatnost.

Proces proizvodnje bio je dugotrajan i zahtjevan. Kako bi se drvo pretvorilo u ugljen, bilo je potrebno omogućiti tinjanje bez otvorenog plamena. Takav je postupak trajao danima, pa i tjednima, uz neprekidan nadzor jer je i najmanja pogreška mogla

uzrokovati potpuno izgaranje i gubitak materijala. Ugljenari su stoga morali stalno dežurati, često i tijekom noći, pažljivo prateći dim i temperaturu. S vremenom, razvojem industrije, pojavom novih izvora energije i promjenama u načinu života, važnost ugljenarenja postupno se smanjivala. Već sredinom 20. stoljeća ta djelatnost počinje nestajati, a danas je prisutna tek u tragovima. Ipak, nekolicina obitelji i dalje njeguje ovu tradiciju, ponajviše za potrebe tržišta, primjerice u ugostiteljstvu.³

U suvremenom kontekstu ugljenarenje se sve više promatra kao dio nematerijalne kulturne baštine. Premda više nije gospodarski isplativo kao nekada, ono i dalje ostaje snažan simbol prošlih vremena te svjedočanstvo o zahtjevnom, ali bogatom suživotu s prirodom.

Ugljenarenje u selu Granice

Ugljenarenje kao djelatnost stanovnika sela Granice javlja se već u najranijim fazama naseljavanja toga područja stanovnicima s područja Hrvatskog zagorja⁴. Nekada je predstavljalo jednu od najvažnijih gospodarskih aktivnosti, a u određenoj se mjeri održalo i do danas. Proizvodnja drvenog ugljena bila je usko povezana sa šumskim resursima te je činila važan izvor prihoda za lokalno stanovništvo.

U početku se ugljenarenje odvijalo u šumi, neposredno na *sječinama*⁵. Kako su se *sječine* premještale, mijenjala su se i mjesta proizvodnje. Kasnije, izgradnjom izvoznih i seoskih putova, proizvodnja se postupno premještala bliže naselju. Tako se *kope*⁶ počinju graditi unutar samoga sela, u blizini kuća, kako bi se cijeli proces mogao lakše nadzirati i kontrolirati.

3 Đaković Branko. Carbo Vegetabilis Ugljenari – kope – vuglenice, Etnološka istraživanja, No. 12/13, Zagreb 2008.

4 Početkom dvadesetih godina 20. stoljeća u Granice se doseljava stanovništvo s područja Bednje, Krapine i Zlatara.

5 *Sječine* označavaju područja u šumi na kojima se vrši sječa stabala, odnosno mjesta gdje je šuma posječena.

6 *Kopa* označava posebno oblikovanu gomilu drva poslaganu u obliku stošca ili kupole, koja je prekrivena zemljom, travom ili lišćem radi procesa ugljenarenja.

U prošlosti se drveni ugljen proizvodio u *kopama*, što je ujedno i najstariji način pougljenjivanja. Danas je proizvodnja modernizirana pa svi ugljenari u Granicama koriste zidane peći kupolastog oblika. Njihov vijek trajanja iznosi oko 25 do 30 godina, ovisno o kvaliteti gradnje i materijalu.

Stjepan Bosak priprema za paljenje ugljena, 1999.

Postupak pougljenjivanja drva

Prije samog postupka pougljenjivanja drvna se masa slaže u oblik stošca (slika 1). Nakon slaganja prekriva se slojem slame ili sijena, a potom i pijeskom (slika 2). Pougljenjivanje drvene mase kemijski je proces suhe destilacije drva uz ograničen pristup zraka pri temperaturama višim od 400 °C. U tom procesu drvo ne gori otvorenim plamenom, već tinja. U prošlosti se ugljen proizvodio u *kopama*, što je najstariji način njegove proizvodnje.

Mjesto na kojem se slaže i pali *kopa*, tzv. *kopište*, uređuje se u obliku pravilnoga kruga. U središtu se ukopa stup, oko kojega se drvo slaže u dva sloja. Raspored, nagib i vrsta drva od velike su važnosti jer utječu na strujanje zraka i ravnomjernost pougljenjivanja. Na dnu prvog sloja postavlja se ognjište od suhog ogrjevnog drva. Preostali prostor popunjava se cjepanicama, a zatim *sječenicama*⁷. Na isti se način slaže i drugi sloj, dok se na vrhu oblikuje glava *kope*. Ona mora biti dovoljno čvrsta da izdrži hodanje po *kopi* te

7 *Sječenice* su komadi oblog drva koji se dobivaju sječanjem ogranaka i sitne granjevine.

spremači prodiranje pijeska u unutrašnjost. Završni sloj čine *sječenice* koje popunjavaju šupljine, nakon čega slijedi sloj sijena ili slame te završni sloj pijeska debljine oko 20 do 25 centimetara. Tako pripremljena *kopa* spremna je za paljenje. Nakon što se zapali na vrhu, zatvara se, a na bočnim stranama otvaraju se *dimnice* kojima se regulira proces izgaranja.

Tijekom početne faze gorenja *kopa* se po potrebi nadopunjuje drvom. Sam proces pougljenjivanja traje od 3 do 7 dana, ovisno o vremenskim uvjetima, debljini i vlažnosti drva. Nakon toga slijedi faza hlađenja koja traje jedan do dva dana. Po razgrtanju *kope* ugljen se polijeva vodom te suši oko dvadeset dana, nakon čega je spreman za pakiranje i uporabu (slike 3 i 4).

Nekada se suha destilacija drva obavljala u jamama ukopanim u zemlju, dok se danas provodi nad zemljom, u *kopama* prekrivenima slamom i pijeskom ili u zidanim pećima. Ugljenarenje je nekada bilo sezonski posao, najčešće vezan za proljetno razdoblje.

Za proizvodnju kvalitetnog ugljena najčešće se koriste tvrde vrste drveta poput graba, bukve, gloga, divlje kruške i divlje jabuke. Općenito vrijedi pravilo da drvo koje sporije raste daje tvrdi i kvalitetniji ugljen koji dulje zadržava žar. S obzirom na vrstu drveta, tvrdi lišćari⁸ iz jednog prostornog metra ogrjevnog drva daju u prosjeku oko 80 kg suhog ugljena prve klase, ovisno o kvaliteti procesa pougljenjivanja. Iznimku čini cer, od kojega se može dobiti i više od 100 kg ugljena.

U novije vrijeme proizvodnja se modernizirala izgradnjom zidanih peći pa pojedine obitelji sve češće otvaraju manje obrte ili pale ugljen za vlastite potrebe (slika 5). U selu Granice ovom se djelatnošću i danas bave obitelji: Bosak, Brezovnjački, Crnković, Đurđević, Keglević, Kušenić, Ledinski i Šprem.⁹

8 Tvrđi lišćari skupina su drvenastih vrsta iz porodice listača koje karakteriziraju velika gustoća, tvrdoća, trajnost i visoka kalorijska vrijednost drveta, npr. hrast, bukva, jasen, javor, grab i dr.

9 Zahvaljujem Stjepanu Bosaku na razgovoru i pojašnjavanju procesa.

Razgrtanje kope, 1999., privatna arhiva.

Polijevanje vodom, 1999., privatna arhiva.

Zaključak

Drveni ugljen imao je kroz povijest vrlo široku primjenu, iako se njegova uloga s vremenom znatno promijenila. U prošlosti je predstavljao ključan energent i sirovinu, osobito u obrtu i metalurgiji, gdje se najviše koristio u kovačnicama za kovanje željeza te

izradu alata, potkova i oružja, budući da je omogućivao postizanje visokih temperatura uz malo dima, što je bilo presudno za kvalitetu rada. Bez drvenog ugljena razvoj obrtništva bio bi gotovo nezamisliv. Imao je važnu ulogu i u ranoj industriji, primjerice u proizvodnji željeza, staklarstvu te radu ciglana. U kućanstvima se koristio za grijanje

Peć obitelji Bosak, 2026., privatna arhiva.

i kuhanje, osobito u gradskim sredinama, dok je u medicinske i praktične svrhe služio kao prirodni *adsorbens*¹⁰, primjerice za pročišćivanje vode i kao sredstvo protiv trovanja, što predstavlja rani oblik aktivnog ugljena. Danas je njegova uporaba uža, ali i dalje značajna: najčešće se koristi u pripremi hrane, osobito za roštiljanje, pri čemu daje karakterističan okus i aromu, što je ujedno i njegova najraširenija primjena. Osim toga, koristi se u industriji i filtraciji kao aktivni ugljen za pročišćivanje vode i zraka te u farmaceutskoj i kozmetičkoj proizvodnji. Zadržao je i određene specijalizirane namjene, primjerice u kovačnicama (iako u manjoj mjeri nego nekada), u umjetničkim tehnikama poput crtanja ugljenom te u proizvodnji baruta. Dok je nekoć bio temeljni energent i pokretač industrije i obrta, danas se drveni ugljen smatra ponajprije specijaliziranim proizvodom namijenjenim prehrani, filtraciji, hobijima i očuvanju tradicije.

Ugljenarenje u Granicama duboko je ukorijenjena tradicijska djelatnost koja se razvijala od jednostavne proizvodnje u šumi do suvremenijih oblika proizvodnje u pećima. Unatoč promjenama, osnovni princip pougljenjivanja ostao je isti, a znanje se prenosi s generacije na generaciju (slika 6).

¹⁰ *Adsorbensi* (novolat.: pripijajući), čvrste tvari, rjeđe i kapljevine, koje imaju sposobnost adsorpcije.

Stjepan Bosak ml. unutar peći, 2025., privatna arhiva.

Literatura

- Bošnjaković Renata. Naselja i stanovništvo u našičkom kraju od prvog spomena do danas. Našički zbornik 7, Našice 2002.
- Đaković Branko. Carbo Vegetabilis Ugljenari – kope – vuglenice, Etnološka istraživanja, No. 12/13, Zagreb 2008.
- Keglević Vlado. Iskorištenje drvene mase i radovi kod pougljavanja grabovog i cerovskog drva. Diplomski rad, Zagreb 1987.
- Klasić Stjepan i suradnici. Zagorci u Granicama, Našice 2025.; Klasić Stjepan i Jurković Jasna. Crtice iz etnografske povijesti Granica.
- Klasić Stjepan i suradnici. Zagorci u Granicama, Našice 2025.; Lučevnjak Silvija. Selo Granice i doseljavanje Zagoraca.
- Šarić, Miroslav. Terensko istraživanje u selu Granice, veljača i ožujak 2026. Kazivač: Stjepan Bosak, r.1960.

60

ĐAKOVAČKI VEZOVI

Iz Dalmatinske zagore u Slavoniju – vrlička nošnja, ples i ušticipci na Đakovačkim vezovima

Marijana Gutić

KUD Milan Begović, Vrlika

Dugi niz godina njeguju se suradnje, gostovanja i prijateljske spona gradova Vrlike i Đakova, ponajprije kroz Đakovačke vezove, a zatim i kroz partnerske veze dviju gradskih uprava. U srcu Dalmatinske zagore nalazi se Vrlika, mjesto bogate tradicije, običaja i kulturne baštine. Vrlički kraj poznat je svakako po svojoj narodnoj nošnji, pjesmi i plesu, ali i po jednostavnoj, tradicijskoj kuhinji koja se prenosila s koljena na koljeno. Ono što se nekada kuhalo u skromnim kućanstvima vrijednih ljudi ovoga kraja, danas se smatra dobrim spojem osobitih elemenata narodne kuhinje, lokalnih sastojaka i turistički važnim gastronomskim specijalitetom.

Vrlička kuhinja temelji se na domaćim namirnicama i starinskim receptima. Na stolovima su se često nalazila jela poput pure i kiselog mlijeka domaćih *bravetina* (starijih ovaca), kiselog kupusa, osobito pripremljenog i dimljenog pršuta i suhog mesa, a koja su bila svakodnevna hrana težaka. S vremenom ova hrana postaje i nezaobilazan dio brojnih obiteljskih okupljanja, kao i godišnjih blagdana i životnih događanja. Ta jela i danas

Pravljenje vrličkih uštipaka na Đakovačkim vezovima, 2025., privatna arhiva.

KUD „Milan Begović“ Vrlika za tradicijskim stolom, 2024., privatna arhiva.

čuvaju okus prošlih vremena i podsjećaju na jednostavan, ali bogat život vrličkog kraja.

Posebno mjesto u vrličkoj gastronomiji imaju vrlički uštipci, koji su postali pravi simbol domaće kuhinje. Pripremali su se za blagdane, svadbe i dolazak dragih gostiju, a njihov miris i okus i danas bude uspomene na kuhinje naših baka. Tradicionalni recept za vrličke uštipke vrlo je jednostavan: uzme se kilogram polubijelog brašna, šaka soli, mlaka voda, dva jaja i čep rakije, od čega se zamijesi tekuće tijesto. Uštipci se zatim peku u mješavini masti i ulja, pola-pola, dok ne poprime zlatnu boju i hrskavu koru. Upravo iz ljubavi prema ovom tradicionalnom jelu u Vrlici se održava i posebno gastronomsko događanje – Svjetsko prvenstvo u pečenju vrličkih uštipaka. Ova jedinstvena manifestacija okuplja već desetak godina

Gostovanje na 59. Đakovačkim vezovima, 2025., privatna arhiva.

brojne sudionike i posjetitelje koji uz druženje, pjesmu i folklor slave tradiciju vrličkog kraja i starinske recepte koji su dio naše kulturne baštine.

Uz gastronomiju, Vrlika je poznata i po bogatoj folklornoj tradiciji koju s ponosom čuva folklorna skupina KUD-a „Milan Begović“. Društvo je osnovano 1964. godine pod imenom Gradina, da bi 1982. promijenili ime u spomen na poznatog vrličkog književnika Milana Begovića (1876. – 1948.). Uz njegovanje pjesama, plesova i običaja vrličkoga kraja posebno su ponosni i na vrličko nijemo kolo. Upravo zahvaljujući folklornim društvima i prenositeljima ovoga posebnog kola – nijemo kolo s područja Dalmatinske zagore upisano je kao zaštićeno nematerijalno kulturno dobro Republike Hrvatske.

Vrlički stol, 2025., privatna arhiva.

Folklorna skupina KUD-a „Milan Begović“ tijekom godina sudjelovala je više puta na Đakovačkim vezovima, i to 1973., 1974., 1980., 2004., 2005., kao i u kasnijim prilikama. Uz folklor, posljednjih godina prezentirana je i gastronomija u sklopu predstavljanja Splitsko-dalmatinske županije. Mirisi vrličkih uštipaka ispune ulice i trgove Đakova. Uvijek nam je velika čast i radost biti dio takvih susreta koji povezuju ljude kroz folklor, tradiciju i zajedničku ljubav prema kulturnoj baštini. Za nas u Vrlici tradicija nije samo uspomena na prošlost nego i dio svakodnevnog života. Kroz pjesmu, ples, narodnu nošnju i tradicijska jela nastojimo sačuvati bogatstvo našega kraja i prenijeti ga budućim generacijama.

Upute autorima

- * Tekstovi se objavljuju na hrvatskom jeziku te ih treba slati elektroničkom poštom na adresu: urednik.revijadj@gmail.com. Slanjem tekstova autori pristaju na pravila uredničkog rada te korekture teksta Uredništva, a prema pojedinačnom dogovoru i kontaktu.
- * Rok za slanje tekstova za sljedeći broj je 1. travnja 2027. godine.
- * Tekstovi za objavljivanje trebaju biti uređeni i strukturirani na sljedeći način:
 - Članak – od 5 do 10 kartica teksta (kartica iznosi 1500 znakova s razmacima)
 - Prikaz – do 5 kartica teksta
- * Tekstovi trebaju sadržavati naslov rada, ime i prezime autora te ustanovu u kojoj autor radi.
- * Elektronički tekst isporučuje se kao neoblikovani tekst (bez uvlaka, *Tab* označavanja i sl.) u *.doc* obliku. Obvezno je korištenje fonta *Times New Roman*, veličine slova 12, proreda 1,5. Priloge (tablice, grafikone, fotografije i sl. prikaze) potrebno je poslati u posebnoj datoteci s jasnom napomenom gdje bi se prilozi trebali nalaziti u tekstu.
- * Prilozi – označiti rednim brojevima slijedom pojavljivanja, a u tekstu označiti mjesta s kojima su povezani (primjerice: slika 2, tablica 4 i slično). Prilozi (osobito fotografije) moraju kvalitetom zadovoljiti uvjete tiska (rezolucija od minimalno 300 dpi). Legende (potpisi pod priložima) navesti prema rednim brojevima na kraju teksta. Obvezno je navođenje naziva fotografije, vrijeme njezinog nastanka (godina ili stoljeće) i autora/vlasnika/izvora.
- * „Citati” – do 45 riječi navoditi unutar teksta pod navodnim znacima regularnim fontom; ukoliko je citat duži, treba ga izdvojiti iz cjeline teksta kao zaseban paragraf uz navodne znake.
- * Bilješke (napomene, fusnote) uvrštavati slijedom teksta, označavati ih arapskim brojkama.
- * *Kurziv* koristiti za lokalne nazive, istaknute sintagme i sl. (npr. ženske narukvice *šticle*).
- * Reference u tekstu navoditi u zagradi, uz prezime autora, godinu objavljivanja teksta i referiranu stranicu (npr. Išgum 1984: 61).
- * Lekturu i korekturu tekstova obavlja Uredništvo.
- * Korištena literatura i izvori (bibliografija) bilježe se na kraju teksta, abecednim redom prema prezimenu autora, a više radova istog autora navodi se kronološki.
- * Za Reviju se prima jedan tekst, iznimno prema dogovoru s Urednikom i obradi teme dva.

**REVIJA
PREDSTAVLJA**

REVIJA PREDSTAVLJA

60. Đakovački vezovi

195

Duško Topić: Luka Juriša – magistar tamburaškog umijeća i nositelj novoga glazbenog izraza

Fotografiju na prethodnoj stranici snimila Silvija Butković.

Luka Juriša – magistar tamburaškog umijeća i nositelj novoga glazbenog izraza

Duško Topić

Glazbeni voditelj HKUD-a Osijek 1862.

Tamburaška glazba u Hrvatskoj dobila je puni razmah koncem prošlog stoljeća kada je stvorena mogućnost ravnopravnog učenja sviranja tambure u srednjim glazbenim školama. Time tambura izlazi iz okvira isključivo narodnog instrumenta i ulazi u sferu visoke umjetnosti. Još veći poticaj u borbi za ravnopravan odnos s drugim glazbalima tambura dobiva kada se na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku uvodi predmet Tamburaško umijeće. Značajan broj studenata upisuje Odsjek za novu glazbu (smjer Tambure), što je ukazivalo na to da ćemo za nekoliko godina dobiti značajan broj glazbenih pedagoga, profesora, mentora i profesionalnih svirača tambure. Upravo u tom okruženju stasa Luka Juriša, kao jedan od istaknutih predstavnika suvremenoga tamburaškog izraza koji spaja tradiciju i visoku akademsku glazbenu razinu. Cijeli dosadašnji životopis ovoga mladog glazbenika sazdan je na uspjesima, o čemu bi se moglo daleko opširnije pisati nego što ovaj članak dopušta.

Rođen je 17. studenoga 1998. godine u Osijeku, ali dušom i srcem pripada Đakovu

gdje i danas živi s roditeljima. Prošao je sve faze redovite školske glazbene naobrazbe od osnovne, preko srednje glazbene škole pa sve do Glazbene akademije i jedan je od mladih glazbenika kojima se Đakovo s pravom ponosi.

Luka Juriša na diplomskom koncertu, 15. lipnja 2022., privatna arhiva.

Luka je svestrani multiinstrumentalist koji vlada širokom paletom žičanih glazbala: samica, bisernica, brač, čelo, bugarija, bas, šargija, mandolina i lijerica. Prva glazbena saznanja stječe u Osnovnoj glazbenoj školi u Đakovu koju pohađa od 2007. do 2013. godine svirajući brač kod profesora Tomislava Radičevića. Glazbeno obrazovanje nastavlja u Srednjoj glazbenoj školi u Požegi od 2013. do 2017. u klasi profesora Dominika Škrabala. Po završetku srednje škole stječe zvanje glazbenik tamburaš.

Kao izrazito talentiran i marljiv učenik tijekom cijeloga srednjoškolskog obrazovanja aktivno sudjeluje na regionalnim, državnim i međunarodnim natjecanjima, gdje redovito postiže izvrsne rezultate. Posebno se ističu njegove izvedbe na solo braču uz klavirsku pratnju kao i nastupi u kvartetu, drugim komornim sastavima i školskoj filharmoniji. Kako mu nikada nije bilo dovoljno znanja, koristi svaku priliku da dodatnim edukacijama proširi svoja znanja i sviračku tehniku te u tu svrhu sudjeluje na Međunarodnoj ljetnoj glazbenoj školi u Pučišćima na Braču 2015. godine, gdje kolegij tambure vodi prof. Valentin Veljko Škorvaga.

Luka Juriša na međunarodnoj smotri svirača tradicijskih glazbala u Ilači, 2012., privatna arhiva.

Vrlo brzo čulo se za mladog Đakovčanina i njegove glazbene uspjehe. Zaredale su brojne nagrade i priznanja državnog i međunarodnog značaja tako da je u Lukinoj sviračkoj karijeri teško pronaći godinu u kojoj nije osvojio barem jedno prestižno mjesto među najboljim mladim sviračima tambure u Hrvatskoj.

Luka Juriša na smotri u Donjim Andrijevcima, 2009., privatna arhiva.

Posebno su plodonosna bila međunarodna natjecanja tamburaša solista, koja se jednom godišnje naizmjenično održavaju u Požegi i Subotici. Luka je višestruki dobitnik prvih nagrada i zlatnih medalja na ovim natjecanjima (2014., 2015., 2016., 2017., 2018., 2019. i 2021.) Na međunarodnom natjecanju 2017. u Subotici svira u komornom sastavu koji osvaja prvu nagradu, zlatnu medalju i Grand Prix. Istu nagradu osvojio je i u Požegi 2018. kao solist na braču. Redoviti je osvajač prvih nagrada na Državnim natjecanjima (HDGPP) 2015., 2016., 2017., 2019. i 2021. Njegov nastup 2019. godine u kategoriji brač solo ocijenjen je s iznimno visokim brojem bodova: 99,50. Dodjela priznanja održana je na Muzičkoj akademiji u Zagrebu uz prigodni Završni koncert izabranih 10 izvođača, koji su na natjecanju u pojedinim kategorijama postigli najveći broj bodova.

Po završetku srednje škole u Požegi 2017. Luka Juriša nastavlja svoje glazbeno obrazovanje na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku (AUKOS), gdje kao redovni student upisuje tada novootvoreni Odsjek za novu glazbu – Žičani instrumenti, smjer Tambure u klasi profesora (vrh. umj.) Vladimira Vladimirova i asistenta Darka

Luka Juriša i Golden Strings Orchestra, 2025., privatna arhiva.

Čuvidića. 2020. godine završio je treću godinu studija položivši sve ispite u roku te održao javni koncert kao završni preddiplomski rad s izvrsnom ocjenom, čime je stekao naziv prvostupnika (*univ. bacc. mus.*). Za iznimne umjetničke rezultate tijekom studija na AUKOS-u te za izvrsnost u obrazovanju Luka Juriša dobio je 2018. godine Dekaničinu nagradu Akademije za umjetnost i kulturu Osijek. Nakon toga upisuje diplomski studij, smjer Tamburaško umijeće. 2022. godine završava diplomski studij i obranom završnog rada fokusiranim na tamburaško umijeće te koncertom u triju stječe naziv magistar muzike (*mag. mus.*).

Luka Juriša kao član Ansambla LADO na koncertu Rijeke zvuka u Muzeju grada Zagreba, 2025., privatna arhiva.

Cijelo vrijeme studija Luka je aktivan sudionik prestižnih kulturnih događanja.

Dvostruki je dobitnik nagrade Oskar znanja (2019. i 2020.) koji dodjeljuje Agencija za odgoj i obrazovanje RH S kvartetom „AUKOS” nastupa 2020. godine na IV. International Sirmium Music Festu i osvaja nagradu Laureat. Ne smijemo izostaviti i uspješan nastup kvarteta na renomiranom festivalu Varaždinske barokne večeri, kao i aktivno sudjelovanje u kvartetima i ansamblima s kojima osvaja najviše strukovne nagrade. Poseban glazbeni i emotivni dojam na Luku su ostavili koncerti najvećeg tamburaškog orkestra Šokačka rapsodija s kojim je nastupao više puta kao svirač samice i brača. Posebno je impresivna bila izvedba Bunjevačkog kola 2025., gdje je do punog izražaja došao sav virtuozičnost Lukina muziciranja na braču.

Željani novih znanja i usavršavanja sviračke tehnike svirao je s različitim orkestrima i manjim skupinama kao što su npr. Tamburaški orkestar Strossmayer, Golden Strings Orchestra, Kvartet Bastion, Duo Blue Tambura i sl. Luka Juriša svestrani je glazbenik koji podjednako suvereno vlada modernim koncertnim bračem i arhaičnim tradicijskim instrumentima.

Paralelno sa stjecanjem glazbenog znanja na redovitom školovanju od osnovne škole pa do glazbene akademije Luka se neprekidno bavi folklornom glazbom. U tamburaškom

Luka Juriša i MPS „Bećarine” u Slavonskom Šamcu 2015., privatna arhiva.

orkestru svira sve vrste glazbala, a uz njih posebno zadovoljstvo nalazi u sviranju tradicijskih narodnih glazbala kao što su preteče današnjih tambura samica i šargija. Izvrsno svira mandolinu i lijericu neprekidno pronalazeći raznoliko bogatstvo novih zvukova različitih narodnih glazbala. Uz obligatni brač, poseban afinitet pokazuje prema tamburi samici koju svira od ranog djetinjstva. Kao polaznik Seminara folkloru panonske zone u Vinkovcima intenzivno uči sviranje samice kod profesora Danijela Čehajića i Darka Čuvidića, te 2011. godine polaže ispit za svirača samice. U međuvremenu uporno uči sviranje samice slušajući najbolje svirače ovog starog instrumenta. Posjećuje brojne semi-

nare (Gorjani, Ernestinovo i druge) kao i smotre samičara (Donji Andrijevc, Županja, Ilača, Prkovci, Slavonski Šamac, Trnjani i brojne druge) kako bi čuo najbolje samičare. 2016. godine pod mentorstvom Duška Topića brani seminarski rad za Voditelja grupe svirača tambure samice. Otada pa do danas uspješan je predavač i voditelj kolegija tambure samice na seminaru u Vinkovcima.

Luka Juriša na Šokačkoj rapsodiji 29. svibnja 2025. u Novskoj, privatna arhiva.

Luka Juriša kao voditelj tamburaša KUD-a „Tena”, Đakovo, 2025., privatna arhiva.

Stekao je već dosta iskustava u vođenju tamburaških sekcija i pripremi mladih svirača za nastupe i natjecanja. To se ponajprije odnosi na dugogodišnje članstvu u KUD-u „Tena” u Đakovu, kao i iskustva stečena suradnjom s drugim sličnim ansamblima. Kao voditelj folklornih i tamburaških skupina unosi akademsku preciznost u tradicijski izričaj i postiže zavidne rezultate.

Svoj profesionalni vrhunac Luka Juriša postigao je 2. svibnja 2025. kada je postao članom Ansambla narodnih plesova i pjesama Hrvatske LADO. Šaljemo mu iskrene čestitke, jer takve kadrove naš državni profesionalni ansambl i zaslužuje. Osim toga, već dugo u Ladovu orkestru nije nastupao netko iz Slavonije. Đakovo se uistinu ima čime ponositi.

**MEĐUNARODNA
SMOTRA FOLKLORA**

MEĐUNARODNA SMOTRA FOLKLORA

60. Đakovački vezovi

- 201 Digitalni svijet Vezova – pogled na 59. Đakovačke vezove
202 Monika Bogadi i Silvija Butković: Pregled konjičkih natjecanja na Đakovačkim vezovima 2025.
205 Maja Nikačević: Mali vezovi – čuvari baštine 2025. godine
212 Marija Ilakovac: Sudionici Malih vezova
214 Filipa Francem: 60. ĐAKOVAČKI VEZOVI: Osobne karte KUD-ova – sudionici
237 Bartol Bačić: Vremenske prilike u vrijeme održavanja Đakovačkih vezova
239 Program 60. Đakovačkih vezova
245 Sponzori

Fotografija na prethodnoj stranici:

Grupa iz Južne Koreje na 59. Đakovačkim vezovima, foto Silvija Butković.

Digitalni svijet Vezova – pogled na 59. Đakovačke vezove

Svečano zatvaranje 59. Đakovačkih vezova. Foto Zlatko Mesić.

*Svečano otvorenje
59. Đakovačkih vezova*

*Svečana povorka
59. Đakovačkih vezova*

*Svečano zatvaranje
59. Đakovačkih vezova*

Mali vezovi 2025.

60

ĐAKOVAČKI VEZOVI

Pregled konjičkih natjecanja na Đakovačkim vezovima 2025.

Monika Bogadi

Voditeljica konjičkih natjecanja

U sklopu 59. Đakovačkih vezova održana su konjička natjecanja u disciplinama dresurnog jahanja i vožnji zaprega. Natjecanje u dresurnom jahanju održavalo se u zatvorenoj jahaonici Državne ergele Đakovo, dok su zaprežna održavana na vanjskim terenima Ergele.

U dresuri natjecatelji su jahali programe u A, M, L, LM kategorijama, Intermediate i Prix St. Georges testove, kao i posebne testove za mlade konje. U svakoj kategoriji jaše se zadani test koji sadrži do dvadesetak elemenata koji se izvode u osnovnim hodovima konja kao što su hod, kas i galop. Natjecanje u

Najuspješniji natjecatelji u vožnji dvoprega.

dresurnom jahanju održalo se u zatvorenoj jahaonici koja je mjesto gdje je mnogo manje ometajućih faktora i gdje je lakše ostvariti koncentraciju, kako konja tako i jahača. Pobjednika i plasirane natjecatelje dobije se ovisno o poretku bodova koje dodjeljuju sudci ocjenjujući svaki element, ali i s nekoliko ocjena ukupnog dojma jahača i konja, odnosno pokreta i hodova. Dresurna natjecanja odgovaraju konjima lipicanske pasmine. Tako u ovoj disciplini, što nas ne čudi, bude i najviše đakovačkih predstavnika. Dresurno jahanje disciplina je konjičkog sporta u kojoj se ocjenjuje preciznost, sklad pokreta i komunikacija između jahača i konja. Najuspješniji jahači koji su ostvarili plasmane u dresurnom natjecanju bili su:

Dodjela nagrada, ravnatelj Državne ergele Nikola Grizelj, Ivan Kuna i Ante Bagarić.

Goran Grizak, Mara Kretonić, Maja Zegnal Unterajner i Tina Blažević iz Državne ergele Đakovo te Nina Kulešević i Tijana Špoljarić iz Konjičkog kluba Osijek. Da konji uistinu „plešu“, možete se uvjeriti ako posjetite neko od natjecanja u dresurnom jahanju.

U sklopu zaprežnog natjecanja održano je 2. kolo Croatia Cupa za jednoprege i dvoprege. Kao i Nagrada Ergele Đakovo. Što bi značilo da su se u dva dana održale dvije kombinirane utakmice. Kombinirana utakmica sastoji se od kombinacije parkura s čunjevima i vrlo atraktivnih maratonskih prepreka. Vozači u ovoj utakmici moraju pokazati iznimnu spretnost prolazaka kroz maratonske prepreke u što kraćem vremenu, ali i preciznost prolaska kroz čunjeve da bi završili sa što manje kaznenih bodova u

najbrže mogućem vremenu. Obje utakmice vožene su u kategoriji jednoprega i dvoprega, ovisno jesu li zaprege sačinjene od dva ili jednog konja. Na ovom natjecanju pobjednici su bili:

„Nagrada Ergele Đakovo“: Jednopreg Ivan Mirković, KU „Lipicanac“ Rušćica, a u dvopregu: Andrija Obrovac, KK „Maestoso“ Vinkovci.

Ivan Mirković osvojio je Nagradu Ergele Đakovo u jednopregu.

Andrija Obrovac osvojio je Nagradu Ergele Đakovo u dvopregu.

„2. kolo Croatia Cupa“: Jednopreg Ivan Mirković, KU „Lipicanac“ Rušćica, a u dvopregu: Tomislav Drenjančević, Državna ergela Đakovo i Lipik.

2. kolo Croatia Cupa, Ivan Mirković, jednoprezi, KU „Lipicanac”, Rušćica.

2. kolo Croatia Cupa, Tomislav Drenjančević, dvoprezi.

Državna ergela Đakovo često je domaćin različitih konjičkih natjecanja, osobito u vrijeme održavanja Đakovačkih vezova kada se tradicionalno može uživati u raznim disciplinama konjičkog sporta.

**Fotografije: Silvija Butković,
Državna ergela Đakovo**

Maja Zegnal Unterajner

Petra Prlić

Tina Blažević

Goran Grizak

Mara Kretonić

60

ĐAKOVAČKI VEZOVI

MALI VEZOVI

– čuvari baštine 2025. godine

Maja Nikačević

Organizacijski odbor Malih vezova

**Ponedjeljak, 23. lipnja 2025.
godine**

Program Malih vezova započeo je pilot-projektom pod nazivom *Art vezovi*. Cilj programa bio je potaknuti umjetničko stvaralaštvo djece osnovnoškolske dobi. Voditelji programa dobili su zadatak pronaći motive u tradicijskoj kulturi. Radionice su bile zatvorenog tipa, s ograničenim brojem djece, ne bi li se voditelji radionica mogli kvalitetno posvetiti svakom polazniku. Održane su ukupno četiri radionice po deset polaznika, a voditeljice radionica bile su Matea Bošnjak, mag. geografije s geoekologijom i Matea Oslić, mag. educ. art. Matea Bošnjak vlasnica je malog studija Mijena Ceramics za izradu keramičkih predmeta inspiriranih prirodom, putovanjima, planinama, oblacima i nebeskim tijelima. Matea je u svijet keramike ušla nakon jedne radionice, a potom je znanje nastavila graditi kroz različite edukacije. Matea je održala radionicu s polimernom glinom od koje su polaznici izrađivali privjeske za ključeve u obliku *ljelja*. U drugoj radionici polaznici su izrađivali ukrase za kosu od *macramé* konopa, nalik na oglavljva djevojaka iz Slavonije. Matea Oslić završila

Likovna radionica „Art vezovi“.

je Akademiju primijenjenih umjetnosti u Rijeci, smjer kiparstvo, pod mentorstvom prof. Darije Žmak Kunić i prof. Dražena Vitolovića. Radi kao učiteljica likovne kulture u osnovnim školama u Budrovcima i Garčinu. Do sada je izlagala svoje radove na brojnim skupnim i jednoj samostalnoj izložbi. Često vodi likovne radionice za djecu i odrasle, sudjeluje u različitim projektima, likovnim kolonijama i kiparskim radionicama. S prvom skupinom Matea je odradila radionicu slikanja na platnu. Motivi su im bili uzorci s *ponjava* (vuneni pokrivači od domaćeg

tkanja), dok su u drugoj radionici polaznici iste te motive oslikavali tehnikom monotipije na pamučne torbe.

U radionicama je sudjelovalo ukupno 40 polaznika. Sudeći po tome kako su se radionice brzo popunile, interes među najmlađom populacijom bio je velik. Na ovaj način upoznali smo naše najmlađe sugrađane, ali i goste s tradicijskim motivima Slavonije.

Izložba LEGO.

Nagrađeni sudionici likovnog natječaja.

Utorak, 24. lipnja 2025. godine

Utorak je bio posvećen Kulturno-umjetničkom društvu „Tena”. Dječji ansambli *Zvončići*, *Pčelice* i *Dukati* izveli su svoj godišnji koncert pod nazivom „Naše kolo veliko” na Strossmayerovu trgu prepunom publike. Red pjesme, plesa i dječjih igara ispunio je pozornicu veseljem i smijehom, baš kako i priliči djeci.

Srijeda, 25. lipnja 2025. godine

Srijeda je bila posvećena likovnom i literarnom stvaralaštvu djece cijele Hrvatske. Program su otvorili *ljelja*, *bečaruša*

i *jahač* koji su na zanimljiv i edukativan način predstavili publici odabrane elemente tradicijske kulture, pod nazivom *Živa Đakovština*.

Nakon toga otvorena je izložba likovnih radova pristiglih na natječaj. Tema natječaja bili su *Tradicijski plesovi*, koji su iznimno važan dio naše nematerijalne kulturne baštine. Njihova uloga u prošlosti bila je društvena. U plesu su se ljudi upoznavali, međugeneracijski povezivali i međusobno komunicirali. Plesovi su bili razonoda i zabava, ali i dio raznih običaja. Danas su oni uglavnom dio folklorne baštine koju gledamo na sceni, u plesnim nastupima folklornih skupina, ali brojni se ipak izvode u različitim krajevima Hrvatske i danas kao dio društvenih događanja, važnih životnih događaja i slično. Članice Prosudbenog povjerenstva likovnog natječaja: doc. art. Kristina Marić Ložušić, predsjednica povjerenstva, Marija Gačić, mag. etnologije i kulturne antropologije i Maja Nikačević, dipl. učiteljica, pregledale su ukupno 385 radova iz 14 vrtića i 47 osnovnih škola.

Lutkarska predstava.

Popis dječjih vrtića koji su sudjelovali u natječaju: DV Vrapče Zagreb, DV „Izvor” Zagreb, DV „Utrina” Zagreb, DV Đakovo, DV Ciciban Velika Gorica, DV Kotoriba, DV Duga Zagreb, DV Jarun Zagreb, DV Cvjetnjak Zagreb, DV „Vladimir Nazor” Zagreb, DV Ploče, DV „Iskrica” Zagreb, DV Žirek, DV Osijek / PC Jaglenac.

Popis osnovnih škola koje su sudjelovale u natječaju: OŠ J. A. Čolnica Đakovo, Pučko

otvoreno učilište Krapina, OŠ Čazma, OŠ kralja Tomislava Našice, OŠ „Braća Seljan” Karlovac, OŠ J. Šižgorića Šibenik, OŠ Vijenac Osijek, OŠ Sveta Nedelja, OŠ Antuna Kanižlića Požega, OŠ Đakovački Selci, OŠ „Vladimir Nazor” Đakovo, OŠ „I. G. Kovačić” Đakovo, OŠ Ante Kovačića Zagreb, OŠ „Petar Zrinski” Šenkovec / PŠ Mačkovec, OŠ Blage Zadre Vukovar, PŠ Jablan Vrbovsko, OŠ Ladimirevci, OŠ Zvonimira Franka Kutina, OŠ Trnjanska Zagreb, OŠ Vrpolje, OŠ Dragutina Tadijanovića Zagreb, OŠ Josipovac, OŠ Budrovci, OŠ Turanj Karlovac, OŠ Petra Preradovića Zagreb, PŠ Cerovac Vukmanički, OŠ Kajzerica Zagreb, OŠ Vladimira Nazora Daruvar, OŠ Vladimira Nazora Čepin, OŠ Mertojak Split, OŠ I. Brlić Mažuranić Ogulin, III. osnovna škola Bjelovar, OŠ Koprivnički Ivanec Kunovec, OŠ Vladimira Nazora / PŠ Tinjan Pazin, OŠ Čučerje Zagreb, OŠ „August Harambašić” Donji Miholjac, OŠ Ljudevita Gaja Nova Gradiška, OŠ Vladimira Nazora Slavonski Brod, OŠ „Ljudevit Gaj” Lužani, OŠ Kuršanec, OŠ Vladimira Nazora Virovitica, OŠ Žitnjak Zagreb, OŠ „Antun Matija Reljković” Bebrina, OŠ Monte Zaro, OŠ „Matija Gubec” Čeminac, OŠ Viktorovac Sisak, OŠ Mitnica Vukovar.

Program „Živa Đakovština”

Najuspješniji po kategorijama bili su:

DJEČJI VRTIĆI:

1. MILA JURICH, DV Jarun Zagreb, mentorica: Marijana Plivelić
2. BORNA ŠIRANOVIĆ, DV Utrina Zagreb, mentorice: Katica Podlesek, Natalija Marincel, Ana Hrečuk
3. LENA CVETKOVIĆ, DV „Izvor” Zagreb, mentorica: Ankica Švigir

Nagrađeni sudionici literarnog natječaja.

POHVALA:

- LENA SAKAČ, DV „Izvor” Zagreb, mentorica: Helena Kecerin Penzar

RAZREDNA NASTAVA:

- KLARA ŽIVKOVIĆ, 2. r., OŠ Đakovački Selci, mentorica: Mirta Denić
- BORNA BASARIĆ, 4. r., OŠ Sveta Nedelja, mentorica: Sandra Vuk
- PETRA KRISTEK, 3. r., OŠ Budrovci, mentorica: Kristina Milić

POHVALA:

- DALIJA SMRIKO, 2. r., OŠ Petra Preradovića Zagreb, mentorica: Vanja Vukosavić
- IVANO KRETONIĆ, 3. r., OŠ Budrovci, mentorica: Kristina Milić

PREDMETNA NASTAVA:

1. DAMIR PAVLOVIĆ, 5. r., OŠ J. A. Čolnčića Đakovo – Područna škola Široko Polje, mentorica: Dajana Karas Dragić
2. PETRA VUKUŠIĆ, 8. r., OŠ „Ljudevit Gaj” Lužani, mentorica: Alena Martinović Mileusnić
3. LARA BERNIK, 6. r., OŠ Vladimira Nazora Pazin, Područna škola Tinjan, mentorica: Mirela Duktaj

POHVALA:

- LENA PALOŠ, 7. r., OŠ J. A. Čolnčića Đakovo, mentorica: Dajana Karas Dragić

- LEONARDA GREINER, 8. r., OŠ Ljudevita Gaja, Nova Gradiška, mentorica: Jasminka Roknić
- GABRIEL SERTIĆ, 7. r., OŠ J. A. Čolnića Đakovo, mentorica: Dajana Karas Dragić
- FRAN ČANČAR, 5. r., OŠ Ljudevita Gaja Nova Gradiška, mentorica: Jasminka Roknić

Natječaj je bio otvoren do 1. svibnja 2025. godine, a prijaviti su se mogli samo pojedinačni radovi učenika osnovnih škola i vrtića s područja Republike Hrvatske. Nagrađeni učenici primili su priznanja i nagrade sponzora: Školske knjige d. d. i Grada Đakova. Nagrade su dodijeljene za prva tri mjesta u svakoj kategoriji te je dodijeljeno nekoliko pohvala. Pohvaljeni učenici primili su prigodne knjige i priznanja.

Radionice u Strossmayerovu parku.

Tema literarnog natječaja bila je *Živa baština Hrvatske*. Ova vrlo otvorena i slobodna tema otvorila je mogućnost kreiranja literarnih uradaka koji tematiziraju bilo koji element hrvatske kulturne baštine, što podrazumijeva kulturna dobra od umjetničkog, povijesnog, paleontološkog, arheološkog, antropološkog, etnološkog i znanstvenog značenja. Članice Prosudbenog povjerenstva literarnog natječaja: Ivana Bilac, prof. hrvatskoga jezika, predsjednica povjerenstva, Krasanka Kakaš, prof. hrvatskoga jezika, Marija Gačić, mag. etnologije i kulturne antropologije i Maja Nikačević, dipl. učiteljica, pregledale su ukupno 39 literarnih radova učenika osnovnih škola.

Popis osnovnih škola koje su sudjelovale u natječaju: OŠ Bijaći Kaštel Štaflić, OŠ „Josip Kozarac” Slavonski Šamac, OŠ Franje

Krežme Osijek, OŠ Turnić Rijeka, OŠ Antuna Kanižlića Požega, OŠ fra Pavla Vučkovića Sinj, OŠ Dragutina Domjanića Zagreb, OŠ „Nikola Tesla” Rijeka, OŠ Ladimirevci / PŠ Ivanovci, OŠ „I. G. Kovačić” Đakovo, OŠ Drenje, OŠ Koprivnički Ivanec, OŠ Dragojle Jarnević Karlovac, OŠ Ljudevita Modeca Križevci, OŠ Trnsko Zagreb, OŠ „Pavao Belas” Brdovec.

Najuspješniji po kategorijama bili su sljedeći učenici:

RAZREDNA NASTAVA:

1. LUCIJA DŽAKULA, 3. r. (*Škola šokačkog divana*), OŠ „I. G. Kovačić” Đakovo, mentorica: Andrea Selec
2. MATEA FRANK, 1. r. (*Zvončarica*), OŠ „Nikola Tesla” Rijeka, mentorica: Sunčica Gačić
3. LASTA ROSIĆ, 1. r. (*Maškare*), OŠ „Nikola Tesla” Rijeka, mentorica: Sunčica Gačić

PREDMETNA NASTAVA:

1. UNA PRGOMET, 6. r. (*Na šufitu moje babe*), OŠ Bijaći Kaštel Štaflić, mentorica: Marina Veić
2. VINKO MILUNOVIĆ, 5. r. („Bošnjaci se nadaleko znaju po oborcim’ i po šlingeraju!”), OŠ Trnsko Zagreb, mentorica: Božica Ditrih
3. LUCIJA ŠTEFANAC, 6. r. (*Labotorci*), OŠ Dragojle Jarnević Karlovac mentorica: Ivana Požar

Odrednice za prosudbu bile su: vješta uporaba jezika u skladu s temom rada i dobi učenika, originalnost u odabiru teme i forme, izbjegavanje stereotipa na razini izraza te istraživanje vlastitog doživljaja i spoznaja prošlosti i suvremenosti. Natječaj je bio otvoren do 15. svibnja 2025. godine, a prijaviti su se mogli samo pojedinačni radovi učenika osnovnih škola Republike Hrvatske. Nagrađeni učenici primili su priznanja i nagrade sponzora: Školske knjige d. d. i Grada Đakova. Nagrade su dodijeljene za prva tri mjesta u svakoj kategoriji. Voditeljice programa bile su učenice OŠ Josipa Antuna Čolnića iz Đakova: Klara Babić, Iva Nikačević i Ivana Vulić.

Glazbena radionica Klasan na korzu.

Četvrtak, 26. lipnja 2025. godine

Nakon prošlogodišnjeg pilot-projekta pripovijedanja narodnih bajki, koji je bio zatvorenog tipa, namijenjen predškolicima đakovačkih vrtića, ove godine pripovjedna predstava bila je otvorena za svu djecu. Cilj projekta je upoznati djecu s tradicijskim bajkama, pričama, legendama, ali i usmenom predajom, s naglaskom na zavičajne bajke. U dogovoru i na prijedlog organizatora, pripovjedačica Margareta Peršić napisala je scenarij i režiju za narodnu bajku *Babina Bilka*. Ovu bajku zabilježila je etnologinja Maja Bošković Stulli 1957. godine u Gorjanima, a kazivač joj je bio Stipan Lović. Pripovjedačica je svojim pristupom narodnu bajku podigla na razinu zasebnog, specifičnog scenskog izričaja. U svojoj izvedbi spojila je elemente pripovijedanja, pantomime i teatra. Kroz ulogu pripovjedačice Margareta je upravljala pričom, oživjela je likove u priči te i publiku pretvorila u njezine aktere. Pripreme za premijeru trajale su četiri dana tijekom kojih je pripovjedačica boravila u Đakovu i uvijek bavala program s mladim đakovačkim glumcima, Ritom Božić, 3. r., OŠ J. A. Čolnica i Antunom Žajdlikom, 3. r., OŠ „I. G. Kovačić”, te sa samičarom Antunom Bošnjakovićem iz Glazbene radionice Klasan. Pripovjednoj predstavi nazočilo je stotinjak djece i odraslih koji su izvrsno prihvatili ovu narodnu bajku iz Đakovštine.

Nakon predstave nastupili su učenici Glazbene radionice Klasan i njihovi gosti. Program je predstavljen na edukativno-zabavan način i posvećen tamburi *samici*, tradicijskom solističkom instrumentu duboko ukorijenjenom u slavonskoj glazbenoj baštini. Program je bio prilika da se publici predstave rezultati rada ostvareni kroz šest ciklusa Seminara tambure samice, usmjerenog na očuvanje, prenošenje i popularizaciju tradicijskoga glazbenog izričaja. Program su dodatno obogatile gošće iz vokalnog sastava Art Voice, koje su svojim toplim i izražajnim interpretacijama oživjele neke pomalo zaboravljene tradicijske melodije. Uz tradicijske napjeve, publika je imala priliku čuti i nekoliko skladbi iz suvremenoga glazbenog etera, izvedenih u posebnom ozračju koje stvara spoj tradicije i suvremenoga glazbenog izraza. Stručno vođenje programa povjerenom je Mariji Gačić, dugogodišnjoj suradnici projekta, čija su interpretacija i poznavanje tradicijske baštine dodatno približili publici značaj tambure samice i rada seminara za koje je zadužen Tomislav Klasan, idejni začetnik i autor programa. Veliko zanimanje publike i podrška koju je pružila izvođačima još su jednom potvrdili koliko su ovakvi programi važni za njegovanje i očuvanje kulturne tradicije, ali i za stvaranje novih generacija zaljubljenika u zvuk tambure samice.

Koncert „Naše kolo veliko” dječjih skupina
KUD-a „Tena” Đakovo.

Petak, 27. lipnja 2025. godine

Lutkarsku predstavu „Petrica Kerempuh na vašaru” izvela je naša Đakovčanka, Ana Ilakovac. Ana je studentica studija Glume i lutkarske animacije na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku. Ovom predstavom prikazuje se snalažljivost, vještina i (ne)prilike u kojima se našao jedan od najpoznatijih likova hrvatske književnosti, Petrica Kerempuh. Nakon što je otpušten s posla, Petrica je primoran pronaći novi posao. Tražeći novi posao, upada u različite neprilike iz kojih se treba izbaviti, ali sve uspijeva zbog svojeg šarma i nepredvidljivog karaktera.

Subota, 28. lipnja 2025. godine

Subota prijedodne uobičajeno je bila rezervirana za radionicu „Skockana baština” pod vodstvom Platforme za primijenjenu etnologiju – Heritage Chaser, koja je ponovno pronašla motive u tradicijskoj baštini pa su dječica svojim rukama oblikovala, bojila i iscrtavala različite uzorke. Klub Kockica kao i svake godine organizirao je izložbu LEGO kockica, na kojoj su svoje mjesto pronašli i neki likovi iz tradicijske baštine. U večernjim satima održan je Festival dječjeg stvaralaštva *Baština djeci*. Cijeli program Festivala bio je temeljen na temi 59. Đakovačkih vezova

Pripovjedačica Margareta Peršić.

Šokačko se razigralo kolo. Mali vezovi još su jednom poslali jasnu poruku: dajmo baštinu djeci i ona će živjeti nezamislivom energijom i izrazom. Sudionici Festivala bili su: učenici Folklorne grupe Osnovne škole J. A. Čolnica, koji su izveli običaj *Ivanja*, Glazbena škola Arija odsvirala je pjesmu *Vesela je šokadija*, Plesni klub Bolero na urban način otplesao je na skladbu *Nevera – Harmonija disonance*, Ritmička sekcija KUD-a „Sklad” plesala je na skladbu *Ero s onoga svijeta*, Karlo Šimeg

Program u Strossmayerovu parku „Baština djeci”.

pročitao je svoj literarni rad *Lipa Šokadija*, a uz njega su bili i njegovi prijatelji, u prigodnim narodnim nošnjama, o kojima je kazivao u pjesmi. Glazbena radionica Klasan i Goran Bošković premijerno su nam otpjevali svoju pjesmu *Sunce iznad Đakova*, KUD „Sloga” i Osnovna škola Sikirevci izveli su nam dječje igre i kola iz Sikirevaca pod nazivom *Plivaj!*, Kulturno-umjetnička etno skupina iz Širokog Polja izvela nam je program *Šokica u zemlji čudesa* te na neobičan način spojila suvremeno i tradicijsko. Pjevačka skupina *Dive* iz Strizivojne odsvirala nam je i otpjevala bećarce, članovi dječjeg ansambla „Dukati” KUD-a „Tena” otpjevali su nam pjesme *Mesec svetli* (narodna pjesma iz Međimurja); *Ja sam mala* (Posavina); *Ajde kato, ajde zlato* (Slavonija), Iris Banović i Lana Lučić iz KUD-a „Sloga” izvele su monologe na govoru svojega kraja. Gosti iz KUD-a „Mate Balota” Rakalj počastili su nas svirkama na *roženicama* „Na korak”, ples *sette passi – špic polka*; Mantinjada, svirkom na velikoj i maloj *roženici*, *balunom*, plesom južne Istre.

Na samom kraju programa svi sudionici, njih čak 244, otplesali su šokačko kolo, povezujući na taj način temu 59. Đakovačkih vezova, koja se neprekidno provlačila kroz program Festivala. Voditelji programa bili su Antun Žajdlik, Antun Bošnjaković, Klara Babić, Ivana Vulić i Iva Nikačević.

Nedjelja, 29. lipnja 2025. godine

Glavni dan *Malih vezova* rezerviran je za poslijepodnevnu povorku malih folklorša i smotru folklor dječjih skupina u Strossmayerovu parku. Po dobrom starom običaju, program je upotpunjen radionicama za djecu. Djeca su se izražavala različitim likovnim tehnikama, plesom, pjesmom, tradicijskim igrama te su istodobno usvajala vještine povezane s elementima tradicijske kulture koji se interpretiraju. Projektom je obuhvaćeno jedanaest radionica koje su vodile učiteljice Andrea Selec i Marijana Mikić iz Osnovne škole „I. G. Kovačić”, učiteljica Sanda Kaniža iz Osnovne škole J. A. Čolnća, učiteljice Sanja Vidović i Marka Grbeša iz Osnovne škole „V. Nazor”, učiteljice Kristina Milić i Matea Oslić iz Osnovne škole Budrovci, učiteljica Andrea Dadić iz Osnovne škole Satnica Đakovačka, nastavnica Monika Gusić iz Ugostiteljsko-turističke škole Osijek, Zdravka Lovinčić Kraljević, voditeljica Tinker Labsa Đakovo, Ana Grgić, vlasnica Obrta Remedy, odgojiteljice Ana Gajer i Lucija Švec iz Dječjeg vrtića Đakovo, Manuela Kelava, članica KUD-a „Tena” i članice Udruge „Sikirevački motivi”.

Velik broj djece koja su prošla kroz radionice pokazatelj je kako je ovaj projekt vrlo uspješan.

60

ĐAKOVAČKI VEZOVI

Sudionici Malih vezova 2026.

Marija Ilakovac

Folklorni odbor

- KUD „Sveti Križ Začretje” Sveti Križ Začretje
- KUD „Nova zora” Lomnica
- FD „Cere” Žminj
- FA Centra za kulturu i informiranje „Dr. Franjo Tuđman” Grubišno Polje
- DS „Čerišnjice” Otočac
- KUU „Kristal” Županja
- FA „Ivan Mažuranić” Karlovac
- HKUD „Sv. Ante – Cim” Mostar, BiH
- KUD „Mak” Trnovec
- FA „Koprivnica” Koprivnica
- KUD „Moslavec” Voloder
- KUD „Zora” Betina
- KUD „Tena” Đakovo
- KUD „Šokadija” Budrovci
- KUD „Drenjanci” Drenje
- KUD „Ledina” Gašinci
- KUD „Gorjanac” Gorjani
- KUD „Petőfi Sándor” Ivanovci Đakovački
- SKUD „Braće Banas” Josipovac Punitovački
- KUD „Ivan Tišov” Viškoveci
- KUD „Vesela Šokadija” Koritna

KUD „Veseli Šokci” Punitovci
KUD „Sloga” Satnica Đakovačka
Mažoretkinje KUD-a „Sloga” Satnica Đakovačka
KUD „Hrvatska čitaonica” Selci Đakovački
KUD „Lipa” Semeljci
KUD „Šokadija” Strizivojna
KUD „Milko Cepelić” Vuka
KUD „Matija Antun Reljković” Davor
KUD „Zlatno klasje” Oprisavci
KUD „Donji Vidovec” Donji Vidovec
KUD „Slavonija” Đurđanci
Mažoretkinje KUD-a „Sklad” Đakovo
KUD „Dugo Selo” Dugo Selo Lukačko

SKUD „Braće Banas” Josipovac Punitovački, snimila Vlatka Berc.

60

ĐAKOVAČKI VEZOVI

60. ĐAKOVAČKI VEZOVI

Osobne karte KUD-ova – sudionici

Filipa Francem

Turistička zajednica grada Đakova

1. CROATIAN HERITAGE SOCIETY CALGARY – KUD „VILA VELEBITA” i TS „HRVATSKE ZLATNE ŽICE”

MJESTO: CALGARY, ALBERTA

DRŽAVA: KANADA

KUD „Vila Velebita” djeluje u Calgaryju, Kanada, više od 50 godina, čuvajući i promovirajući hrvatsku tradicijsku kulturu unutar hrvatske dijaspore. Ansambl okuplja djecu, mlade i odrasle – uglavnom drugu i treću generaciju Hrvata rođenih u Kanadi, za koje folklor predstavlja važnu vezu s njihovom baštinom, jezikom i kulturnim identitetom. Kroz ples, pjesmu i glazbu, ansambl aktivno čuva hrvatske običaje i predstavlja ih na kulturnim događanjima, festivalima i međunarodnim folklornim susretima diljem Kanade i inozemstva. U sklopu svoje dugogodišnje misije očuvanja hrvatske baštine izvan domovine, ansambl planira kulturnu turneju po Hrvatskoj, koja je usmjerena na razmjenu, suradnju s lokalnim zajednicama te pružanje prilike mladim članovima da iz prve ruke dožive domovinu

svojih predaka. Ansambl nastupa uz vlastiti Tamburaški sastav „Hrvatske zlatne žice”, koji osim što prati plesni program, također ostvaruje i samostalne glazbene nastupe.

VODITELJICA: MARA BARKOVIĆ

BROJ SUDIONIKA: 20

2. RKUD „PROLETER”

MJESTO: SARAJEVO

DRŽAVA: BOSNA I HERCEGOVINA

Radničko kulturno-umjetničko društvo „Proleter” iz Sarajeva, Bosna i Hercegovina, njeguje neprekinutu tradiciju kulturnog i umjetničkog izražavanja od 1905. godine. Ime „Proleter” nosi u sebi simboliku slobode, predanosti i nasljeđa, a upravo te vrijednosti inspiriraju entuzijazam koji krasi jedno od najtrofejnijih kulturno-umjetničkih društava u Bosni i Hercegovini. Misija društva je očuvanje i promocija kulturne baštine i tradicije naroda Bosne i Hercegovine, kako u zemlji

tako i širom svijeta. Poseban naglasak stavljaju na rad s mladima, osiguravajući da novi naraštaji prepoznaju i njeguju vrijednosti koje su očuvane čak i u najtežim vremenima. Tijekom svoje bogate povijesti RKUD „Proleter” dostojanstveno je predstavljao domovinu na brojnim festivalima širom Europe, Sjeverne Afrike i Azije, osvojivši brojne nagrade i priznanja. Među njima su i najviša priznanja Grada Sarajeva i države Bosne i Hercegovine. Danas, u modernom i funkcionalnom prostoru, više od 350 aktivnih članova s entuzijazmom kreira nove vrijednosti kroz brojne sekcije: Ansambl narodnih igara, Dječji folklorni ansambl, Narodni orkestar, Mješoviti hor, Orkestar mladih violinista, Vokalna grupa i Sekcija veterana. Repertoar društva obuhvaća najreprezentativnije scenske postavke iz tradicije svih naroda Bosne i Hercegovine, potvrđujući „Proleterovu” posvećenost umjetnosti, zajedništvu i kulturnom nasljeđu.

VODITELJICA: SULEJMEN SKENDERAGIĆ

BROJ SUDIONIKA: 30

3. KUD „MATIJA GUBEC”

MJESTO: SLAVONSKI KOBAS

DRŽAVA: HRVATSKA

KUD „Matija Gubec” iz Slavenskog Kobasa osnovan je 1968. godine. Zbog iznimno značajnoga geografskog položaja mjesto je kao graničarski kraj imalo burnu povijest kroz koju su njegovi žitelji prolazili i znalački čuvali bogato kulturno nasljeđe i tradicionalne vrijednosti. Postojanost različitih društava, pjevačkih zborova, dramskih sekcija, čitaonice, glazbenika, zborovođa i likovnih umjetnika godinama je promovirala ljepotu i hranila dušu običnih ljudi umjetnošću koja je izvирala iz njih samih. Glavni nositelji programa su folklorni ansambl, tamburaški sastav i folklorni pjevački zbor. Članovi KUD-a su plesali, svirali i pjevali na svim važnijim smotrama i festivalima diljem naše domovine, a nerijetko i na pozornicama u inozemstvu. Svojom djelatnošću sudjeluju u svim kulturnim događajima u svojem mjestu, a veseli ih što su već 42 godine organizatori Smotre tamburaških sastava Brodsko-posavske županije. Osim ak-

tivnosti vezanih za folklor, često su nositelji domaćih izložbi etnografske tematike.

VODITELJ: ANTUN BAĆO

BROJ SUDIONIKA: 35

4. KUD „SVETI JURAJ” ZAGORJE OGULINSKO

MJESTO: ZAGORJE OGULINSKO

DRŽAVA: HRVATSKA

Kulturno-umjetničko društvo „Sv. Juraj” Zagorje osnovano je 1992. godine da bi se sačuvala kulturna baština zagorskoga kraja. Društvo danas broji oko 80 aktivnih članova različite životne dobi, koji djeluju u pet sekcija: dječja sekcija, tamburaška sekcija, folklorna sekcija koja izvodi 6 koreografija iz drugih dijelova Lijepe Naše, izvorna sekcija koja izvodi pjesme i plesove iz svojega kraja, ali je obnovila i snimila razne stare običaje, i sekcija rukotvorina okuplja vrijedne članice koje brinu o Etno imanju i izrađuju ručni rad. Zahvaljujući upornosti i ljubavi prema rodnom kraju, članovi KUD-a uspjeli su sačuvati od zaborava veći dio glazbeno-plesne tradicije, a posebno je za pohvalu izdavanje nosača zvuka s izvornom glazbom zagorskog kraja. Kroz koreografije izvorne skupine zabilježili su se narodni običaji. Sekcija rukotvorine obnovila je izradu domaćeg platna, a otvorenjem Etno kuće svoje mjesto kao izložbeni eksponati dobili su različiti alati, odjevni predmeti i tekstil, koji potječu iz prve polovice 20. st. KUD je i izdavač godišnjaka župe Zagorje „Kolišće”, u kojemu objavljuju raznovrsne tekstove. Članovi KUD-a „Sv. Juraj” Zagorje bogatstvo svoje tradicijske kulture i baštine uspješno su predstavljali na mnogim smotrama folkloru, bilo kao gosti na nastupima ili na koncertima koje su održavali. Održali su 14 koncerata povodom Valentinova na kojima su ugostili mnoga društva iz različitih krajeva Hrvatske.

VODITELJICA: RUŽICA SALOPEK

BROJ SUDIONIKA: 40

5. KULTURNO-PROSVJETNO DRUŠTVO „SVETA KLARA”

MJESTO: ZAGREB

DRŽAVA: HRVATSKA

Kulturno-prosvjetno društvo „Sveta Klara” dolazi iz istoimenoga novozagrebačkog naselja, koje je 2016. godine proslavilo jubilej 650 godina svoje župe, a za koje se može reći da je još uvijek zadržalo svoju turopoljsku baštinu i tradiciju. Društvo je sa svojim aktivnim radom i djelovanjem počelo daleke 1932., dok od 1988. djeluje u kontinuitetu. Društvo danas okuplja oko 80 aktivnih članova različite starosne dobi te svoj rad provodi kroz pet sekcija. Na svojem repertoaru imaju postavljene pjesme i plesove svojega Turopolja, ali i različitih krajeva Lijepe Naše i Hrvata izvan domovine, posebice vodeći računa da prezentirana koreografija dočara izvornu sveobuhvatnu sliku (stil, pjesmu, ples, svirku, nošnju) područja iz kojeg potječe. Posebno su ponosni što se dječja skupina već posljednjih osam godina nalazi u završnicama Smotre zagrebačkih folklornih amatera, dok su u 2024., prema ocjenama stručnog žirija, nastupili u završnici zagrebačke folklorne smotre kao cijelo Društvo – i djeca i odrasli – u društvu najboljih zagrebačkih folklornih amatera. Osim mnogobrojnih gostovanja Društvo je domaćin Međužupanijskim proljetnim folklornim susretima, suorganizator tradicionalnog svetoklarskog Klarinja u kolovozu, a tradicionalno u prosincu priređuju svoj Božićni koncert.

VODITELJ: ANTUN BOŽIĆ

BROJ SUDIONIKA: 35

6. HKPD „MATIJA GUBEC” TAVANKUT

MJESTO: DONJI TAVANKUT

DRŽAVA: SRBIJA

HKPD „Matija Gubec” iz Tavankuta, Republika Srbija, stožerna je udruga Hrvata u Vojvodini. Rad Društva spaja gotovo stoljetnu tradiciju s modernim europskim projektima, čineći Tavankut prepoznatljivom točkom na kulturnoj i turističkoj mapi regije. Iako Društvo pod današnjim imenom djeluje od 1946. godine,

temelji organiziranoga kulturnog života postavljeni su još 1927. godine osnivanjem Hrvatskog seljačkog prosvjetnog društva u Tavankutu. Nakon Drugog svjetskog rata rad se nastavlja na postulatima vizionara i učitelja Ivana Prčića Gospodara i Većeslava Omahena, koji su predratni entuzijizam pretočili u modernu strukturu Društva. Danas s ponosom obilježavaju 80. obljetnicu rada pod imenom „Matija Gubec”, slaveći osam desetljeća neprekidnog stvaralaštva. Društvo nije samo čuvar prošlosti već i pokretač lokalnog razvitka kroz programe Ruralni turizam (od 2011.) te Erasmus+ i međunarodna suradnja (od 2017.). Danas Društvo okuplja oko 200 aktivnih članova kroz razgranatu mrežu sekcija: Folklorni i tamburaški odjel, Slamarska sekcija, Sekcija za očuvanje nematerijalne kulturne baštine, Literarna sekcija: Promicanje pisane riječi i zavičajnog identiteta. Godišnji kalendar odražava bogatstvo duha i običaja: 1. Gupčev bal (središnji zimski događaj), 2. Kolonija naive u tehnicu slame, 3. Tavankutski festival voća, 4. Seminar bunjevačkog stvaralaštva, 5. Tavankutska Dužijanica, 6. Festival dječjeg folklor „Djeca su ukras svijeta” i 7. Tradicionalni običaji: Kraljice, Betlemari, Priskanje vatre sv. Ivana Cvitnjaka.

VODITELJI: DARKO PRČIĆ, voditelj folklor i MIRA TUMBAS, predsjednica

BROJ SUDIONIKA: 35

7. KUD „SAVIČENTA”

MJESTO: SVETVINČENAT

DRŽAVA: HRVATSKA

KUD „Savičenta” je Društvo koje samostalno djeluje od 2000. godine. Nastupali su na različitim manifestacijama i smotrama diljem Hrvatske, a i šire. Nakon toga slijedi pauza od nekoliko godina, uz veliku volju i želju prema folkloru aktivirali su udrugu 2022. godine. Pokrenuli su udrugu s najmlađim snagama OŠ Svetvinčenat i OŠ Juršići. Trenutačno udruga ima oko 50-ak aktivnih članova, od kojih je 40-ak djece u dobi od 9 do 15 godina. Nastupaju na različitim manifestacijama i smotrama svoje općine i u zemlji. Od većih nastupa ističu sudjelovanje na Vinkovačkim

jesenima i Štrudlafestu u Jaškovu nedaleko od Ozlja. Čuvaju i njeguju istarsku tradiciju te s ponosom predstavljaju svoje mjesto.

VODITELJI: JASNA GALANT I JASMIN JELENIĆ
BROJ SUDIONIKA: 44

8. KROATISCHER KULTURVEREIN, KUD „IVA” STUTTGART

MJESTO: STUTTGART

DRŽAVA: NJEMAČKA

KUD „Iva” iz Stuttgarta osnovan je 2024. godine s ciljem očuvanja i promicanja hrvatske tradicijske kulture među Hrvatima u Njemačkoj. Društvo kroz folklor, pjesmu i tamburašku

glazbu njeguje hrvatsku kulturnu baštinu te aktivno sudjeluje na kulturnim manifestacijama

hrvatskog iseljništva.

VODITELJI: NATAŠA PAVLOVIĆ, umjetnička voditeljica

LUKA DEVERIĆ, tamburaški voditelj

KRISTIAN ŠUŠAK, predsjednik Društva

BROJ SUDIONIKA: 35

9. KUD „TOMISLAV” CERNA

MJESTO: CERNA

DRŽAVA: HRVATSKA

Kulturno-umjetničko društvo „Tomislav” Cerna djeluje od 1975. godine pod tim imenom, ali počeci kulturno-umjetničkog rada u Cerni datiraju još iz 1932. godine. KUD je osnovan sa svrhom kulturno obrazovnog uzdizanja, a u cilju održavanja kulturne baštine svojega kraja, koja je vezana za folklor, običaje, ples i pjesmu. Pokraj očuvanja izvornog folklor, KUD surađuje s drugim KUD-ovima i sudjeluje u organiziranju različitih nastupa. Društvo trenutačno broji 60 registriranih članova. U Društvu djeluju plesna i dječja sekcija. Osim izvornih pjesama i plesova svojega kraja, KUD „Tomislav” izvodi i koreografije iz drugih kra-

jeva, i to: prigrorske, bunjevačke i banatske plesove, plesove iz Jezera s otoka Murtera, posavske plesove, ritmičko-scenski prikaz Biljana, hercegovački *lindo* i starogradske plesove. Organizatori su Žetvenih svečanosti od 1977. godine.

VODITELJ: VLADIMIR BALIČEVIĆ

BROJ SUDIONIKA: 45

10. KUD „TOMISLAV” DONJI ANDRIJEVCI

MJESTO: DONJI ANDRIJEVCI

DRŽAVA: HRVATSKA

Kulturno-umjetničko društvo „Tomislav” osnovano je 1939. godine kao ogranak „Seljačke sloge”. Nakon Drugog svjetskog rata ogranak je prerastao u kulturno i povijesno društvo. Tada kao KUD „Stjepan Živić” nastavlja tradiciju „Seljačke sloge” te između ostalog nastupa i na Glavnoj smotri narodne pjesme i plesa Hrvatske u Puli 1952. godine. Za Donje Andrijevence značajno je da su se od 1963. godine do 1967. godine održavale općinske smotre folklor, koje su začetak današnjeg Brodskog kola. Od 1981. do 1983. godine Društvo je organizator Smotre tamburaških grupa i orkestra Slavonije i Baranje. S demokratskim promjenama 1990. godine, Društvo mijenja ime u KUD „Tomislav” te nastavlja raditi na očuvanju izvorne tradicijske kulture Donjih Andrijevaca. Od 1999. godine Društvo je organizator državne smotre svirača na tamburi samici, pod nazivom „Oj, samice, drvo javorovo, ’ko te svir’o, nikad ne bolov’o”. Snimili su brojne radio i TV emisije od kojih izdajamo „Žetva u Slavoniji”, koja je nagrađena brojnim nagradama. Organizatori su i jedinstvene priredbe Folklorijada – dječji folklorni kamp, koji se kontinuirano održava od 2019. godine. Snimili su i dva nosača zvuka, od kojih se ističe „Oj Andrevci lipo selo naše” u izdanju Croatia Recordsa. Društvo je redoviti sudionik Brodskog kola, Đakovačkih vezova, Vinkovačkih jeseni te Međunarodne smotre folklor u Zagrebu, a može se pohvaliti nastupima diljem Hrvatske i inozemstva (Belgija, Francuska, Italija, Rumunjska, Turska, BiH, Srbija, Poljska, Češka). Društvo djeluje u pet sekcija: muška i ženska

pjevačka skupina, dječja folklorna skupina, folklorna (plesna) skupina te Centar za edukaciju, istraživanje i dokumentiranje tradicijske baštine.

VODITELJ: MATEJ VINARIĆ

BROJ SUDIONIKA: 45

11. KUD „KUPINA” KUPINA

MJESTO: KUPINA

DRŽAVA: HRVATSKA

Udruga je osnovana 1999. godine i od tada neprekidno radi na promicanju šokačke kulture, tradicije i običaja. Prvi zadatak je gajenje izvornog folklora sela Kupine, pjesme, plesa, igara, običaja i izvornoga šokačkog starosjedićakog života, te njihovo očuvanje za buduće naraštaje. U svojem radu udruga njeguje, uz pjesme i kola, koje izvodi odrasla folklorna skupina, crkveno pučko pjevanje, dječje igre, te običaje sela Kupine i okolice. U Društvu djeluju, uz odraslu folklornu skupinu, također i dječja skupina, muška i ženska izvorna pjevačka pučka skupine, te mješovita crkvena pjevačka pučka skupina. Aktivno u ovim skupinama radi 40-ak članova različitog uzrasta iz Kupine i okolnih mjesta. Tijekom svojega postojanja Društvo je gostovalo na svim većim i manjim folklornim priredbama i manifestacijama širom domovine: Međunarodnoj smotri folklora u Zagrebu, Vinkovačkim jesenima, Smotri pasionske baštine, Đakovačkim vezovima, Brodskom kolu, Smotri Na Neretvu misečina pala u Metkoviću i dr., kao i na nastupima i festivalima izvan Republike Hrvatske: festivalu folklora u Pečuhu, smotri folklora u Grazu, smotri hrvatskih iseljeničkih skupina u Helsinborgu, u Republici Švedskoj i dr. Osim redovnih gostovanja u različitim emisijama tradicijske kulture na Radio Osijeku, Hrvatskom radiju, Radio Slavoniji itd., udruga je uz suradnju s Hrvatskom radiotelevizijom snimila dvije dokumentarne emisije o tradicijskom životu u selu Kupini. Također, samostalno je snimila promotivni nosač zvuka „Oj, Kupino, alaj si milina”, na kojem su članovi zabilježili izvorne pjesme i kola sela Kupine i okolice. Također je izdala i svoj prvi videospot za pjesmu *Oj, Kupino*,

selo moje. Udruga organizira nekoliko priredbi kulturno-tradicijskog sadržaja, kao što je običaj Kolo na Bartolovo. Članovi Društva nastupaju u svojim vlastitim nošnjama u koje se spremaju kako godine i prigoda nalažu.

VODITELJ: BLAŽ ŠOKČEVIĆ

BROJ SUDIONIKA: 37

12. KUD „ŠOKADIJA” LADIMIREVCI

MJESTO: LADIMIREVCI

DRŽAVA: HRVATSKA

KUD „Šokadija” Ladimirevci osnovan je 1976. godine s ciljem očuvanja tradicije svojega kraja kroz folklornu, pjevačku i tamburašku sekciju. Danas KUD „Šokadija” broji oko 70 aktivnih članova, podijeljenih u dvije dječje folklorne skupine, odraslu folklornu sekciju, tamburašku sekciju i školu tambure. Imali su zapažene nastupe i rezultate, nastupajući nekoliko puta u inozemstvu, i to u Njemačkoj i Bosni i Hercegovini te na svim značajnijim folklornim smotrama u Hrvatskoj, od Zagreba, Vinkovaca, Đakova, Valpova... Ono što ih odvaja od drugih društava i čini ih posebnim, jest originalna ženska narodna nošnja, a ove godine na jesen slave 50. godišnjicu postojanja Društva.

VODITELJ: DAMIR PERAK

BROJ SUDIONIKA: 50

13. KUD „BRANIMIR 888 MUĆ”

MJESTO: GORNJI MUĆ

DRŽAVA: HRVATSKA

Kulturno-umjetničko društvo „Branimir 888 Muć” osnovano je 1998. godine s ciljem očuvanja tradicije i običaja mučkoga kraja, Dalmacije i cijele domovine Hrvatske. Društvo je nastupalo na brojnim smotrama u Hrvatskoj, od kojih ističu Vinkovačke jeseni, Đakovačke vezove, Brodsko kolo, Međunarodnu smotru folklora u Zagrebu, Smotru Na Neretvu misečina pala u Metkoviću, a gostovali su i diljem Europe; u Njemačkoj, Poljskoj, BiH, Mađar-

skoj, Češkoj, Makedoniji, Grčkoj, Bugarskoj i Turskoj. Uz njegovanje izvornog folklora mučkoga kraja, također izvode i koreografirani folklor, a u KUD-u djeluje 80-ak članova raspoređenih u nekoliko sekcija: folklorni ansambl, dječja mlađa i starija folklorna skupina, pučki pjevači, mandolinski orkestar. Ovo Društvo tradicionalno u srpnju organizira međunarodnu smotru folklora pod nazivom „Stara je škrinja otvorena” za dječje i odrasle folklorne skupine. Uz financijsku potporu Ministarstva kulture rade na rekonstrukciji i otkupu nošnje mučkoga kraja, te se trude prikazati na sceni što starije i raznovrsnije tipove nošnji, koja je svoj izgled mijenjala tijekom vremena.

VODITELJ: ANTE VLAJČEVIĆ

BROJ SUDIONIKA: 40

14. ROMSKI RESURSNI CENTAR DARDA

MJESTO: DARDA

DRŽAVA: HRVATSKA

Romski resursni centar (RRC) osnovan je 2002. godine, prvobitno pod nazivom Romsko kulturno-umjetničko društvo „Darda”, a sada djeluje pod današnjim nazivom. RRC „Darda” bilo je prvo registrirano romsko kulturno-umjetničko društvo na području istočne Hrvatske. Od osnivanja pa sve do danas osnovni cilj udruge je njegovanje romske kulture i tradicije, s posebnim naglaskom na kulturno nasljeđe Roma, ponajprije kroz folklorni amaterizam. Osim folklorne aktivnosti, RRC je aktivan i na području formalnog i neformalnog obrazovanja djece, mladih i žena, kroz sekcije poput Kluba mladih „Slavonije i Baranje”, Kluba žena „Darđanke”, Kluba muškaraca „Darđani”, Likovne i dramske sekcije. Udruga okuplja oko šezdeset aktivnih članova, među kojima su i stalni volonteri, koji svojim radom i zalaganjem pridonose očuvanju i promociji romske tradicije. Centar djeluje uz financijsku podršku Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, Općine Darda, Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina te Osječko-baranjske županije. Romski resursni centar predstavit

će se kroz romske plesove iz Baranje, koje izvodi pod stručnim vodstvom predsjednika i folklornog koreografa udruge, Jovice Radosavljevića.

VODITELJ: JOVICA RADOSAVLJEVIĆ

BROJ SUDIONIKA: 25-30

15. CULTURAL ASSOCIATION OF LAGINA

MJESTO: LAGINA, SOLUN

DRŽAVA: GRČKA

Kulturnu udruhu Lagina osnovali su 1982. godine stanovnici Lagine, Helenska Republika, s ciljem oživljavanja i očuvanja običaja i tradicije sela, kako bi i stari i mladi mogli pamtit i upoznati povijest, pjesme, plesove i općenito sve što se odnosi na tradiciju Lagine. Kulturna udruga je pravna osoba privatnog prava neprofitnog karaktera, a njezini članovi volontiraju kako bi ostvarili ciljeve Udruge. U okviru očuvanja tradicije djeluju odjeli tradicionalnih plesova, čiji je cilj istaknuti plesove svojega kraja, ali bez zadržavanja samo na tim uskim okvirima. U tim skupinama podučavaju se svi grčki plesovi iz svih regija njihove domovine. Njihov cilj je organizirati aktivnosti za sve stanovnike Lagine, te u tom kontekstu djeluju sljedeći odjeli: tečajevi tradicionalnih plesova, tečajevi modernog plesa, kazališna skupina i tečajevi učenja sviranja glazbenih instrumenata. Danas Kulturna udruga ima oko 600 aktivnih članova te je članica Grčkog CIOFF-a. Svrha Kulturne udruge je djelovati za dobrobit mjesta, očuvanje i nastavak kulturne baštine te razvijanje volonterstva među članovima.

VODITELJ: ASTERIOS SISKOUDIS

BROJ SUDIONIKA: 32

16. CULTURAL SOCIETY FOLKLORE GROUP ISKRAEMECO KRANJ

MJESTO: KRANJ

DRŽAVA: SLOVENIJA

Kulturno društvo Folklorna skupina ISKRAEMECO Kranj jedna je od najreprezentativnijih folklornih skupina u Republici Sloveniji, koja potječe iz Kranja, glavnoga grada regije Gorenjska (Gornja Kranjska) na sjeverozapadu zemlje. Društvo je osnovano 1978. godine pod okriljem tvrtke ISKRAEMECO d. d., s ciljem očuvanja i promicanja tradicionalne slovenske pjesme, plesa i glazbe. Društvo okuplja više od 120 članova, ponajviše mladih ljudi i studenata, koji sudjeluju u nekoliko plesnih sekcija, glazbenom sastavu, tamburaškom orkestru i vokalnoj skupini. Njihov repertoar prikazuje narodne plesove iz različitih regija Slovenije, izvedene u autentičnim tradicionalnim nošnjama i uz pratnju glazbe uživo. Skupina svake godine sudjeluje na nekim od najuglednijih svjetskih folklornih festivala. Najrecentnije, 2025. godine na Međunarodnom festivalu kulture i umjetnosti u Büyükkçekmeceu, u Istanbulu (Turska) Folklorna skupina ISKRAEMECO Kranj osvojila je Posebnu nagradu žirija.

VODITELJ: JOŽE ŠENK

BROJ SUDIONIKA: 28

17. FOLKLORE ENSEMBLE ROSÉNKA

MJESTO: PRAG

DRŽAVA: ČEŠKA

Folklorni ansambl Rosénka osnovan je 1982. godine u Pragu, Češka Republika, a od samog početka vodi ga Radka Baboráková. Od početnih dvadesetero djece razvio se u ansambl sa stotinu djece i mladih. Najmlađa djeca počinju s brojalicama, plesnim igrama i prvim plesnim lekcijama u pripremnim skupinama, iz kojih neka kasnije prelaze u „malu” i „veliku” Rosénku. Rosénka se također ponosi vlastitim dječjim cimbulaškim sastavom. Veliku podršku u organizaciji nastupa, putovanja i festivala pružali su Dom vojske Prag i Folklorna udruga Rosénka. Godine 1996. uz dječji dio ansambla osnovana je i odrasla skupina Ve-

lika Rosénka. Ansambl je predstavljao gradsku četvrt Praha, kao i glavni grad Prag, na mnogim važnim domaćim događanjima (višestruki nastupi na Međunarodnom folklornom festivalu u Strážnicama i Rožnovu pod Radhoštěm, zatim na festivalima u Luhačovicama – Srednjoeuropskom dječjem folklornom festivalu, u Vlčnovu – Jahanju kraljeva, u Kunovicama – Međunarodnom folklornom festivalu Kunovsko ljeto, kao i u Tuchlovcama, Kroměřížu, Zábřehu na Moravi, Veselju nad Moravou, Dýšini i drugdje). Uspjeh ansambla potvrđuje i velik broj poziva na nastupe u inozemstvu, na kojima su postupno sudjelovala i djeca i odrasli članovi (Hamburg, Nürnberg, Otmuchów, Rim, Terni, Pavullo, Trenčín, Martin, Východná, Nitra, Ismailija, Salo, Badajoz i dr.).

VODITELJ: ŠIMON AXMANN

BROJ SUDIONIKA: 29

18. KUD „SVETI KRIŽ ZAČRETJE”

MJESTO: SVETI KRIŽ ZAČRETJE

DRŽAVA: HRVATSKA

KUD „Sveti Križ Začretje” već 50 godina čuva i njeguje blago tradicije pjesme, plesove i običaje koji ih čvrsto povezuju s njihovim korijenima i podsjećaju tko su i odakle dolaze. Ovo Društvo prava je mala obitelj od stotinjak članova, a srce te obitelji čini njihova sekcija odraslog folklor, koja s predanošću i ljubavlju godinama stoji na pozornicama diljem domovine. Uz vjerne pratitelje tamburaše svaki nastup pretvara se u pravo malo putovanje kroz tradiciju, ispunjeno zvukom, pokretom i emocijom. A da njihov nastup bude potpun do posljednjeg detalja, brine se predsjednica koja uz vođenje Društva s jednakom ljubavlju i pažnjom skrbi o svakoj nošnji, svakom detalju kostima i garderobe, jer zna da tradicija mora izgledati onako kako i zaslužuje: besprijeekorno. Njihova sekcija ne nastupa samo na pozornici, ona živi tradiciju svaki dan. Upravo odrasli folklor često je nevidljivi stup našega KUD-a: koordiniraju, pomažu, prenose znanje na mlade naraštaje i osiguravaju da nijedna smotra, priredba ili nastup ne prođu bez reda i srca. Danas su ovdje da s nama podijele tu

radost, pokažu priču ispričanu pokretom i glazbom te dokažu da tradicija nije prošlost. Tradicija smo mi!

VODITELJI: DUBRAVKA MIŠAK SKOČAJ,
predsjednica

MARINA JAKUŠ, voditeljica folklorne sekcije
DANIJEL ROŽANKOVIĆ, voditelj tamburaške sekcije

BROJ SUDIONIKA: 48

19. KUU „MILAN BEGOVIĆ” VRLIKA

MJESTO: VRLIKA

DRŽAVA: HRVATSKA

Osnovano 1964. godine, Kulturno-umjetničko društvo djeluje pod imenom KUD „Gradina”. Pod vodstvom Stipe Jakelića te nakon njega Bože Žeravice KUD „Gradina” sudjeluje na mnogobrojnim lokalnim i regionalnim nastupima, čime su potvrdili svoju kvalitetu te dobili brojna priznanja za očuvanje narodne baštine. Izdvajaju sudjelovanje na Prvoj međunarodnoj smotri folkloru Zagreb 1966. godine. Godine 1982. KUD „Gradina” mijenja naziv u Kulturno-umjetnička udruga „Milan Begović” Vrlika te djeluje pod vodstvom Stipe Romića, Ozrena Milkovića te Dunje Turudić. Devedesetih godina 20. stoljeća, tijekom Domovinskog rata, udruga je djelovala u prognostvu. Svojim nastupima širili su optimizam i nadu u skori povratak u rodni kraj te dokazivali da su tradicija i kultura oduvijek bili važni za očuvanje naše samobitnosti, u čemu ih ni ratna stradanja nisu mogla uništiti. Vrijedne ruke baka i mama i velika želja i ljubav prema rodnom kraju obnovile su kulturnu baštinu koja je tijekom rata otuđena od strane agresora.

VODITELJICA: ANDREA VICIĆ

BROJ SUDIONIKA: 35

20. KUD „TENA”

MJESTO: ĐAKOVO

DRŽAVA: HRVATSKA

Kulturno-umjetničko društvo „Tena” iz Đakova osnovano je 1985. godine te je 2025. godine obilježilo 40 godina uspješnog i kontinuiranog djelovanja na području očuvanja i promicanja tradicijske kulture, folklorne baštine i običaja Slavonije i Republike Hrvatske. Tijekom četiri desetljeća rada Društvo je ostvarilo brojne zapažene nastupe i priznanja predstavljajući bogatstvo hrvatske tradicijske kulture kroz pjesmu, ples, glazbu i iznimno vrijedan fundus narodnih nošnji. Folklorni ansambl Slavonske kraljice djeluje kao jedna od najznačajnijih sekcija Društva te svojim umjetničkim radom njeguje i prenosi kulturnu baštinu Đakovštine, Slavonije, Baranje i drugih hrvatskih krajeva. Ansambl izvodi koreografije i tradicijske napjeve koji vjerno prikazuju život, običaje i kulturni identitet hrvatskog naroda, s posebnim naglaskom na izvornost izvedbe, scenski izričaj i očuvanje tradicijskih vrijednosti. KUD „Tena” danas okuplja više od 180 aktivnih članova raspoređenih u nekoliko folklornih, tamburaških, vokalnih i dječjih sekcija, među kojima posebno mjesto zauzimaju Slavonske kraljice kao reprezentativna ženska folklorna skupina Društva. Svojim nastupima predstavljaju bogatstvo hrvatske folklorne baštine kroz koreografije, tradicijske pjesme i izvorne narodne nošnje koje svjedoče o kulturnom identitetu i nasljeđu hrvatskog sela i slavonskog čovjeka. Posebna vrijednost Društva očituje se u bogatom fundusu narodnih nošnji, kontinuiranom radu s djecom i mladima te prenošenju tradicijskih znanja, običaja i kulturne baštine na nove generacije. Tijekom godina KUD „Tena” i Folklorni ansambl Slavonske kraljice sudjelovali su na brojnim festivalima, smotrama i međunarodnim folklornim manifestacijama diljem Europe i svijeta predstavljajući Republiku Hrvatsku u državama poput Meksika, Egipta, Kine, Indonezije, Sjedinjenih Američkih Država, Rusije, Turske, Cipra i mnogih drugih zemalja. Svojim nastupima ansambl redovito oduševljava publiku kvalitetom izvedbe, reprezentativnim narodnim nošnjama i snažnom emocijom koju prenosi kroz folklornu umjetnost, što potvrđuju broj-

ni pozivi na domaće i međunarodne festivale. KUD „Tena” nositelj je Certifikata izvrsnosti CIOFF-a te aktivno pridonosi očuvanju i promociji hrvatske kulturne baštine na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini predstavljajući grad Đakovo i Republiku Hrvatsku kao važan dio europske i svjetske folklorne scene.

VODITELJI: DINKO HREHORVIĆ, predsjednik Društva

MATO RUČEVIĆ, dopredsjednik Društva

MISLAV ŽIVKOVIĆ, tajnik

prof. dr. sc. ENRIH MERDIĆ, umjetnički voditelj FA Slavonske kraljice

IVANA ŽAJDLIK, umjetnička voditeljica FA Dukati

STJEPAN JURIŠA, umjetnički voditelj FA Zvončići i Pčelice

BROJ SUDIONIKA: 150

21. KUD „RAVNICA” STARI PERKOVCI

MJESTO: STARI PERKOVCI

DRŽAVA: HRVATSKA

Kulturno-umjetničko društvo „Ravnica” iz Starih Perkovaca osnovano je 1970. godine, od kada djeluje uz jedan prekid te je rad obnovljen 1994. godine. KUD broji 45 aktivnih članova u folklornoj i 15 članova u pjevačkoj skupini. Društvo njeguje plesove i običaje svojega kraja, također pleše i koreografirani folklor, točnije, plesove drugih krajeva Lijepe Naše: Moslavine, Brača, Ražanca, bunjevačkih Hrvata i dr. U suradnji s FAB-om KUD „Ravnica” bio je i organizator Smotre folklornih pjevačkih skupina Brodsko-posavske županije „Mili Bože, svi pjevaju lipo”, koja se održavala u Starim Perkovcima. Organizator je manifestacije „Nasred placa, nasred Perkovaca”, kao i šokačke zabave pod nazivom „Ja i dika kukuruze brali”. Također već 32. godinu zaredom KUD „Ravnica” je i organizator božićnog koncerta pod nazivom „Na salaši kod betlema”, koji se svake godine održava 27. prosinca. ŽPS KUD-a „Ravnica” dugi niz godina osvaja nagrade u pjevačkim vodama, na što su posebno ponosni. Napominju kako je perkovački govor od 2010. zaštićen kao nematerijalno kulturno

dobro Republike Hrvatske zbog specifičnosti šokačkoga govora.

VODITELJ: MIRKO DAMJANOVIĆ

BROJ SUDIONIKA: 40

22. HKUD „DARDA”

MJESTO: DARDA

DRŽAVA: HRVATSKA

Društvo je osnovano 2000. godine, nakon povratka iz progonstva, s ciljem očuvanja i njegovanja folklorne tradicije baranjskih Šokaca. Društvo radi u nekoliko sekcija, i to su: plesna, pjevačka, tamburaška i dramska. Njeguju plesove iz Baranje, Slavonije, Posavine, Bilogore, Međimurja, Srijema i plesove Bunjevaca. Nastupaju diljem Hrvatske i od zapaženijih nastupa izdvajaju Smotru folkloru u Zagrebu, Đakovačke vezove, Ljeto valpovačko, Miholjačko sijelo, u Dubrovniku na Stradunu, Trogiru, Biogradu na moru, Sv. Filipu i Jakovu, na Pagu, u Selcu i mnogo nastupa po manjim smotrama. Izvan granica mogu se pohvaliti nastupima u Mađarskoj, Slovačkoj, Češkoj, Grčkoj, Bugarskoj, Njemačkoj, Francuskoj, Crnoj Gori, Makedoniji i 2018. gostovanjem u Italiji na festivalu u Rimu, te audijenciji kod Pape Franje. U svom mjestu organiziraju nekoliko manifestacija u godini, i to su: Večer pučkih igrokaza, Ivanjska smotra folkloru i Godišnji koncert Društva.

VODITELJICA: VANJA KOSTOLANOVIĆ

BROJ SUDIONIKA: 35

23. KUD „ZORA” PIŠKOREVCI

MJESTO: PIŠKOREVCI

DRŽAVA: HRVATSKA

Društvo je osnovano 1927. godine kao pjevačko društvo i od tada radi s nekoliko kraćih prekida. Danas broji 50-ak aktivnih članova kroz odrasli i dječji folklor. „Zora” je jedno od najstarijih društava na području Đakovštine, a svojim radom i upornošću iz naraštaja u naraštaj prenosi višestoljetnu kulturu, tradiciju i običaje svojega mjesta. Dugi niz godina

organizator je manifestacije za odrasle pod nazivom „Piškorevački sokaci”, koji su prošle godine proslavili 30 godina održavanja, kao i manifestacije za djecu u prosincu pod nazivom „Sveta Lucija”. Posljednje četiri godine Društvo njeguje i tradicijsku gastronomiju kroz gastro manifestaciju „Tačkijada”, koja je 2025. godine u Bjelovaru dobila nagradu – srebrnu povelju Sunkokret ruralnog turizma.

VODITELJ: JOSIP NERALIĆ

BROJ SUDIONIKA: 60

24. KUD „KONDRICANI” KONDRIĆ

MJESTO: KONDRIĆ

DRŽAVA: HRVATSKA

KUD „Kondrićani” dolazi iz malog, prekrasnog, šokačko-slavonskog sela na brdašcu, Kondrića. Danas broji 40-ak aktivnih članova. Njegujući pjesmu, plesove i običaje svojeg sela i zavičaja, nastupili su na svim većim smotrama Slavonije i Baranje, ali i diljem Jadrana. Nastupali su i izvan granica Lijepe Naše. Izrazito su ponosni na smotru folkloru pod nazivom „Lipnjske večeri”, koja ujedno označava početak „Bonavite”. Osim same smotre organiziraju božićni koncert „Na Ivanje u Kondriću”, koji se svake godine održava 27. prosinca.

VODITELJ: IVAN BOŠNJAK

BROJ SUDIONIKA: 28

25. KUD „SKLAD” ĐAKOVO

MJESTO: ĐAKOVO

DRŽAVA: HRVATSKA

Kulturno-umjetničko društvo „Sklad” Đakovo jedno je od najstarijih društava te ponosni čuvar tradicijske kulture, običaja i identiteta Slavonije. Društvo je osnovano davne 1863. godine te više od stoljeća i pol neprekidno djeluje na području grada Đakova, promičući folklornu baštinu, glazbu, pjesmu, ples i običaje hrvatskoga naroda. U svojem sastavu Društvo danas okuplja više sekcija različitih uzrasta i interesa, među kojima su folklorna

sekcija, dječja folklorna skupina, tamburaški sastav, ritmička sekcija, *jazz dance* skupina te mažoretkinje. KUD „Sklad” redoviti je sudionik brojnih kulturnih manifestacija, folklornih smotri, humanitarnih događanja i gradskih programa. Društvo aktivno sudjeluje u obilježavanju važnih događaja u gradu Đakovu te je dugi niz godina sudionik Đakovačkih vezova, jedne od najznačajnijih folklornih manifestacija u Republici Hrvatskoj. Osim brojnih nastupa unutar Hrvatske, KUD „Sklad” imao je čast predstavljati hrvatsku tradicijsku kulturu i izvan granica Republike Hrvatske. Društvo je nastupalo u Austriji, Bosni i Hercegovini, Sjevernoj Makedoniji i Crnoj Gori, sudjelujući na međunarodnim folklornim susretima i festivalima te promičući hrvatsku kulturnu baštinu, slavonske običaje i tradicijsku umjetnost. Uz nastupe i folklorni rad Društvo organizira i vlastite kulturno-zabavne programe, folklorne večeri, koncerte, humanitarna događanja i tradicionalne manifestacije kojima okuplja građane svih generacija. Posebno se ističe organizacija „Uskrasnog stola”, „Adventa u Skladu” i „Šokačke večeri”, događanja kojima se njeguje slavonski duh zajedništva, pjesme, tradicije i običaja. Svojim dugogodišnjim djelovanjem, brojnim nastupima i aktivnim sudjelovanjem u kulturnom životu zajednice, KUD „Sklad” predstavlja važnog promotora grada Đakova, Slavonije i hrvatske tradicijske kulture u zemlji i inozemstvu.

VODITELJICA: KATARINA MARINOVIĆ

BROJ SUDIONIKA: 40

26. KUD „LIPA” SEMELJCI

MJESTO: SEMELJCI

DRŽAVA: HRVATSKA

Bogatstvo folklorne tradicije, pjesme, plesa i mnoštvo različitih nošnji pretočeno je u KUD „Lipa” iz Semeljaca, čija bogata povijest seže još u 1892. godinu kada su bili početci folklornoga amaterskog djelovanja u sklopu seljačkog društva, iako je društvo službeno osnovano 1966. godine. Na brojnim gostovanjima u zemlji i inozemstvu „Lipa” je privukla pozornost gledatelja izvornim folklorom, običaji-

ma i lipim ruvom svojih baka, brižno čuvanim u starim hrastovim škrinjama otrgnutim od zuba vremena. Važno je naglasiti da Društvo i danas, poslije toliko vremena kontinuiranog rada, posebnu pozornost pridaje tradicionalnom spremanju, jer je u Semeljcima neizrecivo bogatstvo narodnog ruha pa ne čudi da se semeljčanke predstavljaju na različitim smotrama tradicionalnog odijevanja i postižu zavidne rezultate. Društvo je organizator smotre folklor „Kolo na Vrbaku”, koja se održava u lipnju oko blagdana sv. Antuna, gdje okuplja kulturno-umjetnička društva. Velika volja, visoki ciljevi, a nadasve ljubav prema tradiciji i kulturi čvrsti su temelji ovoga Društva, koji će se njegovati onoliko dugo koliko ih bude-mo znali cijeniti.

VODITELJICA: TAMARA CINDRIĆ

BROJ SUDIONIKA: 36

27. HKUD „RODOČ” MOSTAR

MJESTO: MOSTAR

DRŽAVA: BOSNA I HERCEGOVINA

HKUD „Rodoč” osnovano je 2001. godine u Mostaru, Bosna i Hercegovina, s ciljem promicanja i očuvanja nematerijalne kulturne baštine Hrvata Bosne i Hercegovine. Zapaženi su član UKAKUD-a (Udruge hrvatskih amaterskih kulturno-umjetničkih društava u Bosni i Hercegovini). Društvo broji 150 članova, podijeljenih u različite sekcije kao što su: folklorne skupine, od kojih je najbrojnija dječja skupina, ženska pjevačka skupina, klapsko pjevanje (muška klapa), novinarska sekcija. Također, pokrenuli su projekt suradnje s vrtićima grada Mostara gdje djeca (njih oko 450) već u ranoj životnoj dobi ostvaruju svoje prve korake i uče o nematerijalnoj kulturnoj baštini svojega naroda. Iznimno su ponosni i na suradnju s Udrugom roditelja i djece s invaliditetom „Vedri osmijeh”, s kojima rade od početka ove godine. Društvo je nositelj kulturnih zbivanja Rodoča, a glavni ciljevi su očuvanje kulturne nematerijalne baštine svojega kraja i okupljanje mladih ljudi spremnih za rad. U svojem radu Društvo ima niz projekata koje organizira svake godine: maskenbal, korizmeni koncert pučkih

i liturgijskih napjeva, manifestaciju Dani sv. Ivana Krstitelja u okviru koje se održava „Dječja smotra folklor Hrvata u BiH”, koju organizira po pravilima UHAKUD-a u BiH te cjelovečernji godišnji koncert „Blago naše...”. Ove godine Društvo obilježava 25 godina postojanja i djelovanja, što predstavlja značajnu obljetnicu kontinuiranog rada na očuvanju i promicanju tradicijske kulture. Posebno ističu da je HKUD „Rodoč” službeno akreditirana organizacija pri UNESCO-u, čime je dodatno potvrđena vrijednost i kvaliteta njihovog dugogodišnjeg rada na području nematerijalne kulturne baštine.

VODITELJI: MARKO ĆAVAR I VEDRAN VIDOVIĆ

BROJ SUDIONIKA: 45

28. KUD „PETÓFI SÁNDOR” IVANOVCI ĐAKOVAČKI

MJESTO: IVANOVCI ĐAKOVAČKI

DRŽAVA: HRVATSKA

Kulturno-umjetničko društvo „Petófi Sándor” iz Ivanovaca utemeljeno je 1975. godine kao čuvar identiteta i kulturne baštine mađarske zajednice. Društvo okuplja članove svih uzrasta u tri folklorne sekcije s posebnim naglaskom na rad s djecom i mladima. KUD „Petófi Sándor” redovito nastupa na kulturnim manifestacijama gdje publici predstavlja svu ljepotu mađarskog folklor kroz autentične mađarske običaje, nošnje, pjesme i plesove. Društvo će se predstaviti plesom *mezőköl-pény*, koji ima korijene u romskim zajednicama i plesu.

VODITELJICA: MATEA BOŠNJAKOVIĆ

BROJ SUDIONIKA: 45

29. KUD „HRVATSKA ČITAONICA” SELCI ĐAKOVAČKI

MJESTO: SELCI ĐAKOVAČKI

DRŽAVA: HRVATSKA

KUD „Hrvatska čitaonica” djeluje s povremenim prekidima od 1969. godine. Trenutačno u KUD-u djeluje oko 50 članova kroz dječju

i odraslu skupinu, a povremeno je aktivna i skupina žena kroz radionice. KUD u svojem radu rekonstruirala stare igre, plesove, pjesme u cilju očuvanja kulturne baštine Selca Đakovačkih i Đakovštine. U dosadašnjem radu dječja skupina redovito je nastupala na važnim događajima u Đakovštini, počevši od Malih đakovačkih vezova pa do svih dječjih smotri u okolici Đakova, u Budrovcima, Piškorevcima, Kuševcu, Satnici Đakovačkoj, Gašincima, Širokom Polju, Vuki, Viškovicima i Đakovu. U svojem višegodišnjem radu nastupali su na Vinkovačkim jesenima, povorkama Đakovačkih vezova, u Dubrovčaku Ljevom, Kutini, Čepinu, Maloj Subotici, Antunovcu, Vladislavcima, Rakitovici, Garčinu, Sibinju Valpovu, Slavanskom Brodu i drugim mjestima. Odrasla skupina redovito je nastupala na svim važnim događajima u Đakovu, okolnim mjestima u Đakovštini, Tenju, Vinkovicima, Slavanskom Brodu, Osijeku, Našicama, Miholjcu, Požegi, Kutini, Zagrebu, otoku Pagu, Kljacima, Čadavici. Ostvarena je međunarodna suradnja u nekoliko navrata u Bosni i Hercegovini, Italiji, Rumunjskoj, Mađarskoj, Sjevernoj Makedoniji. KUD „Hrvatska čitaonica” redovito sudjeluje i na manifestaciji Đakovački bušari, gdje ostvaruje zapažene rezultate te je tako na više različitih mjesta, na primjer, u Popovači, Velikoj Gorici, Čakovcu, Kutini predstavljao grad Đakovo na uzvratnim bušarskim manifestacijama. Skupina žena kroz svoj rad postiže zapažene rezultate jer rekonstruirala dijelove narodnih nošnji i obvezno sudjeluje na svim gastronomskim sajmovima koji se održavaju u našem selu, gradu Đakovu, ili na nekim drugim dogovorenim mjestima. KUD „Hrvatska čitaonica” organizator je dječje smotre „U Selcima za Brašančevo”.

VODITELJICA: EVICA ŠERFEZI

BROJ SUDIONIKA: 25

30. VOLKSKULTUR NIEDERÖSTERREICH GMBH

MJESTO: KREMS/STEIN

DRŽAVA: AUSTRIJA

Narodna kultura Donje Austrije vuče korijene iz „Udruge društava za baštinu i tradicionalne

nošnje Donje Austrije”, osnovane 1956. godine u Republici Austriji. Osnivanjem društva Volkskultur Niederösterreich Betriebs GmbH (Društvo za upravljanje narodnom kulturom Donje Austrije) 1998. godine stvoreni su strukturni preduvjeti za profesionalno upravljanje kulturom. Volkskultur Niederösterreich GmbH integriran je u kulturni holding KULTUR.REGION. NIEDERÖSTERREICH GmbH i obavlja niz važnih kulturnih i društvenih zadataka u pokrajini Donja Austrija. Upravlja poslovima za saveznu državu Donja Austrija u područjima promicanja zborske i narodne kulture, kao što su organizacija i provedba velikih nacionalnih projekata, širok raspon savjeta i usluga u svim pitanjima vezanim za narodnu kulturu, organizacija projekata kulturne podrške i tečajeva obuke, upravljanje Arhivom narodnih pjesama Donje Austrije u St. Pöltenu, izrada publikacija i zvučnih snimaka te provedba projekata s partnerima među članovima, bilo da je riječ o skupinama ili udrugama, kulturnim inicijativama, pojedincima, tvrtkama, zajednicama ili školama.

VODITELJ: ANDREAS TEUFEL

BROJ SUDIONIKA: 22

31. KUD „FIJOLICA” OREHOVICA

MJESTO: OREHOVICA

DRŽAVA: HRVATSKA

Kulturno-umjetničko društvo „Fijolica” redoviti je sudionik županijskih smotri izvornoga i koreografiranog folklornog stvaralaštva, gdje ostvaruju zapažene rezultate i predstavljaju Međimurje na državnim smotrama. Društvo danas okuplja pedesetak aktivnih članova te veći broj simpatizera, prijatelja društva. Međimurje sada treći put predstavljaju na manifestaciji Đakovački vezovi. Sudjelovali su i na Vinkovačkim jesenima, kao i na 48. Međunarodnoj smotri folklora u Zagrebu. Predstavljali su Republiku Hrvatsku na Međunarodnim festivalima u Makedoniji, Bugarskoj, Crnoj Gori i Pragu, a također gostovanja bilježe i u Njemačkoj, Švicarskoj, Sloveniji i Mađarskoj. Od 2014. godine u suradnji s Općinom Orehovica organiziraju manifestaciju pod nazivom „Orehijada – festival oreha i sega ka kcoj ide”

u sklopu koje se održava Međunarodni susret folklornih društava, na koji se odazivaju folklorna društva iz različitih krajeva Hrvatske i susjednih zemalja.

VODITELJ: BRANKO SUŠEC

BROJ SUDIONIKA: 30

32. FOLKLORNI ANSAMBL ZA TRADICIONALNA MUZIKA I IGRA „MEGDAN”

MJESTO: BOGDANCI

DRŽAVA: MAKEDONIJA

Folklorni ansambl tradicijske glazbe i plesa „Megdan” iz Bogdanaca, Republika Sjeverna Makedonija, osnovan je 2012. godine s ciljem njegovanja i predstavljanja narodnih plesova, pjesama, glazbe i nošnji iz Makedonije na jedinstven umjetnički način. Ansambl broji više od 100 članova u dobi od 6 godina nadalje, podijeljenih u četiri skupine. Ansambl ima i orkestar sastavljen od vrhunskih glazbenika sa završenom glazbenom akademijom. Proteklih godina Folklorni ansambl tradicijske glazbe i plesa „Megdan” ostvario je iznimne rezultate i uspjehe u narodnom stvaralaštvu. Kao aktivni sudionik brojnih festivala u zemlji i inozemstvu stekao je visok ugled i svjetsko priznanje. Ljepota makedonskih narodnih plesova, pjesama, instrumenata i nošnji, golem talent plesača te prekrasne koreografije okupljeni su u ovom folklornom kolektivu – „čuvaru tradicijske narodne kulture”. Ansambl je od svojeg osnutka član Saveza folklornih ansambala Makedonije, koji je službeni partner CIOFF-a. Tijekom proteklih godina folklorni ansambl za tradicijsku glazbu i ples „Megdan” postigao je zapažene rezultate i uspjehe u narodnom stvaralaštvu i prezentaciji, kako u zemlji tako i na međunarodnoj sceni: u Turskoj, Austriji, Srbiji, Bugarskoj, Rumunjskoj, Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Francuskoj, Mađarskoj i drugdje. Folklorni ansambl za tradicijsku glazbu i ples „Megdan” ponajprije njeguje pjesme i plesove iz svojega matičnog kraja, Bojmije, ali i iz ostalih krajeva Makedonije. Na njihovom repertoaru nalazi se više od 20 scenskih adaptacija, od kojih je dio stilizirani folklor, a dio izvorni folklor.

Makedonske narodne plesove odlikuju elegantni pokreti, uzbudljiv ritam i emocije koje izvire iz duše jednog naroda.

VODITELJ: PETAR STOJCHEVSKI

BROJ SUDIONIKA:

33. ĐAKOVAČKE MAŽORETKINJE KUD-a „SKLAD”

MJESTO: ĐAKOVO

DRŽAVA: HRVATSKA

Đakovačke mažoretkinje osnovane su kao jedna od sekcija KUD-a „Sklad” davne 1994. godine od kada neprekidno djeluju. Jedan su od prvih mažoret sastava u Hrvatskoj, a od samog osnutka članice su Hrvatskog mažoret saveza. U svojem tridesetdvo godišnjem djelovanju sudjelovale su na brojnim natjecanjima mažoretkinja promovirajući grad Đakovo, na svim važnim priredbama i manifestacijama u Đakovu i okolici te im je dodijeljena Povelja zahvalnosti Grada Đakova. Ovogodišnje Državno prvenstvo održano je u Zadru, na kojem su naše mažoretkinje ostvarile sljedeće rezultate: juniorska formacija pompon postala je viceprvakinjama Hrvatske osvojivši povijesno 2. mjesto. Formacija seniorki štap osvojila je izvrsno 7. mjesto. U kategoriji neformacija najbolja je bila Ema Pečevski, koja je u kategoriji juniorski solo pompon osvojila zlatnu medalju. U kategoriji seniorki solo pompon njihove su predstavnice osvojile dvije medalje. Jana Vidović osvojila je srebro, a Lucija Gomboš broncu. Sara Zrinušić osvojila je 5. mjesto, a Ivona Kovač 12. mjesto u kategoriji seniorski solo štap. Postignutim rezultatima mažoretkinje su se kvalificirale za europsko Alps Danube Adria natjecanje u Lido di Jesolu u Italiji. U ovogodišnjoj vezovskoj povorci sudjeluju kadetkinje, juniorke i seniorke. Osim njih djeluju još i početnice i dječji sastav.

VODITELJICE: IVONA KOVAČ, MAJA NAMJESNIK, FRANCISKA MILETIĆ I KRISTINA SVALINA

BROJ SUDIONIKA: 58

34. KUD „PRIGORJE” KRIŽEVCI

MJESTO: KRIŽEVCI

DRŽAVA: HRVATSKA

Kulturno-umjetničko društvo „Prigorje” iz Križevaca osnovano je 2008. godine. Članovi KUD-a su iz Križevaca i iz susjednih sela, stoga je primarna zadaća ovoga Društva otrgnuti zaboravu ono izvorno i starinsko kako je nekada bilo u Križevačkom prigorju. Njeguju samo izvorni folklor svojeg zavičaja, ali i zapadne Bilogore s kojom graniče. Sjedište Društva je u Križevcima, gradu u središnjoj Hrvatskoj koji se nalazi u sastavu Koprivničko-križevačke županije te Bjelovarsko-križevačke biskupije. Društvo njeguje pučko pjevanje, plesanje i svirku starinskih seoskih svirača – *mužikaša* i *dudaša*. Ponosni su što njihovi *mužikaši* u sastavu; violina, kontabajsa, bugarije i bračeva imaju arhaičan zvuk zbog čega su uvijek zapaženi i pohvaljeni za poseban doprinos očuvanju izvornih melodija i svirki *guca*. U protekle dvije godine tamburaški sastav osvojio je srebrne plakete na državnim susretima hrvatskih tamburaških orkestara, ansambala i sastava. Ženska i muška pjevačka te folklorna skupina kao i tamburaška sekcija mješovite su životne dobi i nastoje, što je moguće više, na izvoran način prikazati pjesme, plesove i običaje zavičaja. Navedene sekcije Društva pojavljuju se unatrag 6 godina na državnim smotrama, susretima malih vokalnih sastava ili izvornih folklornih skupina, gdje za svoje nastupe dobivaju odlične kritike koje su potpora za daljnji rad i put. KUD je imao i zapažene nastupe na Međunarodnoj smotri folkloru u Zagrebu, Vinkovačkim jesenima te na folklornoj manifestaciji „Na Neretvu misečina pala u Metkoviću”. Članice i članovi vrijedno rade na obnovi originalnih nošnji, ali i na izradi novih. Imali su zapažena sudjelovanja na manifestaciji „Obnavljamo baštinu” u organizaciji Posudionice i radionice narodnih nošnji iz Zagreba, organizirali su *on line* reviju prigorskih narodnih nošnji pod nazivom „Lepo naše Prigorje” te izdali knjigu o narodnim nošnjama Križevačkoga prigorja.

VODITELJI: IVAN VINKOVIĆ

IVANA MIHAJLIC, voditeljica ženske pjevačke skupine

EMIL ŠATRAK, voditelj tamburaša

TIHOMIR PLEŠA, predsjednik Društva

BROJ SUDIONIKA: 36

35. KUD „VESELA ŠOKADIJA” LAPOVCI

MJESTO: LAPOVCI

DRŽAVA: HRVATSKA

KUD „Vesela Šokadija” Lapovci osnovan je 2013. godine s ciljem očuvanja plesova i običaja svojega sela. Unutar Društva djeluje i Udruga „Žene veselog srca” Lapovci. Broje oko 30 aktivnih članova i nastupali su širom zemlje i u inozemstvu. Ponosni su na svoju manifestaciju „Ljeto u Lapovcima”, na kojoj prikazuju godišnji rad. Krajem godine, na dan sv. Stjepana organiziraju božićni koncert na kojemu predstavljaju običaje i plesove Lapovaca.

VODITELJ: SLAĐAN POLJAK

BROJ SUDIONIKA: 25

36. KUD „DRENJANCI” DRENJE

MJESTO: DRENJE

DRŽAVA: HRVATSKA

Društvo je osnovano 1979. godine i u svojem postojanju djelovalo je na području očuvanja i zaštite kulturnih nematerijalnih dobara izvođeci izvorni folklor Đakovštine na različitim smotrama izvornoga folkloru u Republici Hrvatskoj (Međunarodna smotra folkloru u Zagrebu, Đakovački vezovi, Vinkovačke jeseni, Na Neretvu misečina pala, Međunarodni festival kulture „Proljetni zvuci Jana Vlašimskog” Virovitica itd.) i međunarodnim smotrama u Njemačkoj, Italiji, Francuskoj, Češkoj, Austriji, Bosni i Hercegovini itd. Društvo djeluje u tri folklorne skupine, dvije pjevačke (ženska i muška) i skupini svirača. Pjevačke skupine sudjelovale su na različitim smotrama izvornoga folkloru diljem Republike Hrvatske, bilo samostalno ili s folklornom skupinom.

VODITELJICA: KRISTINA FILAKOVIĆ

BROJ SUDIONIKA: 40

37. PUHAČKI ORKESTAR DVD-a ĐAKOVO I OSJEČKI PUHAČKI ORKESTAR

MJESTO: ĐAKOVO I OSIJEK

DRŽAVA: HRVATSKA

Puhački orkestar osnovao je DVD Đakovo 1882. godine. Prvi kapelnik bio je Josip Keller, zatim Mijo Matajs stariji i Josip Faletić, a potom do 1947. Hinko Šroubek. Poslije Drugog svjetskog rata kapelnik je Antun Šroubek do 1982., a iza njega Miroslav Kirhmajer do 1992., kada je za dirigenta doveden prof. Branko Meden, koji je vodio orkestar do 2002., tada se vraća Miroslav Kirhmajer. Dužnost kapelnika – dirigenta od početka 2012. godine preuzima Tomislav Kruljac. Puhački orkestar od svojeg osnutka pa sve do danas, kroz razdoblja dva svjetska rata i Domovinskog rata, radi bez prekida. Najveće uspjehe postiže od 1924. godine do 1936., kada je bio najbrojniji. Orkestar je tada imao preko 100 glazbenika te nije bio isključivo puhački, već simfonijski, a upošljavao je više profesionalnih glazbenika. Bio je određeno vrijeme najveći orkestar u tadašnjoj Kraljevini Jugoslaviji, sve do uredbe da mora otpustiti iz članstva dva člana kako bi ga brojem članova prestigao tadašnji beogradski Kraljevski orkestar.

Od važnijih nastupa orkestra treba istaknuti: 1925. godine nastup povodom 1000. obljetnice Hrvatskog Kraljevstva i 50. godišnjice Hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice. Nastup 1929. kada sudjeluje na proslavi zaslužnog radnika na polju vatrogastva u Hrvatskoj Mirka Kolarića u Zagrebu, potom 1930. kada sudjeluje na Sveslavenskom kongresu vatrogastva u Ljubljani, a iste godine gostuje i u Budimpešti. Od 1950. gostuje u: Varaždinu, Križevcima, Korčuli, Arandelovcu (Srbija), Makarskoj, Šibeniku i mnogim drugim mjestima. Od 1994. orkestar sudjeluje na otvaranju prve Skupštine hrvatske vatrogasne zajednice. Također, sudjeluje na svim smotrama puhačkih orkestara Slavonije i Baranje, te na smotrama vatrogasnih orkestara RH. Za sudjelovanje u Domovinskom ratu 14 članova orkestra nositelji su Spomenica Domovinskog rata. Za svoj

rad orkestar je primio više priznanja i odlikovanja: Orden zasluga za narod sa srebrnim zracima (1973.), Nagradu oslobođenja Grada Đakova (1986.), Povelju kulturno-prosvjetnog vijeća Sabora RH (1994.), skupnu nagradu Grada Đakova za promicanje puhačke glazbe i glazbene kulture (2017.). Danas orkestar broji 30 članova, 12 članova podmlatka i 7 članova pričuve. Sudjeluje na svim gradskim i regionalnim manifestacijama te ostvaruje uspješnu suradnju s drugim ansamblima.

VODITELJ: TOMISLAV KRULJAC

BROJ SUDIONIKA: 40

38. KUU „ZORA” OLIB

MJESTO: OLIB

DRŽAVA: HRVATSKA

Kulturno-umjetnička udruga „Zora” iz Oliba osnovana je 1927. godine kao Kulturno-prosvjetno društvo, a obnovljena je 1998. godine s ciljem očuvanja i promicanja bogate kulturne baštine otoka Oliba – *olipskog tanca*, tradicijske nošnje, starinskih pjesama i mjesnoga govora. Danas Udruga okuplja pedesetak članova te djeluje kroz tri sekcije: plesnu, dramsku i glazbenu. Dramska sekcija izvela je četiri predstave na olipskom dijalektu, dok je plesna sekcija 2015. godine osvojila prvo mjesto na Smotri folkloru Zadarske županije te predstavljala Zadarsku županiju na Vinkovačkim jesenima. Olipska nošnja mladenke osvojila je drugo mjesto u izboru za najljepšu snahu Hrvatske, a sve tri varijante olipske nošnje dobitnice su priznanja „Hrvatska tkanica” za najljepše nošnje Zadarske županije. Posebnu radost i ponos predstavlja dječja skupina, koja svojim sudjelovanjem jamči prijenos znanja, običaja i tradicije na buduće naraštaje. Na 60. Đakovačkim vezovima KUU „Zora” s ponosom predstavlja Zadarsku županiju kroz nastup svoje glazbene i plesne sekcije, donoseći publici dio bogate kulturne baštine otoka Oliba.

VODITELJICA: IRENA BUDEŠA-GAGIĆ

BROJ SUDIONIKA: 40

39. KUD „KOLO” DONJA BEBRINA

MJESTO: DONJA BEBRINA

DRŽAVA: HRVATSKA

KUD „Kolo” iz Donje Bebrine osnovano je 1938. godine u okviru Seljačke sloge, kada je prvi put nastupilo u Zagrebu. Od tada do danas uz kraće prekide djeluje i njeguje isključivo izvorni folklor svojega kraja. Bogato je izvornom narodnom nošnjom starom i do sto godina, a i novijom koja se i danas izrađuje po uzoru na originalnu. Društvo djeluje u nekoliko sekcija; pjevačka muška i ženska, dječja folklorna i odrasla folklorna. Organizator je nekoliko značajnijih manifestacija u svojem mjestu, kojima je cilj očuvanje narodne izvorne baštine; u pokladno vrijeme na pokladni četvrtak organizira dječje poklade, a u utorak, posljednji dan poklada, veliku zabavu s izborom tradicijskih maski. Krajem svibnja ili početkom lipnja organizira županijsku smotru pučkog pjevanja bez glazbene pratnje „Kad zapjevam i malo zagudim”. Do sada je Društvo sudjelovalo na gotovo svim značajnijim manifestacijama u Republici Hrvatskoj; Vinkovačkim jesenima, Đakovačkim vezovima, Međunarodnoj smotri folkloru u Zagrebu, Brodskom kolu itd. Osim u Lijepoj Našoj, nastupili su i u nekoliko europskih zemalja; Njemačkoj, Francuskoj, Mađarskoj, Latviji, Italiji (Sicilija), Švicarskoj, Sloveniji, Srbiji, Bosni i Hercegovini.

VODITELJICA: ANITA MIRKOVIĆ

BROJ SUDIONIKA: 35

40. KUD „DESINEC” JASTREBARSKO

MJESTO: JASTREBARSKO

DRŽAVA: HRVATSKA

KUD „Desinec” osnovan je 2005. godine na temeljima društava koja su djelovala do kraja 80-ih godina 20. stoljeća u Desincu – Pjevačko društvo „Grozđ”, KUD „Donji Desinec” te KUD „Seljačka sloga” Donji Desinec. Unutar Društva djeluju odrasla i dječja folklorna sekcija, tamburaška, pjevačka i dramska. Svake

godine Društvo organizira jedinstveni dječji folklorni festival „Moje kolo malo”, a protekle godine obilježilo je svečanim koncertom dvadeset godina kontinuiranoga rada. Od dana osnutka svojim djelovanjem njeguje bogatu kulturno-umjetničku tradiciju desinečkog kraja, kao i očuvanje kulturne, folklorne i umjetničke baštine RH u cjelini. Jedan od ciljeva Društva je i očuvanje, njegovanje te javno prezentiranje izvornog folkloru. Od mnogobrojnih nastupa po cijeloj Hrvatskoj izdvaja nastupe na regionalnim i županijskim smotrama izvornog folkloru, na Đakovačkim vezovima, Vinkovačkim jesenima, 23. Susretu hrvatskih folklornih ansambala i izvornih skupina u Koprivnici, MSF-u Zagreb, kao i nastup na nacionalnoj televiziji u emisiji Dobro jutro, Hrvatska. Od inozemnih gostovanja izdvaja: Makedoniju, Mađarsku, Italiju, Češku. 2015. godine dobilo je plaketu Grada Jastrebarskog za svoj rad i promicanje tradicije desinečkog kraja, a 2025. godine i plaketu Zagrebačke županije.

VODITELJI: MARTINA ŽUPANAC,
predsjednica Društva

JELENA REŽEK, voditeljica dječje i
folklorne sekcije

IVAN HLEBIĆ, voditelj tamburaške sekcije
i pjevanja

KLARA BLAŽEK, voditeljica dramske sekcije
BROJ SUDIONIKA: 45

41. PRVA KANDŽIJAŠKA UDRUGA KRUŠEVICA 2010

MJESTO: KRUŠEVICA

DRŽAVA: HRVATSKA

Udruga je, kako i sam njezin naziv govori, prva i jedina kandžijaška udruga u Lijepoj Našoj, osnovana u Kruševici 2010. godine s ciljem promicanja tradicije i slavonskih vrijednosti. Naglasak je na tradicionalnoj slavonskoj „svinjarskoj kandžiji”, koja je specifična za naš slavonski kraj. Svinjarska se kandžija mogla u prošlosti vidjeti u svakodnevnom životu Šokaca, a danas tek rijetko na nekim folklornim manifestacijama. Cilj Udruge je od svinjarske kandžije napraviti originalni slavonski brend

i suvenir te je na taj način približiti mladim ljudima i spasiti je od zaborava. Udruga trenutno broji 50-ak članova, većinom mladih, što je dokaz da je udruga na pravom putu da i ostvari svoje ciljeve.

VODITELJ: ANDRIJA BRANKOVIĆ

BROJ SUDIONIKA: 20

42. KUD „VESELA ŠOKADIJA” KORITNA

MJESTO: KORITNA

DRŽAVA: HRVATSKA

Bogatstvo folklorne tradicije, pjesme, plesa i mnoštvo različitih nošnji pretočeno je u KUD „Vesela Šokadija” Koritna, čija bogata povijest seže još u 1930., od kada postoje podatci o folklornom amaterskom djelovanju u sklopu društva pod nazivom „Seljačka sloga”. KUD „Vesela Šokadija” iz Koritne osnovan je 1950. godine. Svojim radom i upornošću iz naraštaja u naraštaj članovi Društva prenose višestoljetnu kulturu, tradiciju i običaje svojega mjesta. Društvo njeguje pjesme, plesove i običaje svojega sela Koritne te djeluje u folklornoj, tamburaškoj, pjevačkoj i dječjoj skupini. Svi članovi posjeduju vlastitu nošnju, što je dokaz i bogatstva kraja iz kojega dolazi. KUD „Vesela Šokadija” Koritna do sada se predstavio na mnogobrojnim smotrama folklora diljem Lijepe Naše i inozemstva. Na Međunarodnoj smotri folklora u Zagrebu, Državnoj smotri folklora u Vinkovcima, Državnoj smotri folklora u Metkoviću, Susretu hrvatskih folklornih ansambala i izvornih skupina u kategoriji izvorni folklor u Sisku i Županji, Međunarodnoj smotri folklora u Italiji, Smotri folklora u Tolisi (Bosna i Hercegovina), Međunarodnoj smotri folklora „Balkanski festival” u Makedoniji, Međunarodnom festivalu folklora i glazbe u Crnoj Gori, Međunarodnom susretu čuvara hrvatske etno baštine u Stuttgartu (Njemačka), Međunarodnoj smotri folklora u Bordigheri (Italija), Međunarodnoj smotri folklora u Pragu (Češka) te na mnogobrojnim drugim nastupima. Na jubilarnom 30. susretu hrvatskih folklornih ansambala i izvornih skupina, koji je održan u Županji 2023. godine, od tročlanog stručnog povjerenstva KUD „Ve-

sela Šokadija” osvojio je drugo mjesto. Stalni su sudionici Međunarodne smotre folklora „Đakovački vezovi”. Tijekom godine Društvo organizira Smotru folklora „Poklade su, milo janje moje” te božićni koncert u crkvi sv. Ane.

VODITELJ: JOSIP NERALIĆ

BROJ SUDIONIKA: 35

43. KUD „PERKOVČANI” NOVI PERKOVCI

MJESTO: NOVI PERKOVCI

DRŽAVA: HRVATSKA

Društvo je osnovano 2017. godine, broji oko osamdeset članova, a od toga četrdesetak je aktivnih u tri skupine: folklornoj, ženskoj pjevačkoj te muškoj pjevačkoj skupini „Faši”. Iako mlado Društvo, već broji različita priznanja: 2018. godine proglašeno je najizvornijim KUD-om Đakovštine. KUD je do sada nastupao na mnogim manifestacijama diljem Republike Hrvatske, a posebno ističu nastupe na 25. Susretima hrvatskih folklornih ansambala i izvornih skupina u Sisku, u Metkoviću na 35. smotri folklora jadranske Hrvatske „Na Neretvu misečina pala” te na 55. Međunarodnoj smotri folklora u Zagrebu. 2025. godine Perkovčanima je osim sudjelovanja na Đakovačkim vezovima pripala i čast predstaviti Đakovačke vezove i Đakovštinu na 32. susretu hrvatskih folklornih ansambala i izvornih skupina u Bjelovaru. „Faši” su krajem 2024. godine snimili svoj prvi nosač zvuka „Napit ću se, dado stari”. Društvo s ponosom predstavlja svoje selo, Đakovo i Slavoniju. Cilj KUD-a je zaustaviti odumiranje tradicije i običaja svojega kraja te očuvanje nošnje, koja je sva privatnog vlasništva te dočarava bogatstvo kraja iz kojeg dolaze.

VODITELJ: BARTOL ADRIĆ

BROJ SUDIONIKA: 30

44. KUD „SLAVONAC” FORKUŠEVCI

MJESTO: FORKUŠEVCI

DRŽAVA: HRVATSKA

Društvo je osnovano 1974. godine. U svojem radu njeguje izvornu pjesmu i ples. Za svoj rad, očuvanje tradicije i njegovanje običaja svojega kraja, dobilo je mnoga priznanja i diplome. Nastupali su i na Vinkovačkim jesenima, na Međunarodnoj smotri folkloru u Zagrebu, u Metkoviću, Dubrovniku, Rijeci, Valpovu, Donjem Miholjcu, Pitomači i mnogim drugim mjestima. Sudjelovali su na smotrama pučkog crkvenog pjevanja u Zagrebu, u zagrebačkoj katedrali i u crkvi svete Katarine, u Topolju, Semeljcima, Viškovcima i Đakovu. Snimili su tri projekta u organizaciji HRT-a, i to starinske običaje: čijalo perja, komušanje kukuruza i žetvu. Snimili su i nekoliko radijskih emisija o svatovskim običajima u Forkuševcima. Posebno ističu gostovanja i nastupe izvan Republike Hrvatske. Nastupali su i na međunarodnoj smotri folkloru u Češkoj Republici, na smotri folkloru u Bugarskoj pod nazivom „Sofijsko proljeće” te u Makedoniji na smotri pod nazivom „Ilindenski denovi”. Posjetili su i Italiju, Rimini, zatim Bosnu i Hercegovinu i Mađarsku, gdje su se također predstavili pjesmama i plesovima svojega kraja. Ipak, posebno zadovoljstvo predstavlja im nastup na Đakovačkim vezovima, čiji su sudionici više od 40 godina. Sudjelovali su i na otvorenju Đakovačkih vezova prikazujući običaje: *čijalo perja* i *vinčac* – svatovski običaj. Organizatori su smotre folkloru u svojem selu pod nazivom „Jesen stiže, dunjo moja”. Izvode isključivo izvorne pjesme i plesove Slavonije, đakovačkog kraja.

VODITELJICA: ZDENKA MIKLEUŠEVIĆ

BROJ SUDIONIKA: 45

45. KUD „ZORA” BETINA

MJESTO: BETINA

DRŽAVA: HRVATSKA

Pod imenom KUD „Zora”, osnovanom 1957. godine, nastupali su betinski članovi dramske i folklorne sekcije, kako u mjestima otoka Murtera tako i po drugim, susjednim otocima.

Folklorna sekcija iznjedrila je skupinu koja je betinsko kolo i pismu predstavila na Međunarodnoj smotri folkloru u Zagrebu 1967. godine. Sedamdesetih godina prošlog stoljeća KUD „Zora” sudjeluje i u organizaciji većeg susreta kulturno-umjetničkih društava, točnije organizira Folklorne susrete na kojima su sudjelovala kulturno-umjetnička društva iz različitih krajeva naše domovine. KUD „Zora” je priznanje teškom i mukotrpnom radu svojih kalafata odala plesom „Kolo od kanate”, koji su KUD-u „Zora” poklonili betinski autori pjesme, plesa i koreografije kako bi ga u čast svojim kalafatima izvodili na porinućima novoizgrađenih brodova i drugim svečanostima. Prožela se tako u jednom plesu sva ljepota betinske tradicije, sav trud i rad betinskoga čovika te spomen na „Betinsku gajetu” kao vječni simbol naše Betine. 2016. godine betinsku pismu satakali su u korice *Betinske pismarice*.

VODITELJI: EDITA STOJILJKOVIĆ

I SILVIO TOMAS

BROJ SUDIONIKA: 30

46. KUBURAŠKA UDRUGA MARUŠEVEC

MJESTO: MARUŠEVEC

DRŽAVA: HRVATSKA

Kuburaška udruga Maruševec osnovana je 2006. godine i nastavlja tradiciju pucanja iz mužara i kubura u svojem kraju, a i šire. Najstariji vjerodostojni podatak o tradiciji pucanja u Maruševcu datira iz 1862. godine, a nalazi se u crkvenim knjigama župe Maruševec, gdje je zabilježen izdatak kupnje baruta za pucanje na dan sv. Roka, 16. kolovoza. U daljnjim godinama taj pradavni običaj najčešće se spominje uz uskršno vrijeme, ali i za druge crkvene svečanosti. S obzirom na rudarsku tradiciju maruševečkog kraja, pucači su najčešće bili rudari, tako da su i današnje odore Kuburaške udruge prepoznatljive crne boje. Kuburaška udruga Maruševec danas ima 32 člana s 25 registriranih kubura i dva topa. „Kumovi” se mogu pohvaliti nastupima širom Lijepa Naše, a bili su sudionici u programima Šokačkog sijela u Županji, manifestacije „Dunav svome gradu” u Vukovaru, Đakovač-

kih vezova, Vinkovačkih jeseni, dana Općine Bošnjaci, Maratona lađa u Metkoviću, Križevčkog spravišća, Špancirfesta u Varaždinu, manifestacije „Divan je kićeni Srijem” Općine Nijemci, Porcijunkulova u Čakovcu, dana Međimurske županije, motorijade na Vinici, Zeljarijade u Vidovcu i tako dalje. S istorodnim udrugama redoviti su sudionici obilježavanja velikog broja događanja u Krapinsko-zagorskoj županiji, sudionici su smotri kuburaških udruga te svih događanja vezanih za promociju pucanja iz kubura i nastavak ove lijepe tradicije. Od 2012. godine obilježavaju Čiselsku nedelu, proštenje sa stoljetnom tradicijom, i organizatori su Sajma v Maruševcu, gdje se predstavljaju udruge, poljoprivredna gospodarstva i pojedinci sa svojim proizvodima te narodnim blagom i rukotvorinama ovog kraja. U sklopu Udruge od 2023. godine djeluje i Straža svetoga Jurja, koja se također kao dio Udruge ističe u posebnim odorama te predstavlja povijesnu postrojbu vezanu za povijesne spise crkvenih knjiga od 1851. godine.

VODITELJ: MARIJAN FATIGA

BROJ SUDIONIKA: 15

47. SCHUHPLATTLER „HOCHTAUSINGER Z'WEIßENBACH”

MJESTO: WEIßENBACH BEI LIEZEN

DRŽAVA: AUSTRIJA, ŠTAJERSKA

Iz srca austrijske Štajerske (Republika Austrija) dolaze nam „D’Hochtausinger z’Weißenbach”, čuvari tradicije, narodnih plesova i poznatog alpskog Schuhplattlera, koji već desetljećima s ponosom predstavljaju kulturnu baštinu svojega kraja. „D’Hochtausinger z’Weißenbach” tradicionalna je austrijska folklorna i *plattler* skupina iz mjesta Weißenbach u pokrajini Štajerskoj. Skupina njeguje i čuva alpske narodne običaje, tradicionalne plesove te posebno atraktivan Schuhplattler – poznati austrijski ples koji se izvodi uz ritmičko udaranje dlanovima o bedra, koljena i potplate cipela. Djeluju još od 1934. godine te redovito nastupaju na folklornim i kulturnim manifestacijama diljem Austrije i inozem-

stva, predstavljajući bogatu tradiciju i kulturnu baštinu štajerskoga kraja.

VODITELJ: MARTIN PEER

BROJ SUDIONIKA: 10

48. VOLKSKULTUR NIEDERÖSTERREICH GMBH: „D’WILDBRADLER”

MJESTO: WIMPASSING AN DER LEITHA

DRŽAVA: AUSTRIJA, DONJA AUSTRIJA

Iz Republike Austrije dolazi glazbena skupina „D’Wildbradler”, čuvari alpske glazbene tradicije i narodnih običaja, koji kroz autentične melodije i zvuke vode u srce austrijske folklorne baštine. Svojim nastupima čuvaju i prenose izvorne narodne napjeve, glazbene običaje i tradiciju koja se generacijama njeguje u austrijskim planinskim područjima. Njihova glazba donosi prepoznatljiv duh Alpa, spajajući autentične melodije, tradicijske instrumente i veselo zajedništvo, koje je neizostavan dio austrijske folklorne kulture. Nastupima na brojnim kulturnim i folklornim manifestacijama predstavljaju bogatstvo narodnog stvaralaštva svoje domovine te s ponosom promiču tradiciju i običaje austrijskog naroda.

VODITELJ: HARALD FROSCHAUER

BROJ SUDIONIKA: 4

49. KD „GROMOVNIK” SVETA NEDJELJA

MJESTO: BESTOVJE, SVETA NEDJELJA

DRŽAVA: HRVATSKA

Kuburaško društvo „Gromovnik” iz Svete Nedelje osnovano je 2004. godine s ciljem očuvanja tradicije pucanja povodom velikih kršćanskih blagdana. Običaji se spominju 1915. godine u knjizi *Samobor – narodni život i običaji*, poznatog samoborskog učitelja, pisca, prevoditelja i etnografa Milana Langa. Kuburaško društvo od 2004. godine osim tradicijskog pucanja za velike kršćanske blagdane,

djeluje i na obilježavanjima utrka, svadbenim svečanostima, proslavama, manifestacijama, gradskim protokolima, obilježavanjima različitih obljetnica, Vinkovačkih jeseni, Đakovačkih vezova i mnogim drugim događajima u Svetoj Nedelji, kao i diljem Lijepe Naše. Društvo broji trideset aktivnih članova te četiri počasna. Smješteno je naselju Bestovje u vlastitom društvenom domu u gradu Sveta Nedelja.

VODITELJ: SEBASTIJAN ŽIVKOVIĆ

BROJ SUDIONIKA: 8

50. KUD „VESELI ŠOKCI” PUNITOVCI

MJESTO: PUNITOVCI

DRŽAVA: HRVATSKA

KUD „Veseli Šokci” iz Punitovaca kreće s radom 1967. godine i održava se sve do ratnih godina, kada se u nekoliko navrata ponovno osnivao. Nakon dugogodišnje stanke u listopadu 2012. godine ponovno je počeo s radom. KUD je kroz dosadašnje djelovanje sudjelovao na Đakovačkim vezovima, Vinkovačkim jesenima, večeri folkloru u Donjem Miholjcu, Bogdanovcima, Harkanovcima, Osojniku kod Dubrovnika, Zadru i mnogim drugima večerima folkloru, a također i u BiH, u Gabeli i Dretelju kod Čapljine.

VODITELJ: IGOR MAJAČIĆ

BROJ SUDIONIKA: 30

51. KUD „ROVIŠĆE” ROVIŠĆE

MJESTO: ROVIŠĆE

DRŽAVA: HRVATSKA

Kulturno-umjetničko društvo „Rovišće” osnovano je 1987. godine pod nazivom KUD „Zadrugar”, na inicijativu udruge „Aktiv žena Rovišće”. Nakon razdoblja uzastopnog rada uslijedila je kraća pauza, a Društvo se ponovno pokreće 2012. godine na inicijativu načelnika Općine Rovišće Slavka Priščana. Danas Društvo broji oko 100 aktivnih članova, koji djeluju kroz pet sekcija: dvije skupine dječjeg

folkloru, odraslu folklornu skupinu, tamburaški sastav (Malu školu sviranja tambura) i Mali vokalni sastav „Mihe”. U sklopu svojeg rada na očuvanju tradicije članovi Društva posebnu pozornost posvećuju istraživanju i rekonstrukciji rovišćanskog ruha i jedin-stvenih *poculica*. Velika pozornost posvećuje se edukaciji pa Društvo redovito organizira vlastite seminare o tradicijskom odijevanju i frizurama, ali i pohađa stručne seminare u organizaciji Hrvatskog sabora kulture (Varaždin, Karlovac, Virovitica, Zimska škola folkloru u Koprivnici). Prije pandemije bolesti COVID-19 KUD je uspješno pokrenuo i susrete folkloru u Rovišću, ugošćujući brojna društva iz cijele Hrvatske, a tu hvalevrijednu tradiciju nastoje nastaviti i ove godine. Uz brojne nastupe na lokalnim i županijskim smotrama te manifestacijama u Hrvatskoj (Velika Gorica, Pleternica, Sveti Ivan Žabno, Polača, Rakalj, Tinj i dr.), Društvo je gostovalo i izvan granica – u Bosni i Hercegovini (Uskoplje, Odžak) te Mađarskoj (Somogyvár). Izvrsnost u radu s djecom i odraslima više je puta nagradila i stručna komisija Hrvatskog sabora kulture, birajući ih za predstavnike Županije na prestižnim državnim manifestacijama poput Državne smotre dječjeg folkloru u Kutini, Vinkovačkih jeseni te Đakovačkih vezova, na kojima odrasla skupina ponosno nastupa ove godine s ciljem da i dalje širi ljubav prema tradiciji i zajedništvu.

VODITELJICA: MARIJA SMOLIĆ

BROJ SUDIONIKA: 35

52. VOLKSTANZGRUPPE GROß GERUNGS

MJESTO: GROß GERUNGS

DRŽAVA: AUSTRIJA

Zahvaljujući nekolicini mladih, motiviranih i entuzijastičnih članova koji su se okupili 2014. godine, folklorna je skupina revitalizirana. Početci sežu u godinu osnutka 1949. VTG Rappottenstein i tadašnji voditelj Okruga pružili su početnu podršku. Prvo iskustvo stekli su na natjecanju u folklornim plesovima donjo-austrijske seoske mladeži 2016. u Garten-Tulln Areni (Republika Austrija). Skupina broji

50 članova iz Okruga Groß Gerungs, Udruge seoske mladeži, a njihovi su nastupi vrlo raznoliki, od otvorenja balova do sudjelovanja na natjecanjima. U svibnju 2024. postigli su najveći uspjeh osvojivši državno prvenstvo u zlatnoj kategoriji na natjecanju „Aufantz & Aufg'spüt" u Reinsbergu. Posebno ističu Festival narodnog plesa „Waldviertel", čiji su domaćini od 2024. godine.

VODITELJI: LEONIE WAGNER I JULIAN HAHN
BROJ SUDIONIKA: 19

53. HRVATSKI DOM WELS

MJESTO: WELS

DRŽAVA: AUSTRIJA, GORNJA AUSTRIJA

Hrvatski dom Wels osnovan je 1991. godine i okuplja Hrvate iz svih dijelova Hrvatske, te Bosne i Hercegovine. Hrvatski dom Wels jedno je od ključnih i najaktivnijih središta okupljanja hrvatske dijaspore u austrijskoj saveznoj državi Gornjoj Austriji (Republika Austrija). Smješten u gradu Welsu, u kojem živi značajan broj Hrvata (velikim dijelom podrijetlom iz Bosne i Hercegovine, poput Bugojna i Kotor Varoša, ali i iz različitih dijelova Hrvatske), ovaj Dom ima neprocjenjivu ulogu u očuvanju nacionalnog, kulturnog i jezičnog identiteta.

VODITELJI: NIKI RAGUŽ, predsjednik Društva
MAGDALENA TOPALOVIĆ, voditeljica folklor
BROJ SUDIONIKA: 27

54. KUD „GRANIČAR” LUŽANI

MJESTO: LUŽANI

DRŽAVA: HRVATSKA

Kulturno-umjetničko društvo „Graničar" iz Lužana osnovano je 1925. godine pod nazivom „Hrvatski sokol". Pedesetih godina prošlog stoljeća Društvo mijenja ime u Kulturno-umjetničko društvo „Graničar" i pod tim imenom nastupa i danas. Društvo danas broji šezdesetak članova kroz folklornu i tamburašku sekciju, odraslu i dječju folklornu sekciju. Društvo kontinuirano tijekom cijele

godine marljivo radi i nastupa na smotrama folkloru diljem Republike Hrvatske, kako na važnijim smotrama kao što su Vinkovačke jeseni, Đakovački vezovi, Brodsko kolo tako i na ostalim manifestacijama kod prijateljskih društava. Posljednjih nekoliko godina Društvo je nastupalo i na međunarodnim festivalima u Ohridu (Sjeverna Makedonija) u Varni (Bugarska), u Srijemskoj Mitrovici (Srbija). Svake godine tijekom mjeseca siječnja organiziraju sada već tradicionalno „Čijalo perja". Iako je čijanje perja u našim selima oдавно izumrlo, KUD „Graničar" uspio je sačuvati od zaborava ovu aktivnost koja je svojedobno bila uobičajena u seoskim domovima za vrijeme dugih zimskih večeri. Za najmlađe organizira se i smotra dječjih skupina u mjesecu listopadu pod nazivom „Jesen stigla sada svega ima".

VODITELJICE: JADRANKA PETRIK, voditeljica odrasle skupine

ANITA LOVRIĆ, voditeljica dječje skupine

DANIJELA VINKOVIĆ, predsjednica Društva

BROJ SUDIONIKA: 38

55. MATIČNI KLUB „HRVATSKI OVČAR” ĐAKOVO

MJESTO: ĐAKOVO

DRŽAVA: HRVATSKA

Matični klub „Hrvatski ovčar" iz Đakova udruge je osnovana 1992. godine s ciljem očuvanja, uzgoja i promidžbe hrvatskog ovčara – najstarije hrvatske autohtone pasmine pasa. Klub kontinuirano djeluje u Đakovu, kolijevci hrvatskog ovčara, te aktivno sudjeluje na kinološkim, kulturnim i tradicijskim manifestacijama u Hrvatskoj i inozemstvu. Hrvatski ovčar stoljećima je bio vjeran pratitelj slavonskog čovjeka, čuvar domaćinstva i neumorni pomoćnik u radu sa stadima. Njegova tradicija uzgoja i suživota upisana je 2025. u Registar nematerijalnih kulturnih dobara Republike Hrvatske, kao vrijedni dio hrvatske kulturne baštine. Članovi Kluba ponosno predstavljaju ovu izvornu pasminu, prenoseći znanje i ljubav prema hrvatskom ovčaru na mlade naraštaje. Sudjelovanjem u Đako-

vačkim vezovima već desetljećima svjedoče o neraskidivoj povezanosti hrvatskog ovčara, Đakovštine i Slavonije.

VODITELJ: BLAGO PETRIC

BROJ SUDIONIKA: 40

56. HRVATSKI FOLKLORNI ANSAMBL „ZVONIMIR”

MJESTO: MELBOURNE

DRŽAVA: AUSTRALIJA

Hrvatski folklorni ansambl „Zvonimir” osnovan je 1993. godine s više od 300 aktivnih članova svih uzrasta. Počeo je s radom pod vodstvom i mentorstvom gospodina Božidara Potočnika, dugogodišnjeg maestra hrvatske tambure, i gospodina Vlade Kuraje, renomiranog plesača svjetski poznatoga hrvatskog ansambla LADO iz Zagreba. Danas HFA „Zvonimir” broji 70 aktivnih plesača. Voditeljice i voditelji Kata Rajher, Eva Klafurić, Luka Čevizović i Emily Jakovljević poučavaju tri skupine u Hrvatskom katoličkom centru Duha Svetoga, koji je „Zvonimirov” dom od samog početka. Skupina ima još dulju povijest pod drugim imenom – započela je kao FA „Kardinal Stepinac”, što je bliže samim počecima rada centra 1983. godine. „Zvonimir” i dalje ponosno predstavlja hrvatsku zajednicu, kulturu i ples u Melbourneu, posjedujući brojne autentične narodne nošnje i instrumente, uz viziju i planove za mnoge buduće međudržavne i međunarodne turneje.

VODITELJICA: NATALIA KLAFURIĆ

BROJ SUDIONIKA: 38

57. SKUD „BRAĆE BANAS” JOSIPOVAC PUNITOVAČKI

MJESTO: JOSIPOVAC PUNITOVAČKI

DRŽAVA: HRVATSKA

Društvo je osnovano 1967. godine usporedno s utemeljenjem Đakovačkih vezova i kontinuirano djeluje do danas, u posljednjih 30 godina pod okriljem Matice slovačke Josipovac. U radu Društva djeluje nekoliko skupina: mlađa

i starija dječja skupina, koja je najbrojnija s četrdesetak članova, odrasla plesna skupina te pjevačka i tamburaška skupina i likovna grupa „Kontrast”, koja svojim umjetničkim djelima sudjeluje na izložbama u zemlji i inozemstvu te postiže zavidne rezultate. Društvo je orijentirano ka njegovanju tradicija koje su razvili u vlastitoj sredini, ali i tradicija iz Slovačke, posebice s područja Kysuca odakle Josipovčani vuku svoje podrijetlo.

VODITELJ: MARIJAN BATOREK

BROJ SUDIONIKA: 35

58. KUD „SLAVKO JANKOVIĆ” ROKOVCI-ANDRIJAŠEVCI

MJESTO: ROKOVCI I ANDRIJAŠEVCI

DRŽAVA: HRVATSKA

KUD „Slavko Janković” Rokovci-Andrijaševci osnovan je kao Ogranak Seljačke sloge 1936. godine, podatak koji stoji u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, a 1976. godine mijenja ime u KUD „Slavko Janković” Rokovci-Andrijaševci. Društvo broji oko 80 članova kroz različite sekcije: Mali KUD, Veliki KUD i tamburaška sekcija. Društvo njeguje izvorni folklor kroz pjesmu i ples i na taj način čuva običaje, kulturnu baštinu i tradiciju. Ono čime se Društvo ponosi je kolo *Dvonoga*, koje je nastalo baš u mjestu i izvodi se uz stara tradicijska glazbala gajde, dvojnice i frulu. To kolo pleše se jedino ovdje i upravo je to najveća kulturna baština koju Društvo njeguje i pleše na svojim nastupima.

VODITELJ: JOSIP NERALIĆ

BROJ SUDIONIKA: 35

59. KUD „SLAVONIJA” ĐURĐANCI

MJESTO: ĐURĐANCI

DRŽAVA: HRVATSKA

KUD „Slavonija” Đurđanci osnovan je 2008. godine, broji pedesetak članova, te je od toga tridesetak aktivnih članova. KUD je sudjelovao na brojnim manifestacijama, a posebno izdvajaju Đakovačke vezove, Vinkovačke je-

seni, Na Neretvu Misečina Pala u Metkoviću, Plavu noć na otoku Ugljanu i Kestenijadu u Hrvatskoj Kostajnici... te brojne druge nastupe u inozemstvu kao što su Bosna i Hercegovina, Slovenija, Mađarska i drugi.

VODITELJICA: ANICA LEKIĆ

BROJ SUDIONIKA: 40

60. KUD „ŠOKADIJA” STRIZIVOJNA

MJESTO: STRIZIVOJNA

DRŽAVA: HRVATSKA

KUD „Šokadija” Strizivojna registriran je 1974. godine. Prvi spomen kulturnog djelovanja je iz 1925. godine. Kompletan KUD uz ŽPS „Dive” i MPS „Strossmayer” najnagrađivanije je društvo Osječko-baranjske županije. Dolaze iz mjesta koje je poznato po najdužoj ulici u RH (7,8 km), po čvorištu pruga te po mjestu u kojem se dogodilo ubojstvo u Orient Expressu, opisanom u romanu Agathe Christie. Voditelji sekcija su Mirko Damjanović, dr. vet. med. i Tomislav Seiter, prof.

VODITELJ: MIRKO DAMJANOVIĆ

BROJ SUDIONIKA: 60

62. KUD „SLOGA” SATNICA ĐAKOVAČKA

MJESTO: SATNICA ĐAKOVAČKA

DRŽAVA: HRVATSKA

Društvo radi punih 30 godina na očuvanju izvornog folkloru, nošnje i tradicije svojega kraja. Ove godine proslavili su svojih 30 godina rada cjelovečernjim koncertom u kojem su sudjelovali svi aktivni i stari članovi. Svojim radom i zalaganjem uvrstili su se među vodeća društva Đakovštine i sudionici su svih značajnijih smotri folkloru u zemlji i van nje. Društvo je izdalo svoj prvi CD s pjesmama i napjevima našega kraja pod nazivom „Satnica je srce Slavonije”, a za pjesmu pod istim nazivom snimili su i videospot. U Društvu se posebno njeguje rad s djecom u folklornoj skupini i s mažoretkinjama. Organizirali su 18. smotru folkloru za djecu i odrasle „Satnica u igri pjesmi i plesu”. Sudionici su svih Đakovačkih vezova, gostovali su na Vinkovačkim jesenima, Županjskom sijelu, Brodskom kolu, Međunarodnoj smotri folkloru u Zagrebu i nastupali u dalekoj Litvi, Španjolskoj, Švicarskoj, Mađarskoj i Njemačkoj.

VODITELJI: DARIO ŠAKOTA,
predsjednik Društva

MARIJA ILAKOVAC,
voditeljica folklorne skupine

TOMICA IVANOVIĆ,
voditelj tamburaške skupine

BROJ SUDIONIKA: 50

ĐAKOVAČKI VEZOVI

Vremenske prilike u vrijeme održavanja Đakovačkih vezova

Bartol Bačić

Đakovo

VRIJEME TIJEKOM ĐAKOVAČKIH VEZOVA

Godina	Petak				Subota				Nedjelja				Godina
	Temperatura °C		Vrijeme		Temperatura °C		Vrijeme		Temperatura °C		Vrijeme		
	U jutro	Dnevna			U jutro	Dnevna			U jutro	Dnevna			
1972	21	27			22	30			23	33			1972
1973	22	32			22	33			22	33			1973
1974	18	29			20	32			16	20			1974
1975	20	31			21	25			19	25			1975
1976	21	30			22	30			21	28			1976
1977	22	34			24	32			20	31			1977
1978	18	24			14	18			15	26			1978
1979	18	26			17	26			20	24			1979
1980	15	22			18	27			20	29			1980
1981	19	31			18	25			18	27			1981
1982	18	27			21	34			24	34			1982
1983	20	30			20	32			21	33			1983
1984	14	22			15	22			13	25			1984
1985	17	28			18	28			17	30			1985
1986	20	32			22	33			22	34			1986
1987	23	29			21	30			19	29			1987
1988	23	35			21	32			20	30			1988
1989	21	31			22	30			23	34			1989
1990	19	23			15	23			15	21			1990
1991	20	28			21	31			22	31			1991
1992	19	30			20	32			21	31			1992
1993	21	31			17	32			21	33			1993
1994	20	30			18	26			18	24			1994
1995	20	26			19	28			20	31			1995
1996	17	30			21	32			21	32			1996

1997	22	32			22	31			19	24			1997
1998	18	30			17	25			17	25			1998
1999	19	29			20	31			21	32			1999
2000	18	25			18	31			22	35			2000
2001	15	27			19	30			20	31			2001
2002	14	26			16	28			19	30			2002
2003	17	26			16	26			19	29			2003
2004	18	26			17	27			17	29			2004
2005	23	32			16	17			17	25			2005
2006	20	32			20	31			20	33			2006
2007	13	26			18	30			20	33			2007
2008	23	32			20	28			18	29			2008
2009	19	30			20	30			21	31			2009
2010	20	33			22	33			22	32			2010
2011	15	24			13	22			11	24			2011
2012	25	38			25	37			25	37			2012
2013	20	31			20	30			19	31			2013
2014	17	29			18	32			20	33			2014
2015	22	32			21	32			21	34			2015
2016	18	33			21	34			19	28			2016
2017	21	37			21	35			23	37			2017
2018	20	28			19	25			16	28			2018
2019	16	32			20	35			23	36			2019
2020	23	29			19	32			22	33			2020
2021	20	28			18	30			20	31			2021
2022	22	37			19	31			20	34			2022
2023	18	28			18	30			18	32			2023
2024	18	31			18	34			23	35			2024
2025	20	36			21	33			22	35			2025
2026													2026

8

vihass@gmail.com

Sastavio: Bartol Bačić, mob:098-212-902

TUMAČ ZNAKOVA

SUNČANO		KIŠA I GRMLJAVINA	
OBLAČNO		KIŠA, GRMLJAVINA I TUČA	
KIŠA			

PROGRAM 60. ĐAKOVAČKIH VEZOVA

ORGANIZATOR: GRAD ĐAKOVO

SUORGANIZATOR:
TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ĐAKOVA

ZEMLJA PARTNER: REPUBLIKA AUSTRIJA

Pod pokroviteljstvom:
Hrvatskoga sabora
Vlade Republike Hrvatske

Generalni sponzor: Žito grupa

19. lipnja – 5. srpnja 2026.

DANI OTVORENIH VINSKIH PODRUMA ĐAKOVAČKOG VINOGRJA (19. – 20. lipnja) Mandićevac		
19. 6. 2026. petak	17:00	Vinska šetnja, vođena tura uz obilazak vinarija i degustaciju vina – vinsko-turistička cesta „Mandićevac”
	19:00	Izložba „Vezovima kroz Đakovštinu” – Muzej Đakovštine (Đakovo)
	20:00	Glazbeni program: Double Trouble – vinarija Đakovačka vina
DANI OTVORENIH VINSKIH PODRUMA ĐAKOVAČKOG VINOGRJA (19. – 20. lipnja) 39. Bonavita Trnava		
20. 6. 2026. subota	10:00	Folklorna radionica za djecu
	17:00	Vinska šetnja, vođena tura uz obilazak vinarija i degustaciju vina – vinsko-turistička cesta „Zlatarevac”
	19:30	Program 39. Bonavite
	21:30	Glazbeni program: Ivan Štivić, Slavonski vez
21. 6. 2026. nedjelja	21:00	26. Ivanjski kresovi – Strossmayerov park (Đakovo)
22. 6. 2026. ponedjeljak	18:00	„Vezovske igre” – Strossmayerov park
	19:00	Djeca u svijetu tambure samice – Glazbena radionica Klasan – Kuća Reichsmann
23. 6. 2026. utorak	18:00	26. Ivanjski kresovi – Ivanovci Đakovački
	20:00	Predstava za djecu „Zbrda, zdola i okolo” Kazališne družine „Ivana Brlić Mažuranić”, Slavonski Brod – Kuća Reichsmann
24. 6. 2026. srijeda	18:00	Art Vezovi (zatvorene radionice za učenike razredne nastave) – Kuća Reichsmann
	20:00	„Zlatovozom sunce zlatne niti tka” – Koncert tamburaškog orkestra Glazbene radionice Klasan – Muzej Đakovštine

25. 6. 2026. četvrtak	19:00	Godišnji koncert dječjih skupina KUD-a „Tena” Đakovo – Trg J. J. Strossmayera
	20:00	Pričaonica tradicijskih bajki s Margaretom Peršić – Trg J. J. Strossmayera
26. 6. 2026. petak	19:00	„Živa Đakovština” – pričaonica za djecu – Kuća Reichsmann
	19:00	Izložba dječjih likovnih radova i promocija literarnih radova pristiglih na natječaje Malih vezova – Kuća Reichsmann
	20:00	Glazbeni program: Fluentes, Parni valjak – pozornica iza crkve Svih svetih
27. 6. 2026. subota	10:00	„Skockana baština” – radionice za djecu (uz Lego izložbu) – Kuća Reichsmann
	10:00	Tradicijska radionica za odrasle „Neka konac djelo krasi” – KUD „Sklad” Đakovo
	11:00	Izložba fotografija Matičnog kluba „Hrvatski ovčar” Đakovo „Baština kroz suživot: <i>bujtari</i> za nove generacije” – Spomen-muzej biskupa Josipa Jurja Strossmayera
	18:00	Festival „Baština djeci” – Strossmayerov park
	19:00	Glazbeni program: Royal, Mate Bulić – pozornica iza crkve Svih svetih
	19:30	Folklorni koncert „Tena i gosti” – Strossmayerov park
28. 6. 2026. nedjelja	Mali vezovi	
	17:00	Povorka – od crkve Svih svetih do Trga J. J. Strossmayera
	17:30	Nastup skupina – Strossmayerov park
	17:30	Edukativne radionice za djecu – Strossmayerov park
	20:00	Glazbeni program: Grše, Electric Corn – pozornica iza crkve Svih svetih

<p>29. 6. 2026.</p> <p>ponedjeljak</p>	18:00	Gastrofest – Lovački gulaš i lovačka jela – prostor iza crkve Svih svetih
	18:00	Samostalna izložba fotografija Silvije Butković pod nazivom „Žensko lice folklor“ – Hrvatski dom
	19:00	Premijera dokumentarnog filma <i>60. godina Đakovačkih vezova</i> – Hrvatski dom
	20:00	Otvorenje izložbe povodom 60. Đakovačkih vezova „Oj, Đakovo, srce Slavonije“ – Trg J. J. Strossmayera
	20:00	Glazbeni program: Garavi, Berde Band – pozornica iza crkve Svih svetih
	21:00	LADO – Plesni koncert – Strossmayerov park
<p>30. 6. 2026.</p> <p>utorak</p>	18:00	Gastrofest – Đakovački čobanac – prostor iza crkve Svih svetih
	19:00	Predavanje dr. sc. Marije Raguž na temu „Djevojački red“ – temelj crkvenog pjevanja u Đakovačkoj nadbiskupiji do sredine 20. stoljeća – Muzej Đakovštine
	20:00	„Kići u čast“ – promocija knjige i glazbeni program – Strossmayerov park
	20:00	Glazbeni program: Kas, Zabranjeno pušenje – pozornica iza crkve Svih svetih
<p>1. 7. 2026.</p> <p>srijeda</p>	18:00	Gastrofest – Fišijada – prostor iza crkve Svih svetih
	19:00	Folklorni program „Đakovština u pjesmi i plesu“ – Trg J. J. Strossmayera
	20:00	Glazbeni program: Evergreen, Bosutski bećari – pozornica iza crkve Svih svetih
	21:00	„ĐAKOVAČKI zlatoVEZOVI“ – Revija narodnih nošnji Đakovštine – Trg J. J. Strossmayera

2. 7. 2026. četvrtak	18:00	Gastrofest – Tradicionalni slavonski proizvodi – prostor iza crkve Svih svetih
	Program predstavljanja Splitsko-dalmatinske županije	
	19:00	Gastronomija Splitsko-dalmatinske županije, KUU „Milan Begović” Vrlika i Vrličanke, Udruga za revitalizaciju sela Opor – Botiči, Kaštela – prostor iza crkve Svih svetih
	20:00	Izložba Lidije Biočić „Ogledalo naroda” Muzeja Cetinske krajine – Kuća Reichsmann
	20:00	Glazbeni program: Quercus – „Šokački dvor” – (dvorište Kuće Reichsmann)
20:00	Glazbeni program: Klapa Partenca, Hrvatske ruže – pozornica iza crkve Svih svetih	
3. 7. 2026. petak	17:00	Pučko crkveno pjevanje – Centar Amadea
	19:00	„Šok-šok-Šokadija” plesno zagrijavanje – Ulica pape Ivana Pavla II., korzo i Trg J. J. Strossmayera
	20:00	Glazbeni program: Kune – „Šokački dvor” (dvorište Kuće Reichsmann)
	21:00	Svečano otvaranje 60. Đakovačkih vezova „Neka se zovu: Đakovački vezovi!” – glazbeno-scenski program scenarist: Mirko Ćurić redatelj: Darko Milas – Trg J. J. Strossmayera
	21:00	Glazbeni program: Lucky band, Slavonske lole – pozornica iza crkve Svih svetih
4. 7. 2026. subota	9:00	Gastronomija, radionice tradicionalnih zanata i predstavljanje proizvoda zemlje partnera Republike Austrije – Ulica pape Ivana Pavla II.
	10:30	Predstavljanje Revije Đakovačkih vezova – Kuća Reichsmann
	15:00	„Nagrada Ergele Đakovo” – vožnja jednoprega i dvoprega – hipodrom Državne ergele Đakovo
	19:00	Nastup gostujućih skupina – Strossmayerov park
	20:00	Glazbeni program: Đakovčani – „Šokački dvor” (dvorište Kuće Reichsmann)

	20:30	Nagrade za najljepše uređen izlog – Strossmayerov park
	21:00	Folklorni program zemlje partnera Republike Austrije – Schuhplattler „D’Hochtausinger z’Weißenbach” Štajerska, Volkskultur Niederösterreich GmbH, Donja Austrija: „Volkstanzgruppe Groß Gerungs” i „D’Wildbradler” – Strossmayerov park
	21:00	Glazbeni program: Sound, Doris Dragović – pozornica iza crkve Svih svetih
5. 7. 2026. <hr style="border: 0.5px dashed red;"/> nedjelja	8:30	Svečana povorka 60. Đakovačkih vezova – folklorne skupine, svatovske zaprege i jahači – od Malog parka do Strossmayerova parka
	10:00	Sveta misa – katedrala sv. Petra
	10:30	Međunarodna smotra folklora – Strossmayerov park
	11:30	Smotra folklora Hrvatske – Strossmayerov park
	15:00	Croatia Cup – vožnja jednoprega i dvoprega – hipodrom Državne ergele Đakovo
	17:00	Smotra folklora Slavonije, Baranje i Zapadnog Srijema – Strossmayerov park
	20:00	Slavonijo, zemljo plemenita – glazbeno-scenski program: Izbor za najbolje nošeno narodno ruho (djevojke, snaše i momci) – dodjela nagrada i zatvaranje 60. Đakovačkih vezova – Strossmayerov park
	20:00	Glazbeni program: Žitna Polja – „Šokački dvor” (dvorište Kuće Reichsmann)
	20:00	Glazbeni program: Slavonski vez, Najbolji hrvatski tamburaši – pozornica iza crkve Svih svetih

ORGANIZACIJSKI ODBOR ĐAKOVAČKIH VEZOVA

Marin Mandarić, gradonačelnik Grada Đakova, predsjednik

Mario Plavčić, predsjednik Gradskog vijeća

Antun Galić, zamjenik gradonačelnika

Marija Borko, direktorica Turističke zajednice grada Đakova

Tomislav Vuković, predsjednik SAKUD-a Grada Đakova

Marija Gačić, predsjednica SAKUD-a Đakovštine

Web: www.djakovacki-vezovi.hr

Facebook: @djakovacki.vezovi

Instagram: @djakovacki.vezovi

YouTube: <https://bit.ly/3wrUA7X>

DOBRO

MATERRA

WELLNESS AND WHOLENESS HOTEL

Podravka Agri

GO **DIGITAL**
DEFINING OUTDOOR

Coca-Cola[®]

HRVATSKA POŠTANSKA BANKA

SPONZORI I DONATORI

III Fina

WIENER OSIGURANJE
VIENNA INSURANCE GROUP

BADEL 1862

ANTIQUE

TEHNO ELEKTRO
d.o.o. ZA ELEKTROMONTAŽU I GRADITELJSTVO
ĐAKOVO

OK-TEH

AUTOHRVATSKA

wienerberger

EUROHERC

arriva

PEVEX

Mandarić
SPED

GRAVIA
OSIJEK
Tvrtka za građevinarstvo, proizvodnju, trgovinu i usluge

đakovoprojekt d.o.o.
info@đakovoprojekt.hr

35 Polion
1991-2026

IKOM

IGK
PROJEKT

unverzal
ĐAKOVO

sunčanešume

PAN
PEK

HGK
HRVATSKA
GOSPODARSKA
KOMORA

OSIJEK AIRPORT

EKO FLOR
PLUS

LT THE
LAKE
HOUSE

tehnocolor
Tvrtka za građevinarstvo, proizvodnju, trgovinu i usluge

MATUNA d.o.o.

Remix

GRUBEŠA d.o.o.
Revizorsko tvrtka

VENTUS TRADE

ADRIA GRUPA
FACILITY MANAGEMENT

NEVELLA PLUS

MATERRA

WELLNESS AND WHOLENESS HOTEL

FINNISH SAUNA

HOTEL MATERRA - NOVA DIMENZIJA ODMORA U SLAVONIJI

Priznanje za najbolji wellness hotel godine za 2025. godinu potvrda je naše posvećenosti vrhunskom iskustvu odmora.

Odličan ★★★★★ 5.0

HOTELMATERRA.COM, INFO@HOTELMATERRA.COM
ULICA OVČARA 5, 31431 ČEPIN, SLAVONIJA
+385 (31) 226 700